

URZĄD STATYSTYCZNY W KRAKOWIE

220 lat
Polskiej 1789-2009
Statystyki Publicznej

RYNEK

PRACY

W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM
W LATACH 2004-2008

ANALIZY STATYSTYCZNE

KRAKÓW 2009

WSKAŹNIK
ZATRUDNIENIA

LUDNOŚĆ
W WIEKU
PRODUKCYJNYM

MĘŻCZYŹNY

REGION

PRACUJĄCY

URZĄD STATYSTYCZNY W KRAKOWIE

RYNEK PRACY

**W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM
W LATACH 2004-2008**

WYDAWCA

Urząd Statystyczny w Krakowie
ul. Kazimierza Wyki 3
31-223 Kraków
tel. 012 415 60 11, fax. 012 361 01 91
E-mail: sekretariatuskrrk@stat.gov.pl

Opracowanie	Urząd Statystyczny w Krakowie Oddział w Limanowej
przez zespół:	Bogusław Bubula Maciej Gawron Maria Janczy Dorota Król Renata Lupa Monika Smoleń Iwona Wrona
pod kierunkiem	Mieczysława Kurnika
Projekt okładki	Mikołaj Karłissyjski

ISSN 1689-9369

Przy publikowaniu danych prosimy o podanie źródła

Druk i oprawa

Zakład Wydawnictw Statystycznych
00-925 Warszawa, al. Niepodległości 208

Nakład 70 egz. B5

Cena 16,00 zł

Publikacja dostępna w Internecie

PRZEDMOWA

Prezentowana publikacja jest drugą z serii „Analizy statystyczne” dotyczącą rynku pracy w województwie małopolskim i stanowi kontynuację opracowania „Rynek pracy w województwie małopolskim w latach 2000–2003”.

Celem opracowania jest dostarczenie możliwie wielu informacji o rynku pracy w województwie małopolskim, wskazanie jego specyfiki oraz kierunków zmian jakie następowały w latach 2004–2008, czyli w pierwszych latach po wejściu Polski do Unii Europejskiej.

Opracowanie zawiera zestaw danych o potencjalnych zasobach pracy, pracujących, bezrobotnych i biernych zawodowo w powiązaniu z ich cechami społeczno-demograficznymi, a w przypadku pracujących – także z cechami charakteryzującymi zakłady pracy (rodzaje działalności, sektory własności). Zaprezentowano również informacje dotyczące bezpieczeństwa pracy, kosztów pracy, popytu na pracę, wynagrodzeń i świadczeń społecznych. Dla lepszego zobrazowania sytuacji na lokalnych rynkach pracy podstawowe dane przedstawiono według powiatów.

W publikacji wykorzystano różnorodne źródła danych, w związku z tym niektóre rozdziały przedstawiają to samo zagadnienie w ujęciach różniących się metodologią badań – dotyczy to zwłaszcza tematyki pracujących i bezrobotnych.

Pragnę podziękować wszystkim osobom i instytucjom, które przyczyniły się do wzbogacenia treści niniejszej publikacji, w szczególności Panu Andrzejowi Martynuska, Dyrektorowi Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie

Przekazując Państwu niniejszą publikację mam nadzieję, że będzie ona stanowiła kompendium wiedzy dla osób zainteresowanych tym tematem, a zarazem okaże się pomocna przy podejmowaniu decyzji zarówno dla administracji publicznej jak i przedsiębiorców.

Dyrektor
Urzędu Statystycznego w Krakowie

dr Krzysztof Jakóbiak

PREFACE

The present publication is the second one from the series "Statistical Analyses" concerning the labour market in the Małopolskie voivodship and constitutes the continuation of the elaboration "Labour market in Małopolskie voivodship, 2000-2003".

The purpose of the elaboration is providing as much as possible information on the labour market in the Małopolskie voivodship, indicating its peculiarity and directions of changes which occurred in 2004–2008, i.e., in first years after accession of Poland to the European Union.

The elaboration contains a set of data on potential labour resources, employed, unemployed and economically inactive persons in connection with their socio-demographic features, and in case of employed persons - also with features characterising workplaces (kinds of activity, ownership sectors). Information regarding the safety of work, labour costs and demand for work, wages and salaries as well as social benefits is also presented. Main data are presented by powiats for better illustrating the situation on local labour markets.

In the publication diverse sources of data have been used, in this connection some chapters present the same issue in depictions which differ only in the methodology of surveys – it concerns particularly the subject matter of the employed and unemployed persons.

I would like to express my gratitude to all persons and institutions, which contributed to enrich the contents of this publication, especially to Mr Andrzej Martynuska, Director of the Voivodship Labour Office in Kraków.

Presenting this publication I hope that it will be a compendium of knowledge for people concerned in this subject and at the same time it will be useful in undertaking decisions both by the public administration and entrepreneurs.

*Director
of the Statistical Office in Kraków*

Krzysztof Jakóbiak, Ph.D.

SPIS TREŚCI

PRZEDMOWA	3
UWAGI OGÓLNE	7
UWAGI METODYCZNE	13
1. WSTĘP	25
2. LUDNOŚĆ	29
3. AKTYWNOŚĆ ZAWODOWA LUDNOŚCI	36
3.1. Ogólna charakterystyka aktywności zawodowej ludności	36
3.2. Ludność aktywna zawodowo	39
3.3. Współczynnik aktywności zawodowej	43
3.4. Bierni zawodowo	45
4. PRACUJĄCY	49
4.1. Pracujący mieszkańcy Małopolski – wyniki Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności	49
4.2. Pracujący w gospodarce narodowej	53
4.3. Pracujący w podmiotach o liczbie pracujących powyżej 9 osób	63
4.4. Dojazdy do pracy	67
5. ZATRUDNIENI	69
5.1. Zatrudnieni na podstawie stosunku pracy	69
5.2. Ruch zatrudnionych	80
6. BEZROBOTNI	84
6.1. Bezrobocie rejestrowane	84
6.2. Bezrobocie – wyniki Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności	94
7. POPYT NA PRACĘ	98
8. CZAS PRACY	102
9. KOSZTY PRACY	105
10. WYNAGRODZENIA I ŚWIADCZENIA SPOŁECZNE	108
10.1. Wynagrodzenia	108
10.2. Świadczenia społeczne	121
11. WARUNKI PRACY	123
12. WYPADKI PRZY PRACY	131
12.1. Charakterystyka ogólna	131
12.2. Struktura demograficzno-zawodowa poszkodowanych	133
12.3. Przyczyny wypadków i wydarzenia powodujące wypadki	136
12.4. Skutki wypadków i straty wywołane wypadkami	139
12.5. Wypadki w rolnictwie indywidualnym	141
13. RYNEK PRACY W MAŁOPOLSCE NA TLE KRAJU	143

Aneks – płyta CD zawiera tablice:

Bezrobotni w województwie małopolskim według wieku, powiatów i gmin

Bezrobotni w województwie małopolskim według wykształcenia, powiatów i gmin

Bezrobotni w województwie małopolskim według czasu pozostawania bez pracy, powiatów i gmin

Bezrobotni w województwie małopolskim według stażu pracy, powiatów i gmin

W wersji angielskiej: przedmowa, spis treści

CONTENTS

PREFACE	3
GENERAL NOTES	7
METHODOLOGICAL NOTES	13
1. INTRODUCTION	25
2. POPULATION	29
3. ECONOMIC ACTIVITY OF THE POPULATION	36
3.1. General characteristic of the economic activity of the population	36
3.2. Economically active population	39
3.3. Activity rate	43
3.4. Economically inactive persons	45
4. EMPLOYED PERSONS	49
4.1. Employed population of Małopolska – results of the Labour Force Survey	49
4.2. Employed persons in the national economy	53
4.3. Employed persons in entities employing more than 9 persons	63
4.4. Commutations	67
5. PAID EMPLOYMENT	69
5.1. Employees hired on the basis of an employment contract	69
5.2. Movement of employees	80
6. UNEMPLOYED PERSONS	84
6.1. Registered unemployment	84
6.2. Unemployment – results of the Labour Force Survey	94
7. DEMAND FOR WORK	98
8. TIME OF WORK	102
9. LABOUR COSTS	105
10. WAGES AND SALARIES AS WELL AS SOCIAL BENEFITS	108
10.1. Wages and salaries	108
10.2. Social benefits	121
11. WORK CONDITIONS	123
12. ACCIDENTS AT WORK	131
12.1. General characteristic	131
12.2. Socio-demographic structure of injured persons	133
12.3. Causes of accidents and contact-mode of injury	136
12.4. Consequences of accidents and losses caused by accidents	139
12.5. Accidents on private farms in agriculture	141
13. LABOUR MARKET IN MAŁOPOLSKA AND IN THE COUNTRY	143

Annex – CD includes tables:

Unemployed persons in the Małopolskie voivodship by age, powiats and gminas

Unemployed persons in the Małopolskie voivodship by education, powiats and gminas

Unemployed persons in the Małopolskie voivodship by duration of unemployment, powiats and gminas

Unemployed persons in the Małopolskie voivodship by work seniority, powiats and gminas

In English: preface, contents

UWAGI OGÓLNE

1. Dane dla województwa, powiatów i gmin podano zgodnie z każdorazowym podziałem administracyjnym.
2. Wynikający z przepisów prawa wykaz zmian administracyjnych jednostek podziału terytorialnego w województwie małopolskim w latach 2004–2008 zamieszczono w punkcie 17.
3. Od dnia 1 stycznia 2006 r. powierzchnia jednostek podziału terytorialnego różni się od wykazanej według stanu w dniu 1 stycznia 2005 r. Po raz pierwszy powierzchnie te ustalone zostały znacznie dokładniejszą metodą, opartą o aktualne dane komputerowej bazy Państwowego Rejestru Granic i Powierzchni Jednostek Podziału Terytorialnego Państwa, prowadzonego w Głównym Urzędzie Geodezji i Kartografii. Zastosowanie nowej metody obliczania powierzchni, wykorzystanie informacji geodezyjnych Straży Granicznej o przebiegu granic Polski (w tym granicy ze Słowacją) spowodowało korektę powierzchni ponad 96% gmin kraju (w tym w Małopolsce). Uległa również zmniejszeniu ogólna powierzchnia Polski.
4. Nazwy „województwo małopolskie” i „Małopolska” są używane zamiennie.
5. Przez **podmioty gospodarki narodowej** rozumie się jednostki prawne, tj.: osoby prawne, jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Pod pojęciem **podmiotów gospodarczych** rozumie się podmioty prowadzące działalność gospodarczą (produkcyjną i usługową) na własny rachunek w celu osiągnięcia zysku.
6. Prezentowane w publikacji dane dotyczą, jeśli nie zaznaczono inaczej, gospodarki narodowej i są prezentowane:
  - według sektorów własności:
    - a) **sektor publiczny** – grupujący własność państwową (Skarbu Państwa i państwowych osób prawnych), własność jednostek samorządu terytorialnego oraz „własność mieszaną” z przewagą kapitału (mienia) podmiotów sektora publicznego,
    - b) **sektor prywatny** – grupujący własność prywatną krajową (osób fizycznych i pozostałych jednostek prywatnych), własność zagraniczną (osób zagranicznych) oraz „własność mieszaną” z przewagą kapitału (mienia) podmiotów sektora prywatnego. „Własność mieszana” określana jest dla spółek i wyznaczana na podstawie struktury kapitału (mienia) deklarowanego we wniosku rejestracyjnym spółki;
  - w układzie **Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD 2004)** – opracowanej na podstawie wydawnictwa Biura Statystycznego Wspólnot Europejskich EUROSTAT – „Nomenclature des Activités de Communauté Européenne – NACE rev.1.1”. PKD 2004 została wprowadzona z dniem 1 maja 2004 r. (Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 stycznia 2004 r.; Dz. U. Nr 338, poz. 289, z późn. zm.). W stosunku do PKD dokonano dodatkowego grupowania ujmując pod pojęciem „**Przemysł**” sekcje „Górnictwo”, „Przetwórstwo przemysłowe” oraz „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę”;

- według sektorów ekonomicznych:
  - a) **sektor rolniczy** – grupujący podmioty zaliczane do sekcji „Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo” oraz „Rybacktwo”,
  - b) **sektor przemysłowy** – grupujący podmioty zaliczane do sekcji „Górnictwo”, „Przetwórstwo przemysłowe”, „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę” oraz „Budownictwo”,
  - c) **sektor usługowy** – grupujący podmioty zaliczane do pozostałych sekcji.
- 7. Dane w podziale według sekcji i działów PKD oraz w podziale terytorialnym opracowano, jeśli nie zaznaczono inaczej, tzw. metodą przedsiębiorstw.

Metoda przedsiębiorstw (podmiotowa) oznacza przyjmowanie całych podmiotów gospodarki narodowej za podstawę grupowania wszystkich danych charakteryzujących ich działalność według poszczególnych poziomów klasyfikacyjnych i podziałów terytorialnych.
- 8. Przyjęto kryteria podziału jednostek – według liczby pracujących – na:
  - jednostki małe – w których liczba pracujących wynosi mniej niż 10 osób,
  - jednostki średnie – w których liczba pracujących wynosi od 10 do 49 osób,
  - jednostki duże – w których liczba pracujących wynosi 50 i więcej osób.
- 9. Informacje o wykonywanych zawodach zostały przedstawione według obowiązujących w okresie 2004–2008 Klasyfikacji Zawodów i Specjalności. Do końca 2004 r. obowiązywała Klasyfikacja Zawodów i Specjalności wprowadzona rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 10 grudnia 2002 r. (Dz. U. Nr 222, poz. 1868). Od stycznia 2005 r. obowiązuje Klasyfikacja Zawodów i Specjalności wprowadzona rozporządzeniem Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 8 grudnia 2004 r. (Dz. U. Nr 265, poz. 2644 z późn. zm.). Ze względu na zmiany w klasyfikacji, w opracowaniu wykorzystano grupowanie według tzw. wielkich grup zawodów, a w niektórych zagadnieniach również według tzw. dużych oraz elementarnych grup zawodów.
- 10. Liczby względne (wskaźniki, odsetki) obliczono na podstawie **danych bezwzględnych** wyrażonych z większą dokładnością niż podano w publikacji.
- 11. Przy przeliczeniu na 1 mieszkańca (1000 ludności itp.) danych według stanu w końcu roku przyjęto liczbę ludności według stanu w dniu 31 XII, a przy przeliczeniach danych charakteryzujących wielkość zjawiska w ciągu roku – według stanu w dniu 30 VI.
- 12. Niektóre dane podane zostały na podstawie informacji wstępnych i mogą ulec zmianie w następnych publikacjach Urzędu.
- 13. W niektórych przypadkach sumy składników mogą się różnić od podanych wielkości „ogółem” – ze względu na elektroniczne przetwarzanie danych lub wynika to z zaokrągleń dokonywanych przy uogólnianiu wyników badań.
- 14. Informacje pochodzące ze źródeł spoza Głównego Urzędu Statystycznego zostały opatrzone odpowiednią uwagą.

15. W niektórych przypadkach na wykresach wykorzystano literowe oznaczenia sekcji PKD.

Litera	Nazwa sekcji
A	Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo
B	Rybacktwo
C	Górnictwo
D	Przetwórstwo przemysłowe
E	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę
F	Budownictwo
G	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego
H	Hotele i restauracje
I	Transport, gospodarka magazynowa i łączność
J	Pośrednictwo finansowe
K	Obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej
L	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenia zdrowotne
M	Edukacja
N	Ochrona zdrowia i pomoc społeczna
O	Działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna, pozostała
P	Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników
Q	Organizacje i zespoły eksterytorialne

16. W opracowaniu zastosowano skróty nazw niektórych sekcji PKD; zestawienie zastosowanych skrótów podano poniżej:

Skrót	Pełna nazwa
Handel i naprawy	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego
Obsługa nieruchomości i firm	Obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej
Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i zdrowotne	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenia zdrowotne

17. W latach 2004–2008 dokonane zostały następujące zmiany w podziale administracyjnym województwa:

Z dniem 1 stycznia 2005 r. w powiecie olkuskim wyłączono z gminy Bolesław część niezamieszkałego obszaru wsi Bolesław (o powierzchni 8 ha) i przyłączono do gminy Olkusz-obszar wiejski. (Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 lipca 2004 r. w sprawie ustalenia granic, zmiany nazw i siedzib władz niektórych gmin i miast oraz nadania miejscowości statusu miasta; Dz. U. z 2004 r. Nr 169, poz. 1767).

Z dniem 1 stycznia 2006 r. rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 26 lipca 2005 r. w sprawie ustalenia granic niektórych gmin i miast oraz nadania miejscowościom statusu miasta (Dz. U. z 2005 r. Nr 141, poz. 1185):

- gmina wiejska Zakliczyn (o powierzchni 402,35 ha) w powiecie tarnowskim uzyskała status miasta; powstała gmina miejsko-wiejska Zakliczyn;
- do miasta Wieliczka w gminie Wieliczka w powiecie wielickim włączono część obszaru wsi Czarnochowice, o łącznej powierzchni 3,37 ha z gminy Wieliczka;
- ustalono granice następujących gmin:
  - a) gminy Trzebinia w powiecie chrzanowskim i gminy Krzeszowice w powiecie krakowskim – przez włączenie do dotychczasowego obszaru gminy Trzebinia części obszaru wsi Wola Filipowska stanowiącego część obszaru obrębu ewidencyjnego Wola Filipowska, o łącznej powierzchni 6,94 ha z gminy Krzeszowice,
  - b) gminy Czernichów w powiecie krakowskim i gminy Brzeźnica w powiecie wadowickim – przez włączenie do dotychczasowego obszaru gminy Czernichów części obszaru wsi Chrzastowice (przysiółek Koło) stanowiącego część obszaru obrębu ewidencyjnego Chrzastowice o łącznej powierzchni 81,81 ha, oraz części obszaru wsi Łączany (przysiółek Sokółka) stanowiącego część obrębu ewidencyjnego Łączany o łącznej powierzchni 87,71 ha z gminy Brzeźnica.

Z dniem 1 stycznia 2007 r., Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 27 lipca 2006 r. w sprawie ustalenia granic niektórych gmin i miast oraz nadania miejscowościom statusu miasta (Dz. U. Nr 137, poz. 972):

- zmieniono granice gminy Brzeźnica i gminy Spytkowice w powiecie wadowickim przez włączenie do dotychczasowego obszaru gminy Spytkowice obszaru wsi Półwieś, stanowiącego obręb ewidencyjny Półwieś o powierzchni 289,55 ha z gminy Brzeźnica;
- ustalono granice miasta Wojnicz [odzyskanie praw miejskich] w powiecie tarnowskim, w gminie Wojnicz – obejmujące dotychczasowe obszary wsi Wojnicz, przysiółków: Podlesie, Ratnawy, Wolice, części wsi Wojnicz: Kolonia, Zamoście, stanowiące obręb ewidencyjny Wojnicz o powierzchni 850,18 ha z gminy Wojnicz.

Z dniem 1 stycznia 2008 r. Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 24 lipca 2007 r. w sprawie ustalenia granic niektórych gmin i miast oraz nadania miejscowościom statusu miasta (Dz. U. Nr 136 poz. 961):

- zmieniono granice miasta Brzesko w gminie Brzesko w powiecie brzeskim poprzez włączenie do miasta dotychczasowego obszaru części wsi Jasień o łącznej powierzchni 3,93 ha z gminy Brzesko.
- zmieniono granice miasta Trzebinia w gminie Trzebinia w powiecie chrzanowskim przez włączenie do dotychczasowego obszaru części obszaru obrębu ewidencyjnego Myślachowice o łącznej powierzchni 69,55 ha z gminy Trzebinia;
- odebrano status miasta gminie miejskiej Szczawnica; równocześnie nadano status miasta miejscowości Szczawnica i ustalono nowe granice miasta [nastąpił podział gminy miejskiej Szczawnica na obszar miejski i wiejski; Szczawnica miasto ma obszar 3290 ha].

18. Poniżej przedstawiono schematy podziału administracyjnego Polski według województw oraz województwa małopolskiego według powiatów. Na mapkach zawartych w publikacji nie zamieszczano nazw jednostek podziału administracyjnego.

Podział administracyjny Polski według województw

Podział administracyjny województwa małopolskiego według powiatów

OBJAŚNIENIA ZNAKÓW UMOWNYCH

Kreska (–) – zjawisko nie wystąpiło.

Zero (0) – zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,5.

(0,0) – zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05.

Kropka (.) – zupełny brak informacji albo brak informacji wiarygodnych.

Znak × – wypełnienie pozycji, ze względu na układ tablicy jest niemożliwe lub niecelowe.

Znak # – oznacza, że dane nie mogą być opublikowane ze względu na konieczność zachowania tajemnicy statystycznej w rozumieniu ustawy o statystyce publicznej.

„W tym” – oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy.

WAŻNIEJSZE SKRÓTY

BAEL	= Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności
PKD	= Polska Klasyfikacja Działalności
KRUPGN	= Krajowy Rejestr Urzędowy Podmiotów Gospodarki Narodowej
BDR	= Bank Danych Regionalnych
PKB	= Produkt Krajowy Brutto
bhp	= bezpieczeństwo i higiena pracy
mln	= milion
tys.	= tysiąc
zł	= złoty
ok.	= około
tabl.	= tablica
cd.	= ciąg dalszy
dok.	= dokończenie
Dz. U.	= Dziennik Ustaw
m.	= miasto

UWAGI METODYCZNE

LUDNOŚĆ

Dane o ludności a także przeliczenia na 1 mieszkańca (1000 ludności itp.) przedstawiono przyjmując jako bazę wyjściową wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002.

Ze względu na ekonomiczne grupy wieku wyszczególniono:

- **ludność w wieku przedprodukcyjnym** – ludność w wieku poniżej 18 lat,
- **ludność w wieku produkcyjnym** – ludność w wieku zdolności do pracy, tj. mężczyźni w wieku 18–64 lata i kobiety w wieku 18–59 lat,
- **ludność w wieku poprodukcyjnym** – mężczyźni w wieku 65 lat i więcej oraz kobiety w wieku 60 lat i więcej.

Wśród ludności w wieku produkcyjnym wyróżnia się ludność w wieku mobilnym, tj. w wieku 18–44 lata i niemobilnym, tj. mężczyźni – 45–64 lata, kobiety – 45–59 lat.

AKTYWNOŚĆ ZAWODOWA LUDNOŚCI

Informacje o aktywności zawodowej ludności opracowano na podstawie uogólnionych wyników reprezentacyjnego **Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności** (BAEL).

Przedmiotem badania jest sytuacja w zakresie aktywności ekonomicznej ludności, tzn. fakt wykonywania pracy, pozostawania bezrobotnym lub biernym zawodowo w badanym tygodniu.

Badaniem objęci są członkowie gospodarstw domowych w wylosowanych mieszkaniach, z wyjątkiem członków gospodarstw domowych przebywających za granicą powyżej 3 miesięcy (do IV kw. 2006 r. powyżej 2 miesięcy). Badanie nie obejmuje również ludności zamieszkałej w gospodarstwach zbiorowych takich, jak hotele pracownicze, domy studenckie, internaty, koszary wojskowe, domy opieki społecznej itp. W związku z tym, liczba ludności w wieku 15 lat i więcej uzyskana po uogólnieniu wyników badania jest mniejsza od szacowanej liczby ludności.

Badanie prowadzone jest przy użyciu dwóch formularzy:

- Kartoteka Gospodarstwa Domowego ZG – przeznaczona dla każdego gospodarstwa domowego znajdującego się w wylosowanym mieszkaniu,
- Ankieta ZD – wypełniana co kwartał dla każdej osoby w wieku 15 lat i więcej obecnej lub nieobecnej (do 3 miesięcy, do IV kw. 2006 r. do 2 miesięcy) w gospodarstwie domowym; zawiera pytania pozwalające określić bieżącą aktywność ekonomiczną respondenta (tzn. wykonywanie pracy, pozostawanie bezrobotnym lub biernym zawodowo), jego przeszłość zawodową, metody poszukiwania pracy, a także pytania dodatkowe obejmujące m.in. edukację i kształcenie.

Od II kwartału 2006 r. dane BAEL liczone są w oparciu o dokładną datę urodzenia, wcześniej za wyjątkiem osób w wieku 15 lat były liczone według roku urodzenia.

Podstawowym kryterium podziału ludności na pracujących, bezrobotnych i biernych zawodowo jest praca, czyli wykonywanie, posiadanie bądź poszukiwanie pracy. Przyjęta kolejność wyodrębniania poszczególnych kategorii ludności gwarantuje zaklasyfikowanie każdej osoby tylko do jednej kategorii.

Ludność aktywna zawodowo (inaczej mówiąc siła robocza) – są to wszystkie osoby w wieku 15 lat i więcej, uznane za pracujące lub bezrobotne.

Ludność bierna zawodowo jest to ludność pozostająca poza siłą roboczą, czyli wszystkie osoby w wieku 15 lat i więcej, które nie zostały zaklasyfikowane jako pracujące lub bezrobotne, tzn. osoby, które w badanym tygodniu:

- nie pracowały, nie miały pracy i jej nie poszukiwały,
- nie pracowały, poszukiwały pracy, ale nie były zdolne (gotowe) do jej podjęcia w ciągu dwóch tygodni następujących po tygodniu badanym,
- nie pracowały i nie poszukiwały pracy, ponieważ miały pracę załatwioną i oczekiwały na jej rozpoczęcie w okresie do 3 miesięcy, ale nie były gotowe tej pracy podjąć.

Współczynnik aktywności zawodowej jest to procentowy udział aktywnych zawodowo danej kategorii w ogólnej liczbie ludności danej kategorii (wyróżnionej m.in. ze względu na płeć, miejsce zamieszkania, wiek, poziom wykształcenia).

Szczegółowe informacje dotyczące zarówno sposobu doboru próby, jak i uogólniania wyników badania zawarte są w kwartalnych publikacjach GUS z serii *Aktywność ekonomiczna ludności Polski*.

PRACUJĄCY I ZATRUDNIENI

Dane zawarte w tych rozdziałach opracowano na podstawie:

- Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności,
- sprawozdawczości (formularze o symbolach Z-06, Z-12) oraz szacunków GUS (m.in. w zakresie gospodarstw indywidualnych w rolnictwie oraz liczby pracujących w podmiotach małych),
- Krajowego Rejestru Podmiotów Gospodarki Narodowej REGON,
- Banku Danych Regionalnych (w zakresie dojazdów do pracy).

W badaniach BAEL do pracujących zaliczono wszystkie osoby w wieku 15 lat i więcej, które w badanym tygodniu:

- wykonywały, przez co najmniej 1 godzinę, pracę przynoszącą zarobek lub dochód albo pomagały (bez wynagrodzenia) w prowadzeniu rodzinnego gospodarstwa w rolnictwie lub rodzinnej działalności gospodarczej poza rolnictwem,
- formalnie miały pracę, ale jej nie wykonywały (np. z powodu choroby, urlopu, przerwy w działalności zakładu, trudnych warunków atmosferycznych); jeżeli przerwa w pracy wynosiła ponad 3 miesiące, dodatkowym kryterium od 2006 r. w przypadku pracowników najemnych (zatrudnionych na podstawie stosunku pracy oraz osoby wykonujące pracę nakładczą) był fakt otrzymywania co najmniej 50% dotychczasowego wynagrodzenia.

Podział na pracujących w pełnym i niepełnym wymiarze czasu dokonany został na podstawie deklaracji osoby badanej w odniesieniu do głównego miejsca pracy.

Wskaźnik zatrudnienia obliczono jako udział pracujących (ogółem lub danej grupy) w liczbie ludności w wieku 15 lat i więcej (ogółem lub danej grupy).

Dane o **pracujących w gospodarce narodowej** dotyczą osób wykonujących pracę przynoszącą im zarobek lub dochód. Do pracujących zaliczono:

- 1) osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy (umowa o pracę, powołanie, mianowanie lub wybór) lub stosunku służbowego,
- 2) pracodawców i pracujących na własny rachunek, a mianowicie:
  - właścicieli, współwłaścicieli i dzierżawców gospodarstw indywidualnych w rolnictwie (łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin), tj. pracujących w gospodarstwach indywidualnych (o powierzchni użytków rolnych do 1 ha i powyżej 1 ha) oraz indywidualnych właścicieli zwierząt gospodarskich nieposiadających użytków rolnych,
  - właścicieli i współwłaścicieli (łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin, z wyłączeniem wspólników spółek, którzy nie pracują w spółce) podmiotów prowadzących działalność gospodarczą poza gospodarstwami indywidualnymi w rolnictwie,
  - inne osoby pracujące na własny rachunek, np. osoby wykonujące wolne zawody,
- 3) osoby wykonujące pracę nakładczą,
- 4) agentów (łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin oraz osobami zatrudnionymi przez agentów),
- 5) członków spółdzielni produkcji rolniczej (rolniczych spółdzielni produkcyjnych, innych spółdzielni zajmujących się produkcją rolną i spółdzielni kółek rolniczych),
- 6) duchownych pełniących obowiązki duszpasterskie.

Liczbę osób pracujących według stanu w końcu roku podano bez przeliczenia niepełnozatrudnionych na pełnozatrudnionych, przy przyjęciu zasady jednorazowego ujmowania tych osób w głównym miejscu pracy.

Dane dotyczące **pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie** według stanu w dniu 31 XII oszacowano na podstawie Narodowego Spisu Ludności i Mieszkań oraz Powszechnego Spisu Rolnego przeprowadzonego w 2002 r.

Do pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie nie zaliczono osób pracujących:

- w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha produkujących **wyłącznie** na własne potrzeby,
- w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych do 1 ha (łącznie z indywidualnymi właścicielami zwierząt gospodarskich, którzy nie posiadali użytków rolnych) produkujących **wyłącznie lub głównie** na własne potrzeby.

Dane o zatrudnionych na podstawie stosunku pracy dotyczą:

- **zatrudnienia według stanu w dniu 31 XII** osób pełnozatrudnionych (łącznie z sezonowymi i zatrudnionymi dorywczo) oraz niepełnozatrudnionych w głównym miejscu pracy bez przeliczania na pełnozatrudnionych,
- **przeciętnego zatrudnienia** pracowników pełnozatrudnionych (łącznie z sezonowymi i zatrudnionymi dorywczo) oraz niepełnozatrudnionych w przeliczeniu na pełnozatrudnionych.

Pełnozatrudnieni są to osoby zatrudnione w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym w danym zakładzie pracy, bądź na danym stanowisku pracy, w tym również osoby, które zgodnie z obowiązującymi przepisami pracują w skróconym czasie pracy, np. z tytułu warunków szkodliwych dla zdrowia lub w przedłużonym czasie pracy.

Niepełnozatrudnieni są to osoby, które zgodnie z umową o pracę pracują stale w niepełnym wymiarze czasu pracy. Niepełnozatrudnieni w głównym miejscu pracy są to osoby, które oświadczyły, że dany zakład jest ich głównym miejscem pracy.

W liczbie pracujących ujęto zarówno obywateli polskich pracujących za granicą, jak i cudzoziemców pracujących w Polsce. Za osoby zatrudnione za granicą, zaliczane do pracujących, przyjęto osoby wykonujące pracę poza granicami kraju na rzecz krajowych jednostek, w których zostały zatrudnione, np. przy realizacji budów eksportowych, jako pracownicy polskich przedstawicielstw dyplomatycznych, a także osoby skierowane za granicę w celach szkoleniowych i badawczych. Nie zalicza się do pracujących w Polsce tych osób, które pracują za granicą na rzecz zagranicznych firm i instytucji. Cudzoziemcy zaliczeni do pracujących w Polsce to osoby, które zgodnie z ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 roku o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. Nr 99, poz. 100 z późn. zm.) zostały zatrudnione na podstawie zezwolenia wojewody, wydanego na czas określony pracodawcy zainteresowanemu zatrudnieniem cudzoziemców.

Za **pracujących w porze nocnej** uznaje się osoby, dla których praca nocna wynika z obowiązującego w zakładzie pracy rozkładu czasu pracy, a więc nie jest świadczona incydentalnie.

Dane o zatrudnionych według cech demograficzno-zawodowych za październik pochodzą z badania reprezentacyjnego, przeprowadzanego co dwa lata na formularzu o symbolu Z-12, które obejmowało podmioty, w których liczba pracujących wynosiła powyżej 9 osób i dotyczą zatrudnionych, którzy otrzymali wynagrodzenia za cały miesiąc; bez zatrudnionych w organizacjach: społecznych, politycznych, związków zawodowych i innych. W 2004 r. badaniem objęto pełnozatrudnionych, a w latach 2006 i 2008 – zarówno osoby pełno- jak i niepełnozatrudnione, stąd informacje dla 2004 r. z danymi dla lat następnych nie są w pełni porównywalne.

Informacje o ruchu zatrudnionych dotyczą pełnozatrudnionych, bez sezonowych i zatrudnionych dorywczo. Dane te dotyczą **liczby przyjęć do pracy i zwolnień z pracy**, a nie liczby osób. Liczba przyjęć do pracy oraz zwolnień z pracy może być wyższa od liczby osób, ponieważ jedna osoba może kilkakrotnie zmieniać pracę w ciągu roku.

Do liczby przyjętych do pracy zaliczono osoby podejmujące pracę po raz pierwszy i kolejny. Do liczby zwolnionych z pracy zaliczono osoby, z którymi rozwiązano umowę o pracę w drodze wypowiedzenia przez pracownika lub zakład pracy (łącznie ze zwolnieniami grupowymi), osoby które przeniesiono na emeryturę lub rentę z tytułu niezdolności do pracy, osoby które porzuciły pracę oraz – ze względów ewidencyjnych – osoby zmarłe. Ponadto do liczby przyjętych do pracy lub zwolnionych z pracy zaliczono osoby przeniesione służbowo lub przyjęte z innego zakładu na podstawie porozumienia między podmiotami, a także osoby powracające do pracy i odchodzące z pracy na urlopy wychowawcze, bezpłatne i rehabilitację.

Współczynnik przyjęć (zwolnień) obliczono jako stosunek liczby przyjęć pomniejszony o osoby powracające do pracy z urlopów wychowawczych i bezpłatnych (lub liczby zwolnień pomniejszonej o osoby, które otrzymały urlopy wychowawcze i bezpłatne) w badanym okresie do liczby zatrudnionych w dniu 31 XII z roku poprzedniego.

BEZROBOTNI

Informacje o bezrobociu opracowano na podstawie:

- sprawozdawczości Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej (formularze MPiPS) sporządzanej przez powiatowe urzędy pracy (bezrobocie rejestrowane),
- Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności prowadzonego przez Główny Urząd Statystyczny.

Dane zaprezentowane w części **bezrobocie rejestrowane** dotyczą osób bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy.

Zgodnie z ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, obowiązującą od 1 czerwca 2004 r. (Dz. U. Nr 99, poz. 100 z późn. zm.), dane o liczbie bezrobotnych zarejestrowanych obejmują osoby niezatrudnione i niewykonujące innej pracy zarobkowej, zdolne i gotowe do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy (bądź jeśli są to osoby niepełnosprawne – zdolne i gotowe do podjęcia zatrudnienia co najmniej w połowie tego wymiaru czasu pracy), nieuczące się w szkole, z wyjątkiem szkół dla dorosłych (lub przystępujące do egzaminu eksternistycznego z zakresu tej szkoły) lub szkół wyższych, gdzie studiują w formie studiów niestacjonarnych, zarejestrowane we właściwym dla miejsca zameldowania (stałego lub czasowego) powiatowym urzędzie pracy oraz poszukujące zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, jeżeli m.in.:

- a) ukończyli 18 lat,
- b) nie ukończyli: kobiety – 60 lat, mężczyźni – 65 lat,
- c) nie nabyli prawa do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, renty szkoleniowej, renty socjalnej, renty rodzinnej w wysokości przekraczającej połowę minimalnego wynagrodzenia za pracę albo po ustaniu zatrudnienia, innej pracy zarobkowej nie pobierają świadczenia przedemerytalnego, świadczenia rehabilitacyjnego, zasiłku chorobowego, macierzyńskiego lub zasiłku w wysokości zasiłku macierzyńskiego,
- d) nie są właścicielami lub posiadaczami (samoistnymi lub zależnymi) nieruchomości rolnej o powierzchni użytków rolnych powyżej 2 ha przeliczeniowych, nie podlegają ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowemu z tytułu stałej pracy jako współmałżonek lub domownik w gospodarstwie rolnym o powierzchni użytków rolnych przekraczającej 2 ha przeliczeniowe,
- e) nie posiadają wpisu do ewidencji działalności gospodarczej albo nie podlegają na podstawie odrębnych przepisów obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, z wyjątkiem ubezpieczenia społecznego rolników,
- f) nie są tymczasowo aresztowane lub nie odbywają kary pozbawienia wolności,
- g) nie uzyskują miesięcznie przychodu w wysokości przekraczającej połowę minimalnego wynagrodzenia za pracę, z wyłączeniem przychodów uzyskanych z tytułu odsetek lub innych przychodów od środków pieniężnych zgromadzonych na rachunkach bankowych,
- h) nie pobierają na podstawie przepisów o pomocy społecznej zasiłku stałego,
- i) nie pobierają na podstawie przepisów o świadczeniach rodzinnych, świadczenia pielęgnacyjnego lub dodatku do zasiłku rodzinnego z tytułu samotnego wychowywania dziecka i utraty prawa do zasiłku dla bezrobotnych na skutek upływu ustawowego okresu jego pobierania;
- j) nie pobierają po ustaniu zatrudnienia świadczenia szkoleniowego.

Stopę bezrobocia rejestrowanego obliczono jako stosunek liczby bezrobotnych zarejestrowanych do liczby cywilnej ludności aktywnej zawodowo, tj. bez osób odbywających czynną służbę wojskową oraz pracowników jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego. Stopę bezrobocia podano z uwzględnieniem pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie (będących składową cywilnej ludności aktywnej zawodowo) wyszacowanych na podstawie wyników Spisów. Dane o bezrobotnych oraz pracujących wykorzystywane do obliczenia stopy bezrobocia pochodzą ze źródeł różniących się metodą zbierania, co może powodować pewne nieścisłości, zwłaszcza w przypadku stopy bezrobocia ustalonej dla powiatów. Dla bezrobotnych – miejscem lokalizacji jest ich miejsce zamieszkania lub pobytu, zaś dla pracujących lokalizacja miejsca pracy.

Bezrobotni do 25 roku życia są to osoby bezrobotne, które do dnia zastosowania wobec nich usług lub instrumentów rynku pracy nie ukończyły 25 roku życia. Do października 2005 r. były to osoby, które w roku kalendarzowym nie ukończyły 25 lat.

Długotrwale bezrobotni to osoby bezrobotne pozostające w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich dwóch lat, z wyłączeniem (od listopada 2005 r.) okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego w miejscu pracy.

Bezrobotni powyżej 50 roku życia to bezrobotni, którzy w dniu zastosowania wobec nich usług lub instrumentów rynku pracy ukończyli co najmniej 50 lat życia. Do października 2005 r. były to osoby, które w roku kalendarzowym ukończyły co najmniej 50 rok życia.

Bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych są to bezrobotni nieposiadający kwalifikacji do wykonywania jakiegokolwiek zawodu poświadczonych dyplomem, świadectwem, zaświadczeniem instytucji szkoleniowej lub innym dokumentem uprawniającym do wykonywania zawodu. Od listopada 2005 r. – łącznie z osobami z wykształceniem średnim ogólnokształcącym.

Bezrobotni samotnie wychowujący co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia – to bezrobotni samotnie wychowujący co najmniej jedno dziecko w tym wieku, w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych. Do grudnia 2007 r. były to osoby samotnie wychowujące co najmniej jedno dziecko do 7 roku życia.

Napiływ bezrobotnych oznacza liczbę osób zarejestrowanych w ciągu miesiąca, kwartału i roku w powiatowych urzędach pracy.

Odpyływ bezrobotnych oznacza liczbę osób, które w ciągu roku zostały wykreślone z ewidencji urzędów pracy z różnych przyczyn m. in. w związku z podjęciem pracy stałej, sezonowej, interwencyjnej lub robót publicznych, w wyniku niepotwierdzenia gotowości do pracy, podjęcia nauki, nabycia praw emerytalnych itd.

Aktywne formy pomocy bezrobotnym są to działania zmierzające do ograniczenia wielkości bezrobocia na danym terenie. Wśród nich wyróżnia się w szczególności: szkolenia, staż u pracodawcy, prace interwencyjne i roboty publiczne:

- szkolenia – pozaszkolne zajęcia edukacyjne mające na celu uzyskanie, uzupełnienie lub doskonalenie umiejętności i kwalifikacji zawodowych oraz ogólnych, potrzebnych do wykonywania pracy, w tym umiejętności poszukiwania zatrudnienia.

- staż u pracodawcy – nabywanie umiejętności praktycznych do wykonywania pracy przez wykonywanie zadań w miejscu pracy bez nawiązania stosunku pracy z pracodawcą.
- prace interwencyjne – zatrudnienie bezrobotnego przez pracodawcę na podstawie umowy zawartej ze starostą, mające na celu wsparcie osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Prace te są częściowo finansowane przez urzędy pracy.
- roboty publiczne – prace organizowane dla bezrobotnych przez organy samorządu terytorialnego, administracji rządowej lub instytucje użyteczności publicznej na okres nie dłuższy niż 12 miesięcy. Prace te są częściowo finansowane przez urzędy pracy.

Oferty pracy są to zgłoszone przez pracodawców wolne miejsca zatrudnienia i miejsca przygotowania zawodowego na stanowisku pracy oraz przyjęte do realizacji miejsca pracy w ramach prac interwencyjnych, robót publicznych i stażu, a także w ramach umów zlecenia i umów o dzieło.

Stopa napływu bezrobotnych zarejestrowanych jest to stosunek nowo zarejestrowanych bezrobotnych do liczby cywilnej ludności aktywnej zawodowo, tj. bez osób odbywających czynną służbę wojskową oraz pracowników jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego.

W części dotyczącej **bezrobotnych według Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności** przyjęto definicję zgodną z założeniami tego badania. W myśl tej definicji bezrobotni są to osoby, które spełniły jednocześnie trzy warunki:

- w okresie badanego tygodnia nie były osobami pracującymi,
- aktywnie poszukiwały pracy, tzn. podjęły konkretne działania w ciągu 4 tygodni (wliczając jako ostatni – tydzień badany), aby znaleźć pracę,
- były gotowe (zdolne) podjąć pracę w ciągu dwóch tygodni następujących po tygodniu badanym.

Do bezrobotnych zostały zaliczone także osoby, które nie poszukiwały pracy, ponieważ miały pracę załatwioną i oczekiwały na jej rozpoczęcie przez okres nie dłuższy niż 3 miesiące oraz były gotowe tę pracę podjąć.

Od I kwartału 2008 r. nastąpiła zmiana metodologii w określaniu okresu poszukiwania pracy przez bezrobotnych; czas poszukiwania pracy przez bezrobotnych liczony jest od momentu zakończenia przerwy w poszukiwaniu pracy, o ile wystąpiła i trwała co najmniej 4 tygodnie.

Stopa bezrobocia według BAEL jest to procentowy udział bezrobotnych danej kategorii w liczbie aktywnych zawodowo danej kategorii ludności.

POPYT NA PRACĘ

Dane na temat popytu na pracę pochodzą z badania GUS na formularzu o symbolu Z-05. Badanie to prowadzone jest metodą reprezentacyjną z częstotliwością kwartalną i obejmuje podmioty gospodarki narodowej o liczbie zatrudnionych 1 lub więcej osób. W opracowaniu zamieszczono wyłącznie informacje dla lat 2007 i 2008, ze względu na zmianę zakresu podmiotowego badania i brak porównywalności danych z lat wcześniejszych.

Wolne miejsca pracy to miejsca pracy powstałe w wyniku ruchu zatrudnionych, bądź nowo utworzone, w stosunku do których spełnione zostały jednocześnie trzy warunki:

- miejsca pracy w dniu sprawozdawczym były faktycznie nie obsadzone,
- pracodawca czynił starania, aby znaleźć osoby chętne do podjęcia pracy,
- w przypadku znalezienia właściwych kandydatów, pracodawca byłby gotów do natychmiastowego przyjęcia tych osób.

Nowo utworzone miejsca pracy to miejsca pracy powstałe w wyniku zmian organizacyjnych, rozszerzenia lub zmiany profilu działalności oraz wszystkie miejsca pracy w jednostkach nowo powstałych.

Wskaźnik wykorzystania wolnych miejsc pracy jest to stosunek wolnych miejsc pracy do sumy zagospodarowanych i niezagospodarowanych miejsc pracy.

CZAS PRACY

Dane o **czasie pracy** opracowano na podstawie sprawozdawczości (formularz Z-06) sporządzanej przez jednostki gospodarki narodowej, bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób. Dane nie obejmują fundacji, stowarzyszeń, partii politycznych, związków zawodowych, organizacji społecznych, organizacji pracodawców, samorządu gospodarczego i zawodowego, indywidualnych gospodarstw rolnych.

Czas nieprzepracowany opłacony oznacza część nominalnego czasu pracy, w ciągu którego pracownik był nieobecny w pracy lub nie przystąpił do niej, ale otrzymał za ten czas wynagrodzenie.

Praca w godzinach nadliczbowych to praca wykonywana ponad obowiązujące pracownika normy czasu pracy, a także praca wykonywana ponad przedłużony dobowy wymiar czasu pracy, wynikający z obowiązującego pracownika systemu i rozkładu czasu pracy, za które pracownik nie otrzymuje dnia wolnego od pracy, natomiast otrzymuje dodatkowe wynagrodzenie.

KOSZTY PRACY

Informacje na temat kosztów pracy opracowano na podstawie sprawozdania o kosztach pracy zbieranego co cztery lata (formularz Z-02) i dotyczą lat 2004 i 2008. Jest to badanie przeprowadzane na losowo dobranej próbie podmiotów gospodarki narodowej (za wyjątkiem organizacji członkowskich, organizacji międzynarodowych i gospodarstw domowych zatrudniających pracowników), w których liczba pracujących przekracza 9 osób.

Koszty pracy są definiowane jako suma wynagrodzeń brutto (czyli łącznie z zaliczkami na poczet podatku dochodowego i ze składkami na obligatoryjne ubezpieczenia emerytalne, rentowe i chorobowe płaconymi przez ubezpieczonego pracownika) oraz wydatków pozapłacowych (ujmuje się tu m.in. składki na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe opłacane przez pracodawcę, wydatki na doskonalenie, kształcenie i przekwalifikowanie kadr, wydatki związane z bhp).

W 2008 r. rozpoczęto badanie dobrowolnych składek na ubezpieczenia społeczne, w tym składek na pracownicze systemy emerytalno-rentowe oraz świadczeń o charakterze rzeczowym (m.in. wydatki na samochody służbowe, telefony komórkowe, mieszkania służbowe). Nadto składki na Fundusz Pracy zostały włączone do pozycji zawierającej obowiązkowe składki na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe opłacane przez pracodawcę.

WYNAGRODZENIA I ŚWIADCZENIA SPOŁECZNE

Wynagrodzenia stanowią wypłaty pieniężne oraz wartość świadczeń w naturze lub ich ekwiwalenty należne pracownikom z tytułu świadczonej pracy. Dane nie zawierają wynagrodzeń pracowników jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego.

Składnikami wynagrodzeń są: wynagrodzenia osobowe, wypłaty z tytułu udziału w zysku i w nadwyżce bilansowej w spółdzielniach, dodatkowe wynagrodzenie roczne dla pracowników jednostek sfery budżetowej, wynagrodzenia bezosobowe, wynagrodzenia agencyjno-prowizyjne, honoraria.

Do wynagrodzeń osobowych zalicza się m.in. wynagrodzenia zasadnicze, premie i nagrody, dodatki (np. za pracę w warunkach szkodliwych dla zdrowia, za staż pracy, za pełnienie funkcji kierowniczych), wynagrodzenia za pracę w godzinach nadliczbowych, wynagrodzenia za czas niewykonywania pracy (przestoje płatne, urlopy, choroby), świadczenia deputatowe i odszkodowawcze. Wynagrodzenia osobowe dotyczą osób zatrudnionych na podstawie stosunku pracy, osób wykonujących pracę nakładczą oraz uczniów, którzy zawarli z zakładem pracy umowę o pracę w celu przygotowania zawodowego.

Dane o wynagrodzeniach prezentowane są w ujęciu brutto, tzn. łącznie z zaliczkami na poczet podatku dochodowego od osób fizycznych oraz ze składkami na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne (emerytalne, rentowe i chorobowe) płacone przez ubezpieczonego pracownika.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie przypadające na 1 zatrudnionego obliczono przyjmując:

- wynagrodzenia osobowe, bez wynagrodzeń osób wykonujących pracę nakładczą, uczniów oraz osób zatrudnionych za granicą,
- wypłaty z tytułu udziału w zysku i w nadwyżce bilansowej w spółdzielniach,
- dodatkowe wynagrodzenie roczne dla pracowników jednostek sfery budżetowej,
- honoraria wypłacane niektórym grupom pracowników za prace wynikającą z umowy o pracę np. dziennikarzom, realizatorom filmów, programów radiowych i telewizyjnych.

Dane o **zaległościach w wypłacie wynagrodzeń** począwszy od 2006 r., ujmowane są w sprawozdaniu o pracujących, wynagrodzeniach i czasie pracy (formularz Z-06).

Źródłem danych o wysokości **wynagrodzeń za październik** było reprezentacyjne badanie struktury wynagrodzeń według zawodów (na formularzu Z-12), prowadzone co dwa lata w podmiotach o liczbie pracujących powyżej 9 osób, bez zatrudnionych w organizacjach: społecznych, politycznych, związków zawodowych i innych. W 2004 r. badanie obejmowało pracowników pełnozatrudnionych, a w latach 2006 i 2008 – pełno- i niepełnozatrudnionych. Z tego względu dane za 2006 i 2008 r. nie są w pełni porównywalne z danymi za 2004 r.

Do obliczenia wynagrodzenia przyjęto sumę: wypłat z wynagrodzeń osobowych obejmujących m.in. wynagrodzenia zasadnicze, dodatki za pracę zmianową i za staż pracy, premie i nagrody – za badany miesiąc. Ponadto uwzględniono tu wypłaty dokonywane za okresy dłuższe niż miesiąc w przeliczeniu na jeden miesiąc (np. 1/3 premii kwartalnej, 1/12 premii i nagród rocznych – m.in. dodatkowych wynagrodzeń rocznych dla jednostek sfery budżetowej, wypłat z tytułu udziału w zysku lub w nadwyżce bilansowej).

Dane o **świadczeniach emerytalnych i rentowych** (poza rolnikami indywidualnymi) odnoszą się do świadczeń finansowanych z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, którym dysponuje Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

Dane o świadczeniach emerytalnych i rentowych rolników indywidualnych odnoszą się do świadczeń finansowanych z Funduszu Emerytalno-Rentowego, którym dysponuje Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, a także z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, w przypadku gdy rolnicy posiadają uprawnienia do łącznego pobierania świadczeń z obu tych funduszy.

WARUNKI PRACY

Informacje na temat warunków pracy pochodzą z badania przeprowadzonego przez GUS na formularzu Z-10. Sprawozdawczość o warunkach pracy obejmuje pracowników zatrudnionych w warunkach zagrożenia czynnikami szkodliwymi dla zdrowia w jednostkach o liczbie pracujących powyżej 9 osób zaliczanych do sekcji: „Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo” (bez gospodarstw indywidualnych w rolnictwie oraz „gospodarki łowieckiej, hodowli i pozyskiwania zwierząt łownych, włączając działalność usługową), „Rybacktwo” (bez rybołówstwa w wodach morskich), „Górnictwo”, „Przetwórstwo przemysłowe”, „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę”, „Budownictwo”, „Handel i naprawy”, „Transport, gospodarka magazynowa i łączność”, „Obsługa nieruchomości i firm” (w zakresie wynajmu maszyn i urządzeń bez obsługi oraz wypożyczania artykułów użytku osobistego i domowego, informatyki oraz prowadzenia prac badawczo-rozwojowych w dziedzinie nauk przyrodniczych i technicznych), „Edukacja” (w zakresie szkolnictwa wyższego), „Ochrona zdrowia i pomoc społeczna” (bez opieki wychowawczej i społecznej), „Działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna, pozostała” (w zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków, gospodarowania odpadami, pozostałych usług sanitarnych i pokrewnych).

Dane dotyczą osób narażonych na działanie czynników związanych:

- ze środowiskiem pracy: substancje chemiczne, przemysłowe pyły zwłókniające, hałas, wibracje, gorący lub zimny mikroklimat itp.,
- z uciążliwością pracy: wymuszona pozycja ciała, nadmierne obciążenie fizyczne itp.,
- z czynnikami mechanicznymi związanymi z maszynami szczególnie niebezpiecznymi.

Warunki pracy jest to zespół czynników występujących w środowisku pracy wynikających z procesu pracy oraz czynników związanych z wykonywaniem pracy. Na środowisko pracy składają się: czynniki fizyczne (np. oświetlenie, hałas, mikroklimat), chemiczne (np. substancje toksyczne) oraz biologiczne (np. bakterie), występujące na obszarze miejsca pracy (np. w hali fabrycznej, na stanowisku pracy), jak i na obszarze otaczającym zakład pracy.

Przez **zagrożenie szkodliwymi czynnikami związanymi ze środowiskiem pracy** rozumie się wpływ na pracownika szkodliwych czynników występujących w procesie pracy, których stężenie lub natężenie przekracza obowiązujące NDS (najwyższe dopuszczalne stężenie) i NDN (najwyższe dopuszczalne natężenie), polskie normy lub inne normy higieniczne.

Przez **zagrożenie związane z uciążliwością pracy**, rozumie się szkodliwy wpływ na pracownika czynności roboczych wykonywanych, np. w wymuszonej pozycji ciała, w warunkach ciężkiego wysiłku fizycznego lub w warunkach szczególnej uciążliwości.

Przez **zagrożenia czynnikami mechanicznymi związanymi z maszynami szczególnie niebezpiecznymi** rozumie się pracę przy maszynach wymienionych w załączniku IV do Dyrektywy 89/392/EWG (wraz z uzupełnieniami). Zagrożenie tym czynnikiem określa Polska Norma PN-80/Z-08052. Badanie zagrożeń tymi czynnikami rozpoczęto od 1995 r.

Pracownicy zatrudnieni w warunkach zagrożenia zostali ujęci tylko jeden raz w grupie czynnika przeważającego (związanego ze środowiskiem pracy, z uciążliwością pracy lub z maszynami szczególnie niebezpiecznymi), tzn. mającego największe szkodliwe znaczenie na danym stanowisku pracy.

Osobozagrożenia stanowią sumę działających na pracownika szkodliwych czynników. Jeżeli na każdego pracownika działa tylko jeden czynnik szkodliwy, wówczas suma osobozagrożeń jest równa liczbie osób narażonych na czynniki szkodliwe.

Świadczenia z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych są to wypłaty należne pracownikom, którzy doznali uszczerbku na zdrowiu wskutek wypadku przy pracy lub choroby zawodowej, a także członkom rodzin pracowników zmarłych wskutek takiego wypadku lub choroby.

Ocena ryzyka zawodowego to kompleksowe oszacowanie kombinacji prawdopodobieństwa wystąpienia urazu ciała lub pogorszenia stanu zdrowia i ich ciężkości, w sytuacji zagrożenia, dokonywane w celu wyboru właściwych środków bezpieczeństwa.

WYPADKI PRZY PRACY

Dane o wypadkach przy pracy, poza gospodarstwami indywidualnymi w rolnictwie, uzyskiwane są ze statystycznej karty wypadku przy pracy (formularz Z-KW).

Informacje o wypadkach przy pracy obejmują wszystkie wypadki przy pracy jak również wypadki traktowane na równi z wypadkami przy pracy, niezależnie od tego czy wykazana została niezdolność do pracy. Informacje o wypadkach przy pracy w jednostkach budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego dotyczą tylko pracowników cywilnych.

Za jeden wypadek przy pracy liczy się wypadek każdej pracującej osoby, poszkodowanej zarówno w wypadku indywidualnym, jak i zbiorowym.

Za **wypadek przy pracy** uważa się nagłe zdarzenie, wywołane przyczyną zewnętrzną, powodujące uraz lub śmierć osoby poszkodowanej, które nastąpiło w związku z pracą:

- podczas lub w związku z wykonywaniem przez pracownika zwykłych czynności lub poleceń przełożonych oraz czynności na rzecz pracodawcy, nawet bez polecenia,
- w czasie pozostawania pracownika w dyspozycji pracodawcy w drodze między siedzibą pracodawcy a miejscem wykonywania obowiązku wynikającego ze stosunku pracy.

Na równi z wypadkiem przy pracy, w zakresie uprawnienia do świadczeń określonych w ustawie o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, traktuje się wypadek, któremu pracownik uległ:

- w czasie podróży służbowej,
- podczas szkolenia w zakresie powszechnej samoobrony,
- przy wykonywaniu zadań zleconych przez działające u pracodawcy organizacje związkowe.

Za **ciężki wypadek przy pracy** uważa się wypadek, w wyniku którego nastąpiło ciężkie uszkodzenie ciała, a mianowicie: utrata wzroku, słuchu, mowy, zdolności płodzenia lub inne uszkodzenie ciała albo rozstrój zdrowia, naruszające podstawowe funkcje organizmu, a także choroba nieuleczalna lub zagrażająca życiu, trwała choroba psychiczna, trwała, całkowita lub znaczna niezdolność do pracy w zawodzie, albo trwałe poważne zeszpecenie lub zniekształcenie ciała.

Za **śmiertelny wypadek przy pracy** uważa się wypadek, w wyniku którego nastąpiła śmierć osoby poszkodowanej na miejscu wypadku lub w okresie 6 miesięcy od chwili wypadku.

Wypadki przy pracy klasyfikuje się m.in. według **wydarzeń** je powodujących (określających rodzaj kontaktu człowieka z czynnikiem, który spowodował wypadek) oraz **przyczyn** wypadków (wszelkich braków i nieprawidłowości związanych z czynnikami materialnymi, organizacją pracy, z nieprawidłowym zachowaniem się pracownika). Każdy wypadek przy pracy jest wynikiem jednego zdarzenia, ale najczęściej kilku przyczyn, w związku z czym suma przyczyn jest większa od ogólnej liczby wypadków.

Wydarzenie powodujące wypadek jest to podstawowe (pierwsze) zdarzenie w przebiegu wypadku określające rodzaj kontaktu człowieka z czynnikiem materialnym (źródłem), który spowodował wypadek.

Szacunkowe **straty materialne** obejmują sumę wartości uszkodzonych maszyn, urządzeń, narzędzi, surowców, wyrobów gotowych, budynków wraz z ich wyposażeniem, które zaistniały w związku z wypadkiem przy pracy.

Informacje o dniach niezdolności do pracy obejmują łączną kalendarzową liczbę dni niezdolności do pracy spowodowaną wypadkami przy pracy, ustaloną na podstawie zaświadczeń lekarskich.

Wskaźnik wypadkowości jest to liczba osób poszkodowanych przypadających na 1000 pracujących; do obliczenia wskaźników wypadkowości przyjęto przeciętną liczbę pracujących w roku badanym obliczoną jako średnią arytmetyczną 2 stanów w dniu 31 XII, tj. z roku poprzedzającego rok badany i z roku badanego, bez przeliczenia niepełnozatrudnionych na pełnozatrudnionych.

Od 1 stycznia 2005 r. zakres przedmiotowy statystycznej karty wypadku został częściowo zmieniony w związku z koniecznością dostosowania do zakresu badań wypadków przy pracy w krajach Unii Europejskiej. Zmiany dotyczą zastosowania nowych lub częściowo zmienionych klasyfikacji (m.in. grupowania wydarzeń powodujących urazy, miejsc wypadków itd.), w związku z tym niektóre informacje dla 2004 r. nie są porównywalne z prezentowanymi w latach późniejszych.

Wypadki przy pracy w **gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie** są odnotowywane przez Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego i dotyczą tylko tych wypadków, w wyniku których poszkodowani otrzymali w danym roku jednorazowe odszkodowanie z tytułu stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu.

1. WSTĘP

Sytuację na rynku pracy w województwie małopolskim w latach 2004–2008 kształtowało wiele różnych czynników demograficznych, społecznych oraz gospodarczych.

Charakter zmian demograficznych wpływał na zwiększenie potencjalnych zasobów pracy. Województwo małopolskie w latach 2004–2008 zamieszkiwało 3,3 mln ludności. W tym czasie liczba ludności w wieku produkcyjnym zwiększyła się o 58,9 tys., a jej udział w ludności ogółem w końcu analizowanego okresu wyniósł 63,5%, co oznacza wzrost o 1,2 pkt proc.

Wzrastała liczba pracujących. Według stanu w dniu 31 grudnia 2008 r. w gospodarce narodowej pracowało 1,1 mln osób, czyli o 109,3 tys. więcej niż w 2004 r. Najbardziej wzrosła liczba pracujących w podmiotach zaliczanych do sekcji „Budownictwo” (o 41,0%). Najwięcej osób pracowało w „Przetwórstwie przemysłowym”, „Rolnictwie, łowiectwie i leśnictwie”, a także w „Handlu i naprawach”. W końcu 2004 r. liczba pracujących na 100 osób w wieku produkcyjnym wyniosła 50, a w końcu 2008 r. – 54.

Praca w Małopolsce należała do najbezpieczniejszych w kraju. Odnotowywano tu jeden z najniższych w Polsce wskaźników wypadkowości. Wzrosła liczba zatrudnionych w warunkach zagrożenia o 3,0 tys. osób, ale wzrosła również liczba zlikwidowanych lub ograniczonych osobozagrożeń.

W ewidencjach małopolskich urzędów pracy malała liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych. W omawianym okresie ubyło 95,8 tys. osób, czyli prawie 50%. Liczba bezrobotnych wyłączonych z ewidencji przewyższała liczbę osób nowo zarejestrowanych. W 2008 r. z powodu podjęcia pracy wykreślono 64,7 tys. bezrobotnych (38,5% wszystkich wyrejestrowanych). Stopa bezrobocia rejestrowanego zmniejszyła się z 15,0% w 2004 r. do 7,5% w 2008 r. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym zmniejszył się z 9,5% w 2004 r. do 4,7% w 2008 r.

Na tworzenie obrazu rynku pracy wpływały działające na nim podmioty gospodarcze. Według stanu w dniu 31 grudnia 2008 r. na terenie województwa małopolskiego w systemie KRUPGN REGON zarejestrowanych było 301,6 tys. podmiotów gospodarki narodowej (bez osób prowadzących indywidualne gospodarstwa rolne), tj. o 4,4% więcej niż w 2004 r. W 2008 r. do KRUPGN REGON wpisano 27,1 tys. nowych podmiotów, a wykreślono – 19,4 tys. Wskaźnik jednostek nowo zarejestrowanych na 10 tys. ludności w ciągu analizowanych pięciu lat wzrastał i był wyższy niż analogiczny obliczony dla jednostek wykreślonych z rejestru.

Istotnym zjawiskiem wpływającym na rozwój rynku pracy było generowanie nowych miejsc pracy. W 2008 r. na terenie województwa powstało 35,4 tys. nowych miejsc pracy, tj. o 4,9 tys. mniej niż przed rokiem. Przeciętnie w 2008 r. przedsiębiorstwa zlokalizowane w Małopolsce oferowały 11,6 tys. wolnych miejsc pracy, mniej o 1,1 tys. w porównaniu do poprzedniego roku.

Ważnym zagadnieniem w analizie rynku pracy są wynagrodzenia za pracę. W latach 2004–2008 przeciętne miesięczne wynagrodzenie w gospodarce narodowej wzrosło o 614,41 zł, tj. o 29,3%. Największy wzrost miał miejsce w sekcjach „Ochrona zdrowia i pomoc społeczna” (o 60,2%) oraz „Budownictwo” (o 36,8%). Wzrosła również przeciętna miesięczna emerytura i renta z pozarolniczego systemu ubezpieczeń o 262,63 zł (o 24,7%) i z rolniczego systemu ubezpieczeń o 108,55 zł (o 15,0%).

Dane z reprezentacyjnego badania aktywności ekonomicznej ludności (BAEL) wskazują, że w latach 2004–2008 wystąpiła poprawa sytuacji na rynku pracy województwa małopolskiego. W 2008 r. udział pracujących w liczbie ludności w wieku 15 lat i więcej po raz pierwszy od kilku lat przekroczył 50%. Zmniejszyło się obciążenie ludności pracującej osobami bezrobotnymi i biernymi zawodowo. Z roku na rok niższy był współczynnik aktywności zawodowej, ale wzrastał wskaźnik zatrudnienia i malała stopa bezrobocia.

Poziom produktu krajowego brutto (PKB) wytworzonego w województwie małopolskim w 2007 r. był wyższy o 28,8% od odnotowanego w 2004 r. Tempo wzrostu gospodarczego było wyższe niż w kraju, dla którego analogiczny wskaźnik był o 1,5 pkt proc. mniejszy. PKB w przeliczeniu na 1 mieszkańca był jednak niższy od krajowego – w 2007 r. o 4,4 tys. zł (o 14,3%).

Duże znaczenie dla rozwoju województwa miały wysokie nakłady na działalność badawczo-rozwojową. W 2008 r. na 1 mieszkańca wyniosły 272,4 zł, podczas gdy w całym kraju o 34,8% mniej. W jednostkach badawczo-rozwojowych zatrudnionych było 13,8 tys. osób, (tj. ponad 11% zatrudnionych w tej działalności w kraju), w tym 12,0 tys. pracowników naukowo-badawczych (ponad 12% w relacji do pracowników naukowo-badawczych w kraju).

Małopolska (w szczególności Kraków) jest jednym z najważniejszych w Polsce miejsc kształcenia kadr o wysokich kwalifikacjach. Od 2004 r. liczba studentów na 10 tys. ludności co roku wzrastała i w końcu 2008 r. wyniosła 642 (w kraju – 501).

Województwo małopolskie było nadal obszarem niedoinwestowanym. W końcu 2007 r. wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca województwa wyniosła 23,0 tys., o 7,0 tys. mniej niż w kraju. Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca były o prawie 8% niższe od przeciętnej krajowej (w przedsiębiorstwach o ponad 15%).

Tabl. 1. Podstawowe dane o rynku pracy w województwie małopolskim

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008
Ludność (stan w dniu 31 XII) w tys.	3260,2	3266,2	3271,2	3279,0	3287,1
mężczyźni	1581,8	1584,3	1585,9	1589,2	1592,8
kobiety	1678,4	1681,9	1685,3	1689,9	1694,3
miasta	1621,6	1619,4	1618,1	1619,8	1617,3
wieś	1638,6	1646,8	1653,1	1659,3	1669,8
w tym w wieku produkcyjnym	2028,7	2046,6	2061,3	2076,7	2087,6
w tym mobilnym	1327,5	1331,4	1335,9	1342,4	1347,2
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	60,7	59,6	58,7	57,9	57,5
Saldo migracji stałej na 1000 ludności	0,99	0,98	0,40	0,83	0,69
wewnętrznej	1,00	0,97	1,02	1,02	0,86
zagranicznej	-0,02	0,01	-0,62	-0,19	-0,17
Aktywność ekonomiczna ludności ^a w %:					
Wskaźnik zatrudnienia	47,1	47,4	48,1	48,9	50,4
Stopa bezrobocia	17,2	15,2	12,5	8,5	6,2
Współczynnik aktywności zawodowej	56,9	55,9	55,0	53,4	53,6

Tabl. 1. Podstawowe dane o rynku pracy w województwie małopolskim (cd.)

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008
Pracujący ^b w gospodarce narodowej (stan w dniu 31 XII) w tys.	1011,7	1022,6	1048,5	1093,1	1121,0
w tym:					
Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo; rybactwo	184,1	184,2	184,1	184,1	184,0
w tym rolnictwo	182,1	182,1	181,9	181,8	182,1
Przemysł	215,2	209,1	214,8	225,1	226,5
w tym Przetwórstwo przemysłowe	189,4	185,2	190,6	198,6	199,9
Budownictwo	56,0	59,4	64,4	71,9	79,0
w tym kobiety	480,5	487,6	497,2	510,0	523,4
Sektor publiczny	271,8	265,9	265,9	267,6	266,8
Sektor prywatny	739,9	756,7	782,6	825,5	854,2
Zatrudnieni ^c (stan w dniu 31 XII) w tys.	607,6	611,1	630,2	641,5	670,7
w tym kobiety	310,3	311,4	320,3	322,7	339,0
Przeciętna liczba zatrudnionych ^{cd}	577,7	586,0	599,8	617,3	654,2
sektor publiczny	256,5	253,5	250,6	250,7	250,5
sektor prywatny	321,2	332,5	349,2	366,6	403,7
Ruch zatrudnionych ^e w tys.:					
przyjęci do pracy	118,1	122,3	147,0	157,8	155,1
w tym podejmujący pracę po raz pierwszy	18,7	20,5	25,3	26,6	23,4
zwolnieni z pracy	116,6	109,8	120,2	139,9	143,4
Współczynnik ruchu zatrudnionych w %:					
przyjęć	21,5	22,2	26,4	27,2	25,4
zwolnień	20,8	19,6	21,0	23,7	22,9
Bezrobotni zarejestrowani w tys.	193,6	178,1	145,3	112,6	97,8
w tym:					
nieposiadający prawa do zasiłku	168,2	157,6	128,2	97,5	80,8
długotrwale bezrobotni	.	111,6	91,0	66,6	45,8
w wieku:					
do 25 lat.....	.	47,3	34,9	25,8	25,2
powyżej 50 lat	.	22,1	22,0	20,1	17,1
Stopa bezrobocia rejestrowanego w %	15,0	13,8	11,3	8,7	7,5
Liczba bezrobotnych zarejestrowanych na 1 ofertę pracy	191	83	38	27	52
Przeciętne miesięczne koszty pracy na 1 zatrudnionego w tys. zł	3,0	.	.	.	3,7
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w gospodarce narodowej w zł	2097,97	2177,05	2302,05	2490,08	2712,31
Przeciętna miesięczna emerytura i renta w zł:					
z pozarolniczego systemu ubezpieczeń ^f	1063,63	1093,97	1176,56	1213,07	1326,26
z rolniczego systemu ubezpieczeń	722,84	732,99	777,26	786,82	831,39
Zatrudnieni w warunkach zagrożenia:					
ogółem w tys.	35,3	37,1	37,2	37,7	38,2
na 1000 zatrudnionych w zakładach objętych badaniem	86,2	92,2	88,7	88,7	87,5
Poszkodowani w wypadkach przy pracy	5626	5331	6056	6356	6270
Wskaźnik wypadkowości	6,77	6,36	7,07	7,12	6,75

Tabl. 1. Podstawowe dane o rynku pracy w województwie małopolskim (dok.)

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008
Liczba dni niezdolności do pracy osób poszkodowanych na 1 poszkodowanego ^g w dniach ...	49,6	48,6	47,8	48,2	45,6
Średni koszt odszkodowania z tytułu wypadków przy pracy na 1 świadczenie w zł	1917	2230	2403	2475	2368
Szacunkowe straty materialne spowodowane wypadkami w tys. zł	1435,8	2376,0	3235,5	1375,1	1834,1
Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w systemie KRUPGN REGON (stan w końcu roku):					
ogółem w tys.	288,8	289,7	289,4	293,8	301,6
w tym:					
Przemysł	34,8	34,3	33,5	33,5	33,3
w tym Przetwórstwo przemysłowe	34,4	33,8	33,0	33,0	32,8
Budownictwo	31,4	31,2	31,8	34,2	37,8
na 10 tys. ludności:					
ogółem	886	887	885	896	917
nowo zarejestrowane	57	63	74	74	82
wykreślone	45	58	74	59	59
Produkt krajowy brutto (ceny bieżące) w mln zł	67287	71748	78789	86635	.
na 1 mieszkańca w zł	20664	21989	24111	26456	.
Wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca w zł	20053	20661	21012	23030	.
Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca w zł:					
ogółem	2821	3082	3967	4637	.
w przedsiębiorstwach ^h	1563	1508	2163	2649	.
Nakłady na działalność badawczo-rozwojową (B+R) (ceny bieżące) w mln zł	645,6	731,9	726,8	799,8	895,3
na 1 mieszkańca w zł	198,0	224,0	222,1	243,9	272,4
na 1 zatrudnionego w B+R w tys. zł	38,0	47,1	54,2	57,9	66,3
relacja do PKB w %	0,96	1,02	0,92	0,92	.

a Według BAEL; przeciętnie w roku. **b** Według faktycznego miejsca pracy. **c** Według siedziby jednostek prawnych i lokalnych; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób, gospodarstw indywidualnych w rolnictwie oraz jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego. **d** Pracownicy pełno- i niepełnozatrudnionych; w przeliczeniu na pełne etaty (bez zatrudnionych poza granicami kraju). **e** Pracowników pełnozatrudnionych, bez sezonowych i zatrudnionych dorywczo. **f** Bez emerytur i rent wypłaconych przez MON, MSWiA, Ministerstwo Sprawiedliwości. **g** Bez osób poszkodowanych w wypadkach śmiertelnych. **h** Dane dotyczące podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób według lokalizacji inwestycji.

2. LUDNOŚĆ

W województwie małopolskim w końcu 2008 r. na obszarze 15183¹ km² zamieszkiwało 3287,1 tys. osób, co stanowiło 8,6% ludności Polski. W porównaniu do stanu z końca 2004 r. odsetek ten zwiększył się o 0,1 pkt proc. w wyniku wzrostu liczby ludności Małopolski o 0,8% (o 26,9 tys. osób) przy jednoczesnym spadku liczby ludności Polski o 0,1% (o 38,0 tys. osób). Mężczyźni stanowili 48,5% mieszkańców województwa (w Polsce – 48,3%). Ponad połowa ludności mieszkała na terenach wiejskich (50,8%). Stopień urbanizacji systematycznie malał, w końcu 2004 r. wynosił 49,7% i obniżył się do poziomu 49,2% w końcu 2008 r. W kraju w miastach mieszkało 61,0% ludności.

Liczba ludności, a przede wszystkim jej struktura według ekonomicznych grup wieku, kształtuje wielkość zasobów pracy. Zatem istotne znaczenie ma podział ludności na osoby w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym.

Tabl. 2. **Ludność według ekonomicznych grup wieku**
Stan w dniu 31 XII

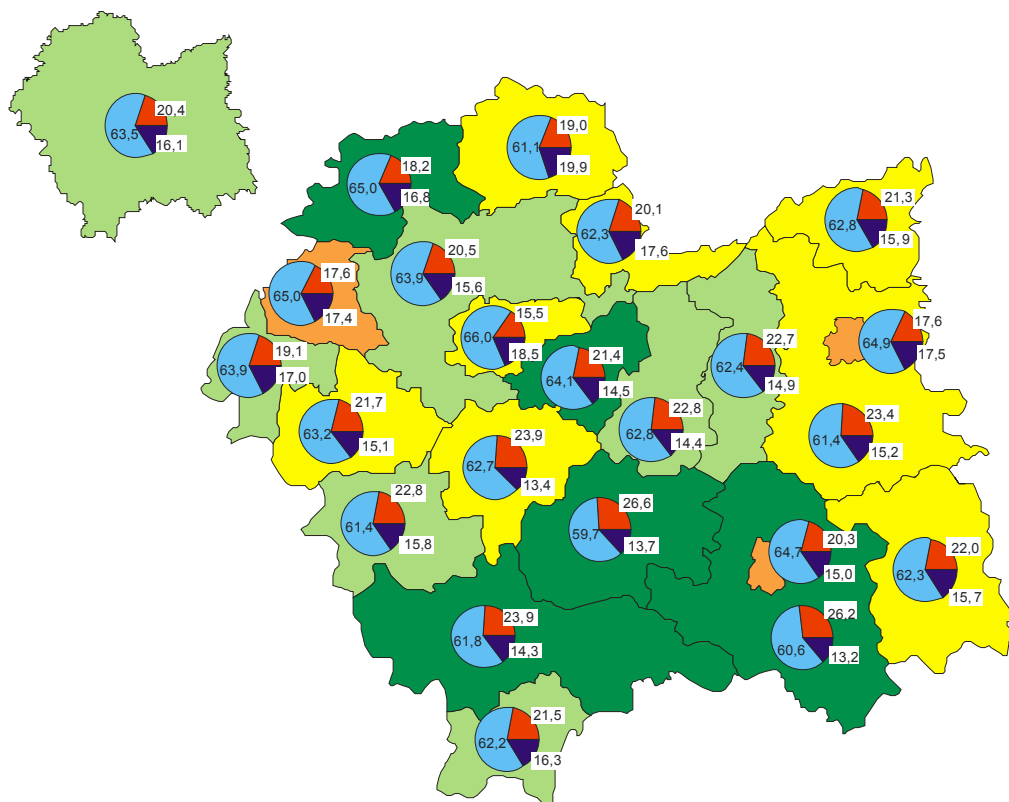
L a t a	Ogółem	W wieku					
		przed- produk- cyjnym	produk- cyjnym	popro- dukcyjnym	przed- produk- cyjnym	produk- cyjnym	popro- dukcyjnym
	w tysiącach				w odsetkach		
2004	3260,2	731,3	2028,7	500,2	22,4	62,3	15,3
2005	3266,2	713,6	2046,6	506,0	21,8	62,7	15,5
2006	3271,2	696,8	2061,3	513,1	21,3	63,0	15,7
2007	3279,0	681,9	2076,7	520,4	20,8	63,3	15,9
2008	3287,1	670,4	2087,6	529,1	20,4	63,5	16,1

W ciągu opisywanych pięciu lat wzrosła liczba ludności w wieku produkcyjnym (o 2,9%) i poprodukcyjnym (o 5,8%). Zwiększył się również udział tych zbiorowości w ogólnej liczbie ludności województwa odpowiednio o 1,2 i 0,8 pkt proc. Zmniejszyła się natomiast liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym (o 8,3%) oraz jej udział w liczbie ludności zamieszkującej województwo (o 2,0 pkt proc.). Takie tendencje charakterystyczne były także dla kształtowania się liczby mieszkańców całego kraju. Na skutek opisanych zmian wskaźnik obciążenia demograficznego wyrażany liczbą ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym zmniejszył się z 60,7 w 2004 r. do 57,5 w 2008 r. (w kraju z 57,5 do 55,1).

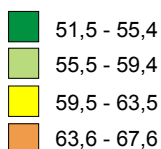
¹ W okresie 2004-2008 dokonano zmian granic administracyjnych województwa, powiatów i gmin oraz zmieniony został sposób obliczania powierzchni, co mogło mieć wpływ na niektóre informacje. Zob. *Uwagi ogólne*.

W kolejnych latach wzrost liczby ludności w wieku produkcyjnym, który można rozumieć jako przyrost potencjalnych zasobów pracy, następował zarówno w miastach jak i na wsi. W przypadku wsi wzrost był jednak większy (średnio o 1,5% rocznie) i w efekcie w końcu 2008 r. było o 6,1% więcej mieszkańców wsi w wieku produkcyjnym niż w końcu 2004 r. W miastach według stanu w dniu 31 XII 2008 r. obserwuje się odwrócenie tendencji i niewielki spadek liczebności produkcyjnej grupy wieku w odniesieniu do stanu z poprzedniego roku (o 0,4%). W efekcie w końcu 2008 roku stan liczebny tej zbiorowości w miastach ukształtował się nieco poniżej poziomu z 2004 r.

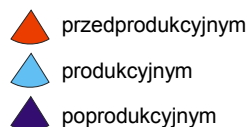
Ludność według ekonomicznych grup wieku i powiatów w 2008 r. Stan w dniu 31 XII

Ludność w wieku nieprodukcyjnym
na 100 osób w wieku produkcyjnym:

...ludność w wieku – w %:

W ciągu analizowanego pięcioletniego okresu zarówno w województwie jak i w całym kraju zauważalny był ubytek ludzi młodych, poniżej 18 roku życia. Udział osób w wieku przedprodukcyjnym w Małopolsce był jednak we wszystkich latach wyższy niż w kraju (średnio o 1,2 pkt proc.).

W latach 2004–2008 na terenach wiejskich udział dzieci i młodzieży do lat 18 był zawsze wyższy niż w miastach. W końcu 2004 r. przewaga ta wynosiła 6,9 pkt proc., a w końcu 2008 r. zmalała do 5,9 pkt proc. Liczba osób do lat 18 mieszkających na wsi stanowiła ok. 58% ludności województwa w wieku przedprodukcyjnym.

W miastach wyższy niż na wsi był udział ludności w wieku produkcyjnym. Według stanu w dniu 31 grudnia 2004 r. przewaga wynosiła 5,7 pkt proc., a w 2008 r. zmniejszyła się do 3,5 pkt proc. głównie w wyniku systematycznego wzrostu udziału grupy produkcyjnej na wsi (średnio rocznie o 0,6 pkt proc.) Ludność w wieku produkcyjnym mieszkająca w miastach stanowiła ponad połowę ludności województwa w tym wieku.

Tabl. 3. **Ludność w miastach i na wsi według ekonomicznych grup wieku**
Stan w dniu 31 XII

L a t a	Miasta				Wieś			
	ogółem w tys.	w wieku			ogółem w tys.	w wieku		
		przed- produk- cyjnym	produk- cyjnym	popro- dukcyj- nym		przed- produk- cyjnym	produk- cyjnym	popro- dukcyj- nym
		w odsetkach				w odsetkach		
2004	1621,6	19,0	65,1	15,9	1638,6	25,9	59,3	14,8
2005	1619,4	18,5	65,3	16,2	1646,8	25,2	60,0	14,8
2006	1618,1	18,0	65,4	16,6	1653,1	24,5	60,7	14,8
2007	1619,8	17,6	65,5	16,9	1659,3	23,9	61,3	14,8
2008	1617,3	17,4	65,2	17,4	1669,8	23,3	61,8	14,9

W analizowanym okresie relatywnie wysoki był – w odniesieniu do analogicznego wyliczonego dla mężczyzn – udział kobiet w wieku poprodukcyjnym (które zakończyły aktywność zawodową i opuściły rynek pracy) w ogólnej liczbie kobiet. Rozpiętość pomiędzy wspomnianymi udziałami dla kobiet i mężczyzn wzrastała i w końcu 2008 r. wyniosła 10,5 pkt proc. W 2008 r. według stanu w dniu 31 grudnia, wśród ludności województwa w wieku poprodukcyjnym kobiety stanowiły 67,9% i był to udział o 0,9 pkt proc. większy niż odnotowany w 2004 r.

Udział osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym wśród mężczyzn był wyższy niż wśród kobiet. Mężczyźni stanowili ponad połowę ludności województwa zarówno w przypadku osób w wieku przedprodukcyjnym jak i produkcyjnym.

Tabl. 4. **Mężczyźni i kobiety według ekonomicznych grup wieku**
Stan w dniu 31 XII

L a t a	Mężczyźni				Kobiety			
	ogółem w tys.	w wieku			ogółem w tys.	w wieku		
		przed- produk- cyjnym	produk- cyjnym	popro- dukcyj- nym		przed- produk- cyjnym	produk- cyjnym	popro- dukcyj- nym
		w odsetkach				w odsetkach		
2004	1581,8	23,7	65,9	10,4	1678,4	21,2	58,8	20,0
2005	1584,3	23,1	66,3	10,6	1681,9	20,7	59,2	20,1
2006	1585,9	22,5	66,9	10,6	1685,3	20,2	59,4	20,4
2007	1589,2	22,0	67,4	10,6	1689,9	19,7	59,5	20,8
2008	1592,8	21,5	67,8	10,7	1694,3	19,3	59,5	21,2

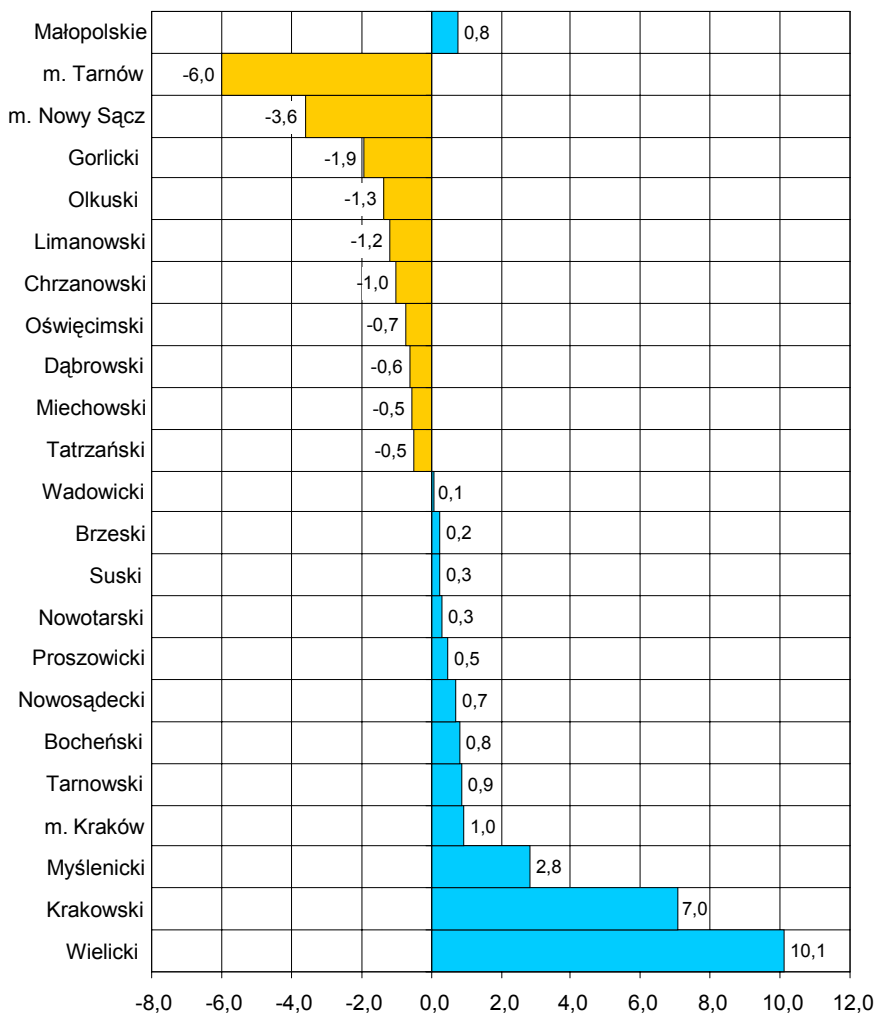
W 2008 r. nastąpił spadek mobilności terytorialnej ludności, podczas gdy poprzednie dwa lata charakteryzowały się wyraźnym wzrostem.

Przeciętnie w roku (średnia z lat 2004–2008) biura ewidencji ludności urzędów gmin województwa małopolskiego zameldowały na pobyt stały 34,1 tys. osób, z czego 32,7 tys. osób, których poprzednim miejscem zamieszkania była Polska oraz 1,4 tys. osób przybyłych z zagranicy. Odpływ migracyjny w skali roku wynosił 31,6 tys. osób, z czego 29,5 tys. osób przemieszczało się na obszarze kraju, a 2,1 tys. za granicę. Ogólne saldo ruchu migracyjnego było dodatnie i wynosiło średnio na rok 2,5 tys. osób, w tym migracji zagranicznych minus 0,6 tys. osób. W kraju w omawianym pięcioletnim okresie utrzymywało się ujemne saldo migracji stałych. Z powodu migracji średnio rocznie ubyło 18,7 tys. mieszkańców kraju.

Z województwa małopolskiego średnio w roku poza jego granice (do innego miejsca w kraju) wymeldowywało się na pobyt stały 6,1 tys. osób, z kolei napływ z innych województw wyniósł 9,3 tys. osób, zatem saldo migracji w ruchu międzywojewódzkim było dodatnie i liczba mieszkańców z tytułu migracji zewnętrznej wzrastała średnio o 3,2 tys. w ciągu roku. Wśród przybyłych do Małopolski w latach 2004–2008 przeważali mieszkańcy województw ościennych; śląskiego – 33,1%, podkarpackiego – 19,0% oraz świętokrzyskiego – 11,0%. Najwięcej wyjeżdżających udawało się do województw: śląskiego – 33,7%, mazowieckiego – 16,9% oraz podkarpackiego – 13,9%.

W grupie migrantów w ruchu międzywojewódzkim w obu kierunkach najbardziej mobilną grupą była ludność w wieku produkcyjnym. Wśród osiedlających się na terenie województwa grupa ta stanowiła 76,7%, a wśród osób, które przemeldowały się do innych województw – 73,8%. Dzieci i młodzież w wieku 0–17 lat stanowiły 17,0% napływu i 19,1% odpływu. Kobiety były bardziej mobilne niż mężczyźni, ich udział w ogólnej liczbie przemieszczających się w ruchu międzywojewódzkim w przypadku wyjazdów wyniósł 52,3%, a w przypadku przyjazdów 54,4%.

**Średnioroczne (dla lat 2004–2008) saldo migracji stałej na 1000 ludności
według powiatów**

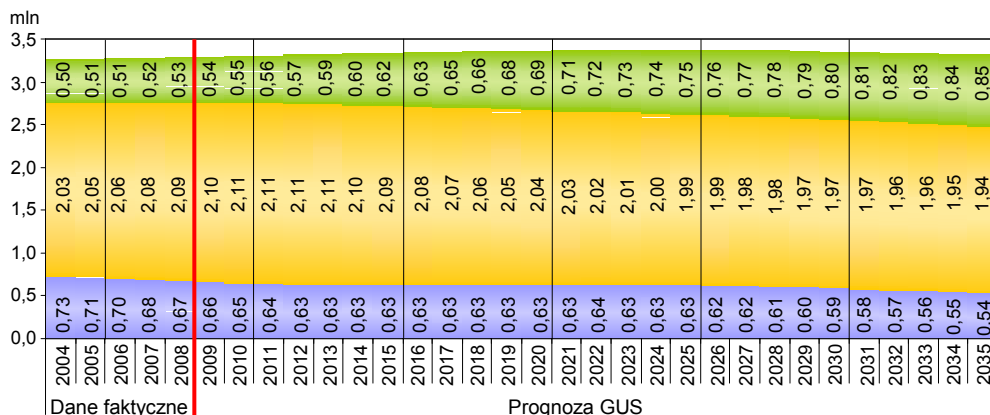

Liczbę ludności województwa kształtują również migracje zagraniczne. W okresie pięciu lat na pobyt stały zameldowało się 7,1 tys. osób przybyłych z zagranicy, a wymeldowało się w celu wyjazdu za granicę na pobyt stały – 10,3 tys. osób. Wśród osób, które przybyły dzieci i młodzież do lat 18 stanowiły 22,2%, a osoby w wieku 19–30 lat – 25,8%. W zbiorowości wyjeżdżających liczną grupę stanowiły osoby w wieku 20–29 lat, ich udział wyniósł 37,8%. Dużą część stanowiły również osoby w wieku 30–39 lat – 20,2%. Wśród migrantów osoby powyżej 50 lat stanowiły 24,0% przybyłych i 10,3% tych, którzy wyjechali. W ruchu zagranicznym bardziej mobilni byli mężczyźni niż kobiety i stanowili 53,5% przybyłych na stałe z zagranicy do województwa małopolskiego oraz 56,2% mieszkańców województwa, którzy opuścili kraj.

Prognoza GUS, sporządzona do roku 2035 wskazuje, że w najbliższych latach liczba ludności województwa w produkcyjnej grupie wieku będzie wzrastać i największą liczebność, powyżej 2,1 mln osób, osiągnie w końcu 2011 r. W kolejnych latach prognoza zakłada systematyczny spadek liczby ludności w tym wieku, do poziomu 1,9 mln w 2035 r. Zmiany wystąpią także wewnątrz struktury wieku produkcyjnego. Od 2013 r. zacznie się spadek liczby osób w wieku mobilnym, któremu od 2018 r. towarzyszyć będzie wzrost liczby ludności w wieku niemobilnym. Zatem w perspektywie lat 2018 do 2035 obserwować będziemy stopniowe starzenie się ludności w wieku produkcyjnym. Liczebność grupy osób w wieku 18–44 lat zmniejszy się w tym okresie o prawie 22%, na korzyść wzrostu liczebności grupy starszej (45–59/64 lat). Konsekwencją opisanych zmian będzie więc nie tylko zmniejszanie, ale i starzenie się zasobów pracy. Zmniejszy się też udział grupy produkcyjnej w ogólnej liczbie ludności województwa i w końcu 2035 r. wyniesie nieco ponad 58%, podczas gdy do 2012 r. będzie utrzymywał się na poziomie prawie 64%.

Prognoza liczby ludności do 2035 r. według ekonomicznych grup wieku

Stan w dniu 31XII

Ludność w wieku: ■ przedprodukcyjny ■ produkcyjny ■ poprodukcyjny

W okresie objętym prognozą wzrastać będzie liczba osób w wieku poprodukcyjnym i jej udział w końcu 2035 r. przekroczy 25%, czyli będzie o ponad 9 pkt proc. większy niż w 2008 r. W ciągu prognozowanego okresu liczba osób w przedprodukcyjnej grupie wieku zmniejszy się i w końcu 2035 r. zbiorowość ta będzie stanowić niewiele ponad 16% ludności województwa, podczas gdy w 2008 r. udział ten przekraczał 20%.

Pogorszeniu ulegnie relacja pomiędzy poszczególnymi ekonomicznymi grupami wieku. Współczynnik obciążenia demograficznego znacznie wzrośnie. W 2035 r. na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadać będzie 71 w wieku nieprodukcyjnym, co oznacza ponad 22% wzrost w porównaniu do stanu z 2008 r.

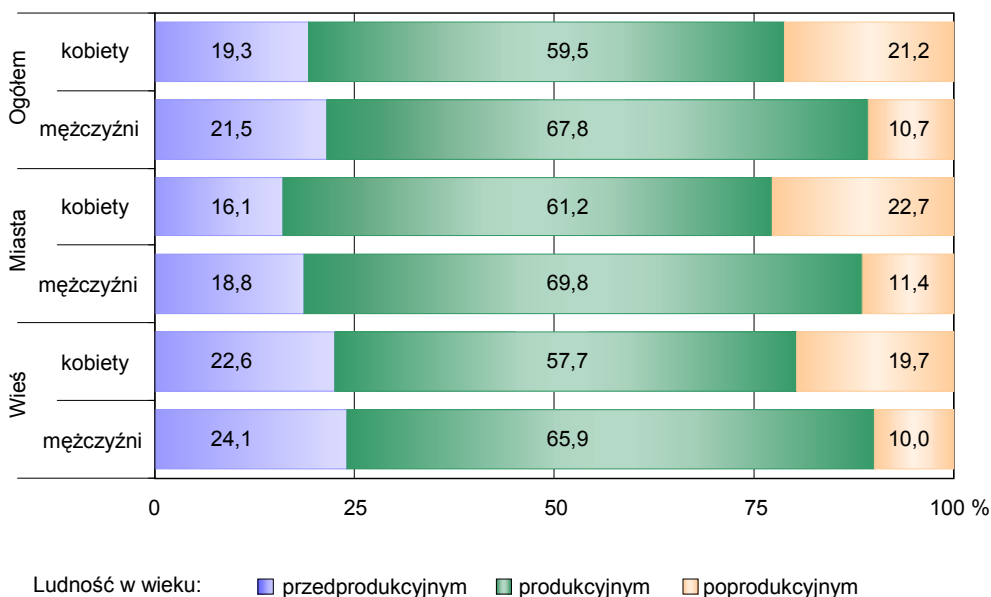
W całym prognozowanym okresie mieszkańcy wsi będą stanowić ponad połowę ludności województwa i proces dezurbanizacji będzie postępował – do 46,3% w końcu prognozowanego okresu.

Prognozowany do końca 2024 r. przyrost liczby ludności województwa będzie po części skutkiem przyrostu naturalnego, który w Małopolsce od 2010 roku będzie mały, to jednak do roku 2019 będzie przybierał wielkości dodatnie. Przewiduje się, że od 2020 r. pojawi się ujemny przyrost naturalny, który w kolejnych latach będzie się pogłębiał, aż do poziomu minus 12 tys. w 2035 r. Niewątpliwie będzie to miało wpływ na prognozowany spadek liczby ludności, który rozpocznie się od 2025 r.

W miastach od 2015 r. liczba zgonów będzie przewyższała liczbę urodzeń. Ujemny przyrost naturalny na wsi zakładany jest od 2030 roku.

Drugim czynnikiem kształtującym liczbę ludności w przyszłych okresach będzie saldo migracji zewnętrznych. W przypadku migracji międzywojewódzkich przez wszystkie lata objęte prognozą będzie utrzymywać się saldo dodatnie, ze stałą tendencją malejącą. Saldo migracji zagranicznych do 2014 r. będzie ujemne. Od 2015 r. prognozowane jest dodatnie saldo migracji zagranicznych, które w kolejnych latach będzie wzrastać.

**Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku,
płci i miejsca zamieszkania w 2008 r.**
Stan w dniu 31 XII

3. AKTYWNOŚĆ ZAWODOWA LUDNOŚCI

3.1. Ogólna charakterystyka aktywności zawodowej ludności

Z punktu widzenia aktywności ekonomicznej praca stanowi podstawowe kryterium podziału ludności w wieku 15 lat i więcej (tworzącej globalne zasoby pracy). Wyróżnia się zatem trzy podstawowe kategorie: pracujących – czyli wykonujących pracę, bezrobotnych – nie wykonujących pracy, ale aktywnie jej poszukujących oraz biernych zawodowo, którzy nie pracują i nie mogą lub nie chcą podjąć pracy z różnych względów. Osoby, które uznaje się za pracujące lub bezrobotne stanowią grupę ludności aktywnej zawodowo określanej jako zasoby pracy, podaż pracy lub siła robocza.

Podstawowych informacji o aktywności ekonomicznej ludności w wieku 15 lat i więcej dostarcza reprezentacyjne Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności. Uzyskane dane stanowią jedno z głównych źródeł informacji wykorzystywanych do analizy sytuacji na rynku pracy. Wyniki badania, chociaż ze względu na jego charakter oszacowane z pewnym błędem², pozwalają ocenić wpływ cech demograficznych i społecznych na aktywność zawodową badanych osób.

W 2008 roku w Małopolsce liczba mieszkańców w wieku 15 lat i więcej stanowiła 8,4% krajowych globalnych zasobów pracy. Udział powyżej 8% utrzymywał się od 2004 r.

Tabl. 5. **Przeciętna liczba ludności w wieku 15 lat i więcej^a według płci i miejsca zamieszkania**

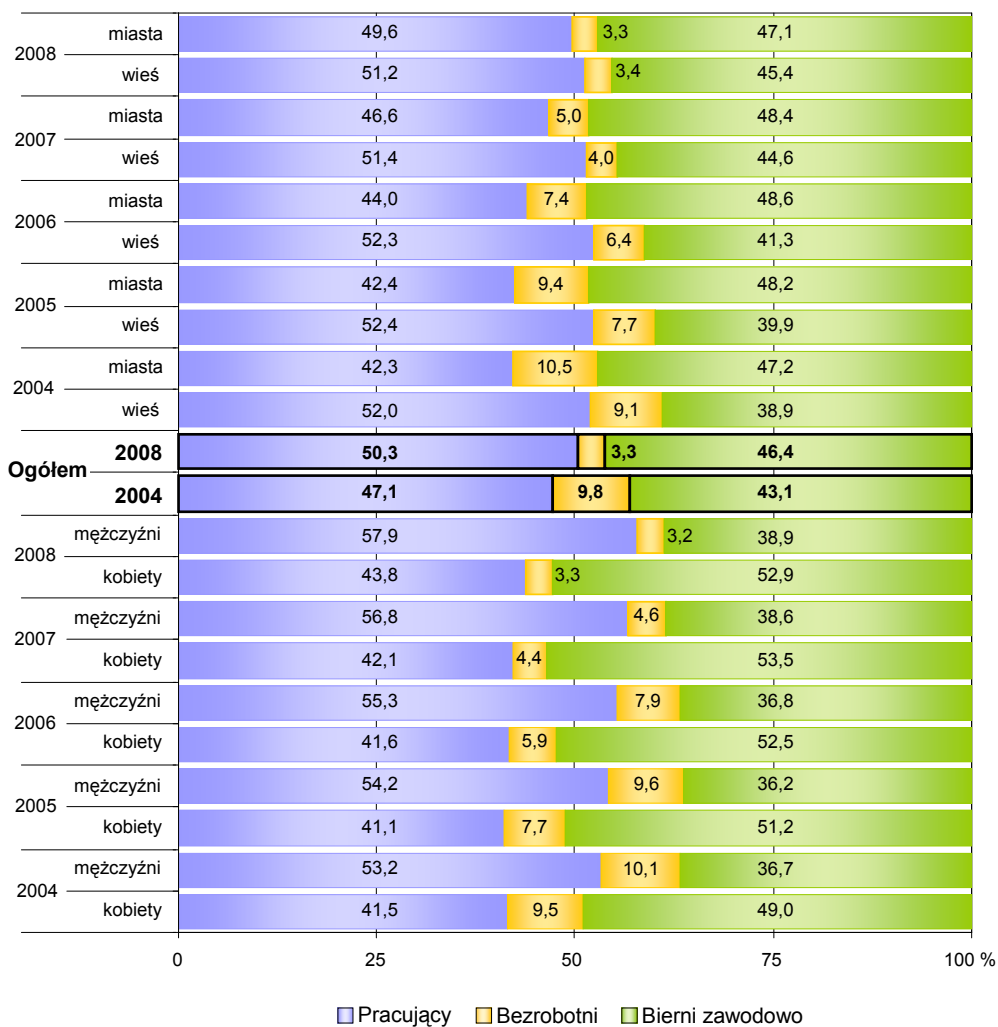
Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008
	w tysiącach				
Ogółem	2580	2626	2718	2609	2625
mężczyźni	1225	1255	1287	1209	1219
kobiety	1355	1370	1431	1401	1407
Miasta	1313	1306	1396	1368	1409
Wieś	1267	1319	1322	1241	1217

^a Ze względu na metodę badania liczba ludności w wieku 15 lat i więcej uzyskana po uogólnieniu wyników BAEL jest mniejsza od szacowanej liczby ludności.

Struktura ludności według statusu na rynku pracy wskazuje, że w województwie małopolskim, tak jak w całym kraju, od 2004 do 2007 r. nie pracowała więcej jak połowa ludności w wieku 15 lat i więcej. W ciągu tych lat udział niepracujących systematycznie malał na korzyść wzrostu udziału osób pracujących, który w efekcie w 2008 r. przekroczył 50%. Zbiorowość osób niepracujących składała się głównie z biernych zawodowo, których udział wzrósł z 81,5% w 2004 r. do 93,3% w 2008 r. Równocześnie wśród wszystkich osób, które nie pracowały, obserwuje się spadek udziału tych, które zostały zaklasyfikowane jako bezrobotne. W 2004 r. status osoby bezrobotnej posiadało 18,5% niepracujących, a w 2008 r. – 6,7%.

² W IV kwartale 2008 r. w województwie małopolskim względny błąd standardowy oszacowania liczby aktywnych zawodowo wyniósł 3,7%, a biernych zawodowo – 3,0%. *Aktywność ekonomiczna ludności Polski IV kwartał 2008*, GUS, Warszawa, maj 2009, str. 93.

Struktura przeciętnej liczby ludności w wieku 15 lat i więcej według statusu na rynku pracy, płci i miejsca zamieszkania

Dla mężczyzn sytuacja na rynku pracy była bardziej sprzyjająca. W ciągu wszystkich analizowanych pięciu lat status osoby pracującej posiadało ponad 50% mężczyzn w wieku 15 lat i więcej. Większość kobiet w tym wieku została zaliczona do osób niepracujących. W 2008 r. udział kobiet bez pracy wyniósł 56,2%, ale był o 2,3 pkt proc. mniejszy niż w 2004 r. Spadek udziału nastąpił głównie w wyniku znacznego spadku liczby kobiet bezrobotnych. W 2004 r. znalezieniem pracy, w celu jej podjęcia w najbliższym czasie, zainteresowanych było 16,3% niepracujących kobiet, natomiast w 2008 r. – 5,9%. Dla niepracujących mężczyzn udziały te wyniosły odpowiednio – 21,6% i 7,6%.

W latach 2004–2008 spośród mieszkańców małopolskiej wsi pracowała więcej niż połowa ludności zaliczonej do globalnych zasobów pracy, podczas gdy w miastach udział nie przekroczył 49,6%.

Tabl. 6. **Przeciętna liczba ludności w wieku 15 lat i więcej według aktywności ekonomicznej**

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008
	w tysiącach				
Ogółem	2580	2626	2718	2609	2625
Pracujący	1214	1245	1307	1276	1322
Bezrobotni	253	224	187	119	87
Bierni zawodowo	1113	1157	1224	1215	1217

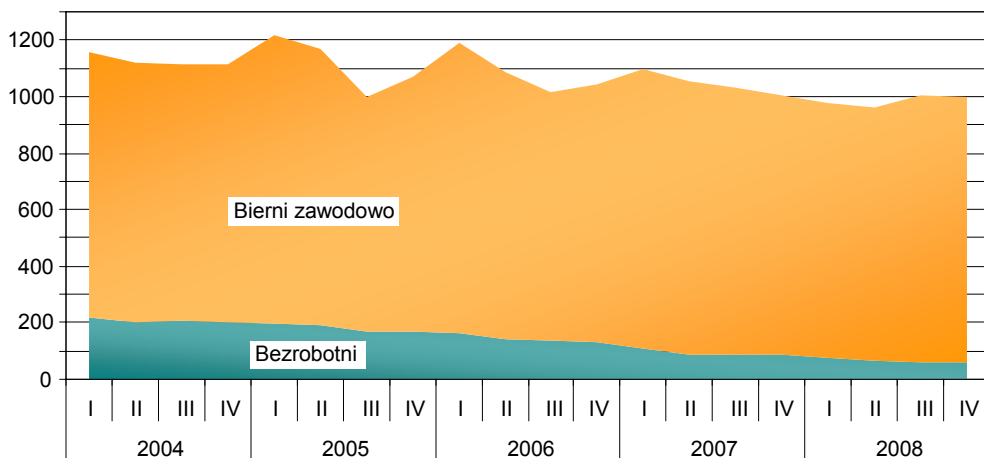
Dla lepszej oceny sytuacji na rynku pracy warto posłużyć się wskaźnikiem obciążenia ludności pracującej osobami niepracującymi. Miara ta określa ile osób bezrobotnych i biernych zawodowo przypada na 1000 pracujących.

Tabl. 7. **Przeciętny wskaźnik obciążenia ludności pracującej osobami niepracującymi^a**

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008
Ogółem	1125	1109	1080	1045	986
mężczyźni	879	846	810	761	727
kobiety	1411	1431	1403	1375	1284
Miasta	1366	1362	1270	1144	1016
Wieś	923	909	912	945	953

a Liczba osób bezrobotnych i biernych zawodowo na 1000 pracujących.

Wskaźnik obciążenia ludności pracującej osobami niepracującymi

W latach 2004–2008 omawiany wskaźnik przyjmował coraz to mniejsze wartości i w efekcie w 2008 r. na 1000 pracujących przypadało o 139 osób nie wykonujących pracy (o 12,4%) mniej niż w 2004 r. W 2008 r. wskaźnik dla województwa zrównał się ze średnim wskaźnikiem ogólnokrajowym, podczas gdy w 2004 r. w województwie na 1000 osób pracujących przypadało o 131 niepracujących mniej niż w kraju.

Wskaźnik obciążenia pracujących osobami pozostającymi bez pracy przyjmował zdecydowanie wyższe wartości dla kobiet niż dla mężczyzn. W 2008 r. na 1000 pracujących kobiet przypadało o 557 osób nie wykonujących pracy (o 76,6%) więcej niż w przypadku mężczyzn. Rozpiętość pomiędzy obciążeniem kobiet i obciążeniem mężczyzn była większa niż w 2004 r., w którym na 1000 pracujących kobiet przypadało o 532 osoby niepracujące (o 60,5%) więcej niż w przypadku mężczyzn.

Pracujący mieszkańcy miast byli w większym stopniu obciążeni osobami niepracującymi niż mieszkańcy wsi. W 2008 roku w miastach na 1000 pracujących przypadało o 6,6% więcej osób bez pracy niż na wsi. W 2004 r. przewaga ta była o 41,4 pkt proc. większa. W przypadku miast ukształtowała się tendencja spadkowa, w wyniku której w 2008 r. na 1000 pracujących mieszkańców miast przypadało o 350 osób biernych i bezrobotnych (o 25,6%) mniej niż w 2004 r. Dla mieszkańców wsi analizowany przeciętny roczny wskaźnik od 2006 r. wzrastał i w 2008 r. na 1000 pracujących przypadało o 30 osób pozostających bez pracy (o 3,3%) więcej niż w 2004 r.

3.2. Ludność aktywna zawodowo

Aktywni zawodowo mieszkańcy Małopolski w 2008 r. stanowili 8,3% realnych krajowych zasobów pracy. Przeciętna liczba aktywnych zawodowo po znacznym spadku w 2007 r. w porównaniu do roku poprzedniego (o 6,7%), w 2008 r. wzrosła i była wyższa niż rok wcześniej o 1,0%, ale nie osiągnęła jeszcze poziomu z 2004 r., w porównaniu do którego była o 4,0% niższa.

Tabl. 8. **Przeciętna liczba ludności aktywnej zawodowo według statusu na rynku pracy**

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008
	w tysiącach				
Ogółem	1467	1469	1494	1394	1408
Pracujący	1214	1245	1307	1276	1322
Bezrobotni	253	224	187	119	87

W 2008 r. wśród aktywnych zawodowo pracujący stanowili 93,9%, tj. o 11,1 pkt proc. więcej niż w 2004 roku. Kosztem wzrostu udziału pracujących, z roku na rok zmniejszał się udział bezrobotnych z 17,2% w 2004 r. do 6,2% w 2008 r. W kraju w 2004 r. udział bezrobotnych wśród aktywnych wyniósł – 19,0%, a w 2008 r. – 7,1%.

Płeć i miejsce zamieszkania to główne czynniki demograficzne różnicujące strukturę aktywnych zawodowo według statusu na rynku pracy.

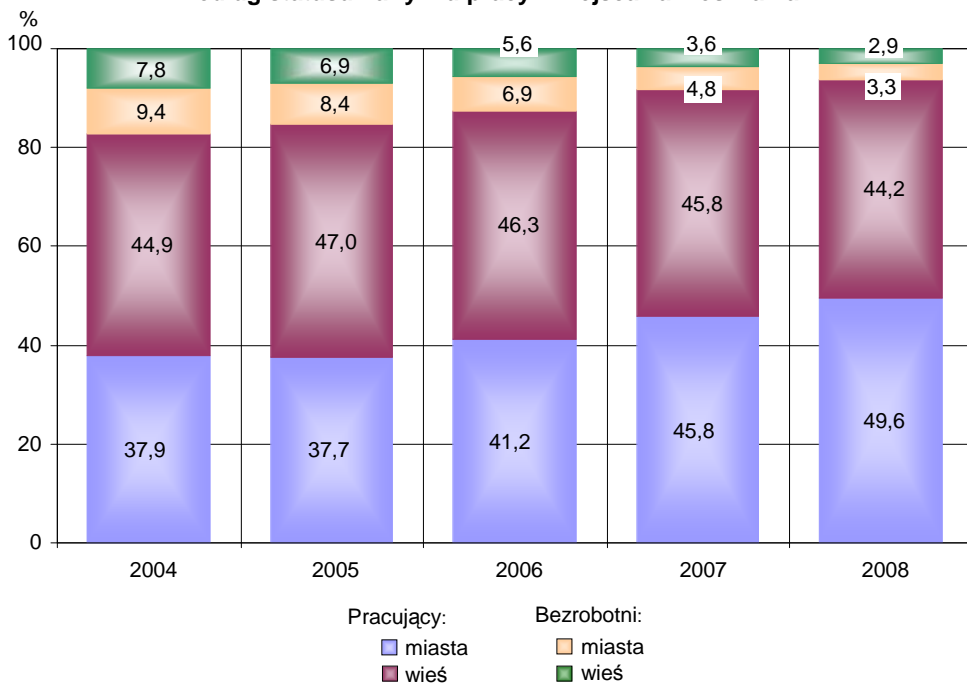
W każdym z lat 2004–2008 przeważającą część aktywnych zawodowo stanowili mężczyźni. W 2008 r. udział ich ukształtował się na poziomie z 2004 r. i wyniósł 52,9%.

Do 2006 r. większość aktywnych zawodowo mieszkała na wsi. W 2007 r., po raz pierwszy ponad połowę zasobów pracy (50,6%) stanowili mieszkańcy miast, a w 2008 r. udział ich wyniósł 52,9%. Liczba ludności aktywnej zawodowo w miastach wzrosła, w 2008 r. było o 7,5% więcej aktywnych zawodowo mieszkańców miast niż w 2004 r. Na wsi obserwuje się natomiast spadek wynoszący 14,3%.

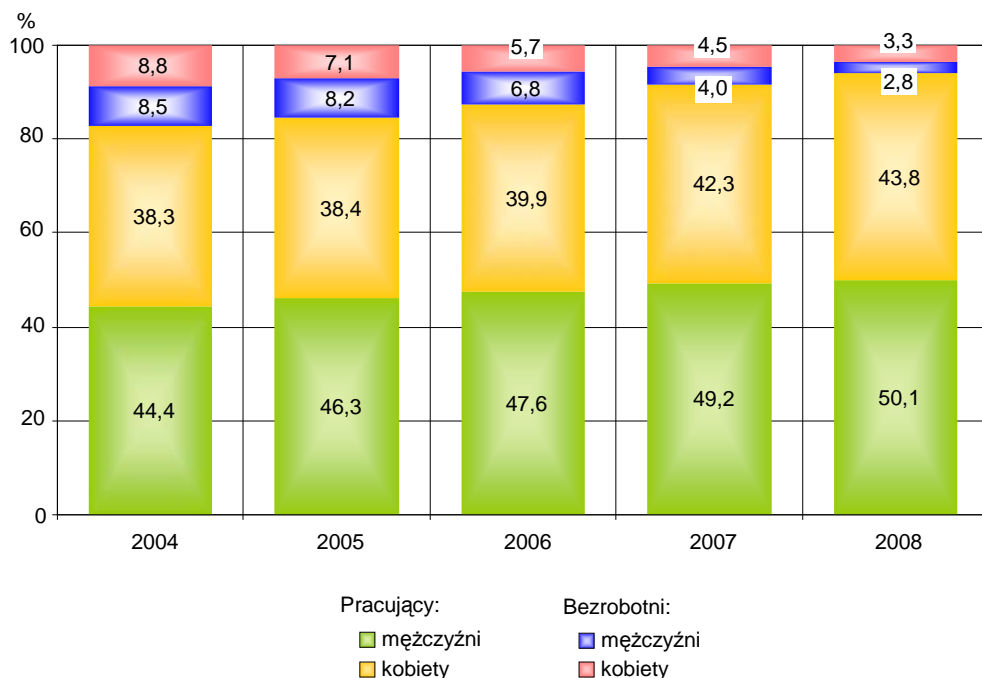
Tabl. 9. **Przeciętna liczba ludności aktywnej zawodowo według płci i miejsca zamieszkania**

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008
	w tysiącach				
Ogółem	1467	1469	1494	1394	1408
mężczyźni	776	800	813	743	745
kobiety.....	691	669	680	652	663
Miasta	693	677	718	706	745
Wieś.....	774	792	775	688	663

Struktura przeciętnej liczby ludności aktywnej zawodowo według statusu na rynku pracy i miejsca zamieszkania

**Struktura przeciętnej liczby ludności aktywnej zawodowo
według statusu na rynku pracy i płci**

Aktywni zawodowo to głównie ludność w wieku produkcyjnym, która w 2008 r. stanowiła 97,2% tej zbiorowości, tj. o 2 pkt proc. więcej niż w 2004 r.

Osoby w wieku 30–49 lat były podstawowymi reprezentantami zbiorowości aktywnych zawodowo – udział tej grupy przekraczał 51%. Spośród wszystkich mieszkańców województwa zaliczonych do tej grupy wieku, aktywnością zawodową na rynku pracy w 2008 r. wykazało się 86,4% osób (o 1,9 pkt proc. mniej niż w 2004 r.). Ludność w wieku 50 i więcej lat stanowiła najmniej liczną grupę aktywnych zawodowo wyodrębnioną ze względu na wiek. Jej udział w ciągu lat 2004–2008 nie był wyższy niż 22,0%. Nieco większą grupę stanowiły osoby w wieku 15–29 lat. Udział jej w ogólnej liczbie aktywnych zawodowo w ciągu pięciu lat nie przekroczył 28,5%.

Tabl. 10. Przeciętna liczba ludności aktywnej zawodowo według wieku

Wiek	2004	2005	2006	2007	2008
	w tysiącach				
Ogółem	1467	1469	1494	1394	1408
w tym wiek produkcyjny	1397	1401	1435	1353	1368
15 – 29 lat	399	392	423	397	393
30 – 39	381	391	381	361	390
40 – 49	376	364	369	346	337
50 i więcej	311	323	320	291	288

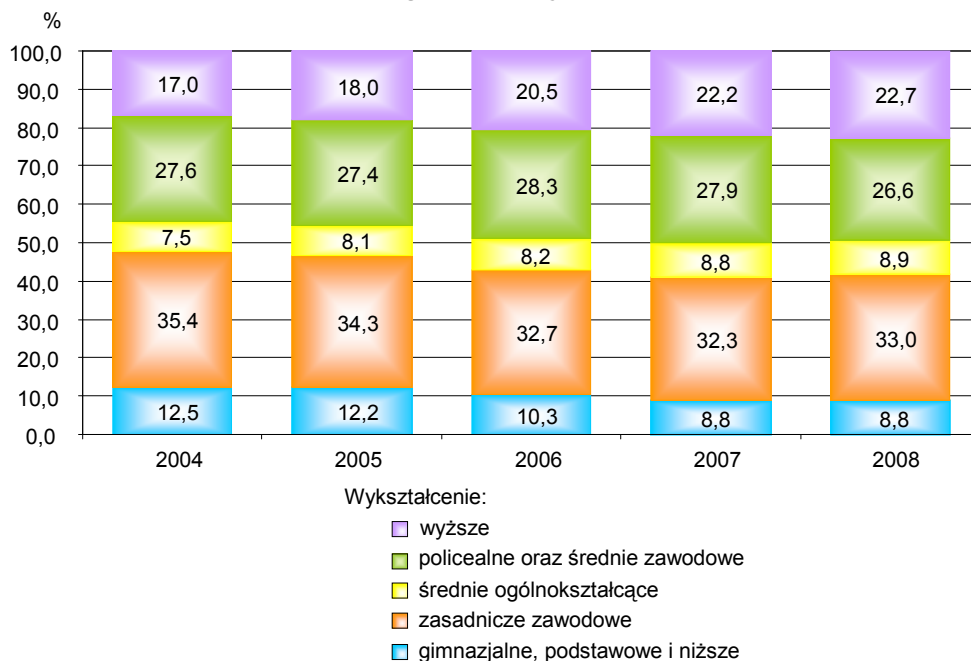
W latach 2004–2008 wykształcenie zasadnicze zawodowe posiadał prawie co czwarty mieszkaniec województwa w wieku 15 lat i więcej. Wśród aktywnych zawodowo w całym analizowanym okresie dominowały osoby legitymujące się takim właśnie poziomem wykształcenia. Prawie co trzeci aktywny zawodowo należał do tej zbiorowości. Obserwuje się jednak spadek udziału tej grupy z 35,4% w 2004 r. do 33,0% w 2008 r. Liczną grupę stanowiły też osoby z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym. Zbiorowość ta w 2008 r. stanowiła ponad 1/4 aktywnych zawodowo, ale jej liczebność zmniejszyła się o 7,7% w porównaniu do stanu z 2004 r.

Wykształceniem wyższym legitymował się w 2004 r. prawie co szósty aktywny zawodowo mieszkaniec województwa małopolskiego, a w 2008 r. już co czwarty. W 2008 roku osiągnięciem takiego poziomu wykształcenia mogło poszczycić się ok. 15,5% ludności województwa w wieku 15 lat i więcej, czyli o 3,1 pkt proc. więcej niż w 2004 r.

Tabl. 11. **Przeciętna liczba ludności aktywnej zawodowo według poziomu wykształcenia**

Wykształcenie	2004	2005	2006	2007	2008
	w tysiącach				
Ogółem	1467	1469	1494	1394	1408
Wyższe	250	265	306	310	320
Policealne i średnie zawodowe	405	402	423	389	374
Średnie ogólnokształcące	110	119	122	123	125
Zasadnicze zawodowe	520	504	489	450	464
Gimnazjalne, podstawowe i niższe	183	179	154	123	124

Struktura przeciętnej liczby ludności aktywnej zawodowo według poziomu wykształcenia

3.3. Współczynnik aktywności zawodowej

W 2008 r. współczynnik aktywności zawodowej wyniósł 53,6%, tj. o 3,3 pkt proc. mniej niż w 2004 r. Do 2006 r. współczynnik ten przyjmował wartości wyższe niż średnio w kraju (o 2,2 pkt proc. w 2004 i o 1,0 pkt proc. w 2005 i 2006 r.). W 2007 r. w wyniku znacznego spadku zarówno liczby ludności w wieku 15 lat i więcej (o 4,0% w porównaniu do poprzedniego roku) jak i liczby aktywnych zawodowo (o 6,7%) ukształtował się on o 0,3 pkt proc. poniżej poziomu ogólnopolskiego. W 2008 r. poziom aktywności mieszkańców województwa nieznacznie wzrósł w porównaniu do poprzedniego roku, ale różnica do poziomu krajowego zwiększyła się do 0,6 pkt proc.

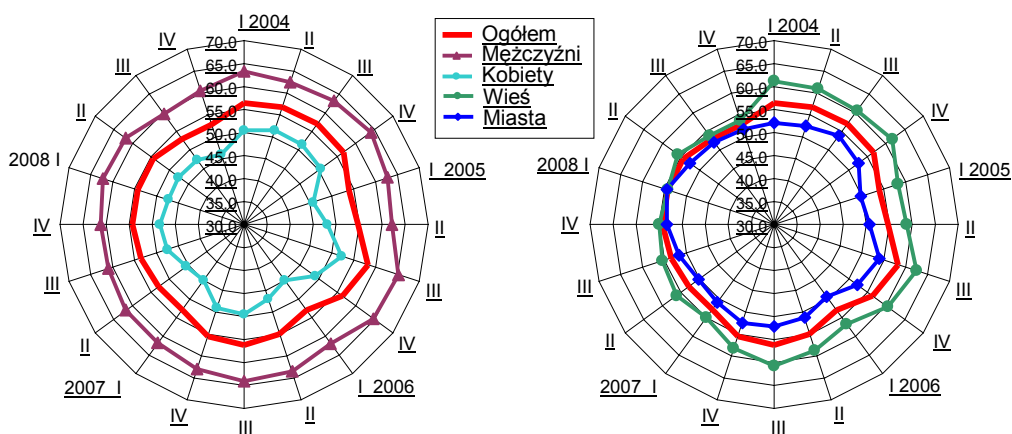
Wartości jakie przyjmował omawiany współczynnik wskazują, że w latach 2004–2008 w województwie małopolskim, podobnie jak w kraju, ponad połowa ludności w wieku 15 lat i więcej odgrywała aktywną rolę na rynku pracy, czyli pracowała lub aktywnie poszukiwała pracy i była gotowa ją podjąć.

Tabl. 12. **Przeciętny współczynnik aktywności zawodowej według płci i miejsca zamieszkania**

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008
	w procentach				
Ogółem	56,9	55,9	55,0	53,4	53,6
mężczyźni	63,4	63,7	63,2	61,4	61,1
kobiety	51,0	48,8	47,6	46,5	47,1
Miasta	52,8	51,8	51,4	51,6	52,9
Wieś	61,1	60,0	58,6	55,4	54,5

Poziom aktywności zawodowej zróżnicowany był ze względu na płeć i miejsce zamieszkania, a przede wszystkim ze względu na wiek.

Współczynnik aktywności zawodowej ludności według płci i miejsca zamieszkania

Mężczyźni charakteryzowali się zawsze wyższym poziomem aktywności zawodowej niż kobiety. W ciągu analizowanych lat najniższy współczynnik dotyczący mężczyzn był o 10,1 pkt proc. wyższy od najwyższego odnotowanego w przypadku kobiet. Kobiety zamieszkujące województwo małopolskie wykazały się za to wyższą aktywnością zawodową niż mieszkanki całej Polski. O ile w 2004 r. rozpiętość pomiędzy współczynnikami obliczonymi dla tych dwóch grup wynosiła 3,2 pkt proc., to w 2008 r. już tylko 0,5 pkt proc. Jest to efekt szybszego spadku w latach 2005–2007 wartości współczynnika dla kobiet zamieszkujących województwo małopolskie niż dla kobiet z całego kraju.

Mieszkańcy małopolskiej wsi w wieku 15 lat i więcej charakteryzowali się wyższymi wartościami współczynnika aktywności zawodowej niż mieszkańcy miast w tym wieku. Rozpiętość pomiędzy najwyższym współczynnikiem dla ludności wiejskiej, a najwyższym dla ludności zamieszkującej miasta wyniosła 8,2 punktu procentowego. W miastach w ciągu pięciu opisywanych lat do aktywnych zawodowo należało maksymalnie niespełna 53% ludności, podczas gdy na wsi najniższy udział wyniósł 54,5%. Na wsi przez wszystkie lata miała miejsce tendencja spadkowa, w wyniku której współczynnik w 2008 r. był o 6,6 pkt proc. niższy niż w 2004 r. W miastach spadek udziału aktywnych zawodowo w liczbie ludność w wieku 15 lat i więcej zakończył się w 2006 r. i po dwuletnim wzroście, w 2008 r. ukształtował się na poziomie nieco wyższym niż w 2004 r. Tendencje te wpłynęły na zmniejszenie różnicy pomiędzy współczynnikami na wsi i w miastach z 8,3 pkt proc. w 2004 r. do 1,6 pkt proc. w 2008 r.

Tabl. 13. **Przeciętny współczynnik aktywności zawodowej według wieku**

Wiek	2004	2005	2006	2007	2008
	w procentach				
Ogółem	56,9	55,9	55,0	53,4	53,6
w tym wiek produkcyjny	72,2	70,8	69,9	69,7	71,2
15 – 29 lat	53,3	51,2	51,3	50,8	52,1
30 – 39	90,5	89,5	90,1	90,5	88,0
40 – 49	86,2	86,9	84,1	83,6	84,7
50 i więcej	31,9	32,2	31,1	28,7	28,0

W całym analizowanym okresie najwyższą aktywność zawodową osiągnęły osoby w wieku 30–39 lat. Współczynnik aktywności obliczony dla tej grupy wiekowej przekraczał 90% i nie był niższy niż 88,0%. Osoby, które zaliczono do grupy 40–49 lat charakteryzowały się już mniejszą aktywnością zawodową nie przekraczającą 87%.

Najniższą aktywnością zawodową cechowała się ludność w skrajnych grupach wiekowych. Wśród osób w wieku 50 lat i więcej, o dużym udziale emerytów, współczynnik aktywności zawodowej wynosił nie więcej niż 32,2%. W najmłodszej grupie wiekowej (15–29 lat), o dużym udziale uczących się – przekraczał 50%.

Współczynnik aktywności zawodowej dla mężczyzn w wieku produkcyjnym w 2004 r. wyniósł 76,1%, a w 2008 r. 76,5%. Aktywnością zawodową w 2004 r. wykazało się 68,2% kobiet w wieku produkcyjnym, a w 2008 r. już o 2,3 pkt proc. mniej.

Na poziom aktywności zawodowej ludności istotny wpływ miał uzyskany przez nią poziom wykształcenia. Potwierdza to opinię, że nabycie kwalifikacji do wykonywania konkretnego zawodu nabiera coraz większego znaczenia.

Tabl. 14. **Przeciętny współczynnik aktywności zawodowej według poziomu wykształcenia**

Wykształcenie	2004	2005	2006	2007	2008
	w procentach				
Ogółem	56,9	55,9	55,0	53,4	53,6
Wyższe	78,1	79,6	79,7	79,1	78,8
Policealne i średnie zawodowe	68,9	69,4	68,3	65,3	66,5
Średnie ogólnokształcące	43,7	42,5	41,1	41,8	43,6
Zasadnicze zawodowe	71,6	69,0	66,0	64,5	65,3
Gimnazjalne, podstawowe i niższe	26,3	25,4	22,7	19,6	18,8

W całym omawianym pięcioletnim okresie najwyższym poziomem aktywności zawodowej charakteryzowały się osoby z wykształceniem wyższym. W 2004 r. na drugim miejscu pod względem osiągniętego poziomu aktywności zawodowej ulokowały się osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym. W 2005 r. ich udział w liczbie ludności w wieku 15 lat i więcej o tym poziomie wykształcenia, spadł poniżej analogicznego udziału dla osób z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym i taka sytuacja utrzymała się do 2008 r. Najwyższy współczynnik dla grupy z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym odnotowany w ciągu pięciu lat (69,4%) był niższy o 8,7 pkt proc. od najniższego wyznaczonego w tym okresie dla osób z wykształceniem wyższym. Spośród osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym do aktywnych zawodowo nie zaliczono nawet 50%. Najwyższy wskaźnik jaki odnotowano w 2004 r. (43,7%) był niższy o 20,8 pkt proc. od najniższego charakteryzującego osoby z wykształceniem zawodowym.

3.4. Bierni zawodowo

Bierni zawodowo to osoby, które pozostają poza zasobami pracy. W 2008 r. poza siłą roboczą pozostawało 46,4% ludności w wieku 15 lat i więcej, o 3,3 pkt proc. więcej niż w 2004 r. W kraju w 2008 roku do biernych zawodowo zaliczono 45,8% osób w wieku powyżej 14 lat i udział ten wzrósł w porównaniu do odnotowanego w 2004 r. o 0,5 pkt proc. Bierni zawodowo w województwie małopolskim stanowili w całym omawianym pięcioletnim okresie od 7,9% do 8,5% biernej zawodowo ludności Polski.

Tabl. 15. **Przeciętna liczba ludności biernej zawodowo według płci i miejsca zamieszkania**

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008
	w tysiącach				
Ogółem	1113	1157	1224	1215	1217
mężczyźni	449	455	474	466	474
kobiety	664	702	751	749	744
Miasta	620	630	678	662	664
Wieś	493	527	546	553	553

Przeważającą część biernych zawodowo stanowili mieszkańcy miast. Ich udział utrzymywał się w zasadzie na poziomie 55%. W 2008 r. w miastach było o 20,1% więcej biernych zawodowo niż na wsi. Przewaga ta była jednak o 5,7 pkt proc. mniejsza niż odnotowana w 2004 r.

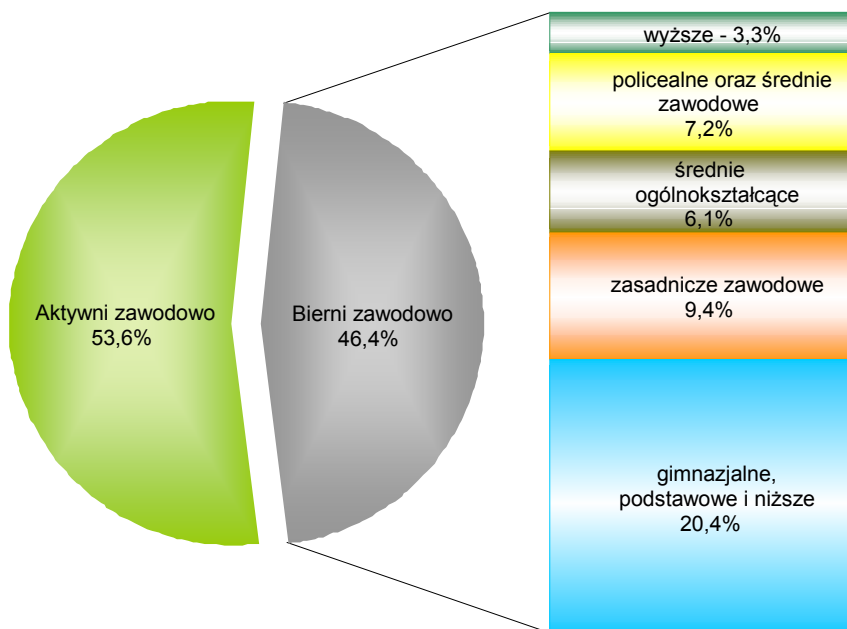
Zdecydowaną większość zbiorowości biernych zawodowo tworzyły kobiety. W 2004 r. stanowiły one 59,7% ogółu biernych zawodowo i 49,0% kobiet w wieku 15 lat i więcej. W ciągu pięciu lat udziały te wzrosły i w 2008 r. wyniosły odpowiednio – 61,1% i 52,9%. Mężczyźni bierni zawodowo w 2004 r. stanowili 36,7% mężczyzn w wieku 15 lat i więcej, a w 2008 r. – o 2,2 pkt proc. więcej.

Cechą demograficzną istotnie różnicującą biernych zawodowo jest wiek. Analizując ten czynnik nietrudno zauważyć dominację osób w wieku 50 lat i więcej. W tej grupie w większości znajdowały się już osoby, które zakończyły okres aktywności zawodowej. W 2004 r. poza siłą roboczą pozostawało 68 na 100 mieszkańców województwa, którzy ukończyli 50 lat, a w 2008 r. już 72. Licznymi reprezentantami populacji biernych zawodowo były również osoby w wieku 15–29 lat. Zaliczała się tu głównie młodzież, która z różnych względów jeszcze nie weszła na rynek pracy i nie rozpoczęła procesu aktywizacji zawodowej. W latach 2004–2008 na 100 mieszkańców województwa w tym wieku do biernych zawodowo należało od 47 do 49 osób. Łącznie obydwie przedstawione grupy, najstarsza i najmłodsza, stanowiły ok. 91% ludności biernej zawodowo. Najmniej liczną grupą biernych zawodowo były osoby w wieku 30–49 lat. W 2004 r. wśród ludności województwa zaliczonej do tej grupy wiekowej bierni zawodowo stanowili 11,7%, a w 2008 r. udział ten wzrósł do 13,4%.

Tabl. 16. **Przeciętna liczba ludności biernej zawodowo według wieku**

Wiek	2004	2005	2006	2007	2008
	w tysiącach				
Ogółem	1113	1157	1224	1215	1217
15 – 29 lat	350	374	402	384	362
30 – 39	40	46	42	39	52
40 – 49	60	55	70	68	61
50 i więcej	663	681	710	724	742

Udział przeciętnej liczby ludności biernej zawodowo w ludności w wieku 15 lat i więcej według poziomu wykształcenia w 2008 r.

Najliczniejszą grupą biernych zawodowo wyodrębnioną ze względu na poziom uzyskanego wykształcenia były osoby z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym i niższym. W 2004 r. na 100 osób z takim wykształceniem 74 były bierne zawodowo, a w 2008 r. już 81. Dużą grupę biernych zawodowo stanowiły też osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym. Na 100 osób o takim poziomie wykształcenia w 2004 r. do biernych zawodowo zaliczało się 28, a w 2008 r. o 7 osób więcej. Najmniej liczną grupę stanowiły osoby legitymujące się wykształceniem wyższym. W roku 2004 taki poziom wykształcenia posiadało 6,3% biernych zawodowo, a w 2008 r. – 7,1%.

Tabl. 17. Przeciętna liczba ludności biernej zawodowo według poziomu wykształcenia

Wykształcenie	2004	2005	2006	2007	2008
	w tysiącach				
Ogółem	1113	1157	1224	1215	1217
Wyższe	70	69	79	82	86
Policealne i średnie zawodowe	183	176	196	207	188
Średnie ogólnokształcące	142	161	175	172	161
Zasadnicze zawodowe	206	226	252	248	247
Gimnazjalne, podstawowe i niższe	512	525	523	507	536

Istotne znaczenie dla oceny sytuacji na rynku pracy ma relacja jaka zachodzi pomiędzy liczebnością zbiorowości pracujących a liczebnością zbiorowości biernych zawodowo. W 2008 roku na 1000 pracujących przypadało 921 osób biernych zawodowo, tj. o 4 osoby więcej niż w 2004 r., ale o 31 mniej niż w 2007 r.

Wskaźnik obciążenia ludności pracującej biernymi zawodowo w miastach był we wszystkich analizowanych okresach wyższy niż na wsi. W 2008 r. na 1000 pracujących mieszkańców miast przypadało 950 biernych zawodowo, czyli w porównaniu do wskaźnika z 2004 r. nastąpił 15,0% spadek analizowanego obciążenia ekonomicznego. Na wsi zaobserwowano tendencję odwrotną, wskaźnik ten w 2008 r. osiągnął wartość 888, o 140 (18,7%) wyższą niż w 2004 r.

Obciążenie pracujących osobami biernymi zawodowo obliczone dla mężczyzn i kobiet różniło się bardzo istotnie. Wskaźniki dla kobiet były zawsze wyższe. W 2008 roku na 1000 pracujących kobiet przypadało 1208 biernych zawodowo, podczas gdy na 1000 pracujących mężczyzn – 671 (tj. o 44,5% mniej). Począwszy od 2004 roku wskaźnik dla kobiet wzrastał aż do 2008 r., w którym stwierdzono spadek o 4,8% w porównaniu do poprzedniego roku. W przypadku mężczyzn wzrost odnotowano jedynie w 2007 r. (o 1,8%).

Tabl. 18. **Przeciętna liczba ludności biernej zawodowo według wybranych przyczyn bierności**

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008
	w tysiącach				
Ogółem	1113	1157	1224	1215	1217
w tym nie poszukujący pracy z powodu:					
nauki, uzupełniania kwalifikacji	298	319	333	313	297
obowiązków rodzinnych i związanych z prowadzeniem domu	79	83	105	113	116
emerytury	337	354	409	464	491
choroby, niesprawności	315	316	282	250	253

Bierni zawodowo to głównie osoby nie poszukujące pracy z różnych względów. Najczęściej podawaną przyczyną nieposzukiwania pracy była emerytura. W kolejnych latach z tego powodu nie poszukiwało pracy coraz więcej osób. W 2004 r. ze względu na uzyskanie uprawnień emerytalnych nie szukało pracy 30,3% biernych zawodowo, a w 2008 r. udział ten wyniósł 40,3%.

W 2004 r. drugą pod względem liczebności grupą biernych zawodowo były osoby nie poszukujące pracy ze względu na chorobę i niesprawność. W ciągu pięciu lat ich udział w zbiorowości biernych zawodowo zmniejszył się z 28,3% do 20,8%. Od 2005 r. na drugim miejscu znajdują się osoby nie poszukujące pracy z powodu nauki i uzupełniania kwalifikacji. Traktując ten powód bierności zawodowej jako zwiększanie swoich szans na podjęcie odpowiedniej pracy, można sądzić, że duża część tej grupy osób w przyszłości będzie planowała wejście na rynek pracy i zostanie zaliczona do realnych zasobów pracy.

W ciągu kolejnych lat zwiększał się udział osób, którym obowiązki rodzinne i związane z prowadzeniem domu nie pozwalały podjąć pracy. W 2004 r. wyniósł 7,1%, a w 2008 r. – 9,5%.

W 2008 r. wśród biernych zawodowo 14 tys. osób było przekonanych o niemożności znalezienia pracy (o 3 tys. więcej niż w 2004 r.). Stanowili oni 1,2% wszystkich biernych zawodowo (w 2004 r. – 1,0%).

4. PRACUJĄCY

4.1. Pracujący mieszkańcy Małopolski – wyniki Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności

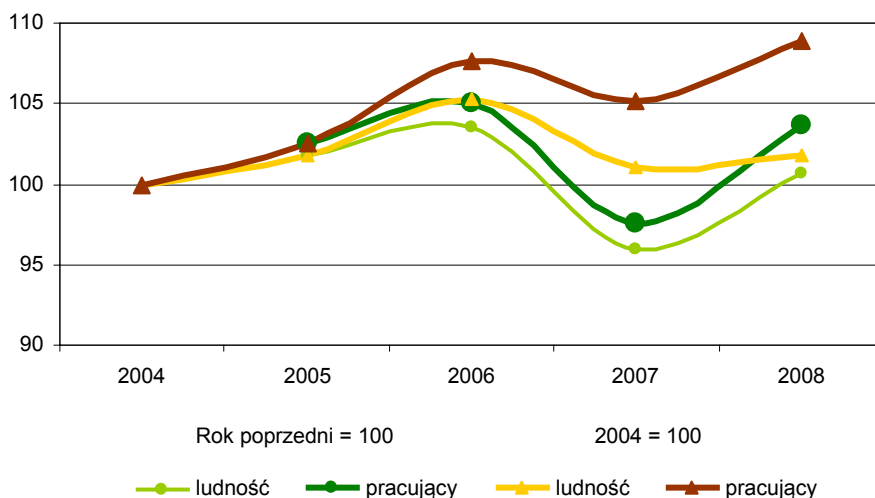
Liczba ludności pracującej województwa małopolskiego przez wszystkie lata stanowiła powyżej 8% ogólnej liczby pracujących w kraju; od 8,8% w 2004 r. do 8,4% w 2008 r.

W latach 2004–2008 liczba pracujących wzrastała, przy czym absolutny przyrost wyniósł 108 tys. osób, a względny – 8,9% (w tym samym czasie w kraju liczba pracujących wzrosła o 14,5%). Średnie roczne tempo wzrostu liczby pracujących wyprzedzało tempo wzrostu liczby ludności w wieku 15 lat i więcej o 1,7 pkt proc.

Tabl. 19. Przeciętna liczba pracujących według płci i miejsca zamieszkania

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008
	w tysiącach				
Ogółem	1214	1245	1307	1276	1322
mężczyźni	652	680	711	686	706
kobiety	562	564	596	590	616
Miasta	555	553	616	638	699
Wieś	659	691	691	638	623

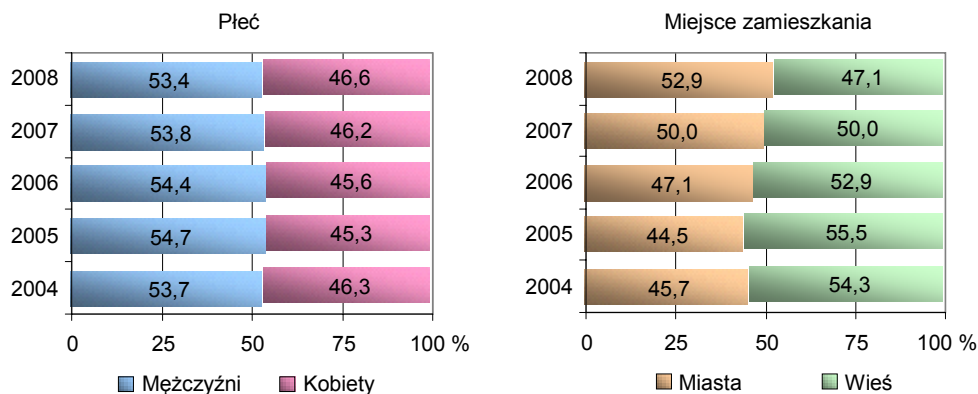
Dynamika przeciętnej liczby pracujących i osób w wieku 15 lat i więcej

Zarówno liczba pracujących mężczyzn jak i kobiet wzrosła o 54 tys. osób, ale względny przyrost był zróżnicowany i wyniósł 8,3% wśród mężczyzn i 9,6% wśród kobiet. Tendencja zmian populacji pracujących ze względu na miejsce zamieszkania istotnie się różniła. Liczba pracujących mieszkańców miast wzrosła o 144 tys. osób (o 25,9%), podczas gdy liczba pracujących mieszkańców wsi zmalała o 36 tys. osób (o 5,5%).

Mężczyźni przez wszystkie lata stanowili ok. 54% ogólnej liczby pracujących. W strukturze pracujących według miejsca zamieszkania zmalał udział mieszkańców terenów wiejskich z 54,3% w 2004 r. do 47,1% w 2008 r.

Struktura przeciętnej liczby pracujących według płci i miejsca zamieszkania

W latach 2004–2008 podnosił się poziom wykształcenia osób pracujących. Świadczy o tym wzrastająca z roku na rok zarówno liczba pracujących z wykształceniem wyższym, jak i udział tej grupy osób w ogólnej strukturze pracujących. Dynamika liczby pracujących z wyższym wykształceniem w 2008 r. w stosunku do 2004 r. wyniosła 132,3 (średnio w kraju 134,0), a ich udział w ogólnej liczbie pracujących zwiększył się o 4,2 pkt proc. (analogiczny wzrost średnio w kraju wyniósł 3,4 pkt proc.). Zmalał natomiast wśród pracujących odsetek osób z wykształceniem gimnazjalnym i niższym (o 3,8 pkt proc.). Ich liczba w 2008 r. stanowiła 75,0% średniego poziomu z 2004 r. Największa grupa pracujących legitymowała się wykształceniem zasadniczym zawodowym.

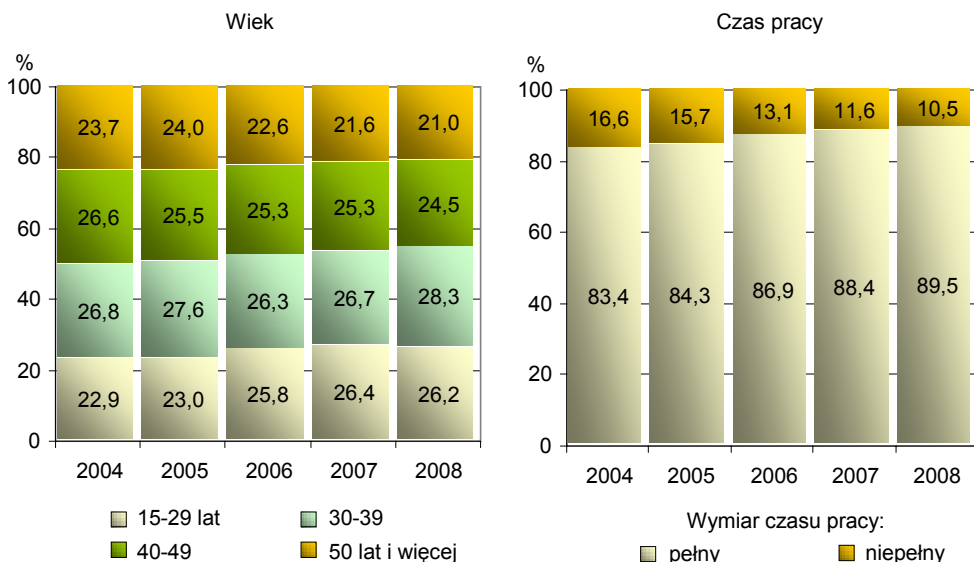
Tabl. 20. **Struktura przeciętnej liczby pracujących według poziomu wykształcenia**

Wykształcenie	2004	2005	2006	2007	2008
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Wyższe	19,1	19,7	22,0	23,1	23,3
Policealne i średnie zawodowe	27,2	27,1	28,5	28,1	26,7
Średnie ogólnokształcące	6,9	7,6	7,6	8,2	8,5
Zasadnicze zawodowe	34,4	33,6	31,8	32,0	32,9
Gimnazjalne, podstawowe i niższe	12,4	12,0	10,1	8,6	8,6

W obserwowanych latach ponad 4% osób w wieku 25–64 lat podnosiło swoje kwalifikacje w ramach różnych form kształcenia pozaszkolnego, tj. na szkoleniach organizowanych przez pracodawcę, urząd pracy, bądź na kursach podjętych z własnej inicjatywy a także w formie samokształcenia kierowanego (wskaźnik kształcenia ustawicznego).

Z roku na rok rosła liczba pracujących w młodszych grupach wiekowych. W 2008 r. w stosunku do 2004 r. było przeciętnie o 19,4% więcej pracujących w wieku poniżej 40 lat, podczas gdy liczba pracujących w wieku 40 lat i więcej zmniejszyła się o 1,6%. Analogicznie zmieniła się struktura wiekowa pracujących. W 2004 r. odsetek osób w wieku poniżej 40 lat stanowił 49,7%, a cztery lata później – 54,5% ogólnej liczby pracujących.

Struktura przeciętnej liczby pracujących według wieku oraz wymiaru czasu pracy

Charakterystyczny był wysoki, choć z roku na rok malejący (z 13,5% do 10,4% w skrajnych latach pięcioletniego okresu), udział mieszkańców Małopolski, którzy pracowali w niepełnym wymiarze czasu pracy wśród pracujących w tej kategorii osób w całym kraju (odnoszonym do głównego miejsca pracy). Liczba osób pracujących w niepełnym wymiarze czasu pracy sukcesywnie malała; od 202 tys. osób w 2004 r. do 139 tys. w roku 2008, tj. o 31,2%. Zmniejszył się też ich odsetek w ogólnej liczbie pracujących o 6,1 pkt proc. W większym stopniu zmalała liczba mężczyzn pracujących w niepełnym wymiarze czasu pracy (o 36 tys., tj. o 41,9%) niż kobiet (o 27 tys., tj. o 23,3%). W konsekwencji udział kobiet w tej grupie osób wzrósł z 57,4% do 64,0%.

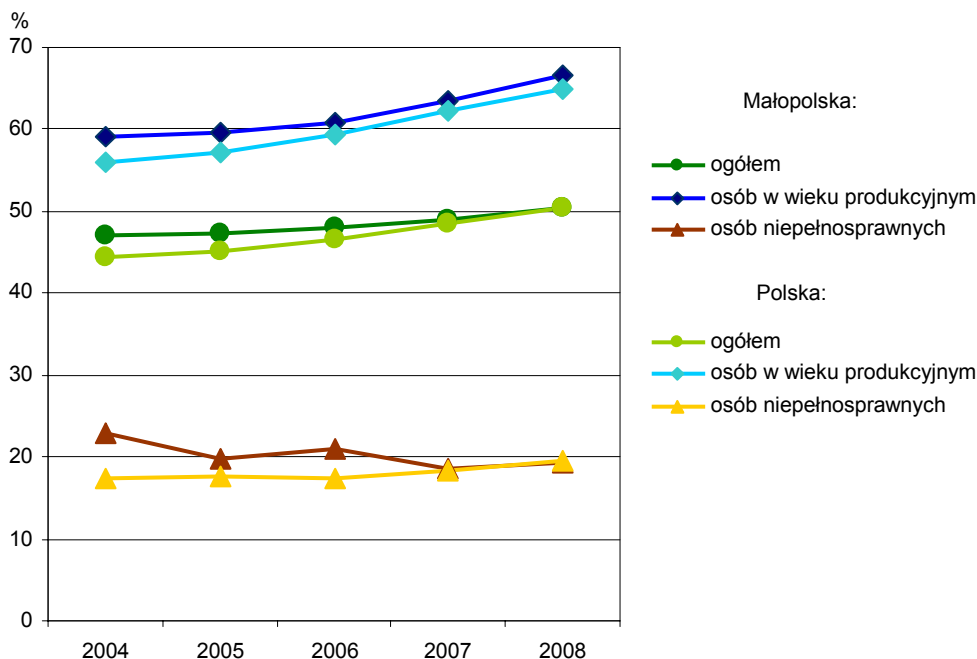
W grupie osób niepełnosprawnych (w wieku 15–64 lat) w 2004 r. udział pracujących stanowił 23,0%. W latach następnych zmniejszał się i w 2008 r. wyniósł 19,3%. Tendencja obserwowana w Małopolsce była odwrotna w stosunku do występującej średnio w kraju (wzrost o 2,2 pkt proc. – do 19,6%).

Tabl. 21. **Przeciętny wskaźnik zatrudnienia według płci i miejsca zamieszkania**

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008
	w procentach				
Ogółem	47,1	47,4	48,1	48,9	50,4
mężczyźni	53,2	54,2	55,2	56,7	57,9
kobiety	41,5	41,2	41,6	42,1	43,8
Miasta	42,3	42,3	44,1	46,6	49,6
Wieś	52,0	52,4	52,3	51,4	51,2

O poziomie zaangażowania zawodowego ludności świadczy wskaźnik zatrudnienia, czyli procentowy udział pracujących w stosunku do ogólnej liczby ludności w wieku 15 lat i więcej, bądź w ramach danej kategorii osób. Wskaźnik zatrudnienia mieszkańców Małopolski w 2004 r. wynosił średnio 47,1% i był wyższy od wyliczonego dla kraju o 2,8 pkt proc. W kolejnych latach jego poziom wzrastał, jednak nieco wolniej niż w Polsce i w 2008 r. wyniósł 50,4%, identycznie jak średnia krajowa.

Przeciętny wskaźnik zatrudnienia w województwie małopolskim i w kraju

Wskaźnik zatrudnienia mężczyzn był wyższy od wyliczonego dla kobiet (od 11,7 do 14,1 pkt proc. w latach skrajnych). Utrzymywał się wyższy wskaźnik zatrudnienia wśród osób z terenów wiejskich w stosunku do wskaźnika dla mieszkańców miast, jednak różnica ta istotnie zmalała (od 9,7 pkt proc. w 2004 r. do 1,6 pkt proc. w 2008 r.).

Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku produkcyjnym zwiększył się z 59,2% w 2004 r. do 66,7% w 2008 r., tj. o 7,5 pkt proc. (wśród osób w wieku 15 lat i więcej – o 3,3 pkt proc.). W województwie małopolskim we wszystkich latach wskaźnik zatrudnienia ludności w wieku produkcyjnym był wyższy od średniego w kraju w analogicznej grupie osób, jednak różnica ta miała tendencję malejącą (od 3,1 pkt w 2004 r. do 1,8 pkt proc. w 2008 r.).

Przez wszystkie lata największy odsetek osób pracujących wystąpił w grupach wiekowych: 30–39 lat (wzrost o 7,2 pkt proc. do 84,4% w 2008 r.) oraz 40–49 lat (wzrost o 7,1 pkt proc. do 81,2%). Największy wzrost wskaźnika zatrudnienia (o 8,7 pkt proc.) odnotowano wśród osób najmłodszych i w 2008 r. w grupie wiekowej 15–29 lat wyniósł on 45,8%. Z kolei odmienną tendencję wskaźnik zatrudnienia wykazywał wśród osób najstarszych, w wieku 50 lat i więcej. Jego poziom zmniejszył się o 2,6 pkt proc. – do 27,0% w 2008 r. Spadek ten w większym stopniu dotyczył kobiet (o 3,9 pkt proc.) niż mężczyzn (o 0,6 pkt proc.). W kraju tendencja kształtowała się odmiennie – wskaźnik zatrudnienia ludności w wieku powyżej 49 lat wzrastał (o 3,6 pkt proc.) i w 2008 r. wyniósł 29,0%. Jedynie w tej grupie wiekowej wskaźnik zatrudnienia w województwie małopolskim w 2008 r. był niższy od krajowego (ogółem o 2,0 pkt proc., przy czym wśród mężczyzn – o 6,1 pkt proc., a wśród kobiet – o 1,7 pkt proc.).

Tabl. 22. **Przeciętny wskaźnik zatrudnienia według wieku**

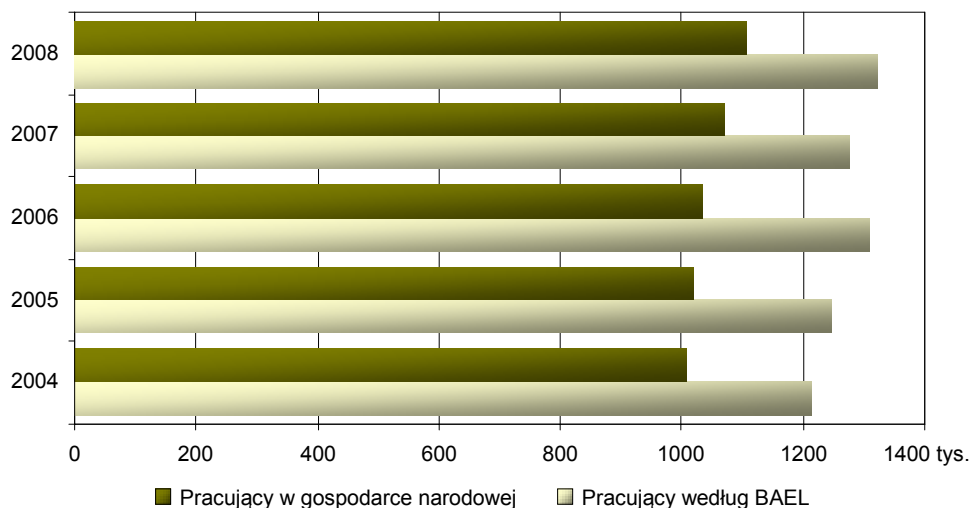
Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008
	w procentach				
Ogółem	47,1	47,4	48,1	48,9	50,4
15 – 29 lat	37,1	37,3	40,8	43,1	45,8
30 – 39	77,2	78,5	81,3	85,2	84,4
40 – 49	74,1	75,9	75,4	78,0	81,2
50 lat i więcej	29,6	29,8	28,6	27,2	27,0
Wiek produkcyjny:					
razem	59,2	59,5	60,8	63,6	66,7
mężczyźni	63,6	63,8	65,2	69,2	72,5
kobiety	54,7	54,9	56,3	58,1	61,0

4.2. Pracujący w gospodarce narodowej

Dane pochodzące z BAEL informowały o pracujących – faktycznych mieszkańców województwa małopolskiego, którzy świadczyli pracę przez co najmniej 1 godzinę w ciągu badanego tygodnia, bez względu na to, czy była wykonywana na terenie województwa małopolskiego, w innym województwie, czy też za granicą. W tym i następnych podrozdziałach zaprezentowano dane o osobach pracujących na terenie Małopolski, niezależnie od ich miejsca zamieszkania.

Dla ogólnej orientacji, mimo różnic w metodologii obydwu badań, zestawiono średnią liczbę pracujących uzyskaną w wyniku BAEL i przeciętną liczbę pracujących w województwie małopolskim (wyliczoną jako średnia arytmetyczna liczby pracujących w gospodarce narodowej w końcu dwóch sąsiednich lat). We wszystkich latach liczba pracujących według BAEL była wyższa. Występująca różnica kształtowała się w granicach od 205 do 271 tys. osób (od 19% do 22%). W grupie tej były zapewne osoby pracujące: na terenie innych województw, za granicą, w jednostkach budżetowych obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, a także – pracujący w tzw. „szarej strefie”. W całym kraju analogiczna różnica była mniejsza, mieściła się w granicach od 9% do 15%. Można wnioskować, że województwo małopolskie stanowiło obszar, z którego następował „eksport” siły roboczej. Liczba miejsc pracy, rozumiana jako liczba osób pracujących w Małopolsce (pomijając wolne miejsca pracy, które w końcu roku stanowiły odsetek rzędu 0,4% liczby pracujących w podmiotach powyżej 9 osób) była mniejsza w stosunku do liczby pracujących mieszkańców województwa.

Pracujący w gospodarce narodowej oraz pracujący według BAEL

Udział pracujących w Małopolsce w stosunku do liczby pracujących w Polsce utrzymał się na poziomie 8,2% w latach skrajnych obserwowanego okresu. Zbliżona do ogólnopolskiej była też dynamika pracujących w województwie małopolskim, wynosząca w 2008 r. w porównaniu z 2004 r. – 110,8 (w kraju – 110,5). Liczba pracujących w sektorze prywatnym w ciągu pięciu lat wzrosła o 15,4%, przy jednoczesnym spadku w sektorze publicznym o 1,8%. W rezultacie odsetek pracujących w sektorze prywatnym zwiększył się o 3,1 pkt proc. – do 76,2%. Wyższy odsetek pracujących w sektorze prywatnym występował wśród mężczyzn niż wśród kobiet (o 15,4 pkt proc. w 2008 r.).

Ponad połowa pracujących w sektorze publicznym pracowała w jednostkach będących własnością jednostek samorządu terytorialnego. W 2008 r. liczba pracujących w tych podmiotach wzrosła w stosunku do 2004 r. (o 4,8 tys., tj. o 3,5%), zwiększył się też ich udział wśród pracujących w sektorze publicznym (z 50,6% do 53,4%).

Zdecydowaną większość pracujących w sektorze prywatnym stanowili pracownicy podmiotów gospodarki narodowej będących własnością prywatną krajową. Ich udział w liczbie pracujących w sektorze prywatnym kształtował się od 89,2% w 2004 r. do 88,7% w 2008 r., a przyrost w ciągu pięciu lat wyniósł 14,9% (98,1 tys. osób). Dynamicznie wzrastała liczba pracujących w podmiotach będących własnością zagraniczną – o 63,0% (o 25,5 tys. osób). Odsetek tych osób stanowił 7,7% pracujących w sektorze prywatnym i 5,9% wszystkich pracujących w województwie (w 2004 r. odpowiednio 5,5% i 4,0%).

Tabl. 23. **Pracujący^a w gospodarce narodowej według sektorów i form własności**
Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008
	w tysiącach				
Ogółem	1011,7	1022,6	1048,5	1093,1	1121,0
Sektor publiczny	271,8	265,9	265,9	267,6	266,8
własność:					
Skarbu Państwa	58,0	56,4	56,8	56,4	54,1
państwowych osób prawnych	70,6	63,1	63,3	60,7	60,0
jednostek samorządu terytorialnego	137,6	140,9	140,4	140,4	142,4
mieszana	5,6	5,5	5,4	10,1	10,3
Sektor prywatny	739,9	756,7	782,6	825,5	854,2
własność:					
prywatna krajowa	659,8	672,9	692,0	731,4	757,9
zagraniczna	40,5	45,0	52,7	59,8	66,0
mieszana	39,6	38,8	37,9	34,3	30,3

a Według faktycznego miejsca pracy.

Liczba pracujących w województwie małopolskim w przeliczeniu na 1000 ludności w końcu 2008 r. wyniosła 341 osób (średnio w kraju – 360 osób), a w przeliczeniu na 1000 osób w wieku produkcyjnym – 537 osób (przy przeciętnej krajowej wynoszącej 558 osób).

Tabl. 24. **Pracujący^a w gospodarce narodowej według sektorów własności i płci**
Stan w dniu 31 XII

L a t a	Ogółem			Mężczyźni			Kobiety		
	w tys.	sektor publiczny	sektor prywatny	w tys.	sektor publiczny	sektor prywatny	w tys.	sektor publiczny	sektor prywatny
		w odsetkach			w odsetkach			w odsetkach	
2004	1011,7	26,9	73,1	531,2	19,9	80,1	480,5	34,5	65,5
2005	1022,6	26,0	74,0	535,0	18,8	81,2	487,6	33,8	66,2
2006	1048,5	25,4	74,6	551,3	18,3	81,7	497,2	33,2	66,8
2007	1093,1	24,5	75,5	583,1	17,3	82,7	510,0	32,6	67,4
2008	1121,0	23,8	76,2	597,6	16,6	83,4	523,4	32,0	68,0

a Według faktycznego miejsca pracy.

Tabl. 25. **Pracujący^a w gospodarce narodowej według sekcji PKD**
Stan w dniu 31 XII

Sekcje PKD	2004	2005	2006	2007	2008
	w tysiącach				
Ogółem	1011,7	1022,6	1048,5	1093,1	1121,0
Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo; rybactwo	184,1	184,2	184,1	184,1	184,0
w tym rolnictwo	182,1	182,1	181,9	181,8	182,1
Górnictwo	9,1	7,6	8,3	11,0	10,9
Przetwórstwo przemysłowe	189,4	185,2	190,6	198,6	199,9
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę	16,7	16,3	15,9	15,5	15,7
Budownictwo	56,0	59,4	64,4	71,9	79,0
Handel i naprawy	161,2	167,8	169,3	177,7	182,3
Hotele i restauracje	23,3	24,4	25,9	27,8	31,4
Transport, gospodarka magazynowa i łączność	52,7	52,0	55,1	56,6	60,0
Pośrednictwo finansowe	18,4	20,4	21,7	22,0	22,0
Obsługa nieruchomości i firm	73,8	73,2	79,0	89,5	92,6
Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i zdrowotne	39,3	40,2	41,1	42,0	42,7
Edukacja	91,0	95,7	96,2	96,5	97,6
Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	61,9	61,5	62,1	63,8	64,7
Działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna, pozostała	34,8	34,7	34,8	36,1	38,2

a Według faktycznego miejsca pracy.

Bezwzględny przyrost liczby pracujących w województwie małopolskim w ciągu pięciu lat wyniósł 109,3 tys. osób. Spadek odnotowano jedynie w sekcji „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę” (o 1,0 tys. osób) a także w sekcjach „Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo” oraz „Rybactwo” (łącznie o 0,1 tys. osób). W pozostałych rodzajach działalności liczba pracujących wzrosła, a najwięcej w „Budownictwie” (o 23,0 tys.), „Handlu i naprawach” (o 21,1 tys.), „Obsłudze nieruchomości i firm” (o 18,7 tys.) i „Przetwórstwie przemysłowym” (o 10,5 tys. osób). Największy względny przyrost liczby pracujących odnotowano w „Budownictwie” (o 41,0%), „Hotelach i restauracjach” (o 34,6%) oraz „Obsłudze nieruchomości i firm” (o 25,4%). Wzrost liczby pracujących nastąpił w pięciu sekcjach sektora publicznego i prawie we wszystkich (z wyjątkiem dwóch) sekcjach w sektorze prywatnym.

Tabl. 26. **Dynamika pracujących^a w gospodarce narodowej według sekcji PKD w 2008 r.**
Stan w dniu 31 XII

Seksje PKD	Ogółem	Sektor		Mężczyźni	Kobiety
		publiczny	prywatny		
	2004 = 100				
Ogółem	110,8	98,2	115,4	112,5	108,9
Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo; rybactwo	100,0	87,7	100,1	99,9	100,1
w tym rolnictwo	100,0	77,1	100,1	99,9	99,8
Górnictwo	120,0	123,0	110,8	121,8	108,5
Przetwórstwo przemysłowe	105,6	65,2	108,5	106,5	103,6
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę	94,0	92,8	98,1	93,5	95,7
Budownictwo	141,0	75,9	146,2	141,6	135,9
Handel i naprawy	113,1	74,5	113,2	113,2	113,0
Hotele i restauracje	134,6	115,1	136,8	139,4	131,9
Transport, gospodarka magazynowa i łączność	114,0	91,9	134,0	117,1	106,0
Pośrednictwo finansowe	119,3	86,1	129,7	130,4	114,5
Obsługa nieruchomości i firm	125,4	70,7	137,3	122,9	128,5
Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i zdrowotne	108,6	109,0	57,5	106,2	110,0
Edukacja	107,3	104,3	163,7	106,1	107,7
Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	104,5	96,8	130,8	104,0	104,6
Działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna, pozostała	109,9	104,8	113,4	116,4	103,8

a Według faktycznego miejsca pracy.

Postępował proces prywatyzacji gospodarki, przejawiający się wzrostem udziału pracujących w podmiotach sektora prywatnego. W końcu 2008 r. w sektorze prywatnym pracowało 76,2% ogólnej liczby pracujących, tj. o 3,1 pkt proc. więcej niż w końcu 2004 r. Najbardziej zwiększył się odsetek pracujących w sektorze prywatnym w sekcjach: „Transport, gospodarka magazynowa i łączność” (o 9,2 pkt proc.), „Obsługa nieruchomości i firm” (o 7,8 pkt proc.) oraz „Pośrednictwo finansowe” (o 6,6 pkt proc.).

We wszystkich latach najwięcej osób pracowało w sekcjach: „Przetwórstwo przemysłowe”, „Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo” oraz „Handel i naprawy” – łącznie ponad połowa pracujących w województwie małopolskim. Najbardziej zmalał udział pracujących w rolnictwie (o 1,8 pkt proc. w 2008 r. w stosunku do roku 2004) oraz w sekcji „Przetwórstwo przemysłowe” (o 0,9 pkt proc.). Z kolei najbardziej zwiększył się odsetek pracujących w „Budownictwie” (o 1,5 pkt proc.) i „Obsłudze nieruchomości i firm” (o 1,0 pkt proc.).

Tabl. 27. **Struktura pracujących^a w gospodarce narodowej według sektorów własności oraz sekcji PKD** (struktura pozioma)
Stan w dniu 31 XII

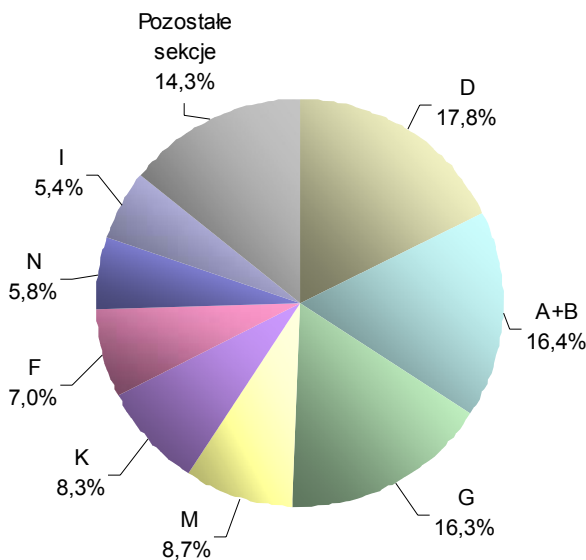
Sektory PKD	Sektor publiczny					Sektor prywatny				
	2004	2005	2006	2007	2008	2004	2005	2006	2007	2008
Ogółem	26,9	26,0	25,4	24,5	23,8	73,1	74,0	74,6	75,5	76,2
Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo; rybactwo	1,1	1,1	1,0	1,0	0,9	98,9	98,9	99,0	99,0	99,1
w tym rolnictwo	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4	99,5	99,5	99,5	99,5	99,6
Górnictwo	75,2	70,4	72,7	78,2	77,1	24,8	29,6	27,3	21,8	22,9
Przetwórstwo przemysłowe	6,7	5,4	4,8	4,5	4,2	93,3	94,6	95,2	95,5	95,8
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę	78,1	77,5	77,6	77,1	77,1	21,9	22,5	22,4	22,9	22,9
Budownictwo	7,5	6,1	5,6	4,7	4,0	92,5	93,9	94,4	95,3	96,0
Handel i naprawy	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	99,6	99,7	99,7	99,7	99,7
Hotele i restauracje	10,5	11,2	10,5	10,2	9,0	89,5	88,8	89,5	89,8	91,0
Transport, gospodarka magazynowa i łączność.....	47,5	46,1	43,7	41,9	38,3	52,5	53,9	56,3	58,1	61,7
Pośrednictwo finansowe ...	23,9	21,2	18,3	18,1	17,3	76,1	78,8	81,7	81,9	82,7
Obsługa nieruchomości i firm	17,9	13,1	12,8	10,9	10,1	82,1	86,9	87,2	89,1	89,9
Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i zdrowotne	99,3	99,4	99,4	99,4	99,6	0,7	0,6	0,6	0,6	0,4
Edukacja	94,9	94,5	93,8	92,7	92,2	5,1	5,5	6,2	7,3	7,8
Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	77,4	75,6	74,2	72,0	71,7	22,6	24,4	25,8	28,0	28,3
Działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna, pozostała	40,6	40,9	41,4	41,0	38,7	59,4	59,1	58,6	59,0	61,3

a Według faktycznego miejsca pracy.

Struktura pracujących według sekcji PKD w poszczególnych sektorach własności kształtowała się odmiennie. W sektorze publicznym 1/3 stanowiły osoby pracujące w „Edukacji” (33,7% w 2008 r.). W tej sekcji odnotowano największy wzrost udziału pracujących w sektorze publicznym (o 2,0 pkt proc.) w porównaniu z 2004 r. W „Ochronie zdrowia i pomocy społecznej” pracowało 17,4% ogólnej liczby pracujących w sektorze publicznym (spadek o 0,2 pkt proc.), a w „Administracji publicznej i obronie narodowej; obowiązkowych ubezpieczeniach społecznych i zdrowotnych” – 15,9% (wzrost o 1,5 pkt proc.). Z kolei w sektorze prywatnym najwięcej osób pracowało w „Przetwórstwie przemysłowym” (22,4%), „Handlu i naprawach” (21,3%) oraz „Rolnictwie, łowiectwie i leśnictwie” (21,2%), czyli łącznie blisko 2/3 osób pracujących w sektorze prywatnym.

Struktura pracujących^a w gospodarce narodowej według sekcji PKD w 2008 r.

Stan w dniu 31 XII

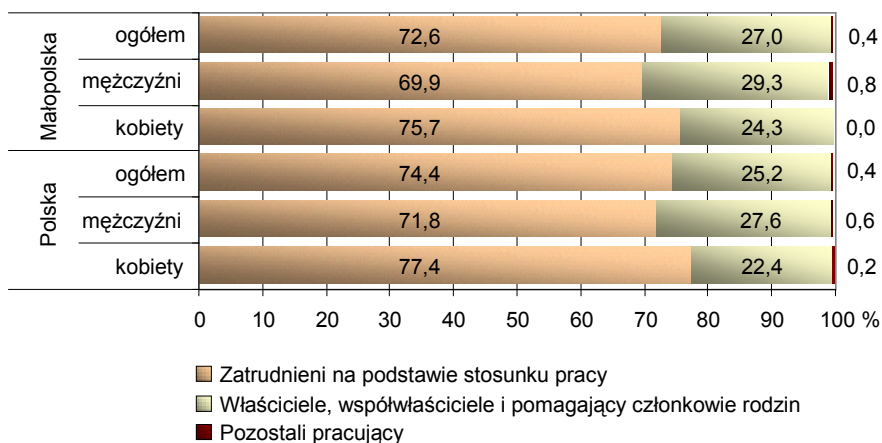

a Według faktycznego miejsca pracy.

Populację pracujących w końcu 2008 r. w większości (72,6%) tworzyli zatrudnieni na podstawie stosunku pracy. Właściciele, współwłaściciele oraz pomagający członkowie rodzin stanowili 27,0% ogólnej liczby pracujących. Udział osób o innym statusie zatrudnienia (wykonujących pracę nakładczą, agentów i pozostałych) był marginalny – łącznie 0,4%.

Struktura pracujących^a w gospodarce narodowej według statusu zatrudnienia w 2008 r.

Stan w dniu 31 XII

a Według siedziby jednostek prawnych i lokalnych stanowiących podmioty sprawozdawcze.

Odsetek pracujących jako właściciele, współwłaściciele i pomagający członkowie rodzin w województwie małopolskim był wyższy w stosunku do średniego w kraju (w 2008 r. – o 1,8 pkt proc.). Możliwe, że wiąże się to z dużym udziałem osób pracujących w rozdrobnionym rolnictwie indywidualnym a także istnieniem niewielkich, często jednoosobowych podmiotów gospodarczych, bądź prowadzących działalność rodzinną.

W celu przedstawienia rozmiarów tego typu działalności wykorzystano Krajowy Rejestr Urzędowy Podmiotów Gospodarki Narodowej (KRUPGN) REGON i zaprezentowano dane o zarejestrowanych podmiotach małych, o liczbie pracujących do 9 osób, o podmiotach o jednej osobie pracującej a także o liczbie zarejestrowanych gospodarstw rolnych. Zaznaczyć jednak należy, że w rejestrze REGON figuruje liczba pracujących, jaką osoba rejestrująca firmę zadeklarowała w momencie rejestracji podmiotu. Faktyczna liczba pracujących może odbiegać od pierwotnie zakładanej.

Tabl. 28. **Podmioty o liczbie osób pracujących 1 zarejestrowane^a w KRUPGN REGON**
Stan w końcu roku

Powiaty	2004	2005	2006	2007	2008			
					ogółem	na 1000 ludności		
	w tysiącach				ogółem	w wieku produkcyjnym	2004= =100	
Województwo ..	166,6	165,4	164,0	166,3	172,3	52,4	82,5	103,4
Powiaty								
Bocheński	4,2	4,0	3,7	3,9	4,0	39,9	63,5	97,2
Brzeski	3,4	3,2	2,7	2,8	3,0	33,5	53,7	89,8
Chrzanowski	6,3	6,3	6,3	6,3	6,4	49,9	76,8	101,5
Dąbrowski	1,4	1,4	1,3	1,3	1,5	25,0	39,8	101,1
Gorlicki	3,2	3,2	3,2	3,4	3,6	34,0	54,5	114,8
Krakowski	11,6	11,6	11,7	11,9	12,5	49,9	78,2	107,4
Limanowski	3,2	3,3	3,5	3,8	4,2	33,7	56,5	128,7
Miechowski	1,9	2,0	2,1	2,2	2,3	45,8	74,9	118,9
Myślenicki	5,1	5,2	5,4	5,9	6,2	51,9	82,8	120,8
Nowosądecki	5,4	5,5	6,0	6,4	7,1	35,1	58,0	131,8
Nowotarski	6,5	6,4	6,6	7,0	7,1	38,7	62,6	109,8
Olkuski	6,9	6,9	6,8	6,8	6,9	60,2	92,7	98,9
Oświęcimski	7,7	7,8	7,7	7,8	8,0	51,9	81,2	103,7
Proszowicki	1,4	1,4	1,4	1,4	1,5	34,9	56,1	110,3
Suski	4,3	4,2	4,2	4,2	4,4	53,0	86,2	102,2
Tarnowski	5,4	5,1	4,6	4,7	5,0	25,9	42,1	94,1
Tatrzański	4,9	4,9	4,9	5,2	5,4	82,9	133,4	110,2
Wadowicki	8,9	8,8	8,9	9,0	9,2	59,6	94,3	104,1
Wielicki	5,4	5,5	5,5	5,7	6,0	55,5	86,7	111,5
Miasta na prawach powiatu								
Kraków	58,6	58,0	57,4	56,5	57,6	76,3	115,6	98,2
Nowy Sącz	4,3	4,3	4,3	4,3	4,6	54,2	83,8	107,0
Tarnów	6,6	6,4	5,8	5,8	5,8	49,8	76,8	87,2

^a Bez jednostek lokalnych i bez rolników indywidualnych.

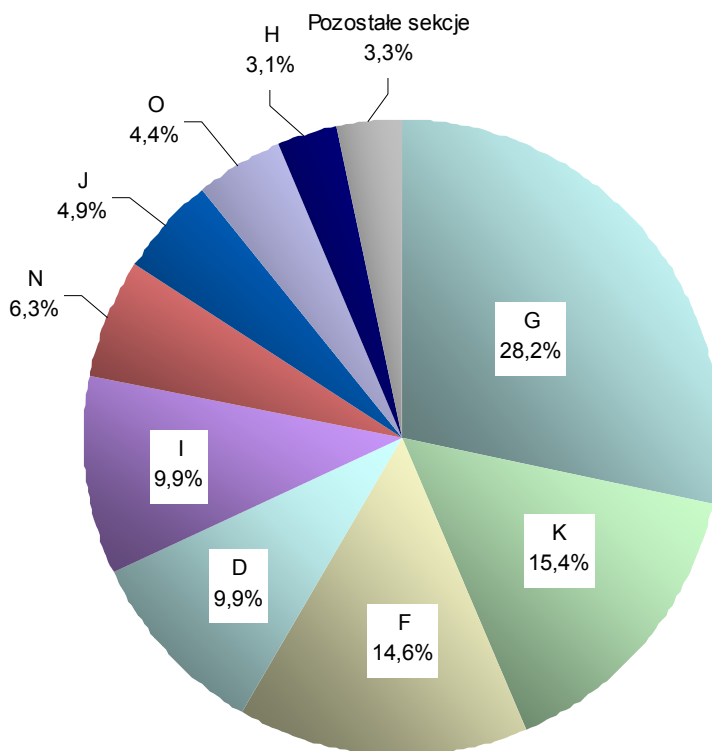
W KRUPGN REGON w końcu 2008 r. figurowało 172,3 tys. podmiotów o 1 osobie pracującej (prowadzących działalność poza rolnictwem indywidualnym). Można zatem twierdzić, że tyle osób samodzielnie zorganizowało swoje miejsce pracy i zarejestrowało własną działalność gospodarczą. Stanowiło to odsetek rzędu 15% ogólnej liczby pracujących w województwie małopolskim oraz 18% – wśród pracujących poza rolnictwem. Liczba jednoosobowych podmiotów gospodarczych w końcu 2008 r. była wyższa o 3,4% w stosunku do 2004 r. Wskaźnik natężenia takich podmiotów na 1000 ludności zwiększył się z 51,1 do 52,4 (w przeliczeniu na 1000 osób w wieku produkcyjnym odpowiednio z 82,1 do 82,5).

Dość istotnie różniło się natężenie zjawiska w układzie przestrzennym. Najwięcej osób prowadzących jednoosobową działalność gospodarczą w relacji do liczby ludności występowało w powiecie tatrzańskim i w Krakowie, a najmniej – w powiecie dąbrowskim i tarnowskim.

Najwięcej takich podmiotów prowadziło działalności zakwalifikowane do sekcji „Handel i naprawy”, „Obsługa nieruchomości i firm” oraz „Budownictwo” – łącznie blisko 60% podmiotów prowadzących jednoosobową działalność gospodarczą.

**Struktura podmiotów o liczbie pracujących 1 zarejestrowanych
w KRUPGN REGON według sekcji PKD w 2008 r.**

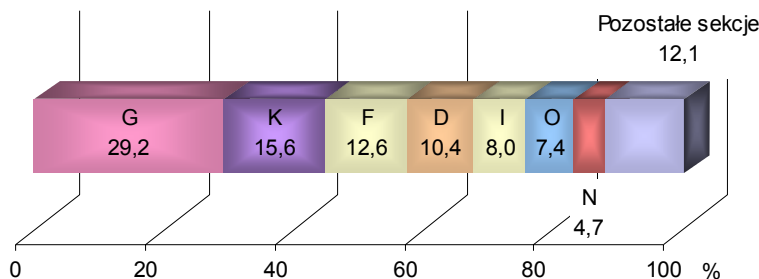
Stan w końcu roku

Na odrębną wzmiankę zasługuje rolnictwo indywidualne. Małopolska charakteryzuje się dużą liczbą niewielkich indywidualnych gospodarstw rolnych. W końcu 2008 r. w rejestrze REGON figurowało ich 211 tys. W tym miejscu można przypomnieć wyniki Powszechnego Spisu Rolnego 2002. W województwie małopolskim w momencie Spisu było najwięcej indywidualnych gospodarstw rolnych spośród wszystkich województw, a pod względem liczby indywidualnych gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych Małopolska zajmowała trzecią lokatę. Jedynie 15% gospodarstw produkowało głównie na sprzedaż. W pozostałych – bądź nie prowadzono produkcji rolniczej, bądź też produkowano wyłącznie lub głównie na potrzeby własne. Odsetek gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha produkujących głównie na sprzedaż wyniósł 25%. Przez siedem lat sytuacja taka najprawdopodobniej nie uległa istotnym zmianom. Z szacunków GUS wynika, że w rolnictwie pracowało 182 tys. osób (ok. 16% pracujących w województwie). Można przypuszczać, że wśród pracujących w tak rozdrobnionym rolnictwie tkwią rezerwy siły roboczej, które mogłyby zostać wykorzystane z chwilą powstania alternatywnych miejsc pracy.

W końcu 2008 r. w województwie małopolskim w rejestrze REGON było zarejestrowanych 301,6 tys. podmiotów. W przeliczeniu na 1000 ludności ich liczba wyniosła 91,7 (średnio w kraju 98,5). W ogólnej liczbie podmiotów 285,2 tys. (94,6%) stanowiły podmioty małe, o liczbie pracujących do 9 osób. Liczba podmiotów sukcesywnie wzrastała; w stosunku do roku 2004 była wyższa ogółem o 4,4%, a podmiotów małych – o 4,1%. Udział podmiotów zarejestrowanych w województwie małopolskim (zarówno ogólnej liczby jak i podmiotów małych) przez wszystkie lata stanowił ok. 8% podmiotów zarejestrowanych w Polsce.

**Struktura podmiotów o liczbie pracujących do 9 osób
według sekcji PKD w 2008 r.**
Stan w dniu 31 XII

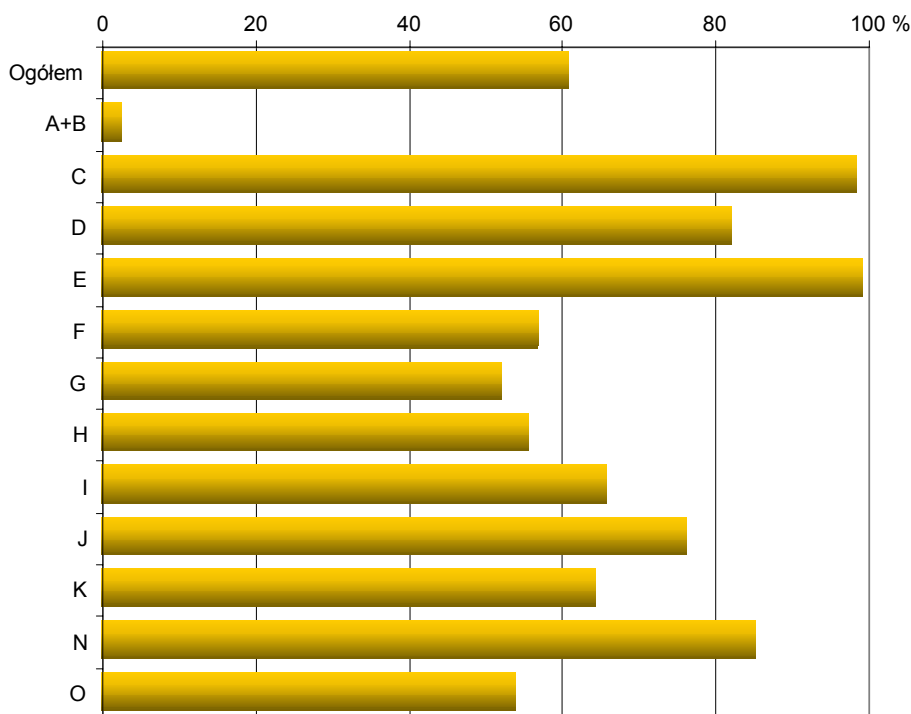

Statystyka publiczna, zgodnie z Programem Badań Statystycznych, zbiera w okresach rocznych, w formie badania pełnego, informacje o pracujących i wynagrodzeniach od podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących wynosi co najmniej 10 osób (od tzw. podmiotów średnich i dużych) oraz od jednostek sfery budżetowej, czyli od ok. 5% podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON. Pracowało w nich (w końcu 2008 r.) nieco ponad 60% pracujących w całej gospodarce narodowej, zatem o takiej grupie pracujących informacje pochodzą bezpośrednio od pracodawców.

Dane o pozostałych osobach (pracujących w małych podmiotach gospodarczych, w rolnictwie indywidualnym i innych) pochodzą z badań reprezentacyjnych i szacunków dokonywanych przez GUS. Odsetek pracujących objętych pełną sprawozdawczością w stosunku do ich ogólnej liczby był bardzo zróżnicowany w poszczególnych sekcjach PKD. Na tej podstawie pośrednio można wnioskować, w jakich dziedzinach gospodarki prosperują niewielkie, często jednoosobowe podmioty gospodarcze, a gdzie duże i średnie zakłady bądź instytucje.

Udział pracujących w podmiotach średnich i dużych w ogólnej liczbie pracujących w wybranych sekcjach PKD w 2008 r.

Stan w dniu 31 XII

4.3. Pracujący w podmiotach o liczbie pracujących powyżej 9 osób

W Małopolsce w podmiotach o liczbie pracujących powyżej 9 osób w końcu 2008 r. pracowało 682,3 tys. osób, tj. o 13,1% więcej w porównaniu do stanu w końcu 2004 r. Zdecydowaną większość stanowiły osoby pracujące w miastach, przy czym udział ten wykazywał tendencję malejącą (od 82,5% do 81,4% w końcu 2008 r.).

W strukturze pracujących według płci nieco mniej niż połowę stanowiły kobiety (od 49,3% w końcu 2004 r. do 48,8% w końcu roku 2008). Udział kobiet wśród pracujących na terenach wiejskich mieścił się w granicach od 53,3% do 51,3% w skrajnych latach. Z kolei wśród pracujących w miastach przeważali mężczyźni z odsetkiem wynoszącym odpowiednio od 51,5% do 51,3%.

Tabl. 29. **Pracujący^a w gospodarce narodowej według miejsca zamieszkania i płci**
Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008	
	w tysiącach					2004 = 100
Ogółem	603,1	614,8	631,3	657,8	682,3	113,1
mężczyźni	305,8	312,0	321,1	336,6	346,6	113,4
kobiety	297,3	302,8	310,2	321,2	335,7	112,9
Miasta	497,6	505,1	518,3	539,9	555,4	111,6
mężczyźni	256,5	259,6	266,4	278,9	284,8	111,1
kobiety	241,1	245,5	251,9	261,0	270,6	112,2
Wieś	105,5	109,8	113,0	117,9	126,9	120,3
mężczyźni	49,3	52,5	54,7	57,7	61,8	125,3
kobiety	56,2	57,3	58,3	60,2	65,1	115,8

a Według faktycznego miejsca pracy; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób, gospodarstw indywidualnych w rolnictwie oraz jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego.

W podmiotach o liczbie pracujących powyżej 9 osób znakomitą większość stanowili pracujący na podstawie stosunku pracy (98,8% ogólnej liczby pracujących). Odsetek pracujących jako właściciele, współwłaściciele i pomagający członkowie rodzin wynosił 1,1%. W tej grupie osób odsetek rzędu 70% stanowili mężczyźni. Udział pozostałych pracujących, czyli osób wykonujących pracę nakładczą, agentów, członków spółdzielni produkcji rolniczej był znikomy i w 2008 r. stanowił 0,1%.

Tabl. 30. **Pracujący^a w gospodarce narodowej w głównym miejscu pracy według statusu zatrudnienia**
Stan w dniu 31 XII

Status zatrudnienia	2004	2005	2006	2007	2008	
	w tysiącach					2004=100
Ogółem	615,0	619,0	637,9	649,1	679,1	110,4
Zatrudnieni na podstawie stosunku pracy	607,6	611,1	630,2	641,5	670,7	110,4
w tym pełnozatrudnieni	539,8	547,2	572,8	588,3	616,2	114,1
Właściciele, współwłaściciele i pomagający członkowie rodzin ..	6,2	6,6	6,5	6,4	7,7	124,2
w tym właściciele i współwłaściciele	5,5	6,0	5,8	5,8	6,5	118,4
Pozostali ^b	1,2	1,3	1,2	1,2	0,7	58,9

a Według siedziby jednostek prawnych i lokalnych stanowiących podmioty sprawozdawcze; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób, gospodarstw indywidualnych w rolnictwie oraz jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego.

b Osoby wykonujące pracę nakładczą, agenci, członkowie spółdzielni produkcji rolniczej.

We wszystkich latach ponad 40% miejsc pracy w podmiotach średnich i dużych było zlokalizowanych w Krakowie. Udział pracujących na terenie Tarnowa stanowił ponad 6% w skali województwa, a w Nowym Sączu – ponad 4%. Wśród powiatów ziemskich największy odsetek pracujących odnotowano w powiatach: krakowskim, oświęcimskim, wadowickim oraz chrzanowskim.

Tabl. 31. **Pracujący^a w gospodarce narodowej według powiatów**
Stan w dniu 31 XII

Powiaty	2004	2005	2006	2007	2008		
	w tysiącach					2004=100	woje- wództwo= =100
Województwo	603,1	614,8	631,3	657,8	682,3	113,1	100,0
Powiaty							
Bocheński	13,5	13,4	13,7	14,6	15,9	117,9	2,3
Brzeski	10,9	10,9	11,0	11,5	12,4	114,2	1,8
Chrzanowski	23,7	21,6	21,5	23,5	25,9	109,2	3,8
Dąbrowski	5,1	5,1	5,4	5,5	5,8	112,8	0,8
Gorlicki	14,9	15,6	15,8	15,7	16,5	110,5	2,4
Krakowski	26,8	27,7	30,2	33,1	35,5	132,5	5,2
Limanowski	12,6	13,0	13,2	13,8	14,5	116,0	2,1
Miechowski	5,2	5,3	5,4	5,2	5,3	102,6	0,8
Myślenicki	14,3	15,3	16,2	16,7	17,0	119,3	2,5
Nowosądecki	16,9	17,8	18,3	19,6	21,2	125,2	3,1
Nowotarski	20,0	20,8	20,9	21,4	22,2	110,7	3,3
Olkuski	20,7	21,3	21,6	22,4	22,4	108,4	3,3
Oświęcimski	29,3	30,4	30,1	30,5	30,7	104,5	4,5
Proszowicki	3,8	3,7	3,7	3,8	4,3	113,4	0,6
Suski	11,5	11,6	11,6	11,6	11,6	101,3	1,7
Tarnowski	15,9	15,7	16,6	16,8	18,2	114,0	2,7
Tatrzański	9,3	9,3	9,3	9,6	10,2	110,1	1,5
Wadowicki	24,9	25,6	25,8	26,2	26,8	107,3	3,9
Wielicki	11,3	12,2	12,5	13,9	16,0	141,4	2,3
Miasta na prawach powiatu							
Kraków	244,5	249,0	258,5	270,9	277,2	113,4	40,6
Nowy Sącz	28,0	28,4	28,9	29,7	30,5	108,9	4,5
Tarnów	40,0	41,1	41,1	41,8	42,2	105,6	6,2

a Według faktycznego miejsca pracy; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób, gospodarstw indywidualnych w rolnictwie oraz jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, w głównym miejscu pracy.

We wszystkich powiatach w ciągu pięciu lat liczba pracujących wzrosła. Największy bezwzględny przyrost miał miejsce w Krakowie (o 32,7 tys. osób). Jeśli pominąć miasto wojewódzkie, największy wzrost (zarówno bezwzględny jak i procentowy) liczby miejsc pracy nastąpił w powiatach: krakowskim (o 8,7 tys.), wielickim (o 4,7 tys.) oraz nowosądeckim (o 4,3 tys.).

Przez wszystkie lata ok. 12–13% osób pracowało w porze nocnej, a największy ich odsetek występował wśród pracujących w sekcjach: „Ochrona zdrowia i pomoc społeczna” (ok. 26%), „Przetwórstwo przemysłowe” (ok. 17%), „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę” oraz „Obsługa nieruchomości i firm” (po ok. 14%). Kobiety stanowiły ok. 45% liczby pracujących w porze nocnej oraz ok. 11% pracujących kobiet (mężczyźni odpowiednio 55% i 14%).

O 36,1% wzrosła liczba pracujących osób niepełnosprawnych, a ich udział w stosunku do pracujących w głównym miejscu pracy wynosił 3,0% i 3,6% w skrajnych latach omawianego okresu. Większość osób z orzeczoną niepełnosprawnością pracowało w sekcjach: „Obsługa nieruchomości i firm” oraz „Przetwórstwo przemysłowe” (łącznie ponad 2/3 pracujących osób niepełnosprawnych). W tych sekcjach również udział osób niepełnosprawnych w stosunku do wszystkich osób pracujących był największy.

Z roku na rok wzrastała aktywność zawodowa emerytów i rencistów; w końcu 2008 r. liczba osób pracujących posiadających prawo do emerytury lub renty była wyższa o 33,1% w stosunku do stanu w końcu 2004 r. a ich odsetek wśród pracujących zwiększył się o 0,6 pkt proc. i wyniósł 3,5%.

W 2008 r. w Małopolsce pracowało znacznie więcej cudzoziemców; prawie pięciokrotnie w stosunku do roku 2004 i trzykrotnie – w porównaniu do roku poprzedniego. Odsetek pracujących cudzoziemców stanowił 0,3% ogółu pracujących. Większość z nich stanowili mężczyźni (74,9%).

Tabl. 32. **Pracujący^a w gospodarce narodowej w głównym miejscu pracy według niektórych kategorii pracujących i sektorów**
Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie		Pracujący w porze nocnej	Niepełno- sprawni	Cudzoziemcy	Emeryci i renciści
		w tysiącach			
Ogółem	2004	68,3	18,2	0,4	17,7
	2005	81,1	19,5	0,4	17,7
	2006	87,4	23,5	0,5	19,9
	2007	85,0	24,1	0,7	21,1
	2008	83,6	24,7	1,8	23,5
Sektor publiczny	2004	24,4	2,3	0,2	5,0
	2005	23,4	2,6	0,2	5,0
	2006	23,3	3,1	0,2	5,3
	2007	22,9	3,5	0,2	6,1
	2008	22,7	4,0	0,2	7,2
Sektor prywatny	2004	43,9	15,8	0,2	12,6
	2005	57,7	16,9	0,2	12,7
	2006	64,2	20,4	0,3	14,6
	2007	62,1	20,6	0,5	15,0
	2008	60,9	20,8	1,6	16,3

^a Według siedziby jednostek prawnych i lokalnych stanowiących podmioty sprawozdawcze; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób, gospodarstw indywidualnych w rolnictwie oraz jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego.

4.4. Dojazdy do pracy

Istotną sferą życia osób pracujących oraz specyficzną formę migracji ludności stanowią dojazdy do pracy. W celu zaprezentowania tego zagadnienia wykorzystano dane opracowane dla 2006 r. na podstawie badania przeprowadzonego w oparciu o informacje zawarte w źródłach administracyjnych i zamieszczone w Banku Danych Regionalnych na stronie internetowej GUS. Źródłem informacji służących do oszacowania skali i kierunków przepływów ludności związanych z zatrudnieniem były zbiory systemu podatkowego urzędów skarbowych za rok 2006, gromadzone w bazie POLTAX, udostępnione organom statystyki przez Ministerstwo Finansów. Dane te nie obejmują przemieszczających się do pracy w granicach gminy będącej miejscem zamieszkania pracownika.

Tabl. 33. **Dojazdy do pracy w 2006 r.**
Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	Przyjeżdżający do pracy	Wyjeżdżający do pracy	Saldo przyjazdów i wyjazdów	Przyjeżdżający na 100 wyjeżdżających	Przyjeżdżający na 100 osób	Wyjeżdżający na 100 osób
	w tysiącach			na 100 wyjeżdżających	na 100 osób	pracujących ^a
Województwo	223,0	235,3	-12,3	94,8	35,3	37,3
Miasta	180,7	63,2	117,5	285,9	34,9	12,2
Wieś	42,3	172,1	-129,8	24,6	37,5	152,3
Powiaty						
Bocheński	5,4	9,3	-3,9	58,2	39,5	67,8
Brzeski	4,5	6,7	-2,2	67,7	41,1	60,7
Chrzanowski	11,0	14,1	-3,1	77,9	51,2	65,8
Dąbrowski	1,6	3,3	-1,7	47,3	28,9	61,2
Gorlicki	7,0	8,5	-1,5	81,8	44,2	54,0
Krakowski	12,7	26,8	-14,1	47,4	42,0	88,5
Limanowski	5,3	7,6	-2,3	69,6	40,4	58,0
Miechowski	1,5	3,6	-2,1	41,7	27,8	66,8
Myślenicki	7,4	11,2	-3,8	66,2	45,5	68,7
Nowosądecki	7,3	18,2	-10,9	40,3	40,1	99,6
Nowotarski	7,3	9,0	-1,7	81,0	35,0	43,2
Olkuski	9,4	13,7	-4,3	68,7	43,6	63,4
Oświęcimski	14,5	22,0	-7,5	66,0	48,2	72,9
Proszowicki	1,1	2,3	-1,2	48,9	31,0	63,3
Suski	5,5	8,1	-2,6	67,7	47,0	69,4
Tarnowski	6,3	20,5	-14,2	30,7	37,8	123,1
Tatrzański	2,8	2,2	0,6	126,0	30,5	24,2
Wadowicki	15,1	20,4	-5,3	73,7	58,3	79,0
Wielicki	5,9	13,8	-7,9	43,0	47,4	110,1
Miasta na prawach powiatu						
Kraków	61,9	8,9	53,0	698,6	23,9	3,4
Nowy Sącz	12,8	2,3	10,5	551,9	44,2	8,0
Tarnów	16,7	2,8	13,9	593,3	40,7	6,9

^a Bez pracujących w rolnictwie indywidualnym oraz bez pracujących w podmiotach gospodarczych do 9 osób pracujących.

Źródło: Bank Danych Regionalnych.

Małopolska stanowiła obszar emigracji związanej z dojazdami do pracy. Liczba osób wyjeżdżających do pracy poza granice województwa była o 5,2% wyższa niż osób przyjeżdżających.

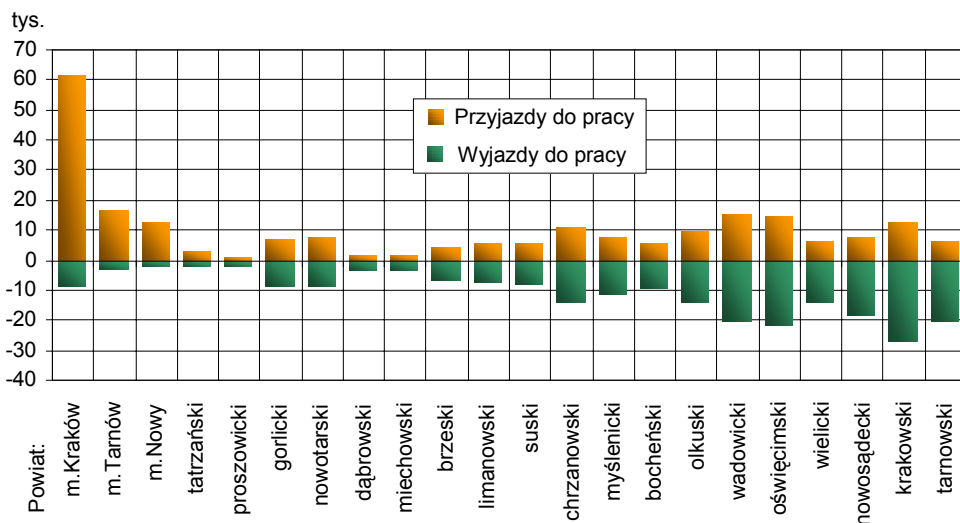
Problem dojazdów do pracy w większym stopniu dotyczył mieszkańców terenów wiejskich niż miast. Ich udział wśród wyjeżdżających do pracy w województwie stanowił ok. 73%. Z kolei miejsca pracy zlokalizowane w miastach stanowiły cel dojazdów do pracy ludności mieszkającej poza ich granicami. Odsetek przyjeżdżających do pracy w miastach wyniósł ok. 81% przyjazdów do pracy w województwie.

Jeśli założyć, że dojazdy do pracy nie dotyczą pracujących w rolnictwie indywidualnym, a w niewielkim stopniu dotyczą pracujących w małych podmiotach, to do oszacowania rozmiarów migracji związanej z pracą można wykorzystać liczbę pracujących w województwie – bez rolnictwa indywidualnego oraz bez pracujących w podmiotach gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób. Liczba przyjeżdżających do pracy w relacji do liczby osób pracujących (liczby miejsc pracy w województwie) wskazuje, że w 2006 r. ponad 1/3 pracujących w województwie małopolskim w celu dotarcia na miejsce pracy przekraczała granice gminy miejsca zamieszkania. Analogiczna relacja osób wyjeżdżających do pracy była nieco wyższa. Na wsi przeciętnie półtora razy więcej mieszkańców dojeżdżało do pracy poza granice gminy niż w danej gminie było miejsc pracy.

Dodatnie saldo przyjazdów/wyjazdów do pracy wystąpiło w powiatach grodzkich, a najwyższe w Krakowie, gdzie liczba przyjeżdżających do pracy była siedmiokrotnie wyższa od liczby osób wyjeżdżających. Prawie sześć razy więcej osób przyjeżdżało niż wyjeżdżało w związku z pracą w Tarnowie, a w Nowym Sączu – pięć i pół razy więcej. Jedynym powiatem ziemskim o dodatnim saldzie dojazdów do pracy był powiat tatrzański.

Dojazdy do pracy w 2006 r.

Stan w dniu 31 XII

U w a g a. Powiaty posortowano według malejącego salda dojazdów do pracy.

5. ZATRUDNIENI

5.1. Zatrudnieni na podstawie stosunku pracy

W końcu 2008 r. wśród pracujących w gospodarce narodowej (licząc według siedziby jednostek prawnych i lokalnych podmiotów sprawozdawczych) 72,6%, tj. 811,8 tys. stanowiły osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy. W grupie kobiet odsetek ten wyniósł 75,7%, a wśród mężczyzn – 69,9%. Udział kobiet wśród zatrudnionych na podstawie stosunku pracy stanowił 49,3%.

W podmiotach o liczbie pracujących powyżej 9 osób, objętych pełną roczną sprawozdawczością, w końcu 2008 r. było 670,7 tys. zatrudnionych, z tego 616,2 tys. (91,9%) osób pracujących w pełnym wymiarze czasu pracy oraz 54,5 tys. (8,1%) niepełnozatrudnionych. Liczba osób zatrudnionych w niepełnym wymiarze czasu pracy w ciągu pięciu lat zmalała (o 13,3 tys. osób), zmniejszył się też ich odsetek wśród pracujących w głównym miejscu pracy (o 3,0 pkt proc). Większość osób niepełnozatrudnionych (63,4%) stanowiły kobiety. Ich udział wśród zatrudnionych kobiet zmalał z 13,8% w 2004 r. do 10,2% w roku 2008. Wśród mężczyzn tendencja kształtowała się podobnie (spadek z 8,4% do 6,0%).

Tabl. 34. **Zatrudnieni^a w gospodarce narodowej w głównym miejscu pracy**
Stan w dniu 31 XII

L a t a	Ogółem		Pełnozatrudnieni		Niepełnozatrudnieni	
	ogółem	w tym kobiety	razem	w tym kobiety	razem	w tym kobiety
	w tysiącach					
2004	607,6	310,3	539,8	267,5	67,8	42,8
2005	611,1	311,4	547,2	270,5	63,9	40,9
2006	630,2	320,3	572,8	283,9	57,4	36,4
2007	641,5	322,7	588,3	288,9	53,3	33,8
2008	670,7	339,0	616,2	304,4	54,5	34,5

a Według siedziby jednostek prawnych i lokalnych; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób, gospodarstw indywidualnych w rolnictwie oraz jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego.

Przeciętne zatrudnienie (w podmiotach o liczbie pracujących powyżej 9 osób; w przeliczeniu na pełne etaty, bez osób pracujących poza granicami kraju) w 2008 roku wyniosło 654,2 tys. i w porównaniu do roku 2004 wzrosło o 76,4 tys. osób, tj. o 13,2%. Wzrosło przeciętne zatrudnienie w sektorze prywatnym (o 82,5 tys., tj. o 25,7%), natomiast w sektorze publicznym nastąpił spadek o 6,0 tys. osób (o 2,4%). Przeciętne zatrudnienie zmalało w sekcjach: „Górnictwo” (o 29,4%), „Pośrednictwo finansowe” (o 15,9%) i „Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo” oraz „Rybnictwo” (łącznie o 4,9%). W pozostałych sekcjach PKD wzrosło – najwięcej w: „Handlu i naprawach” (o 23,7 tys., tj. o 27,8%), „Przetwórstwie przemysłowym” (o 19,2 tys., tj. o 13,0%) i „Budownictwie” (o 11,0 tys., tj. o 37,0%). Najwyższy względny przyrost przeciętnego zatrudnienia dotyczył sekcji: „Hotele i restauracje” (o 57,2%) i „Budownictwo” (o 37,0%).

Udział zatrudnionych na stanowiskach robotniczych ogółem we wszystkich latach był zbliżony i wynosił ok. 50%. Odmienne proporcje te kształtowały się jednak w podmiotach sektora publicznego i prywatnego. W końcu 2008 r. w sektorze publicznym udział ten wyniósł 27,9%, natomiast w sektorze prywatnym – 64,9%. W obu sektorach wskaźniki te wykazywały tendencję malejącą.

Tabl. 35. **Przeciętne zatrudnienie^a pracowników pełno i niepełnozatrudnionych w przeliczeniu na pełne etaty (bez zatrudnionych poza granicami kraju) według sekcji PKD**

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008
	w tysiącach				
Ogółem	577,7	586,0	599,8	617,3	654,2
sektor publiczny	256,5	253,5	250,6	250,7	250,5
sektor prywatny	321,2	332,5	349,2	366,6	403,7
Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo; rybactwo	3,5	3,5	3,4	3,3	3,3
Górnictwo	4,6	4,0	3,0	3,0	3,2
Przetwórstwo przemysłowe	147,3	147,4	150,4	157,7	166,6
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę	18,4	20,6	20,5	20,2	19,7
Budownictwo	29,7	30,8	31,6	34,8	40,7
Handel i naprawy	85,2	88,4	94,1	97,3	108,8
Hotele i restauracje	8,7	10,0	10,5	11,9	13,6
Transport, gospodarka magazynowa i łączność	26,2	25,8	27,0	24,3	26,5
Pośrednictwo finansowe	16,4	16,3	15,6	15,4	13,8
Obsługa nieruchomości i firm	41,8	37,9	41,7	46,1	51,1
Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i zdrowotne	38,9	39,6	40,3	41,2	41,9
Edukacja	87,5	92,9	93,0	92,6	93,6
Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	53,0	52,7	52,4	52,8	54,0
Działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna, pozostała	16,5	16,1	16,3	16,7	17,4

a Według siedziby jednostek prawnych i lokalnych; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób, gospodarstw indywidualnych w rolnictwie oraz jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego.

Dla scharakteryzowania zatrudnionych pod względem cech demograficzno-zawodowych wykorzystano uogólnione wyniki badania reprezentacyjnego za październik, przeprowadzanego co dwa lata w podmiotach o liczbie pracujących powyżej 9 osób. W 2004 r. badaniu podlegały wyłącznie osoby pełnozatrudnione, a w 2006 i 2008 r. – pełno- i niepełnozatrudnieni, stąd informacje za 2004 r. nie są w pełni porównywalne z wynikami uzyskanymi w latach późniejszych.

Na początek jako kryterium różnicujące zatrudnionych rozpatrzono rodzaj umowy o pracę oraz wielkość zakładu pracy.

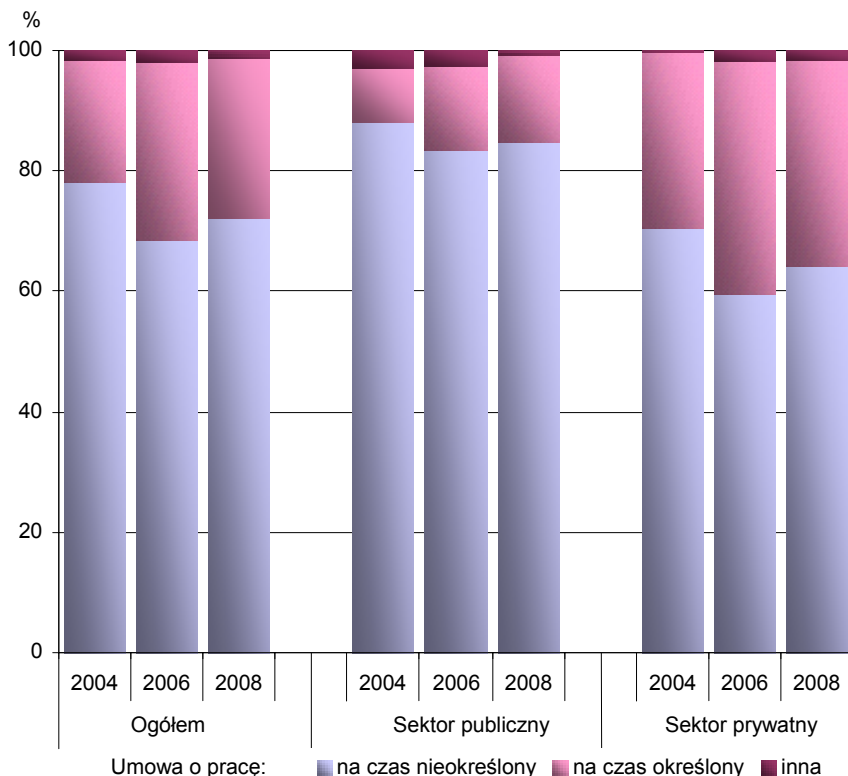
Większość osób zatrudnionych w województwie małopolskim pracowała na podstawie umowy o pracę na czas nieokreślony. Odsetek tych osób był większy w sektorze publicznym niż prywatnym (o 20,5 pkt proc. w 2008 r.).

Blisko 1/3 zatrudnionych pracowała w niewielkich zakładach pracy i instytucjach (o liczbie pracujących poniżej 50 osób), a odsetek (rzędu 64%) stanowili zatrudnieni w podmiotach, w których liczba pracujących wynosiła poniżej 500 osób.

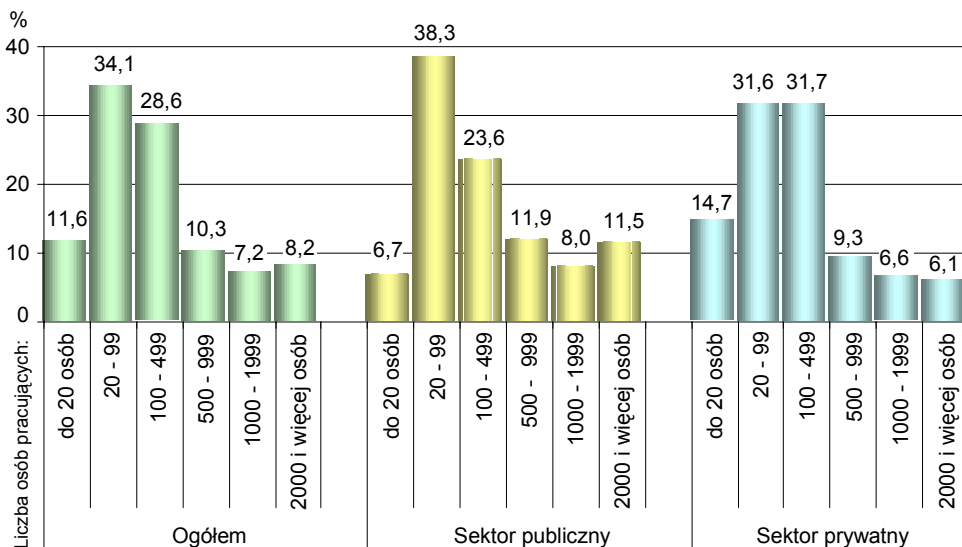
Tabl. 36. **Zatrudnieni według rodzaju umowy o pracę – w październiku**

Rodzaj umowy o pracę	2004			2006			2008		
	ogółem	męż- czyźni	kobiety	ogółem	męż- czyźni	kobiety	ogółem	męż- czyźni	kobiety
	w tysiącach								
Ogółem	491,2	246,4	244,8	616,4	304,8	311,6	676,9	333,3	343,6
Na czas nieokreślony	384,3	190,5	193,8	422,2	207,1	215,1	487,4	231,8	255,6
Na czas określony	99,5	51,9	47,6	181,5	92,1	89,4	181,5	97,2	84,3
Inna	7,4	4,0	3,4	12,7	5,6	7,1	8,0	4,3	3,7

Struktura zatrudnionych według rodzaju umowy o pracę – w październiku

Struktura zatrudnionych według wielkości zakładów pracy – w październiku 2008 r.

Interesująca jest charakterystyka zatrudnionych pod względem wykształcenia. W ciągu pięciu lat poziom wykształcenia osób zatrudnionych znacznie się poprawił. Wzrastała zarówno liczba zatrudnionych z wykształceniem wyższym jak i ich udział w strukturze zatrudnionych. W 2008 r. ponad 1/3 zatrudnionych legitymowała się wyższym wykształceniem; 24,9% ze stopniem naukowym oraz tytułem magistra, lekarza oraz równorzędnym i 8,8% ze stopniem inżyniera, licencjata, dyplomowanego ekonomisty. Analogiczne wskaźniki struktury w 2004 r. wynosiły 22,7% i 5,7%. Wzrosła liczba zatrudnionych z wykształceniem średnim zawodowym i policealnym, ale ich udział w ogólnej liczbie zatrudnionych zmalał o 2,7 pkt proc. – do 27,8% w 2008 r. Zmalał odsetek pracujących z wykształceniem zasadniczym zawodowym (o 2,1 pkt proc. – do 26,1%) oraz osób najniżej wykształconych (z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym) z 6,0% do 4,6%.

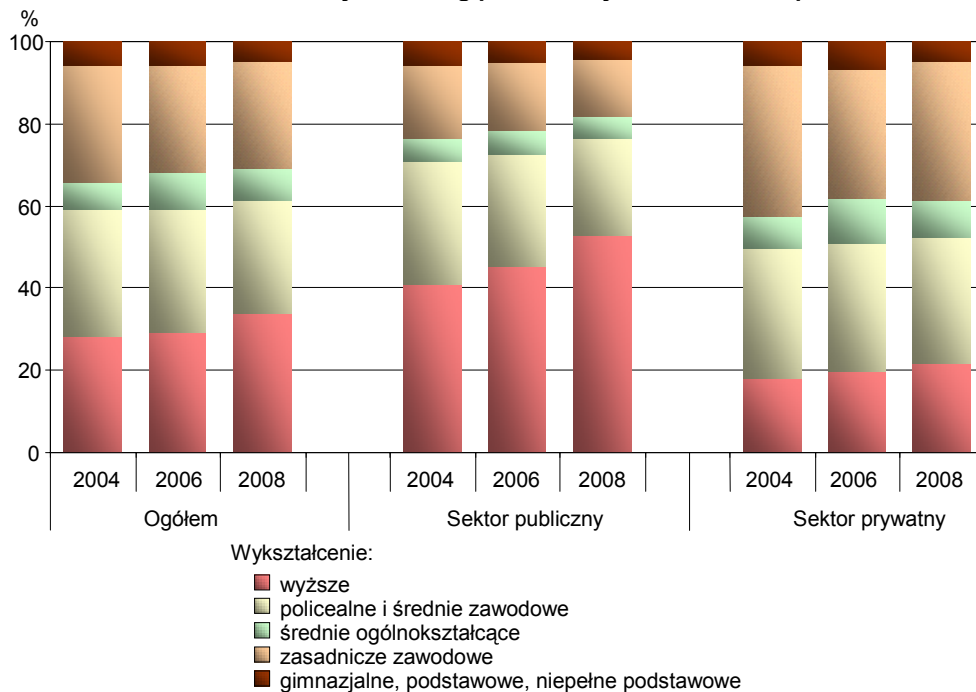
Wyższy poziom wykształcenia prezentowały kobiety niż mężczyźni; wśród zatrudnionych z wyższym wykształceniem kobiety stanowiły 60,5%, przy czym w grupie najwyżej wykształconych (ze stopniem naukowym oraz tytułem magistra, lekarza oraz równorzędnym) ich odsetek stanowił 64,8%. Wśród osób z wykształceniem policealnym udział kobiet wyniósł 73,8%, a średnim ogólnokształcącym – 63,6%. Z kolei kobiety były w mniejszości wśród zatrudnionych z wykształceniem zasadniczym zawodowym (33,3%), gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym (42,4%) i średnim zawodowym (48,7%).

Znacznie różniła się struktura zatrudnionych według wykształcenia wśród pracujących w sektorze publicznym i prywatnym. Odsetek zatrudnionych z wykształceniem wyższym w sektorze publicznym w 2008 r. stanowił 52,7% i był wyższy o 30,9 pkt proc. w stosunku do analogicznego udziału w sektorze prywatnym. Udział zatrudnionych w sektorze publicznym z wykształceniem co najmniej średnim stanowił 81,8%, podczas gdy w prywatnym – 61,5% (w 2004 r. odpowiednio 76,4% i 57,4%).

Tabl. 37. Zatrudnieni według poziomu wykształcenia – w październiku

Wykształcenie	2004			2006			2008		
	ogółem	męż- czyźni	kobiety	ogółem	męż- czyźni	kobiety	ogółem	męż- czyźni	kobiety
	w tysiącach								
Ogółem	491,2	246,4	244,8	616,4	304,8	311,6	676,9	333,3	343,6
Wyższe ze stopniem naukowym co najmniej doktora oraz tytułem magistra, lekarza oraz równorzędnym	111,3	43,3	68,0	138,3	55,5	82,8	168,2	59,3	108,9
Wyższe ze stopniem inżyniera, licencjata, dyplomowanego ekonomisty	28,2	14,6	13,6	42,6	20,5	22,1	59,9	30,9	29,0
Policealne	34,2	8,8	25,4	38,6	10,7	27,9	33,8	8,8	25,0
Średnie zawodowe ...	115,8	57,5	58,3	145,0	71,8	73,2	154,7	79,3	75,4
Średnie ogólnokształcące	33,8	12,5	21,3	56,3	19,8	36,5	52,4	19,1	33,3
Zasadnicze zawodowe	138,5	93,0	45,5	158,2	105,2	53,0	176,5	117,8	58,7
Gimnazjalne	0,2	0,1	0,1	5,2	1,9	3,3	0,5	0,4	0,1
Podstawowe i niepełne podstawowe	29,2	16,6	12,6	32,2	19,4	12,8	30,9	17,7	13,2

Struktura zatrudnionych według poziomu wykształcenia – w październiku

Kolejną cechą różnicującą zatrudnionych jest wykonywany zawód. We wszystkich latach największą grupę zawodów w ogólnej liczbie zatrudnionych (grupowanych według tzw. wielkich grup zawodów) stanowili „Specjaliści”, a ich udział wykazywał tendencję rosnącą (od 21,4% w 2004 r. do 25,8% w 2008 r.).

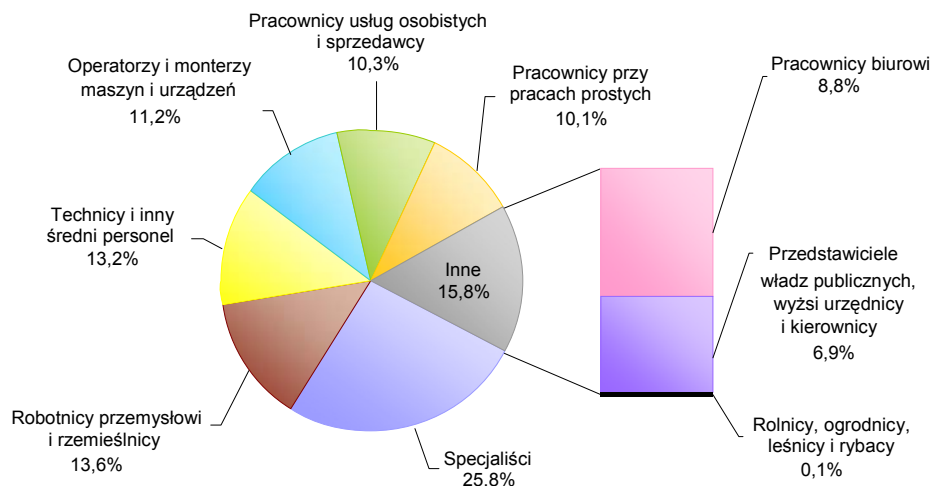
„Specjaliści” stanowili największy odsetek zatrudnionych w sektorze publicznym (od 35,0% do 46,8% w latach skrajnych obserwowanego okresu). Niewątpliwie wynikało to z faktu, że większość podmiotów działających w sferze edukacji, ochrony zdrowia i administracji publicznej wchodzi w skład sektora publicznego, a właśnie w tych rodzajach działalności odsetek pracujących w charakterze specjalistów był wysoki.

W sektorze prywatnym udział zatrudnionych w zawodach z grupy „Specjaliści” wyniósł 12,7% (10,6% w 2004 r.). W sektorze prywatnym największą grupę zawodów tworzyli „Robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy”, a ich udział wykazywał tendencję malejącą (z 21,7% w 2004 r. do 18,5% w 2008 r.). Następne pod względem liczebności grupy zawodów stanowili „Operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń” (15,0% w 2008 r.) i „Pracownicy usług osobistych i sprzedawcy” (14,9%).

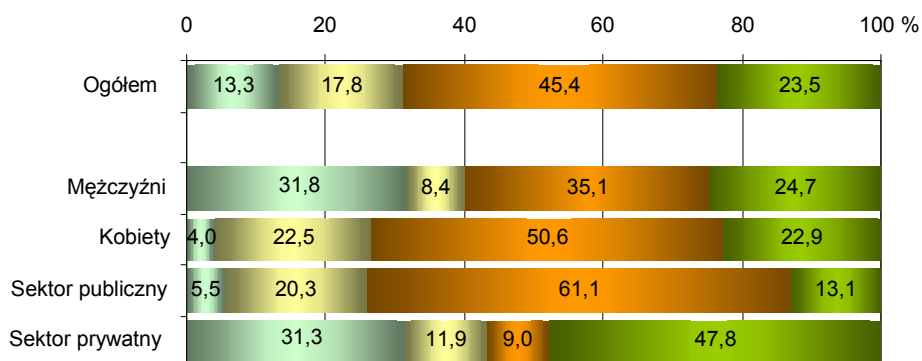
Tabl. 38. **Zatrudnieni według wielkich grup zawodów – w październiku**

Grupy zawodów	2004			2006			2008		
	ogółem	męż- czyźni	kobiety	ogółem	męż- czyźni	kobiety	ogółem	męż- czyźni	kobiety
	w tysiącach								
Ogółem	491,2	246,4	244,8	616,4	304,8	311,6	676,9	333,3	343,6
Przedstawiciele władz publicznych, wyżsi urzędnicy i kierownicy	33,3	19,2	14,1	44,7	25,1	19,6	46,8	27,2	19,6
Specjaliści	105,1	38,1	67,0	140,1	47,9	92,2	174,9	58,3	116,6
Technicy i inny średni personel	75,2	23,4	51,8	72,4	28,3	44,1	89,1	34,0	55,1
Pracownicy biurowi ..	46,8	14,7	32,1	81,6	23,5	58,1	59,7	20,6	39,1
Pracownicy usług osobistych i sprzedawcy	39,8	11,7	28,1	65,2	21,8	43,4	69,8	22,5	47,3
Rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy	0,5	0,2	0,3	1,2	0,7	0,5	0,4	0,4	0,0
Robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy	77,4	63,6	13,8	86,2	71,3	14,9	91,9	78,4	13,5
Operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń	66,4	58,2	8,2	67,7	60,6	7,1	75,9	66,7	9,2
Pracownicy przy pracach prostych	46,7	17,3	29,4	57,3	25,6	31,7	68,4	25,2	43,2

Struktura zatrudnionych według wielkich grup zawodów – w październiku 2008 r.

Struktura zatrudnionych jako „Specjaliści” – w październiku 2008 r.

- Specjaliści nauk fizycznych, matematycznych i technicznych
- Specjaliści nauk fizycznych przyrodniczych i ochrony zdrowia
- Specjaliści szkolnictwa
- Pozostali specjaliści

Istotne różnice w strukturze zatrudnionych według zawodów występowały wśród mężczyzn i kobiet, najbardziej widoczne w podziale na sektory własności zakładów pracy i instytucji. W 2008 r. wśród kobiet pracujących w sektorze publicznym ponad połowę (52,5%) stanowiły kobiety pracujące jako „Specjaliści” (wzrost o 12,4 pkt proc. w porównaniu ze strukturą w 2004 r.). Drugą co do liczebności grupę tworzyły kobiety pracujące jako „Technicy i inny średni personel” (16,3%, tj. spadek o 9,4 pkt proc.), a następną – „Pracownicy przy pracach prostych” (12,7%, tj. o 1,0 pkt proc. więcej). Z kolei w sektorze prywatnym najwięcej kobiet pracowało jako „Pracownicy usług osobistych i sprzedawcy” (24,2%, wzrost o 3,2 pkt proc. w porównaniu udziału w 2004 r.).

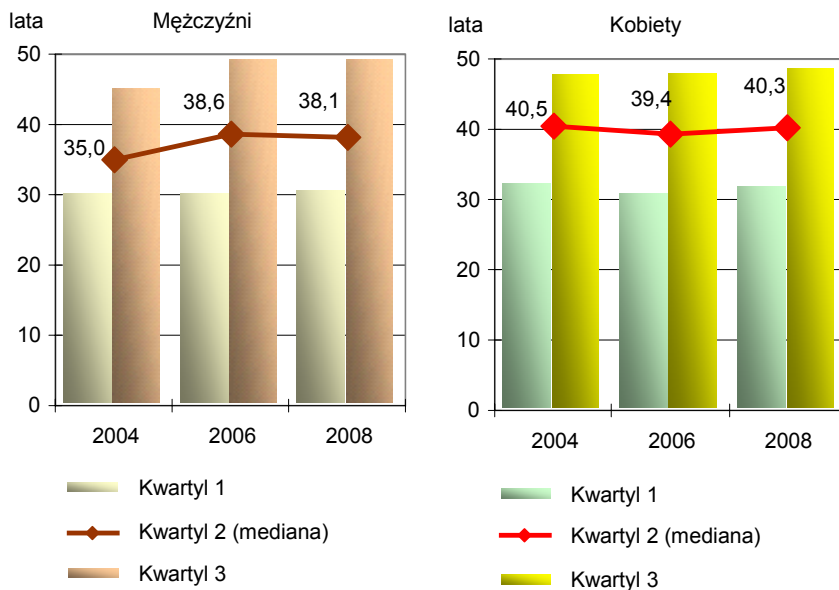
Wśród mężczyzn zatrudnionych w sektorze publicznym również największą grupę stanowili „Specjaliści”, jednak ich odsetek był mniejszy niż wśród kobiet o 16,4 pkt proc. i w 2008 r. wyniósł 36,1%. Następnymi grupami zawodów pod względem liczebności byli „Robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy” (15,9%) oraz „Operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń” (13,6%). Dwie ostatnie grupy zawodów przeważały wśród mężczyzn zatrudnionych w sektorze prywatnym i stanowiły odpowiednio 26,3% i 22,4%, przy czym w obu sektorach udział tych grup zawodów miał tendencję malejącą.

Tabl. 39. **Zatrudnieni według wieku – w październiku**

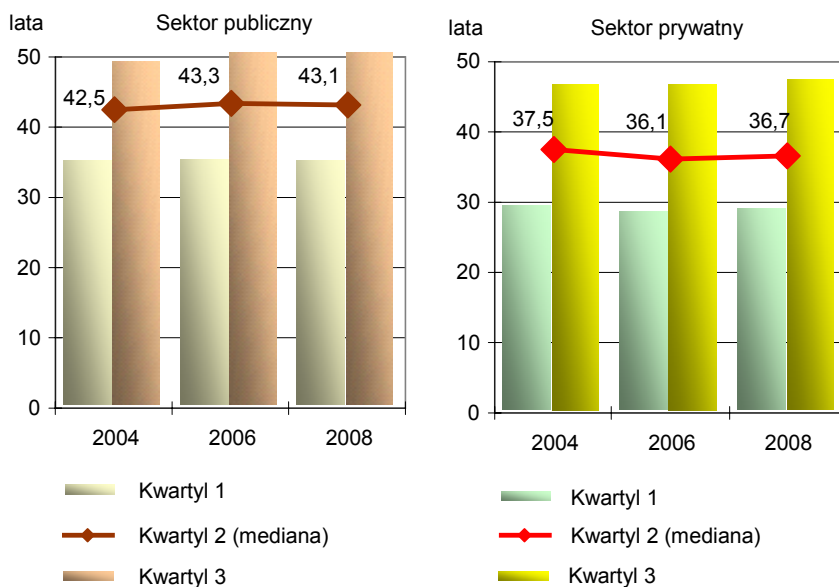
W i e k	2004			2006			2008		
	ogółem	męż- czyźni	kobiety	ogółem	męż- czyźni	kobiety	ogółem	męż- czyźni	kobiety
	w tysiącach								
Ogółem	491,2	246,4	244,8	616,4	304,8	311,6	676,9	333,3	343,6
18 – 19 lat	1,2	0,8	0,4	2,7	1,5	1,2	2,9	1,8	1,1
20 – 24	28,6	14,9	13,7	50,9	25,9	25,0	51,8	29,7	22,1
25 – 29	71,1	38,5	32,6	93,2	47,8	45,4	101,0	52,4	48,6
30 – 34	72,6	38,5	34,1	89,8	45,0	44,8	100,7	51,2	49,5
35 – 39	71,3	34,0	37,3	83,2	38,4	44,8	89,6	42,0	47,6
40 – 44	76,1	34,3	41,8	82,2	37,4	44,8	91,9	40,4	51,5
45 – 49	81,2	36,2	45,0	88,7	39,8	48,9	94,0	39,3	54,7
50 – 54	58,8	30,6	28,2	76,1	36,9	39,2	88,6	38,6	50,0
55 – 59	22,9	13,5	9,4	34,8	21,9	12,9	43,7	28,3	15,4
60 – 64	5,6	3,8	1,8	10,6	7,3	3,3	10,2	7,7	2,5
65 lat i więcej	1,8	1,3	0,5	4,2	2,9	1,3	2,5	1,9	0,6
Z liczby ogółem w wieku mobilnym (18–44 lat)	320,9	161,1	159,8	402,0	196,0	206,0	437,8	217,5	220,3

Analiza zatrudnionych ze względu na wiek pozwala na stwierdzenie, że środkowa wieku zatrudnionych obniżyła się. Połowa zatrudnionych w 2008 r. liczyła poniżej 39,1 lat (w 2004 r. – poniżej 40,1 lat). Rozkład wieku zatrudnionych uległ spłaszczeniu. W 2004 r. 1/4 zatrudnionych była w wieku poniżej 31,5 lat (kwartył 1) a 3/4 poniżej 47,9 lat (kwartył 3). W 2008 r. analogiczny odsetek pracujących przypadał na wiek 30,7 i 48,7 lat.

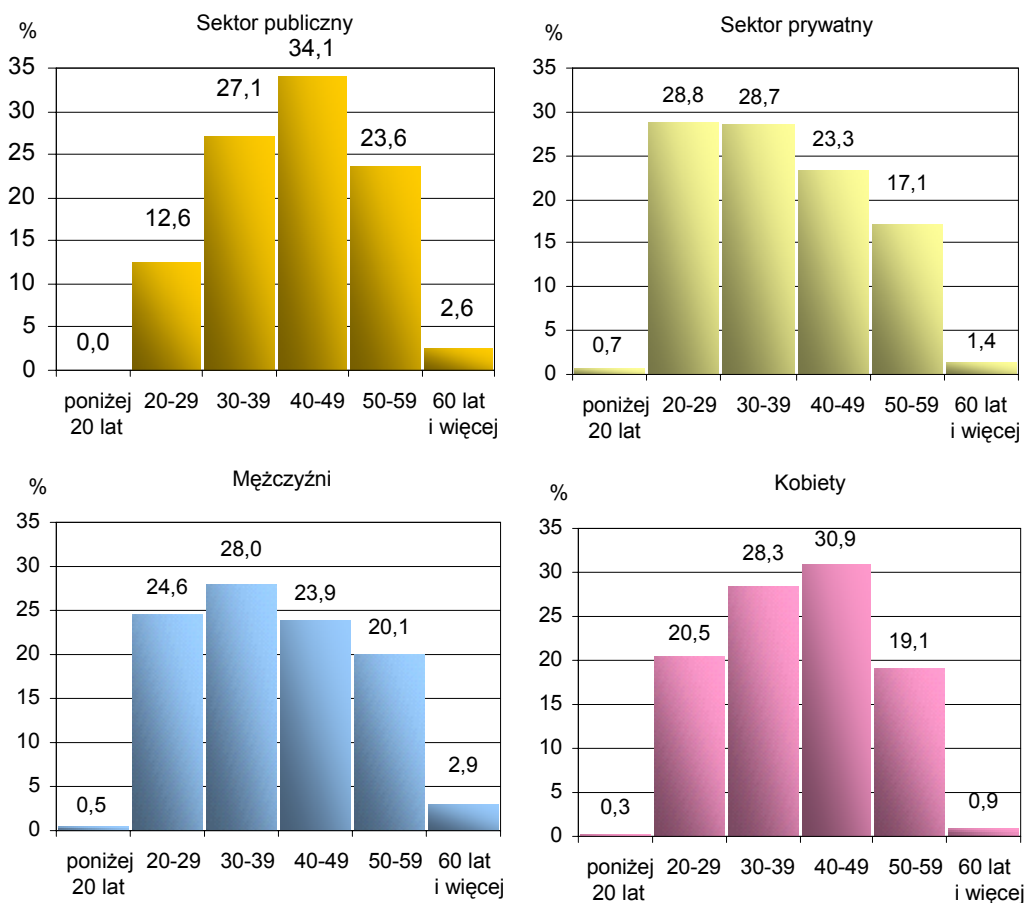
Średnia wieku zatrudnionych mężczyzn i kobiet – w październiku

Średnia wieku zatrudnionych w sektorze publicznym i prywatnym – w październiku

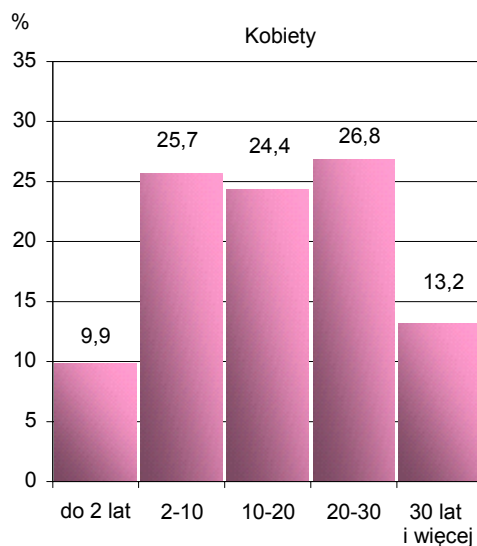
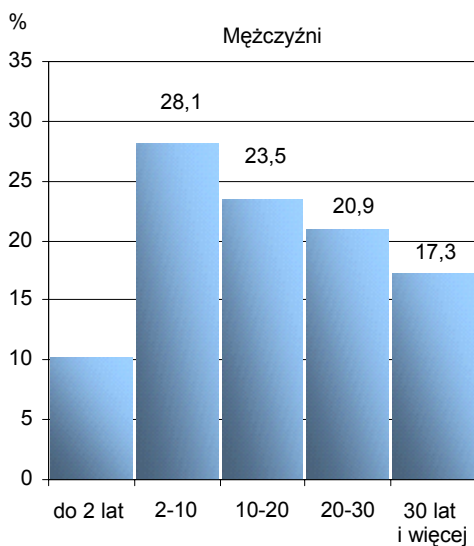
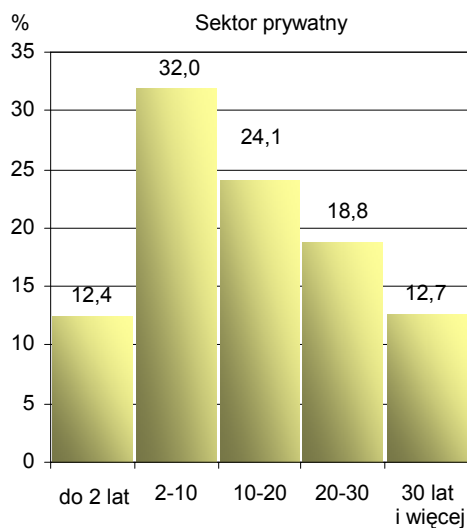
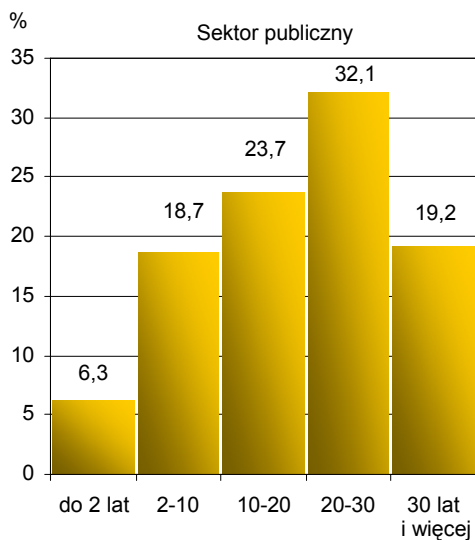
Struktura zatrudnionych według wieku, sektorów i płci – w październiku 2008 r.

Tabl. 40. Zatrudnieni według stażu pracy – w październiku

Staż pracy	2004			2006			2008		
	ogółem	męż- czyźni	kobiety	ogółem	męż- czyźni	kobiety	ogółem	męż- czyźni	kobiety
	w tysiącach								
Ogółem	491,2	246,4	244,8	616,4	304,8	311,6	676,9	333,3	343,6
Poniżej 2 lat	24,0	12,2	11,8	58,2	28,1	30,1	67,9	34,0	33,9
2 – 4	40,4	20,7	19,7	70,0	34,9	35,1	85,1	44,0	41,1
5 – 9	72,9	38,3	34,6	88,0	43,3	44,7	96,8	49,6	47,2
10 – 14	61,0	30,9	30,1	77,7	37,8	39,9	89,0	44,9	44,1
15 – 19	68,6	31,6	37,0	70,7	32,3	38,4	73,3	33,4	39,9
20 – 24	78,4	34,7	43,7	79,1	36,1	43,0	82,1	35,3	46,8
25 – 29	68,5	32,5	36,0	76,6	35,8	40,8	79,8	34,4	45,4
30 lat i więcej	77,4	45,5	31,9	96,1	56,5	39,6	102,9	57,7	45,2

Struktura zatrudnionych według stażu pracy, sektorów i płci – w październiku 2008 r.

W obserwowanych latach w ogólnej strukturze pracowników grupowanych ze względu na staż pracy liczną grupę stanowili pracownicy z długoletnim stażem zawodowym, powyżej 30 lat. Odsetek tej grupy osób miał tendencję malejącą. Udział zatrudnionych z długoletnim stażem pracy był większy w sektorze publicznym niż prywatnym, a w podziale ze względu na płeć – wyższy wśród mężczyzn niż wśród kobiet.

Średni staż pracy zatrudnionych malał, głównie w sektorze prywatnym. Przypomnieć należy, że w 2004 r. badanie obejmowało pracowników pełnozatrudnionych (w latach następnych również niepełnozatrudnionych), co niewątpliwie też miało wpływ na różnice przeciętnego stażu pracy w skrajnych latach. W 2008 r. środkowa stażu pracy pracowników sektora publicznego była dłuższa niż w sektorze prywatnym o 8,4 roku (9,4 lat wśród mężczyzn i 8,2 – wśród kobiet).

Tabl. 41. **Mediana stażu pracy zatrudnionych – w październiku**

Sektory własności	2004			2006			2008		
	ogółem	męż- czyźni	kobiety	ogółem	męż- czyźni	kobiety	ogółem	męż- czyźni	kobiety
	w latach								
Ogółem	18,4	18,4	18,5	16,0	16,3	15,8	15,0	14,3	15,7
Sektor publiczny	21,0	22,1	20,4	21,2	22,5	20,4	20,4	21,6	19,8
Sektor prywatny	15,7	15,8	15,6	12,5	13,3	11,5	12,0	12,2	11,6

5.2. Ruch zatrudnionych

Płynność zatrudnienia, traktującą łącznie ilość przyjęć i zwolnień (bez powracających i odchodzących na urlopy wychowawcze i bezpłatne) w stosunku do liczby zatrudnionych w końcu roku poprzedniego, w podmiotach o liczbie pracujących powyżej 9 osób, wykazywała tendencję rosnącą i kształtowała się w granicach od 41,8% (w 2005 r.) do 50,9% (w 2007 r.). Zdecydowanie wyższa fluktuacja zatrudnionych występowała w sektorze prywatnym (od 55,8% do 69,4%) niż publicznym (w przedziale od 22,1% do 24,1%). W obu sektorach największy ruch zatrudnionych odnotowano w 2007 r.

Współczynnik fluktuacji wśród kobiet był przez wszystkie lata niższy (w granicach od 16,5 do 19,1 pkt proc.) niż mężczyzn. W sektorze publicznym różnica ta była mniejsza, mieściła się w przedziale od 5,1 do 9,4 pkt proc., podczas gdy w sektorze prywatnym wahała się od 8,6 do 14,9 pkt proc.

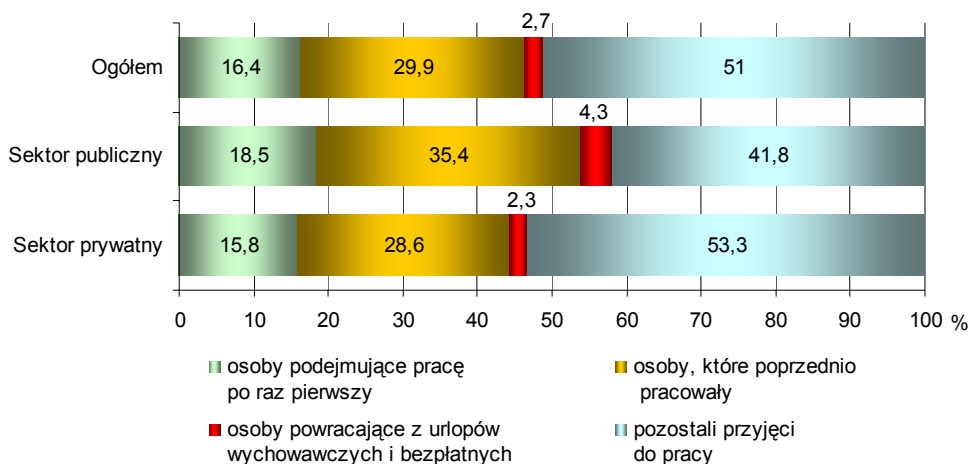
Największą płynnością zatrudnienia charakteryzowała się sekcja „Budownictwo”, w której współczynnik fluktuacji we wszystkich latach 2004–2008 wynosił powyżej 80% (w granicach od 81,3% do 98,0%). Ponadto wysokie wskaźniki ruchu zatrudnionych odnotowano w sekcjach: „Handel i naprawy” (63,0% – 82,8%), „Obsługa nieruchomości i firm” (58,0% – 68,6%) oraz „Hotele i restauracje” (48,9 – 69,4%). Z kolei najmniejszy ruch zatrudnionych dotyczył sekcji „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę” (8,1% – 16,1%).

Tabl. 42. Ruch pracowników pełnozatrudnionych^a według sektorów własności

Wyszczególnienie		Pracownicy przyjęci do pracy	W tym bez powracających z urlopów wychowawczych i bezpłatnych	Współ- czynnik przyjęć w %	Pracownicy zwolnieni z pracy	W tym bez odchodzą- cych na urlopy wychowawcze i bezpłatne	Współ- czynnik zwolnień w %
		w tysiącach			w tysiącach		
Ogółem	2004	118,1	114,9	21,5	116,6	111,6	20,8
	2005	122,3	118,6	22,2	109,8	104,4	19,6
	2006	147,0	143,4	26,4	120,2	114,5	21,0
	2007	157,8	153,6	27,2	139,9	133,6	23,7
	2008	155,1	150,9	25,4	143,4	136,5	22,9
Sektor publiczny	2004	29,0	27,8	11,7	28,7	27,0	11,4
	2005	28,9	27,7	12,0	28,7	26,7	11,6
	2006	28,0	26,8	11,7	27,7	25,7	11,2
	2007	28,6	27,4	11,9	30,0	28,0	12,2
	2008	27,3	26,0	11,5	26,0	24,0	10,6
Sektor prywatny	2004	89,1	87,1	29,2	87,9	84,6	28,4
	2005	93,4	90,9	30,1	81,1	77,7	25,7
	2006	119,0	116,6	37,1	92,5	88,8	28,2
	2007	129,2	126,2	37,8	109,9	105,6	31,6
	2008	127,8	124,9	33,9	117,4	112,5	30,5

a Bez sezonowych i zatrudnionych dorywczo.

Struktura pracowników pełnozatrudnionych przyjętych do pracy (średnia roczna z lat 2004–2008)

Prawie 80% wszystkich przyjęć do pracy w ciągu pięciu lat miało miejsce w sektorze prywatnym.

Wśród osób podejmujących pracę po raz pierwszy 87,0% stanowili absolwenci szkół ponadgimnazjalnych (przeciętnie w ciągu pięciu lat). Największą grupę wśród przyjętych do pracy absolwentów stanowili absolwenci szkół wyższych (34,8%), przy czym w sektorze publicznym ich udział stanowił 65,3%. Udział absolwentów szkół policealnych i średnich zawodowych wyniósł 28,4%, liceów ogólnokształcących – 14,5%, a osób, które ukończyły szkoły zasadnicze zawodowe – 22,3%.

Tabl. 43. **Przyjęcia do pracy pracowników pełnozatrudnionych^a**

Wyszczególnienie		Ogółem	Osoby podejmujące pracę po raz pierwszy		Osoby, które		Pozostali przyjęci do pracy
			razem	w tym absolwenci szkół ^b	poprzednio pracowały	powróciły z urlopów wychowawczych i bezpłatnych	
		w tysiącach					
Ogółem	2004	118,1	18,7	16,7	58,9	3,2	37,2
	2005	122,3	20,5	18,5	57,2	3,8	40,9
	2006	147,0	25,3	22,0	29,1	3,6	89,0
	2007	157,8	26,6	23,2	32,7	4,2	94,3
	2008	155,1	23,4	19,2	31,8	4,2	95,7
Sektor publiczny	2004	29,0	5,3	4,7	15,6	1,2	6,9
	2005	28,9	5,1	4,7	14,9	1,2	7,7
	2006	28,0	5,2	4,7	6,1	1,2	15,5
	2007	28,6	5,6	5,1	7,1	1,2	14,7
	2008	27,3	5,1	4,4	6,4	1,3	14,5
Sektor prywatny	2004	89,1	13,4	12,0	43,3	2,0	30,3
	2005	93,4	15,4	13,8	42,3	2,6	33,2
	2006	119,0	20,1	17,3	23,0	2,4	73,5
	2007	129,2	21,0	18,1	25,6	3,0	79,6
	2008	127,8	18,3	14,8	25,4	2,9	81,2

a Bez sezonowych i zatrudnionych dorywczo. **b** Wyższych, policealnych, średnich i zasadniczych zawodowych.

Łącznie w ciągu pięciu lat ok. 78% zwolnień z pracy dotyczyło sektora prywatnego. Wśród zwolnień w drodze wypowiedzenia przez pracownika odsetek ten stanowił prawie 90%, a przez zakład pracy – 87%. Jedynie w grupie osób odchodzących na emeryturę przeważały osoby, które pracowały w zakładach i instytucjach sektora publicznego (ich liczba była trzykrotnie wyższa niż w sektorze prywatnym).

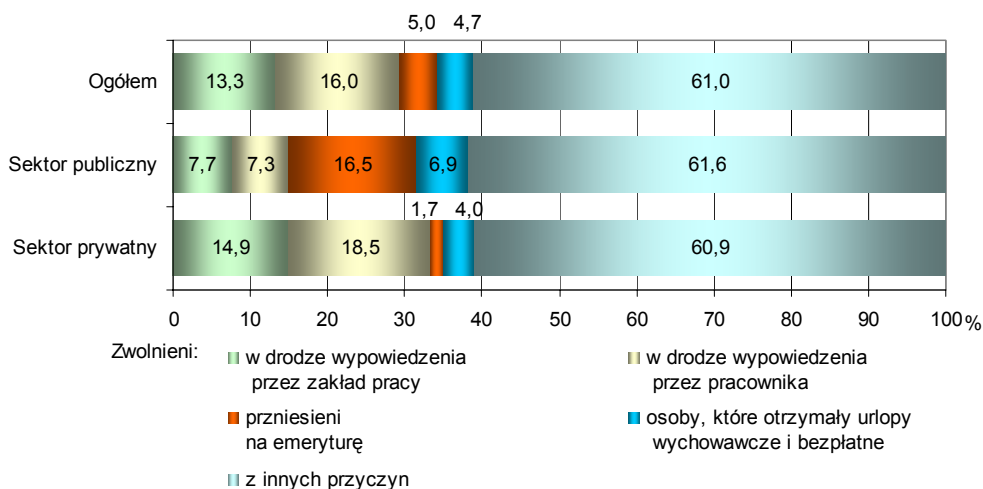
Do 2005 r. liczba zwalnianych w drodze wypowiedzenia przez zakład pracy była większa niż zwolnień w drodze wypowiedzenia przez pracownika. Począwszy od roku 2006 odnotowano relację odwrotną; więcej pracowników odchodziło z pracy z własnej inicjatywy niż z powodu wypowiedzenia umowy przez pracodawcę (w 2007 r. – prawie dwukrotnie więcej). Sytuacja taka występowała zarówno w sektorze publicznym jak i prywatnym.

Tabl. 44. Zwolnienia z pracy pracowników pełnozatrudnionych^a

Wyszczególnienie	Ogółem	Osoby zwolnione					Z innych przyczyn
		w drodze wypowiedzenia		z powodu			
		przez zakład pracy	przez pracownika	niezdolności do pracy i rehabilitacji	przeniesienia na emeryturę	otrzymania urlopu wychowawczego i bezpłatnego	
w tysiącach							
Ogółem 2004	116,6	18,9	11,0	1,4	6,3	5,0	74,1
2005	109,8	16,1	13,4	1,4	5,2	5,4	68,3
2006	120,2	14,5	21,2	1,5	6,4	5,8	70,8
2007	139,9	14,5	27,7	1,7	6,7	6,3	83,1
2008	143,4	19,8	27,3	1,7	7,2	6,9	80,6
Sektor publiczny 2004	28,7	3,3	1,3	0,5	4,5	1,7	17,5
2005	28,7	2,6	1,5	0,5	4,0	2,0	18,2
2006	27,7	1,7	2,1	0,5	5,0	2,0	16,4
2007	30,0	1,6	2,9	0,5	5,1	2,0	17,9
2008	26,0	1,6	2,6	0,5	4,7	2,0	14,6
Sektor prywatny 2004	87,9	15,6	9,7	0,9	1,8	3,3	56,6
2005	81,1	13,5	11,9	0,9	1,2	3,4	50,1
2006	92,5	12,8	19,1	1,0	1,4	3,8	54,4
2007	109,9	12,9	24,8	1,2	1,6	4,3	65,2
2008	117,4	18,2	24,7	1,2	2,5	4,9	66,0

^a Bez sezonowych i zatrudnionych dorywczo.

Struktura pracowników pełnozatrudnionych zwolnionych z pracy (średnia roczna z lat 2004–2008)

6. BEZROBOTNI

Bezrobocie jest wynikiem zakłóceń w funkcjonowaniu systemu gospodarczego, wynikających z niedoboru miejsc pracy w stosunku do osób chętnych do podjęcia pracy³. W każdej gospodarce występuje pewien nieunikniony, niski poziom bezrobocia zwany bezrobociem naturalnym. Zjawisko to jest efektem zmian zachodzących na rynku pracy (ciągły napływ siły roboczej, przepływ związany ze zmianą miejsca pracy, zmiana aktywności siły roboczej, powstawanie nowych i likwidacja już istniejących miejsc pracy). Problemem jest wysoki poziom bezrobocia, ponieważ skutki jakie wywołuje odczuwalne są zarówno w sferze życia społecznego, ekonomicznego jak i psychologicznego.

W Polsce istnieją co najmniej dwa źródła danych na temat bezrobocia:

- bezrobocie rejestrowane, rejestracja bezrobotnych w urzędach pracy,
- Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) prowadzone w gospodarstwach domowych.

6.1. Bezrobocie rejestrowane

W końcu 2008 r. w małopolskich urzędach pracy zarejestrowanych było 98,8 tys. bezrobotnych, czyli 6,6% bezrobotnych w kraju. Osoby pozostające bez pracy zarejestrowane na terenie województwa stanowiły 4,7% osób w wieku produkcyjnym. W stosunku do lat ubiegłych odsetek ten zmniejszał się – w 2004 r. wynosił 9,5%. W obserwowanym okresie zmniejszała się liczba osób zarejestrowanych w urzędach pracy. Tendencja spadkowa liczby bezrobotnych zapewne była następstwem wejścia Polski do Unii Europejskiej. W kolejnych latach państwa członkowskie otwierały swoje granice dla polskich pracowników co miało odzwierciedlenie w statystykach prowadzonych przez urzędy pracy. Gwałtowny spadek liczby bezrobotnych w latach 2006–2007 (ponad 32 tys. na rok) został zatrzymany i w 2008 r. w urzędach pracy odnotowano o 14,8 tys. osób mniej niż w roku poprzednim. Sporo osób przebywających na emigracji powróciło do kraju i zarejestrowało się w urzędach pracy.

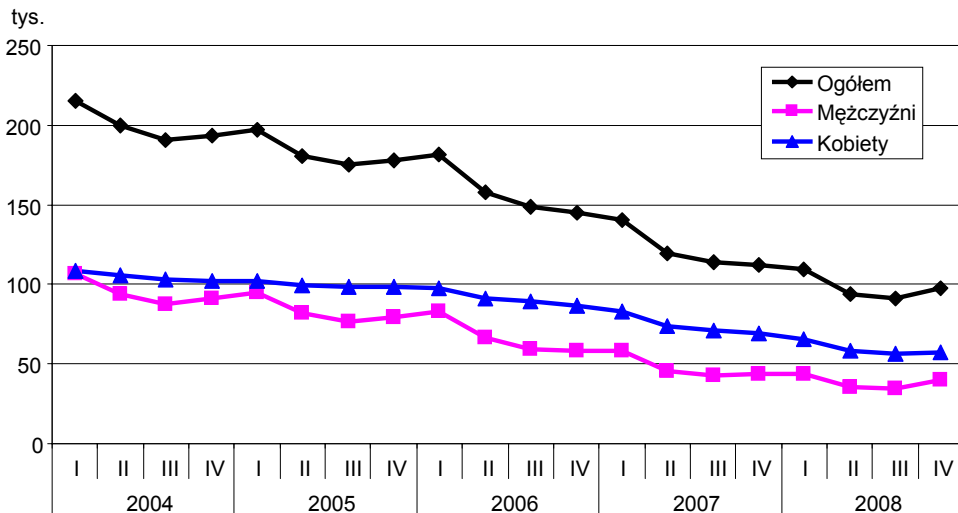
Tabl. 45. **Bezrobotni zarejestrowani według wybranych kategorii**
Stan w dniu 31 XII

L a t a	Ogółem	Z liczby ogółem				
		kobiety	nieposiada- jący prawa do zasiłku	zamieszkali na wsi	zwolnieni z przyczyn dotyczących zakładu pracy	dotychczas niepracujący
2004	193579	102578	168237	104667	9866	49187
2005	178067	98734	157644	95503	8041	45864
2006	145261	86569	128218	77790	6187	36808
2007	112602	69012	97503	61612	4805	28122
2008	97813	57697	80847	54302	3162	23742

³ A. Fajfer, *Polityka ekonomiczna*, Akademia Ekonomiczna w Krakowie, Kraków 1999, str. 224.

Przeszło połowa osób figurujących w ewidencji urzędów pracy to mieszkańcy wsi (55,5%). W odniesieniu do 2004 r. odsetek ludności wiejskiej w ogólnej liczbie ludności pozostającej bez pracy zwiększył się o 1,4 pkt proc. Wśród osób bezrobotnych kobiety stanowiły 59,0%, w porównaniu do 2004 r. wskaźnik ten zmniejszył się o 6,0 pkt proc. Większa część populacji bezrobotnych to osoby nieposiadające prawa do zasiłku (w 2008 r. – 82,7%, cztery lata wcześniej 86,9%).

Bezrobotni zarejestrowani według płci
Stan w końcu kwartału

Od 2005 r. w oparciu o ustawę o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy wyróżniono kategorie osób, których sytuacja na rynku pracy była szczególnie trudna. W stosunku do tych osób mogły być dodatkowo stosowane takie działania jak np.: przedstawienie propozycji zatrudnienia, innej pracy zarobkowej, stażu, odbycia przygotowania zawodowego. Zaliczone zostały tutaj m. in. następujące kategorie bezrobotnych: osoby do 25 roku życia, powyżej 50 roku życia, długotrwale bezrobotni, bez kwalifikacji zawodowych, samotnie wychowujący co najmniej jedno dziecko w wieku do 7 roku życia, niepełnosprawni. Spośród rozpatrywanych kategorii bezrobotnych w końcu 2008 r. najliczniejszą grupę stanowiły osoby długotrwale bezrobotne (46,9% ogółu bezrobotnych). W porównaniu do poprzednich lat odsetek tych osób zmniejszał się (spadek o 15,8 pkt proc. w stosunku do 2005 r.). Co czwarta osoba zarejestrowana w urzędzie pracy nie posiadała kwalifikacji zawodowych. Udział tych osób w ogólnej liczbie bezrobotnych ulegał wahaniom (2005 r. – 19,5%, 2008 r. – 24,5%). Zmieniał się także odsetek osób, które nie ukończyły 25 roku życia – w końcu 2008 r. wynosił 25,8%, trzy lata wcześniej 26,6%. Spośród bezrobotnych 5,3% to osoby niepełnosprawne. W odniesieniu do sytuacji z 2004 r. wskaźnik ten wzrósł o 2,9 pkt proc.

Tabl. 46. **Bezrobotni zarejestrowani w szczególnej sytuacji na rynku pracy**
Stan w dniu 31 XII

L a t a	Ogółem	Z liczby ogółem					
		do 25 roku życia	długo- trwale bezrobotni	powyżej 50 roku życia	bez kwalifikacji zawodo- wych	samotnie wychowu- jący co najmniej jedno dziecko w wieku do 7 roku życia	niepełno- sprawni
2005	178067	47301	111619	22051	34777	3573	5011
2006	145261	34889	91006	21984	35968	3549	4792
2007	112602	25761	66649	20078	30244	4213	4676
2008	97813	25205	45826	17064	23998	5329 ^a	5173

a Samotnie wychowujący co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia.

Na szanse znalezienia pracy istotny wpływ miały: wiek, wykształcenie i staż pracy. Analizując strukturę bezrobotnych pod kątem wyżej wymienionych cech można zauważyć, że statystyczny bezrobotny zarejestrowany w małopolskich urzędach pracy to osoba w wieku do 34 lat, z wykształceniem zasadniczym zawodowym i nie posiadająca stażu pracy.

Tabl. 47. **Struktura bezrobotnych zarejestrowanych według wieku**
Stan w dniu 31 XII

L a t a	Ogółem	W wieku				
		24 lata i mniej	25 – 34	35 – 44	45 – 54	55 – 64 lat
2004	100,0	28,8	28,5	21,3	18,8	2,6
2005	100,0	26,6	28,4	21,2	20,2	3,6
2006	100,0	24,0	28,1	20,9	22,0	5,0
2007	100,0	22,9	27,5	20,1	23,0	6,5
2008	100,0	25,8	28,3	18,5	20,7	6,7

Osoby w młodym wieku miały spore trudności ze znalezieniem pracy, toteż ponad połowa (54,0%) zarejestrowanych bezrobotnych to osoby w wieku do 34 lat. W stosunku do 2004 r. sytuacja uległa poprawie, gdyż wówczas analogiczny wskaźnik wynosił 57,3%. Obecnie w omawianej grupie najbardziej liczącą zbiorowość stanowiły osoby w wieku 25–34 lat – 28,3%, cztery lata wcześniej bezrobotni w wieku do 24 lat – 28,8%.

W całym obserwowanym okresie najmniej liczną grupę bezrobotnych stanowiły osoby w wieku 55–64 lat – 6,7% w 2008 r. Niestety odsetek tych osób zwiększał się z roku na rok, w 2004 r. wynosił 2,6%.

Tabl. 48. **Struktura bezrobotnych zarejestrowanych według poziomu wykształcenia**
Stan w dniu 31 XII

L a t a	Ogółem	Z wykształceniem					gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym
		wyższym	policealnym oraz średnim zawodowym	średnim ogólnokształcącym	zasadniczym zawodowym		
2004	100,0	5,4	25,1	7,5	37,4		24,6
2005	100,0	6,4	25,4	8,6	35,2		24,4
2006	100,0	7,0	25,7	9,7	33,0		24,6
2007	100,0	8,0	25,7	10,4	31,2		24,7
2008	100,0	10,1	25,9	12,1	29,2		22,7

Kolejnym kryterium różnicującym osoby pozostające bez pracy jest wykształcenie. Wśród bezrobotnych przeważały osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym – 29,2%. W odniesieniu do 2004 r. odsetek ten zmniejszył się o 8,2 pkt proc. Zmniejszył się także udział osób z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym (z 24,6% w 2004 r. do 22,7% w 2008 r.). Na stałym poziomie (ponad 25%) utrzymywał się odsetek osób z wykształceniem policealnym oraz średnim zawodowym. Prawie dwukrotnie zwiększył się udział osób legitymujących się dyplomem wyższej uczelni w ogólnej liczbie bezrobotnych (2004 r. – 5,4%, 2008 r. – 10,1%).

Tabl. 49. **Struktura bezrobotnych zarejestrowanych według stażu pracy**
Stan w dniu 31 XII

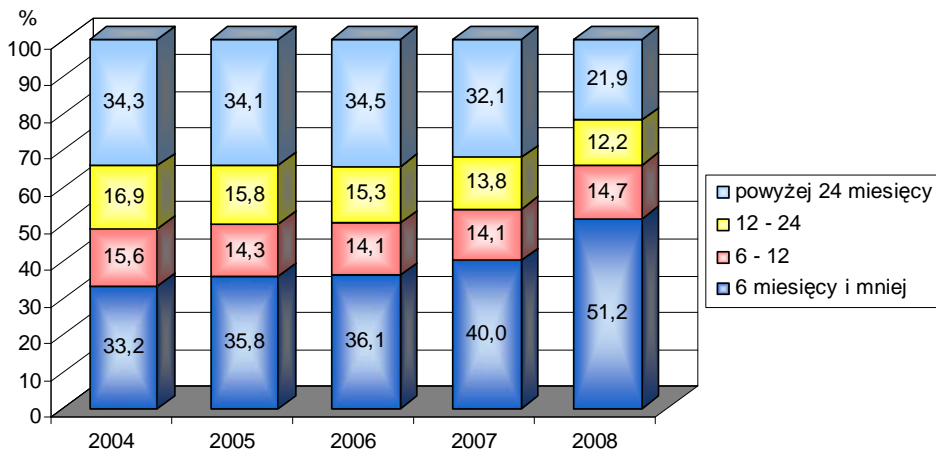
L a t a	Ogółem	Bez stażu pracy	Ze stażem pracy ^a						powyżej 30 lat
			1 rok i mniej	1 – 5	5 – 10	10 – 20	20 – 30		
2004	100,0	25,4	13,8	19,2	13,7	17,3	9,7		0,9
2005	100,0	25,8	13,6	18,7	13,6	17,0	10,0		1,3
2006	100,0	25,3	13,5	18,3	13,5	17,3	10,3		1,8
2007	100,0	25,0	13,7	18,4	13,2	17,1	10,3		2,3
2008	100,0	24,3	14,8	20,5	12,8	15,7	9,5		2,4

^a Przedziały zostały domknięte prawostronnie, tzn. w przedziale 1–5 uwzględniono osoby, które pracowały 1 rok i 1 dzień do pełnych 5 lat łącznie.

Pracodawcy niechętnie zatrudniali osoby bez doświadczenia zawodowego. Poparciem tej tezy były statystyki prowadzone przez urzędy pracy. Osoby bez stażu pracy w 2008 r. stanowiły 24,3% ogółu bezrobotnych i była to najliczniejsza grupa. W odniesieniu do 2004 r. odsetek ten zmniejszył się o 1,1 pkt proc. Na drugim miejscu pod względem liczebności znalazły się osoby, które przepracowały od roku do 5 lat (2008 r. – 20,5%, 2004 r. – 19,2%). Najmniej zarejestrowanych było bezrobotnych, którzy przepracowali powyżej 30 lat (2008 r. – 2,4%, 2004 r. – 0,9%).

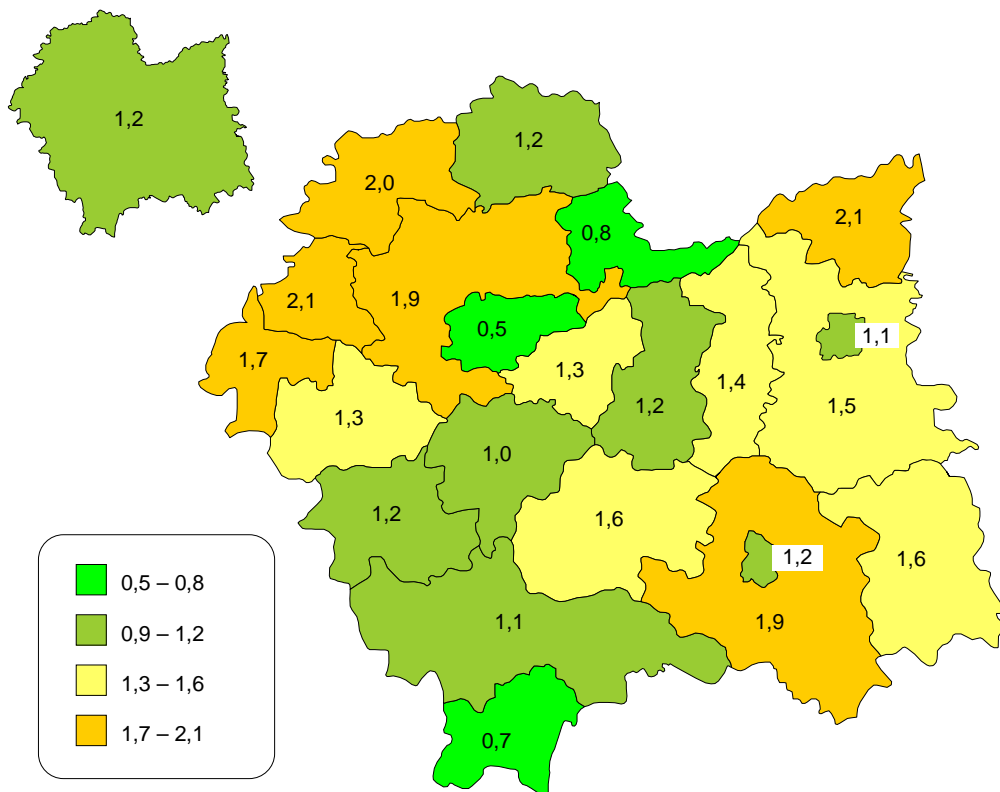

Bezrobotni zarejestrowani według czasu pozostawania bez pracy^a

^a Przedziały zostały domknięte prawostronnie, tzn. w przedziale 6–12 miesięcy uwzględniono osoby, które pozostawały bez pracy 6 miesięcy i jeden dzień, do 12 pełnych miesięcy włącznie.

Stopa napływu do bezrobocia rejestrowanego w IV kwartale 2008 r.

W ciągu 2008 r. urzędy pracy zarejestrowały 153,2 tys. bezrobotnych, w tym 39,3 tys. (25,6%) to osoby rejestrujące się po raz pierwszy. Najwięcej nowych rejestracji miało miejsce we wrześniu (15,9 tys. osób, tj. 10,4% ogółu nowo zarejestrowanych w ciągu roku), natomiast najmniej w maju (9,3 tys. osób, tj. 6,1%). W 2004 r. do małopolskich „pośredniaków” zgłosiło się o 21,6 tys. osób więcej. Najwięcej bezrobotnych zarejestrowało się w styczniu (19,4 tys. osób, tj. 11,1%), natomiast najmniej w maju (11,0 tys. osób, tj. 6,3%).

W 2008 r. z ewidencji osób bezrobotnych wyłączono 168,0 tys. osób. Powody wykreślenia z rejestrów były różne, np.: 38,5% osób podjęło pracę, 31,5% bezrobotnych nie potwierdziło gotowości do pracy, dobrowolnie ze statusu bezrobotnego zrezygnowało 7,1% osób, 0,3% podjęło naukę, natomiast 0,7% nabyło prawa emerytalne lub rentowe. W 2004 r. wyrejestrowano o 21,2 tys. osób więcej niż cztery lata później. Z powodu podjęcia pracy wykreślono 44,8% bezrobotnych, na skutek niepotwierdzenia gotowości do pracy status bezrobotnego straciło 34,8% osób, dobrowolnie zrezygnowało 5,9%, naukę podjęło 0,4%, prawa emerytalne lub rentowe nabyło 1,8%.

Tabl. 50. **Bezrobotni nowo zarejestrowani i wyrejestrowani**

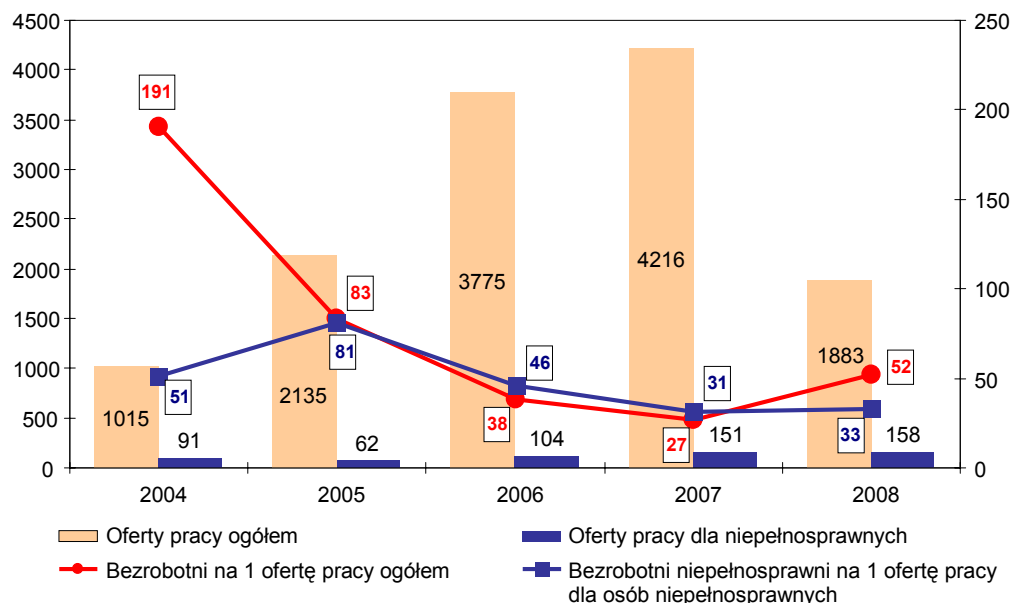
Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008
Bezrobotni zarejestrowani	174748	178364	163830	151293	153162
w tym po raz pierwszy	49625	48467	42209	37031	39280
Osoby wyłączone z ewidencji	189197	193876	196636	183952	167951
w tym z powodu:					
podjęcia pracy	84851	83400	85920	75058	64654
niesubsydiowanej	73714	72460	75994	64313	53672
w tym pracy sezonowej	2810	2451	2436	2288	1635
subsydiowanej	11137	10940	9926	10745	10982
w tym:					
prac interwencyjnych	4913	4301	3814	3463	2867
robót publicznych	3947	3116	1886	1725	1604
podjęcie działalności gospodarczej ^a	195	1855	2437	3172	4069
niepotwierdzenia gotowości do pracy	65783	65554	63454	58636	52882
dobrowolnej rezygnacji ze statusu bezrobotnego	11149	10812	11137	10669	11923
podjęcia nauki	706	960	737	531	522
nabycia praw emerytalnych lub rentowych	3433	1843	1452	1205	1174

a W 2004 r. dotyczy udzielanych pożyczek na podjęcie działalności gospodarczej i rolniczej.

W obserwowanym okresie w związku z masowymi wyjazdami Polaków do pracy za granicę w kraju zaczęto odczuwać brak siły roboczej. Rosła liczba ofert pracy. Małopolskie urzędy pracy w końcu 2007 r. zanotowały trzykrotnie więcej ofert niż w analogicznym okresie 2004 r. (o 3201 ofert więcej). Tendencja wzrostowa została zahamowana w 2008 r. W związku ze zmniejszonym zapotrzebowaniem na siłę roboczą w innych krajach, wielu mieszkańców Małopolski powróciło do kraju i podjęło zatrudnienie. Urzędy pracy pod koniec 2008 r. odnotowały o 2333 oferty mniej niż przed rokiem (-55,3%).

Oferty pracy i liczba bezrobotnych na 1 ofertę pracy

Stan w dniu 31 XII

W końcu 2008 r. najwięcej ofert pracy zgłaszały jednostki działające w sekcjach: „Obsługa nieruchomości i firm” (19,3% ofert), „Przetwórstwo przemysłowe” (19,2%) oraz „Handel i naprawy” (17,3%). W całym obserwowanym okresie zwiększała się liczba ofert pracy dla osób niepełnosprawnych (wzrost o 73,6% w końcu 2008 r. w porównaniu do 2004 r.). Otwarcie się pracodawców na osoby niepełnosprawne było w pewnej mierze skutkiem kampanii telewizyjnych, które zachęcały do zatrudniania osób niepełnosprawnych. Kampanie tego typu nie tylko wzbudzały wrażliwość społeczną, ale także wskazywały na wartości materialne, które były bodźcem dla pracodawców do zatrudniania osób niepełnosprawnych.

Urzędy pracy przeprowadzają monitoring rynku pracy pod kątem dostosowania ofert pracy do bezrobotnych w danym zawodzie. Efektem tych działań w województwie małopolskim jest opracowanie *Ranking zawodów deficytowych i nadwyżkowych w województwie małopolskim (lata 2005–2008)*, które jest zamieszczane na stronie internetowej Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie (www.wup-krakow.pl). Opracowanie to wykorzystano w dalszej części analizy w zakresie wspomnianego tematu.

W 2008 r. w województwie na 100 osób bezrobotnych przypadało 70 ofert pracy. W odniesieniu do sytuacji z 2004 r. wskaźnik ten zwiększył się o 40. W przypadku trzech wielkich grup zawodów odnotowano więcej ofert pracy niż bezrobotnych w tych zawodach.

Tabl. 51. Liczba ofert pracy na 1 bezrobotnego według wielkich grup zawodów

Grupy zawodów	2004	2005	2006	2007	2008
Ogółem	0,3	0,3	0,5	0,7	0,7
Przedstawiciele władz publicznych, wyżsi urzędnicy, zawodowi działacze	0,4	0,4	0,5	0,5	0,8
Specjaliści	0,4	0,3	0,4	0,7	0,5
Technicy i inny średni personel	0,3	0,3	0,3	0,5	0,5
Pracownicy biurowi	0,5	0,8	1,3	1,9	2,4
Pracownicy usług osobistych i sprzedawcy	0,3	0,3	0,5	0,7	0,9
Rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1
Robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy	0,2	0,2	0,4	0,6	0,6
Operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń	0,4	0,5	0,9	1,4	1,2
Pracownicy przy pracach prostych	0,5	0,5	0,9	1,2	1,4
Siły zbrojne	0,2	0,0	0,0	0,4	0,0
Bez zawodu	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1

Źródło: *Ranking zawodów deficytowych i nadwyżkowych w województwie małopolskim (lata 2005–2008)*, Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie.

Porównując liczbę ofert pracy i osób bezrobotnych w danym zawodzie można mówić o zawodach nadwyżkowych i deficytowych. Zawody nadwyżkowe to te, na które zapotrzebowanie na rynku pracy jest mniejsze niż liczba osób poszukujących pracy w danym zawodzie. Zawody deficytowe to zawody, na które występuje na rynku pracy większe zapotrzebowanie niż liczba osób poszukujących pracy w danym zawodzie. W celu ustalenia zawodów nadwyżkowych i deficytowych posłużono się wskaźnikiem intensywności nadwyżki/deficytu zawodu. Wskaźnik ten jest ilorazem średniej miesięcznej liczby ofert pracy zgłoszonych w danym zawodzie w danym półroczu przez średnią miesięczną liczbę osób bezrobotnych zarejestrowanych w tym zawodzie w danym półroczu. Przyjęto, że w zależności od wartości tego wskaźnika zawody dzielą się na:

- zawody nadwyżkowe w przypadku gdy wartość wskaźnika jest mniejsza niż 0,9,
- zawody zrównoważone – jeżeli wskaźnik osiąga wartości większe lub równe 0,9 oraz mniejsze lub równe 1,1,
- zawody deficytowe – jeżeli wskaźnik wynosi więcej niż 1,1.

W 2008 r. odnotowano 93 elementarne grupy zawodów, które zostały zakwalifikowane do zawodów deficytowych. Rok wcześniej było to 81 zawodów. Dla sześciu grup zawodów, takich jak: meteorolodzy, choreografowie i tancerze baletowi, kierownicy działów badawczo-rozwojowych, monterzy wyrobów tekstylnych, z tektury i pokrewnych materiałów, robotnicy pomocniczy w rybołówstwie i łowiectwie, operatorzy maszyn do szycia były zgłaszane oferty pracy, natomiast nie było osób bezrobotnych zarejestrowanych w tych zawodach.

Największe zapotrzebowanie, mierzone wskaźnikiem intensywności występowało w zawodach: urzędnicy do spraw podatków, operatorzy zautomatyzowanych i zrobotyzowanych linii produkcyjnych w przemyśle elektromaszynowym, górnicy strzałowi, kodowacze i korektorzy. Wskaźnik intensywności w przypadku tych zawodów osiągał wartość wyższą niż 10.

We wspomnianym rankingu wyodrębniono kilka szerszych grup zawodów deficytowych związanych z następującymi branżami:

- zawody „ery społeczeństwa informacyjnego”: programiści, operatorzy sprzętu komputerowego, kierownicy działów badawczo-rozwojowych, operatorzy wprowadzania danych, pracownicy bibliotek i informacji naukowej, archiwiści i muzealnicy, statystycy,
- specjaliści: animatorzy kultury, pośrednicy ubezpieczeniowi, dealerzy i maklerzy aktywów finansowych, farmaceuci, spedytorzy, elektrycy, meteorolodzy, choreografowie i tancerze baletowi,
- budownictwo i pokrewne branże: robotnicy budowlani robót stanu surowego i pokrewni gdzie indziej niesklasyfikowani, spawacze i pokrewni, robotnicy przygotowujący i wznoszący konstrukcje metalowe, betoniarze, robotnicy budowy dróg i pokrewni, robotnicy pomocniczy w budownictwie drogowym, wodnym i pokrewni,
- obróbka metali, mechanika maszyn i urządzeń: operatorzy maszyn do szycia, operatorzy zautomatyzowanych i zrobotyzowanych linii produkcyjnych w przemyśle elektromaszynowym, monterzy wyrobów złożonych, maszyniści maszyn introligatorskich, operatorzy maszyn do produkcji wyrobów z tworzyw sztucznych, monterzy aparatury, maszyn i sprzętu elektrycznego,
- usługi bezpośrednie: sprzedawcy uliczni, opiekunki dziecięce, kasjerzy i sprzedawcy biletów, recepcjoniści i rejestratorzy, sprzedawcy uliczni, praczki ręczne i prasowacze,
- usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej: sekretarki, gońcy i bagażowi, doręczyciele pocztowi, pomoce i sprzątaczkę biurowe, gospodarze budynków,
- nauczyciele: specjaliści metod nauczania, nauczyciele szkół specjalnych, nauczyciele praktycznej nauki zawodu.

W 2008 r. wyodrębniono 15 zawodów zrównoważonych. W przypadku tych zawodów popyt i podaż były względnie równe. Wśród tych profesji 46,7% stanowiły zawody należące do wielkiej grupy „Robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy”, 33,3% zawody z grupy „Operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń”. Pozostałe zawody to zastępcy dyrektorów generalnych i prezesów, pracownicy lombardów, kierownicy pozostałych wewnętrznych jednostek organizacyjnych gdzie indziej niesklasyfikowani.

W przypadku 268 elementarnych grup zawodów odnotowano mniej ofert pracy niż osób bezrobotnych. Do zawodów nadwyżkowych należały zarówno profesje o charakterze prostych prac, nie wymagające szczególnych umiejętności czy kwalifikacji, jak i zawody, przy wykonywaniu których niezbędna była specjalistyczna wiedza potwierdzona świadectwem szkoły wyższej. Wśród specjalistów, którzy mieli kłopoty ze znalezieniem pracy można wyróżnić m. in.: matematyków i pokrewnych, filozofów, historyków i politologów, fizyków i astronomów, specjalistów administracji publicznej gdzie indziej niesklasyfikowanych, ekonomistów, specjalistów nauki o ziemi, inżynierów rolnictwa, leśnictwa i pokrewnych, archeologów, socjologów i pokrewnych, bibliotekoznawców i specjalistów informacji naukowej.

W przypadku pracowników prac prostych do zawodów nadwyżkowych zakwalifikowano następujące grupy zawodów: robotnicy pomocniczy w leśnictwie, robotnicy pomocniczy w kopalniach i kamieniołomach, pomoce domowe i sprzątaczkę, robotnicy pomocniczy transportu i tragarze, zmiatacze i pokrewni, portierzy, woźni i pokrewni, robotnicy pomocniczy w budownictwie ogólnym.

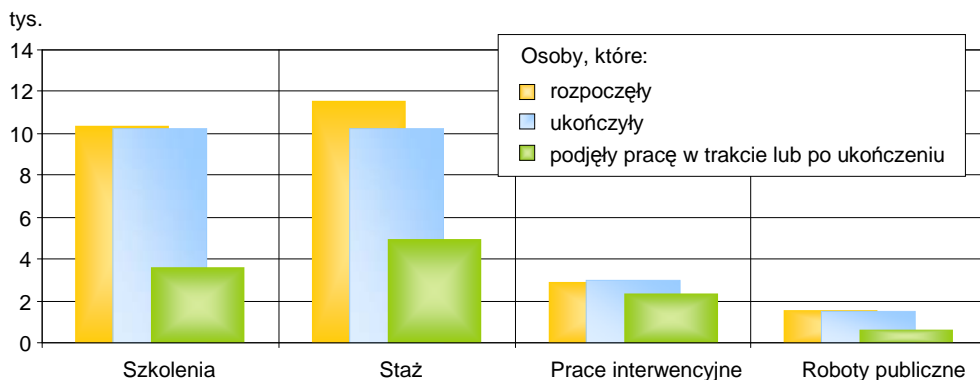
W 2008 r. małopolskie urzędy pracy na walkę z bezrobociem wydały 316,4 mln zł z Funduszu Pracy, tj. o 42,3% środków mniej niż w 2004 r. Wśród tych wydatków 34,2% przeznaczone były na zasiłki dla bezrobotnych (o 3,3 pkt proc. mniej niż w 2004 r.). Zwiększały się wydatki na szkolenia dla bezrobotnych – w 2008 r. wynosiły 4,4% i były wyższe o 90,4% w odniesieniu do sytuacji sprzed czterech lat. Wzrastał także udział środków przeznaczonych na podjęcie działalności gospodarczej, w 2008 r. urzędy pracy przeznaczały na ten cel 16,8% wydatków i było to o 10,8 pkt proc. więcej niż w 2005 r. (o 190,6% więcej).

Tabl. 52. **Wydatki ponoszone z Funduszu Pracy**

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008
	w tysiącach złotych				
Ogółem	548376,8	302253,1	279707,4	285367,3	316419,9
w tym:					
Zasiłki dla bezrobotnych	205633,3	167386,7	149655,7	125046,4	108254,6
Szkolenia bezrobotnych	7385,8	8960,8	9342,8	12364,7	14062,3
Prace interwencyjne	12046,2	11713,6	12231,1	12672,9	11564,1
Roboty publiczne	18629,2	15472,0	8296,5	8601,6	9513,7
Środki na podjęcie działalności gospodarczej ..	.	18272,0	26314,2	37724,5	53105,1

Urzędy pracy, oprócz biernych narzędzi walki z bezrobociem takich jak zasiłki stosowały także aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu. Do aktywnych programów rynku pracy zaliczano m.in.: szkolenia, staże, prace interwencyjne, roboty publiczne. W 2008 r. szkolenie rozpoczęło 10,4 tys. bezrobotnych. Spośród tych osób 34,7% rozpoczęło pracę w trakcie lub po ukończeniu szkolenia. Na staże zostało skierowanych 11,6 tys. osób, z tego 42,7% znalazło zatrudnienie. Prace interwencyjne i roboty publiczne rozpoczęło odpowiednio 2,9 tys. i 1,6 tys. osób. Spośród tych bezrobotnych pracę podjęło 82,1% osób w trakcie lub po ukończeniu prac interwencyjnych oraz 40,3% osób w trakcie lub po ukończeniu robót publicznych.

Uczestnicy wybranych aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu w 2008 r.

Wraz ze spadkiem liczby bezrobotnych zmniejszała się stopa bezrobocia. W końcu 2008 r. wynosiła 7,5%, czyli o 7,5 pkt proc. mniej niż w 2004 r. W okresie 2004–2008 najwyższą stopę bezrobocia odnotowywano w powiatach: dąbrowskim, gorlickim, limanowskim i nowosądeckim. Najniższą stopę bezrobocia odnotowano w Krakowie.

Tabl. 53. **Stopa bezrobocia rejestrowanego według powiatów**

Stan w dniu 31 XII

Powiaty	2004	2005	2006	2007	2008		
	w procentach				różnica w pkt proc. do		
					2004	2007	
Województwo	15,0	13,8	11,3	8,7	7,5	-7,5	-1,2
Powiaty							
Bocheński	14,5	13,1	9,9	7,2	5,9	-8,6	-1,3
Brzeski	17,0	16,2	13,9	11,7	10,2	-6,8	-1,5
Chrzanowski	21,1	20,5	16,4	12,7	9,6	-11,5	-3,1
Dąbrowski	21,2	20,5	19,1	17,4	16,4	-4,8	-1,0
Gorlicki	24,1	22,6	21,2	16,4	13,4	-10,7	-3,0
Krakowski	13,5	12,1	9,3	7,3	6,4	-7,1	-0,9
Limanowski	24,1	21,9	19,1	16,3	15,2	-8,9	-1,1
Miechowski	13,3	12,3	10,3	7,7	6,6	-6,7	-1,1
Myślenicki	16,9	15,1	11,0	8,1	8,1	-8,8	0,0
Nowosądecki	29,3	26,1	21,7	18,0	13,8	-15,5	-4,2
Nowotarski	14,0	13,4	10,8	9,1	8,6	-5,4	-0,5
Olkuski	19,0	17,5	15,5	12,5	11,0	-8,0	-1,5
Oświęcimski	18,2	16,8	14,3	10,6	9,0	-9,2	-1,6
Proszowicki	11,9	11,3	9,9	7,7	7,8	-4,1	0,1
Suski	14,4	11,6	8,7	7,9	7,0	-7,4	-0,9
Tarnowski	18,5	17,6	14,2	11,3	10,3	-8,2	-1,0
Tatrzński	13,1	12,7	10,9	7,6	6,9	-6,2	-0,7
Wadowicki	15,5	15,4	13,1	9,2	8,2	-7,3	-1,0
Wielicki	18,5	16,3	12,6	9,0	6,4	-12,1	-2,6
Miasta na prawach powiatu							
Kraków	7,5	7,0	5,5	3,8	2,8	-4,7	-1,0
Nowy Sącz	17,2	15,8	13,5	9,7	8,5	-8,7	-1,2
Tarnów	12,2	11,4	9,0	6,8	7,3	-4,9	0,5

6.2. Bezrobocie – wyniki Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności

Kolejną metodą pomiaru zjawiska bezrobocia jest badanie BAEL. Przyjęta w nim definicja osoby bezrobotnej znacznie odbiegała od pojęcia, jakim posługiwali się urzędy pracy, dlatego też wyniki tych dwóch metod różniły się między sobą.

Według BAEL w 2008 r. w województwie małopolskim bez pracy pozostawało 87 tys. osób. W odniesieniu do 2004 r. liczba osób bezrobotnych zmniejszyła się o 166 tys. osób (65,6%). Większe trudności ze znalezieniem pracy miały kobiety – stanowiły 54,0% bezrobotnych. Odsetek bezrobotnych pań w odniesieniu do 2004 r. zwiększył się o 3 pkt proc. Odwrotnie było w przypadku mężczyzn spadek z 49,0% w 2004 r. do 44,8% w 2008 r.

Spśród bezrobotnych 52,9% stanowili mieszkańcy miast. W porównaniu do sytuacji z 2004 r. odsetek zarówno mieszkańców wsi jak i miast zmniejszył się o 1,6 pkt proc.

Tabl. 54. **Przeciętna liczba bezrobotnych według płci i miejsca zamieszkania**

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008
	w tysiącach				
Ogółem	253	224	187	119	87
mężczyźni	124	120	102	56	39
kobiety	129	105	85	62	47
Miasto	138	123	103	68	46
Wieś	115	101	84	50	41

Najliczniejszą grupę wśród bezrobotnych stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (33,3%). W obserwowanym okresie liczba tych osób znacznie się zmniejszyła (o 74 tys. osób, czyli spadek o 71,8%), zmniejszył się także ich udział w ogólnej zbiorowości bezrobotnych (spadek o 7,4 punktu procentowego w porównaniu do 2004 r.). Wzrost zapotrzebowania na osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym był podyktowany sytuacją gospodarczą. W 2006 r. rozpoczął się tzw. „boom w budownictwie”, który spowodował, że wielu pracowników o niższych kwalifikacjach znalazło zatrudnienie.

Bezrobotni, którzy ukończyli szkołę wyższą stanowili 14,9% osób pozostających bez pracy. Niestety liczebność tej grupy w ogólnej liczbie osób bezrobotnych zwiększała się z każdym rokiem (2004 r. – 7,1%, 2008 r. – 14,9%).

Tabl. 55. **Przeciętna liczba bezrobotnych według poziomu wykształcenia**

Wykształcenie	2004	2005	2006	2007	2008
	w tysiącach				
Wyższe	18	19	19	16	13
Policealne i średnie zawodowe	75	65	51	30	21
Średnie ogólnokształcące	26	25	22	18	13
Zasadnicze zawodowe	103	86	72	42	29
Gimnazjalne, podstawowe i niższe	32	30	23	13	10

W trudnej sytuacji na rynku pracy znajdowały się osoby młode. W 2008 r. – 54,0% bezrobotnych stanowiły osoby w wieku 15–29 lat. Ich odsetek wzrastał, w 2004 r. wynosił 47,4%. Najmniej liczną zbiorowość w gronie bezrobotnych stanowiły osoby w wieku 50 lat i więcej – 11,5%. Podobnie jak w przypadku młodych ludzi z roku na rok zwiększała się grupa tych osób (w 2004 r. – 9,1%). Odwrotna tendencja odnosiła się do osób w wieku 30–49 lat, odsetek tych osób zmniejszał się (2004 r. – 43,1%, 2008 r. – 34,5%).

Tabl. 56. **Przeciętna liczba bezrobotnych według wieku**

W i e k	2004	2005	2006	2007	2008
	w tysiącach				
Ogółem	253	224	187	119	87
15 – 29 lat	120	106	87	60	47
30 – 39	56	48	37	21	16
40 – 49	53	46	38	23	14
50 i więcej lat	23	24	25	14	10

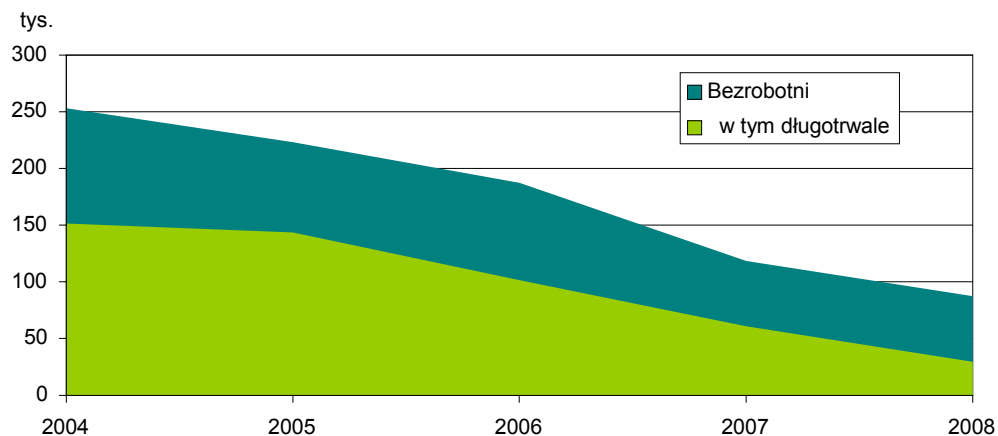

Tabl. 57. **Przeciętna liczba bezrobotnych długotrwale według płci**

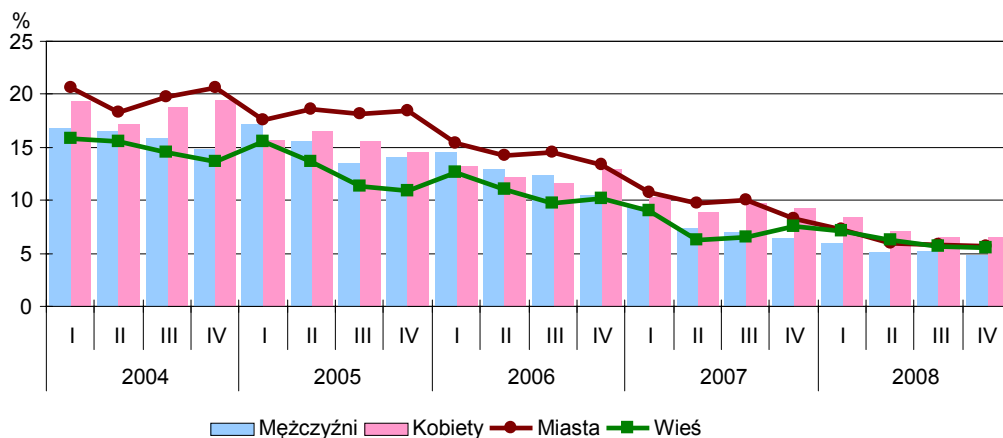
Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008
	w tysiącach				
Ogółem	152	144	102	61	30
Mężczyźni	72	76	57	33	13
Kobiety	80	69	46	28	16

W całym obserwowanym okresie malała liczba bezrobotnych długotrwale. Odsetek mężczyzn pozostających bez pracy powyżej 1 roku w latach 2004–2006 wzrastał (2004 r. – 47,4%; 2005 – 52,8%; 2006 r. – 55,9%), w kolejnych latach następował jego stopniowy spadek (2007 r. – 54,1%, 2008 r. – 43,3%). Odwrotna sytuacja odnosiła się do kobiet, tzn. w trzech początkowych latach badanego okresu ich udział zmniejszał się, natomiast od 2007 r. ten wskaźnik wyraźnie wzrastał.

Przeciętna liczba bezrobotnych

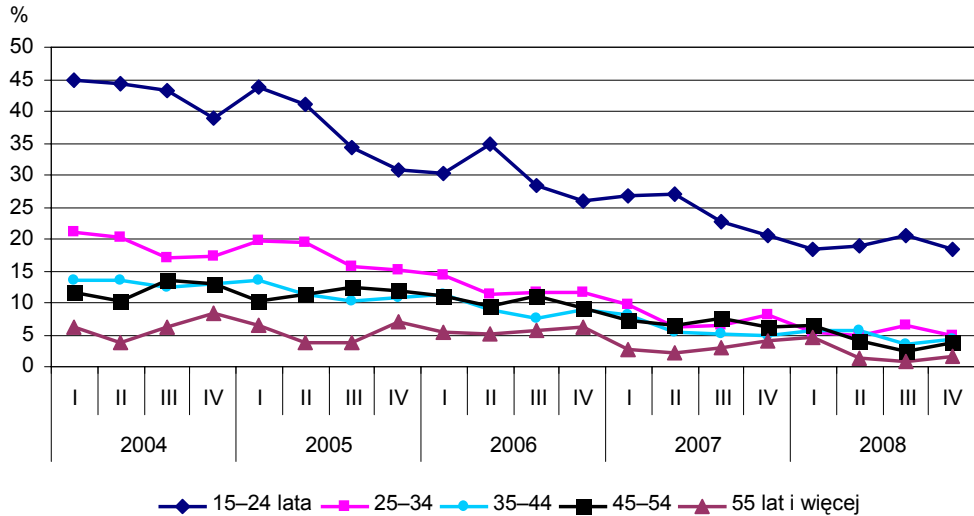
Stopa bezrobocia według płci i miejsca zamieszkania

W 2008 r. w województwie małopolskim stopa bezrobocia wyniosła 6,2%. W porównaniu z 2004 r. natężenie bezrobocia zmniejszyło się o 11,0 pkt proc.

Stopa bezrobocia dla kobiet była wyższa niż dla mężczyzn – w 2008 r. różnica ta wyniosła 1,9 pkt proc. (mężczyźni – 5,2%; kobiety – 7,1%). W odniesieniu do 2004 r. stopa bezrobocia dla kobiet zmalała o 11,6 pkt proc., natomiast dla mężczyzn o 10,8 pkt proc.

Stopa bezrobocia według wieku

Stopa bezrobocia dla mieszkańców miast była taka sama jak dla osób mieszkających na wsi (6,2%). W 2004 r. różnica między stopą bezrobocia dla mieszkańców miast a wsi wyniosła 5,0 pkt proc. (miasta – 19,9%; wieś – 14,9%).

7. POPYT NA PRACĘ

Popyt na pracę to zagospodarowane miejsca pracy, określane aktualną liczbą pracujących, oraz wolne miejsca pracy.

Na podstawie wyników badania „Popytu na pracę” w końcu grudnia 2008 r. na terenie województwa małopolskiego w przedsiębiorstwach pracowało 824,1 tys. osób. Zdecydowana większość (66,0%) to pracownicy prywatnych zakładów pracy.

Tabl. 58. **Pracujący według kwartałów, sektorów własności i wielkości jednostek**

Wyszczególnienie	Stan w końcu kwartału				Przeciętna w roku	
	I	II	III	IV		
	w tysiącach					
Ogółem	2007	818,5	817,8	829,5	825,0	822,7
	2008	830,0	821,7	831,2	824,1	826,7
sektor publiczny	2007	284,8	281,0	281,8	281,2	282,2
	2008	283,5	280,4	281,1	280,4	281,4
sektor prywatny	2007	533,6	536,7	547,7	543,8	540,5
	2008	546,4	541,3	550,1	543,7	545,4
Jednostki:						
duże	2007	461,8	462,1	469,4	466,0	464,8
	2008	462,7	458,7	468,0	460,8	462,6
średnie	2007	189,1	186,2	189,1	189,2	188,4
	2008	195,8	194,5	196,0	198,0	196,1
małe	2007	167,5	169,5	171,0	169,8	169,5
	2008	171,5	168,5	167,1	165,3	168,1

W jednostkach dużych pracę znalazło 55,9% pracujących, w jednostkach średnich 24,0% a w małych 20,1%.

W porównaniu do sytuacji z końca 2007 r. liczba pracujących w województwie małopolskim zmniejszyła się o 0,9 tys. osób (0,1%), w tym w jednostkach sektora publicznego o 0,8 tys. osób (0,3%). Redukcja zatrudnienia miała miejsce w jednostkach dużych – o 5,2 tys. osób mniej, tj. o 1,1% oraz małych – o 4,5 tys. osób, tj. o 2,7%. W przedsiębiorstwach zatrudniających od 10 do 49 osób zwiększyła się liczba pracujących o 8,8 tys. osób, tj. o 4,7%.

Podobnie jak rok wcześniej, spośród pracujących najwięcej osób świadczyło pracę w przedsiębiorstwach zaliczanych do sekcji „Przetwórstwo przemysłowe” (21,5%), „Handel i naprawy” (20,9%) oraz „Edukacja” (13,7%).

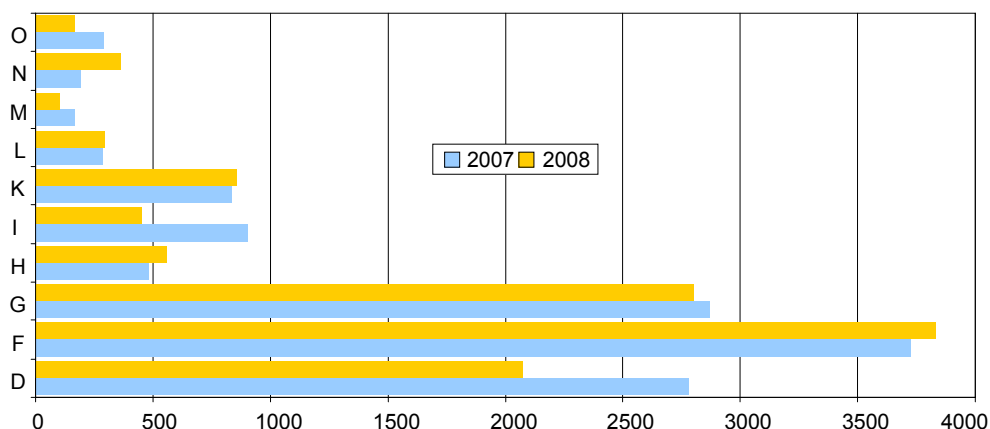
W sektorze publicznym najwyższy odsetek pracujących został odnotowany w przedsiębiorstwach sekcji: „Edukacja” (38,5%), „Ochrona zdrowia i pomoc społeczna” (17,5%), „Administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i zdrowotne” (11,2%). W sektorze prywatnym zatrudnienie rozkładało się następująco: 31,5% pracujących było zatrudnionych w przedsiębiorstwach sekcji „Handel i naprawy”, nieco mniej bo 31,0% w „Przetwórstwie przemysłowym”, 10,5% w „Obsłudze nieruchomości i firm” oraz 10,4% w jednostkach sekcji „Budownictwo”. Rok wcześniej sytuacja wyglądała podobnie, zarówno jeśli chodzi o zatrudnienie w sektorze publicznym jak i prywatnym.

W grupie dużych przedsiębiorstw największą liczbę pracujących skupiały zakłady działające w sekcji „Przetwórstwo przemysłowe” (26,2%) i „Handel i naprawy” (17,9%). Podobnie było w przedsiębiorstwach małych, jedynie kolejność była odwrotna: „Handel i naprawy” – 33,4%, „Przetwórstwo przemysłowe” – 15,1%. Pracujący w przedsiębiorstwach o liczbie zatrudnionych od 10 do 49 świadczyli pracę głównie w podmiotach sekcji „Edukacja” (31,6%), „Handel i naprawy” (17,3%).

Tabl. 59. **Wolne miejsca pracy według kwartałów, sektorów własności i wielkości jednostek**

Wyszczególnienie		Stan na koniec kwartału				Przeciętna w roku
		I	II	III	IV	
Ogółem	2007	14819	13700	12605	9971	12773,8
	2008	17517	13748	9739	5510	11628,5
sektor publiczny	2007	1293	1366	1220	1054	1233,3
	2008	1121	926	818	641	876,5
sektor prywatny	2007	13526	12334	11385	8917	11540,5
	2008	16396	12822	8921	4869	10752,0
Jednostki:						
duże	2007	4695	5995	5337	4477	5126,0
	2008	6427	5798	3895	2604	4681,0
średnie	2007	2403	2566	2362	2164	2373,8
	2008	2227	2340	1468	804	1709,8
małe	2007	7721	5139	4906	3330	5274,0
	2008	8863	5610	4376	2102	5237,8

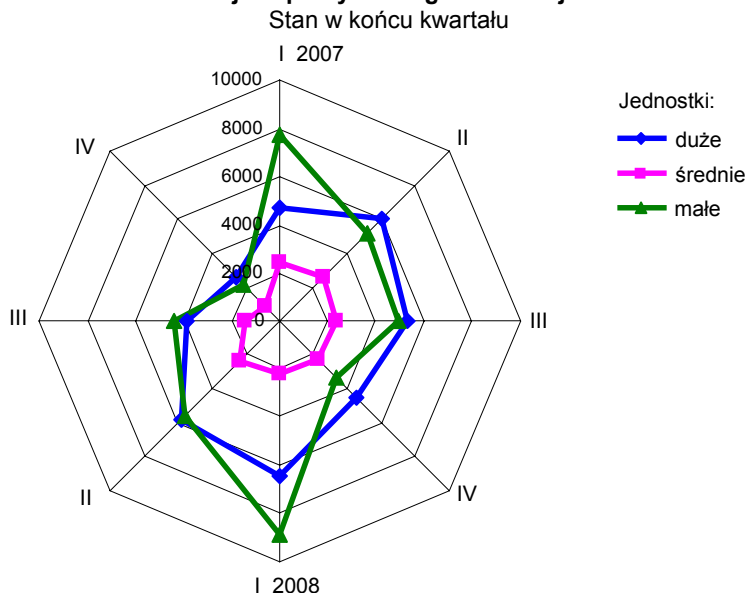
Wolne miejsca pracy według wybranych sekcji PKD (przeciętna w roku)

Przeciętnie w 2008 r. przedsiębiorstwa zlokalizowane na terenie województwa małopolskiego oferowały 11,6 tys. wolnych miejsc pracy. Były to głównie wakaty w podmiotach prywatnych (92,5% wszystkich wolnych miejsc), oraz jednostkach małych (45,0%). W porównaniu do sytuacji z poprzedniego roku liczba wolnych miejsc pracy zmniejszyła się przeciętnie o 1,1 tys. miejsc.

Występowanie wolnych miejsc pracy cechowała sezonowość. Z początkiem wiosny liczba wolnych miejsc pracy była największa, a potem stopniowo z kwartału na kwartał zmniejszała się – w końcu I kwartału 2008 r. odnotowano trzykrotnie więcej wolnych miejsc pracy niż na koniec roku. Wskaźnik wykorzystania wolnych miejsc pracy przeciętnie w 2008 r. wynosił 1,39%, rok wcześniej 1,53%. W kraju wskaźnik ten w omawianych latach był równy odpowiednio 1,50% i 1,99%.

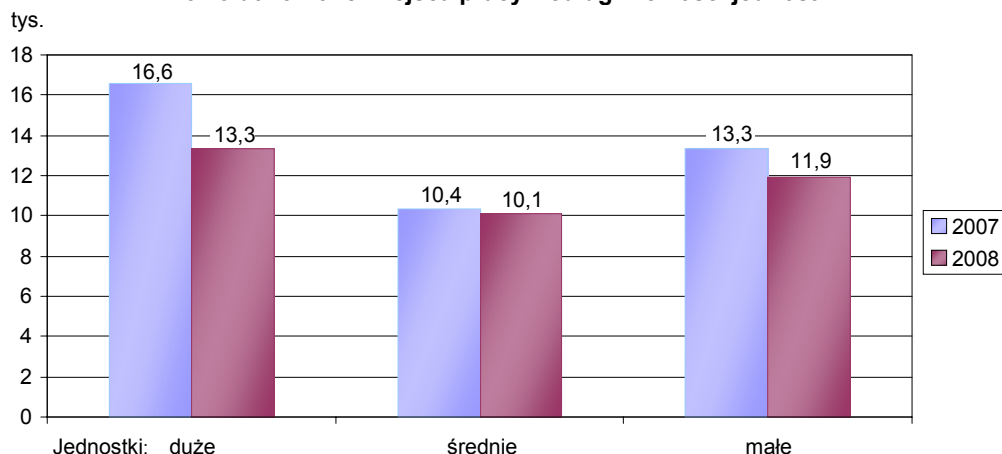
Wolne miejsca pracy według wielkości jednostki

W 2008 r. największe zapotrzebowanie (określane liczbą wolnych miejsc pracy) wystąpiło na osoby w zawodach należących do grup: „Robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy” (przeciętnie w roku 4,4 tys. wolnych miejsc pracy, tj. 37,8% wszystkich wolnych miejsc pracy), „Pracownicy usług osobistych i sprzedawcy” (1,7 tys., tj. 14,7%), „Specjaliści” (1,4 tys., tj. 11,7%). Rok wcześniej sytuacja wyglądała podobnie, tzn. przedsiębiorstwa zgłaszały popyt głównie na pracowników w zawodach: „Robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy” (4,9 tys., tj. 38,3%), „Pracownicy usług osobistych i sprzedawcy” (1,8 tys., tj. 14,4%), „Operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń” (1,7 tys., tj. 13,0%).

W 2008 r. na terenie województwa małopolskiego powstało 35,4 tys. nowych miejsc pracy, z tego 89,8% w sektorze prywatnym a 10,2% w sektorze publicznym. W jednostkach dużych zostało utworzonych 37,7% nowych miejsc pracy, w jednostkach małych 33,7% a w średnich 28,6%. Niestety w porównaniu do sytuacji z 2007 r. liczba nowo utworzonych miejsc pracy zmniejszyła się o 4,9 tys. Największy spadek odnotowały jednostki duże (3,3 tys. miejsc) i małe (1,4 tys.). W jednostkach średnich powstało o 0,2 tys. mniej nowych miejsc pracy.

Nowo utworzone miejsca pracy według wielkości jednostki

Istotnym zagadnieniem dotyczącym rynku pracy jest popyt na pracę osób niepełnosprawnych. W końcu 2008 r. spośród badanych przedsiębiorstw 2,4% było zainteresowanych zwiększaniem zatrudnienia osób niepełnosprawnych. W obserwowanym okresie zmniejszała się liczba takich zakładów – w końcu I kw. 2007 r. było 1,8 tys. przedsiębiorstw chętnych na zwiększenie zatrudnienia osób niepełnosprawnych, natomiast w końcu 2008 r. o 0,7 tys. podmiotów mniej.

Podmioty chętne do zwiększenia zatrudnienia osób niepełnosprawnych to głównie jednostki sektora prywatnego. W końcu 2008 r. stanowiły 82,0% jednostek zainteresowanych zwiększeniem zatrudnienia osób niepełnosprawnych (rok wcześniej – 82,5%). Biorąc pod uwagę wielkość jednostki struktura omawianych podmiotów przedstawiała się następująco: po ok. 35% podmiotów zainteresowanych zwiększeniem zatrudnienia osób niepełnosprawnych stanowiły przedsiębiorstwa duże i małe, natomiast 30% to jednostki średnie. W odniesieniu do sytuacji z końca 2007 r. najwyższy udział stanowiły podmioty małe – ponad 39%, natomiast jednostki średnie i duże po ok. 30%.

Tabl. 60. Liczba zakładów, które są obecnie zainteresowane zwiększeniem zatrudnienia osób niepełnosprawnych

Wyszczególnienie		Stan na koniec kwartału				Przeciętna w roku
		I	II	III	IV	
Ogółem	2007	1779	1525	1491	1470	1566,3
	2008	1477	1310	1112	1129	1257,0
sektor publiczny	2007	283	273	234	257	261,8
	2008	229	186	211	203	207,3
sektor prywatny	2007	1496	1252	1257	1213	1304,5
	2008	1248	1124	901	926	1049,8
Jednostki:						
duże	2007	385	407	444	444	420,0
	2008	476	434	397	391	424,5
średnie	2007	442	483	471	449	461,3
	2008	334	353	356	346	347,3
małe	2007	952	635	576	577	685,0
	2008	667	523	359	392	485,3

8. CZAS PRACY

Zgodnie z obowiązującym ustawodawstwem pracy (art. 128 Kodeksu Pracy), czasem pracy jest czas, w którym pracownik pozostaje do dyspozycji pracodawcy w zakładzie pracy lub w innym miejscu wyznaczonym do wykonywania pracy. „Pozostawanie w dyspozycji obejmuje zarówno rzeczywiste wykonywanie pracy, jak i oczekiwanie na przydzielenie zadań. Stan oczekiwania traktuje się na potrzeby rozliczenia czasu pracy tak samo jak wykonywanie pracy, gdyż pracownik poświęca pracodawcy swój czas i stawia do dyspozycji swoją „siłę roboczą”⁴.

W 2008 r. w podmiotach gospodarki narodowej zatrudniających powyżej 9 osób, nominalny czas pracy (czas, który powinien być przepracowany w danym okresie rozliczeniowym w normalnym czasie pracy zgodnie z normami obowiązującymi pracownika na podstawie przepisów prawa) wyniósł 1197,0 mln godzin (w sektorze publicznym – 447,7 mln godzin, w prywatnym 749,3 mln godzin). Nominalny czas pracy przypadający na 1 zatrudnionego w 2008 r. wyniósł 1931 godzin; zatrudnionych na stanowiskach robotniczych – 2028 godzin, natomiast na stanowiskach nierobotniczych – 1835 godzin.

Tabl. 61. **Struktura czasu pracy opłaconego, przypadającego na 1 zatrudnionego**

Wyszczególnienie	Ogółem	Czas przepracowany			Czas nieprzepracowany	
		razem	w godzinach		razem	w tym z powodu urlopów wypoczynkowych
			normalnych	nadliczbowych		
Ogółem	2004	100,0	87,3	85,4	1,9	12,7
	2005	100,0	86,8	85,0	1,8	13,2
	2006	100,0	86,9	85,0	1,9	13,1
	2007	100,0	86,5	84,5	2,0	13,5
	2008	100,0	86,2	84,3	1,9	13,8
sektor publiczny		100,0	85,2	82,7	2,5	14,8
sektor prywatny		100,0	86,8	85,3	1,5	13,2
w tym:						
Górnictwo		100,0	86,1	81,0	5,1	13,9
Przetwórstwo przemysłowe		100,0	85,2	83,4	1,8	14,8
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę		100,0	85,7	84,7	1,0	14,3
Budownictwo		100,0	87,6	85,4	2,2	12,4
Handel i naprawy		100,0	88,0	86,7	1,3	12,0
Transport, gospodarka magazynowa i łączność		100,0	87,2	84,9	2,3	12,8
Obsługa nieruchomości i firm		100,0	87,7	87,0	0,7	12,3
Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i zdrowotne		100,0	85,6	85,3	0,3	14,4
Edukacja		100,0	83,0	78,1	4,9	17,0
Ochrona zdrowia i pomoc społeczna		100,0	86,7	84,6	2,1	13,3

⁴ *Prawo pracy* wyd. 2 pod redakcją Z. Niedbały, rozdział XIII *Problematyka prawna czasu pracy* (M. Skąpski), Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2009, s. 215.

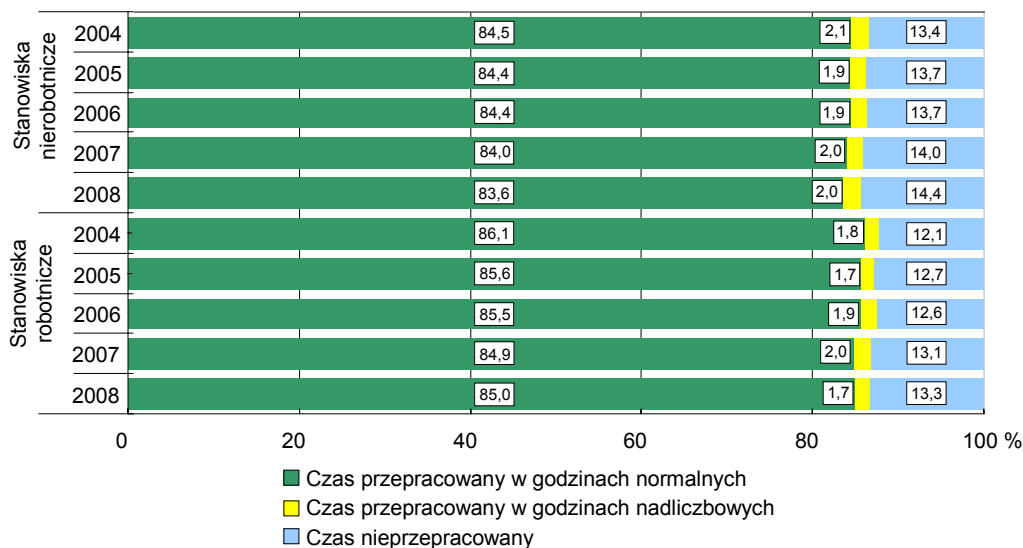
W 2008 r. podobnie jak w latach poprzednich, przeciętny tygodniowy wymiar czasu pracy przypadający na 1 zatrudnionego w gospodarce narodowej wyniósł 37 godzin (w sektorze publicznym – 34 godziny, w prywatnym – 39 godzin). Najdłuższy tygodniowy wymiar czasu pracy wynoszący 40 godzin dotyczył zatrudnionych w sekcji „Rybnactwo”, natomiast najkrótszy – pracowników „Edukacji” (27 godzin na jednego zatrudnionego) i wynikał z ustawowo krótszego nominalnego czasu pracy w tej sekcji.

W strukturze opłaconego czasu pracy przypadającego na 1 zatrudnionego w podmiotach gospodarki narodowej w 2008 r., czas przepracowany stanowił 86,2% (o 1,1% mniej niż w 2004 r.). Na czas przepracowany w godzinach normalnych przypadało 84,3% czasu opłaconego, natomiast godziny nadliczbowe stanowiły niewielki odsetek – 1,9%. Z punktu widzenia rodzaju działalności podmiotów objętych badaniem, najwięcej czasu w godzinach nadliczbowych (w przeliczeniu na 1 zatrudnionego w danej sekcji PKD), przepracowali zatrudnieni w podmiotach należących do sekcji: „Górnictwo” oraz „Edukacja” (odpowiednio 5,1% i 4,9% czasu opłaconego).

Udział godzin nadliczbowych w czasie opłaconym ogółem wśród pracowników zatrudnionych na stanowiskach nierobotniczych wyniósł 2,0% i był o 0,3 pkt proc. wyższy niż na stanowiskach robotniczych.

W 2008 r. czas nieprzepracowany ogółem (obejmujący taką część nominalnego czasu pracy, w ciągu którego pracownik był nieobecny w pracy lub nie przystąpił do jej wykonywania, bez względu na powód) wyniósł 200,7 mln godzin i był dłuższy niż w 2004 r. o 38,3 mln godzin.

Struktura czasu opłaconego przypadającego na 1 zatrudnionego według stanowisk pracy

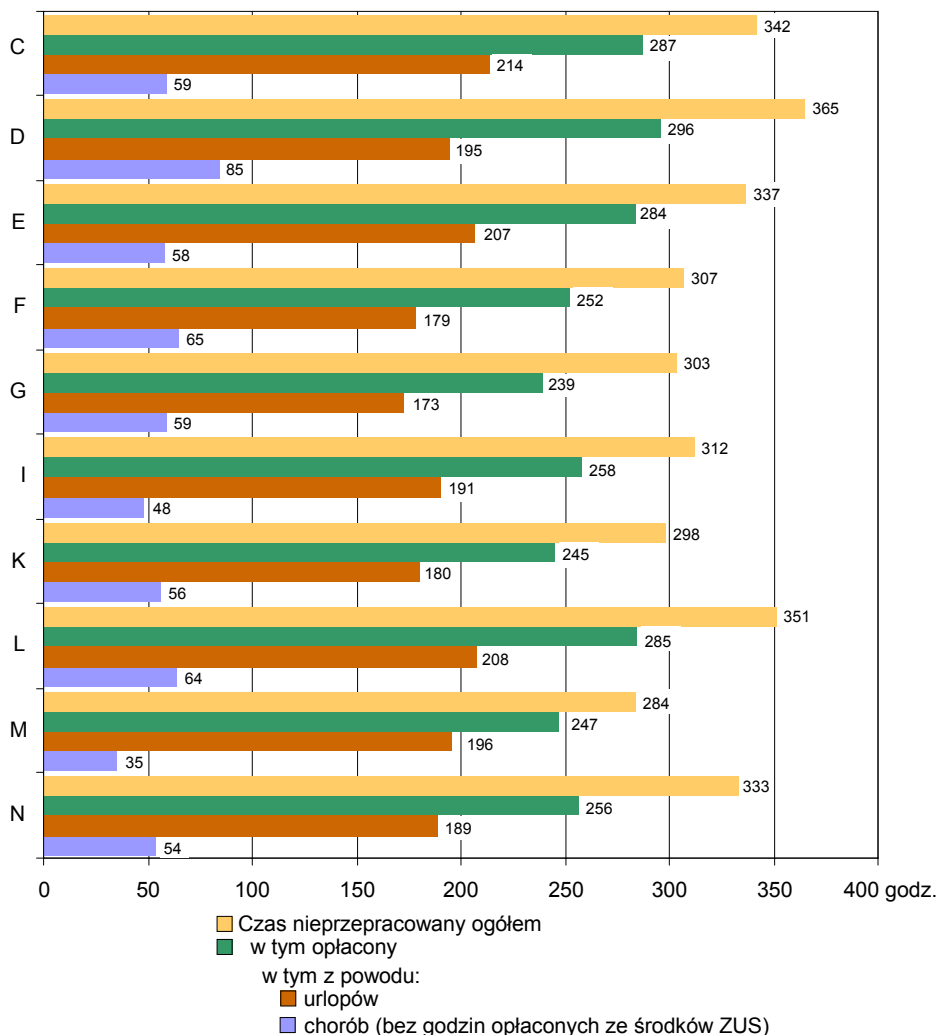

Na czas nieprzepracowany opłacony (czyli czas, za który pracownik otrzymał wynagrodzenie pomimo nieobecności w pracy lub nie przystąpienia do wykonywania pracy) przypada 81,3% czasu nieprzepracowanego ogółem. Pozostałą część czasu nieprzepracowanego stanowił czas nieopłacony czyli czas nieobecność w pracy powstały z winy pracownika.

W 2008 r. czas nieprzepracowany ogółem w przeliczeniu na 1 zatrudnionego wyniósł 324 godziny (w tym opłacony 263) i był dłuższy niż w 2004 r. odpowiednio o 28 i 20 godzin. Na czas nieprzepracowany z powodu urlopów wypoczynkowych przypadało 190 godzin (10,0% czasu opłaconego ogółem), natomiast z powodu zwolnień lekarskich (bez godzin opłaconych ze środków ZUS) – 61 godzin (3,2% czasu opłaconego).

Czas pracy nieprzepracowany przypadający na 1 zatrudnionego według przyczyn w wybranych sekcjach PKD w 2008 r.

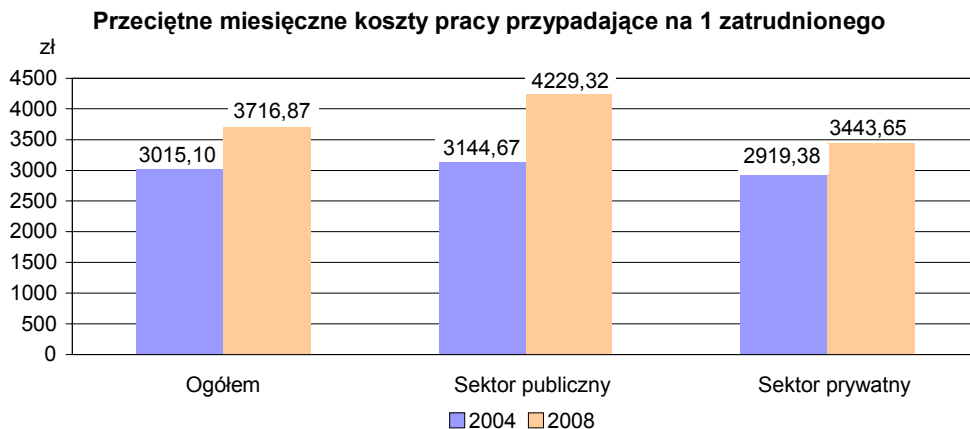

9. KOSZTY PRACY

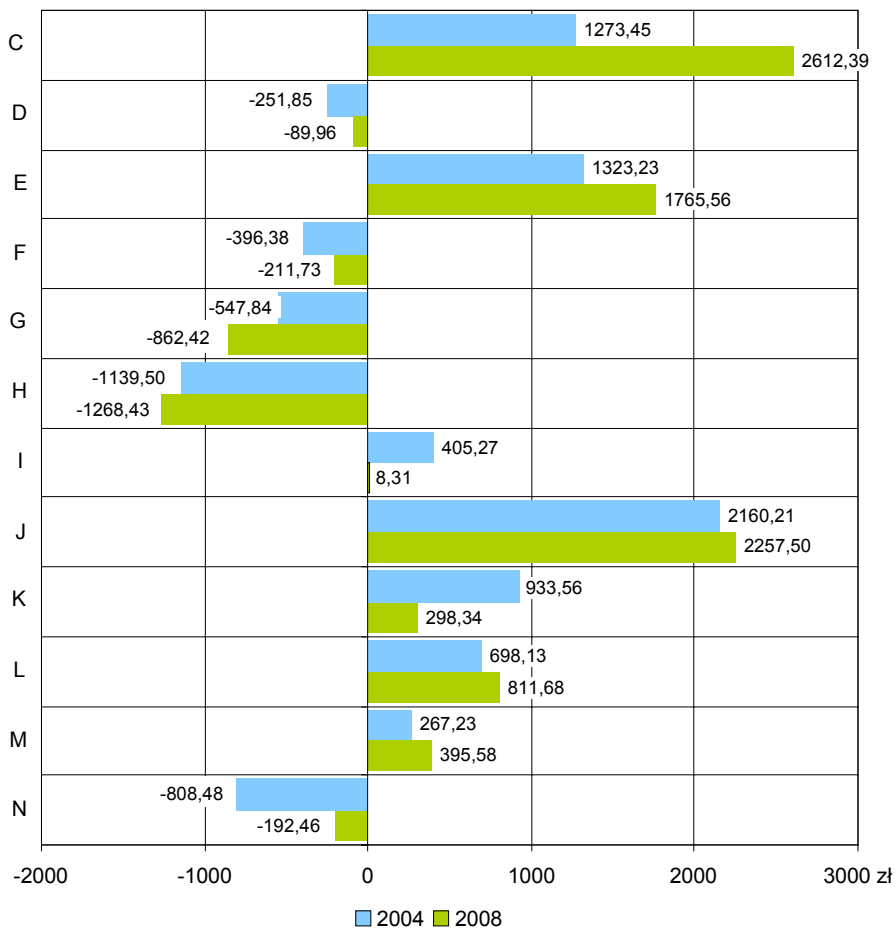
Koszty pracy są definiowane jako suma wynagrodzeń i pozostałych wydatków ponoszonych przez pracodawcę celem pozyskania, wykorzystania, utrzymania i doskonalenia zasobów pracy. Zagadnienie kosztów pracy we współczesnej gospodarce odgrywa ogromną rolę.. Wysokość kosztów pracy jest jednym z podstawowych czynników określających stopień konkurencyjności danego państwa na tle innych krajów. Przekłada się to na proces decyzyjny dotyczący przepływu kapitału. To z kolei determinuje zjawiska zachodzące na rynku pracy. W globalnej rywalizacji o przyciągnięcie inwestycji wygrywają te kraje, w których możliwość zatrudnienia wykwalifikowanej kadry pracowniczej łączy się z relatywnie niskimi kosztami pracy.

W 2004 roku na terenie Małopolski udział kosztów pracy w kosztach ogółem prowadzonej działalności ukształtował się na poziomie 26,9%, co oznaczało, że był on wyższy od analogicznego wskaźnika obliczonego dla kraju o 15,5 pkt proc. W ramach podziału na sektory własności, udział ten szczególnie wysoki poziom osiągnął w sektorze publicznym – 50,8%, a w jednostkach średnich tego sektora przekroczył 68%.

Przeciętne miesięczne koszty pracy przypadające na 1 zatrudnionego w 2008 r. wyniosły 3716,87 zł. W stosunku do roku 2004 były one wyższe o przeszło 23%. Znaczny wzrost kosztów pracy wynoszący 34,5% miał miejsce w sektorze publicznym. Wysokość kosztów pracy była również widocznie zróżnicowana w zależności od wielkości jednostek. Wyższymi kosztami związanymi z zatrudnieniem pracownika były obciążone podmioty duże i to zarówno w sektorze publicznym jak i prywatnym. W 2004 r. musiały one wyasygnować na ten cel o 368,25 zł więcej niż podmioty średnie (w sektorze publicznym o 482,14 zł więcej). W 2008 r. relacja ta utrzymała się, przy czym koszty pracy w przeliczeniu na 1 zatrudnionego w jednostkach dużych były wyższe o 873,32 zł (w sektorze publicznym o 948,45 zł). W tej sytuacji uzasadnione jest postawienie tezy, że wyższe koszty pracy na zatrudnionego ponosiły podmioty sektora publicznego – w 2004 r. o 7,7%, a w 2008 r. o 22,8%.

Odchylenia kosztów pracy w wybranych sekcjach PKD od średnich kosztów pracy na jednego zatrudnionego

Koszty pracy w 2004 r. w przeliczeniu na godzinę opłaconą wyniosły 18,82 zł, a na przepracowaną – 21,67 zł. W obu przypadkach wyższe wskaźniki odnotowano w sektorze publicznym niż w prywatnym – odpowiednio o 19,7% i o 22,8% (w 2008 r. omawiane wskaźniki były wyższe odpowiednio o 36,1% oraz o 38,8%). W większym stopniu kosztami pracy w przeliczeniu na godzinę opłaconą i przepracowaną obciążone były jednostki duże – w 2004 r. przewyższały one odpowiednio o 3,4% i 3,5% te koszty, które poniosły jednostki średnie. W 2008 r. dysproporcje te pogłębiły się. W dużych podmiotach godzina opłacona „kosztowała” o 21,7%, a przepracowana o 23,5% więcej niż w podmiotach średnich.

W 2004 r. najwyższe koszty wystąpiły w sekcji „Pośrednictwo finansowe” (w przeliczeniu na 1 zatrudnionego – 5175,31 zł, na godzinę opłaconą – 30,53 zł, na przepracowaną – 33,51 zł). Stanowiły one w przypadku kosztu na jednego zatrudnionego 275,9%, na godzinę opłaconą 268,8%, na przepracowaną 259,0% kosztów pracy najniższych, poniesionych w sekcji „Hotele i restauracje”.

W 2008 r. „liderem” ze względu na obciążenia kosztami pracy była sekcja „Górnictwo”, w której wyniosły one: na 1 zatrudnionego – 6329,26 zł, na 1 godzinę opłaconą – 35,98 zł, a na 1 przepracowaną – 45,44 zł. Stanowiło to odpowiednio 258,5%, 248,0% oraz 271,4% najniższych kosztów pracy wykazanych ponownie w sekcji „Hotele i restauracje”. W stosunku do 2004 r. najwyższy przyrost kosztów pracy w przeliczeniu na zatrudnionego uwidocznił się w sekcji „Górnictwo” (o 2040,71 zł), a najniższy wystąpił w sekcji „Obsługa nieruchomości i firm” (66,55 zł).

Tabl. 62. **Struktura kosztów pracy w 2008 r.**

Wyszczególnienie	Ogółem	Sektor		Jednostki	
		publiczny	prywatny	duże	średnie
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
w tym wynagrodzenia i świadczenia	99,5	99,8	99,3	99,9	98,4
w tym:					
Wynagrodzenia osobowe	77,3	76,2	78,0	77,5	76,7
Dodatkowe wynagrodzenia roczne dla pracowników jednostek sfery budżetowej	0,9	2,3	–	0,7	1,5
Wynagrodzenia bezosobowe	1,6	1,5	1,6	1,6	1,6
Honoraria	0,2	0,5	0,1	0,3	0,1
Wydatki na doskonalenie kadr	0,5	0,5	0,6	0,6	0,4
Wydatki na delegacje służbowe	1,7	0,8	2,3	1,7	1,7
Obligatoryjne składki na ubezpieczenie emerytalne, rentowe i wypadkowe opłacone przez pracodawcę...	13,0	13,1	12,9	13,0	12,8
Dobrowolne składki na ubezpieczenie społeczne	0,2	0,3	0,2	0,3	0,1
w tym składki na pracownicze systemy emerytalno-rentowe	0,2	0,3	0,2	0,3	–
Wydatki związane z bezpieczeństwem i higieną pracy	1,1	1,2	1,0	1,2	0,6

Podstawowym elementem struktury kosztów pracy podmiotów prowadzących działalność na terenie Małopolski były wynagrodzenia i świadczenia zaliczane w ciężar kosztów jednostki z udziałem na poziomie 99,5%. Najistotniejszym składnikiem były wynagrodzenia osobowe. We współczesnej gospodarce opartej na wiedzy i niemal powszechnie wykorzystującej zaawansowane technologie szczególną wagę przywiązuje się do odpowiedniego poziomu wykształcenia pracownika. W tym kontekście może dziwić stosunkowo niski udział w kosztach pracy wydatków na doskonalenie, kształcenie i przekwalifikowanie kadr.

10. WYNAGRODZENIA I ŚWIADCZENIA SPOŁECZNE

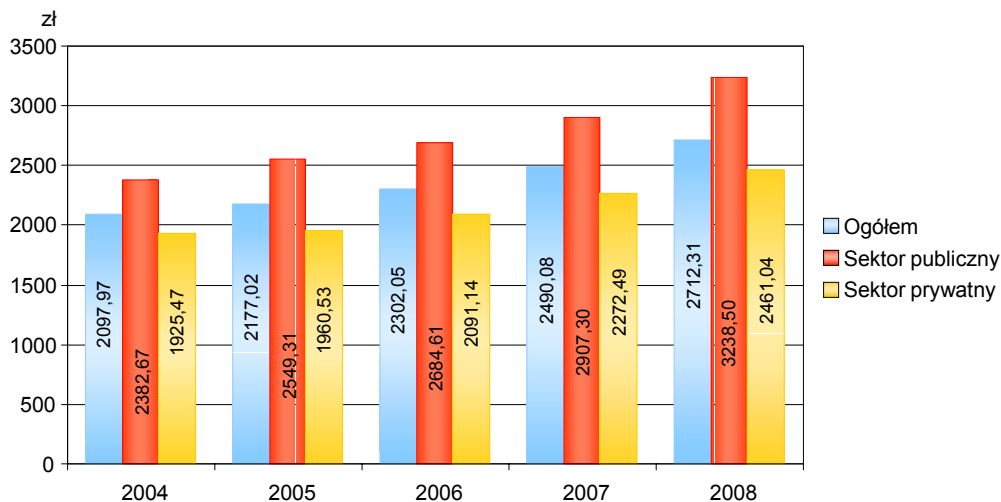
10.1. Wynagrodzenia

Problematyka wynagrodzeń może być rozważana na różnych płaszczyznach. Pracodawcy widzą w nich przede wszystkim najistotniejszy składnik kosztów pracy. Można więc mówić o kosztowej roli wynagrodzeń. Z kolei pracownicy patrzą na nie przez pryzmat dochodów służących do utrzymania swych gospodarstw domowych. W tym przypadku można zatem mówić o funkcji dochodowej wynagrodzeń. Pogodzenie tych dwóch sprzecznych cech jest niezwykle trudne. Implikują one bowiem przeciwstawne zachowania pracodawców i pracowników. Ci pierwsi, chcąc osiągnąć jak najwyższy stopień rentowności prowadzonej działalności, z reguły starają się redukować koszty pracy poprzez wyhamowywanie wzrostu wynagrodzeń. Ci drudzy chcąc poprawić swój status materialny dążą do maksymalizacji płac.

Wysokość wynagrodzeń ma też niebagatelny wpływ na proces przemieszczania się ludności. Tam (zwłaszcza w dużych aglomeracjach miejskich), gdzie realnej możliwości zdobycia pracy towarzyszy perspektywa atrakcyjnych wynagrodzeń za świadczoną pracę, można zaobserwować stały napływ profesjonalistów z różnych dziedzin gospodarki. Zjawisko to zyskało na znaczeniu wraz z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej i otwarciem dla polskich pracowników rynków pracy w wielu krajach „Starej Europy”.

W latach 2004–2008 przeciętne miesięczne wynagrodzenia w gospodarce narodowej uzyskiwane w województwie małopolskim były niższe od analogicznych w kraju. Najmniejsza różnica wystąpiła w 2006 r. (o 6,8%), a największa w latach 2005 oraz w 2008 (o 7,8%). W 2008 r. omawiane wynagrodzenie w Małopolsce wyniosło 2712,31 zł i było niższe od przeciętnej krajowej o 229,86 zł.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w gospodarce narodowej

Poziom przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w poszczególnych segmentach gospodarki narodowej był istotnie zróżnicowany. W przeciągu obserwowanych lat najwyższą klasyfikowaną sekcję stanowiło „Pośrednictwo finansowe” – w roku 2008 przeciętne wynagrodzenie w niej osiągnięte było o 69,4% wyższe od przeciętnej miesięcznej płacy w województwie. Ponadto barierę 2712,31 zł (przeciętne miesięczne wynagrodzenie w Małopolsce) przekroczyło wynagrodzenie wypłacane m.in. w takich sekcjach jak: „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę”, „Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i zdrowotne”, „Edukacja”. W 2008 r. powyżej średniej wojewódzkiej po raz pierwszy znalazło się przeciętne wynagrodzenie uzyskiwane w „Ochronie zdrowia i pomocy społecznej” – przeciętna płaca w niej odnotowana była o 4,0% wyższa od obliczonej dla województwa. Najniższe płace wystąpiły w sekcji „Hotele i restauracje”, gdzie przeciętne wynagrodzenie wyniosło 1723,02 zł.

Tabl. 63. **Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w gospodarce narodowej według sekcji PKD**

Sekcje PKD	2004	2005	2006	2007	2008
Ogółem	2097,97	2177,02	2302,05	2490,08	2712,31
Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo; rybactwo ^a	2085,63	2243,53	2275,21	2547,96	2851,48
Górnictwo	3179,67	3276,39	3436,51	3754,14	4219,50
Przetwórstwo przemysłowe	1996,47	2060,15	2207,61	2411,05	2640,04
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę	3162,17	3379,84	3555,41	3891,93	4219,72
Budownictwo	1688,53	1734,92	1865,22	2069,37	2310,32
Handel i naprawy	1652,91	1663,20	1760,58	1943,89	2169,71
Hotele i restauracje	1323,96	1424,83	1478,02	1584,96	1723,02
Transport, gospodarka magazynowa i łączność	2271,04	2276,37	2385,85	2277,39	2440,08
Pośrednictwo finansowe	3744,58	3932,26	4265,87	4644,20	4594,56
Obsługa nieruchomości i firm	2168,11	2250,60	2429,04	2708,88	2888,48
Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i zdrowotne	2789,81	2929,22	3063,72	3232,87	3641,36
Edukacja	2399,09	2543,66	2644,05	2795,40	3045,82
Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	1760,34	1883,79	2058,24	2416,42	2819,76
Działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna, pozostała	2107,53	2152,62	2238,94	2306,58	2495,02

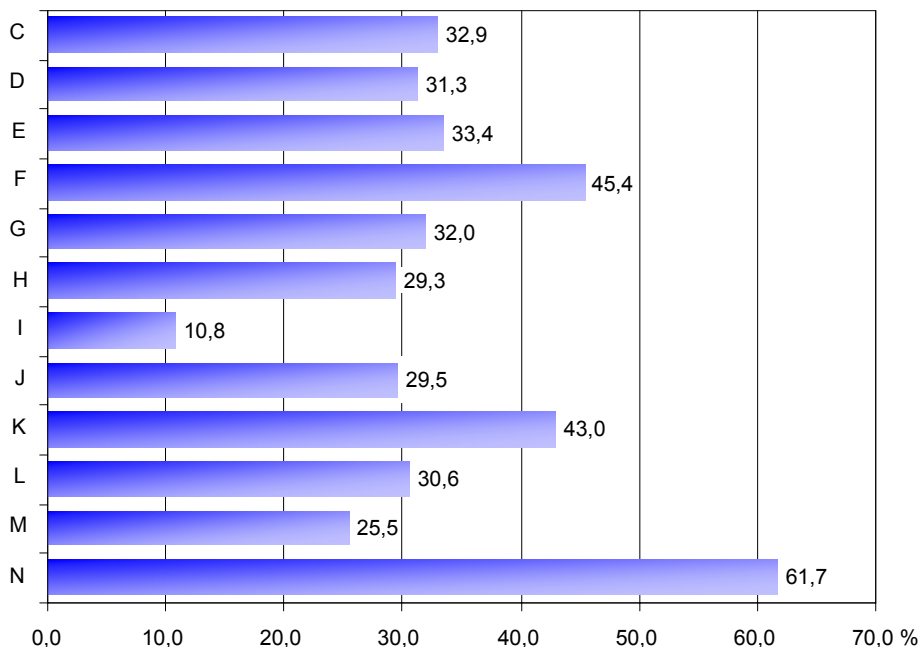
a Dla sekcji A i B łącznie.

W stosunku do 2004 r. przyrost przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia miał miejsce we wszystkich sekcjach PKD. Wahał się on od około 7% do blisko 60%. Najwyższe przyrosty wynoszące 60,2% i 36,8% dały się zaobserwować w sekcjach „Ochrona zdrowia i pomoc społeczna” oraz „Budownictwo”. Najniższe przyrosty na poziomie 7,4% i 22,7% zostały stwierdzone w sekcjach „Transport, gospodarka magazynowa i łączność” oraz „Pośrednictwo finansowe”.

Interesujących informacji związanych z zagadnieniem wynagrodzeń dostarcza roczne sprawozdanie o pracujących, wynagrodzeniach i czasie pracy. Należy tu jednakże zaznaczyć, że obowiązek sprawozdawczy nie ciąży na jednostkach małych – tj. podmiotach gospodarczych, w których liczba pracujących nie przekracza 9 osób.

W 2008 r. przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w województwie małopolskim dla podmiotów zobligowanych do sporządzania sprawozdawczości rocznej wyniosło 2903,63 zł. Wyższe o 2052,26 zł przeciętne wynagrodzenie wystąpiło w sekcji „Pośrednictwo finansowe”. Z kolei niższą o 1006,27 zł płacę odnotowano w sekcji „Hotele i restauracje”. Wynagrodzenie zbliżone do średniej w województwie stwierdzono między innymi w sekcji „Ochrona zdrowia i pomoc społeczna” – 2871,43 zł.

**Dynamika przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto
w wybranych sekcjach PKD w 2008 r. (2004 = 100)**

U w a g a. Dane dotyczą podmiotów gospodarczych powyżej 9 osób oraz jednostek sfery budżetowej niezależnie od liczby pracujących.

Przy porównaniu przeciętnych miesięcznych płac osiąganych w poszczególnych powiatach wchodzących w skład województwa małopolskiego można dostrzec, że powyżej granicy 2903,63 zł znalazł się tylko Kraków z przeciętnym wynagrodzeniem na poziomie 112,3% średniego wojewódzkiego oraz powiat olkuski, gdzie wskaźnik ten wyniósł 102,4%. Najniższe wskaźniki w relacji do średniego wynagrodzenia wojewódzkiego odnotowano w powiecie tarnowskim (79,0%) i nowotarskim (80,4%).

Map of Poland showing average monthly electricity consumption in kWh per person in 2017, categorized by voivodeship. The map uses a color scale from dark green (highest consumption) to orange (lowest consumption).

Voivodeship	Average Monthly Consumption (kWh/person)
Warmian-Masurian	2903,63
Pomeranian	2973,36
Kuyavian-Pomeranian	2449,56
Greater Poland	2851,66
Swietokrzyski	2867,13
Lesser Poland	3259,63
Opole	2532,91
Silesian	2464,33
Lower Silesian	2690,79
West Pomeranian	2754,20
Central Pomeranian	2367,24
Podlaskie	2667,89
Lublin	2347,56
Podkarpackie	2293,93
Sanjokazian	2501,46
Opole	2630,43
Lower Silesian	2492,53
Lesser Poland	2539,85
Greater Poland	2374,83
Swietokrzyski	2603,28
Lesser Poland	2377,06
Greater Poland	2335,60
Lesser Poland	2543,73

Legend (zt):

- 2293,93 - 2499,99 (Orange)
- 2500,00 - 2699,99 (Yellow)
- 2700,00 - 2903,62 (Light Green)
- 2903,63 - 3259,63 (Dark Green)

Dane ujmowane w sprawozdawczości rocznej pozwalają na dokonanie analizy wynagrodzeń w oparciu o podziały na zatrudnionych w sektorze publicznym i prywatnym oraz na zatrudnionych na stanowiskach robotniczych i nierobotniczych. W latach 2004–2008 w każdym z sektorów własności zauważalny był wzrost przeciętnych płac. Wzrastała równocześnie różnica między nimi (na korzyść sektora publicznego). W 2004 r. stanowiła ją kwota 299,40 zł, natomiast w roku 2008 już kwota 542,67 zł.

Szczególnie wysokie dysproporcje w omawianym okresie uwidoczniły się przy zastosowaniu kryterium charakteru stanowiska pracy. Już w roku 2004 pracownicy na stanowiskach nierobotniczych zarabiali o 1166,46 zł więcej od zatrudnionych na stanowiskach robotniczych, przy czym w sektorze prywatnym różnica ta kształtowała się na poziomie 1567,58 zł. Dane za rok 2008 dowodzą, że wspomniane rozpiętości płac pogłębiły się. Przeciętne wynagrodzenie na stanowiskach robotniczych było niższe o 1590,76 zł, a w sektorze prywatnym o 1917,76 zł.

W 2008 r. przeciętna stawka godzinowa dla podmiotów objętych badaniem o pracujących, wynagrodzeniach i czasie pracy wynosiła 18,53 zł. Z kolei za godzinę przepracowaną wynagradzano średnio kwotą 21,50 zł. Analogiczne wskaźniki w roku 2004 były niższe w pierwszym przypadku o 23,9%, a w drugim o 24,8%.

W ujęciu sektorowym dużo wyższe, przeciętne wynagrodzenie brutto w przeliczeniu na godzinę 1 opłaconą i 1 przepracowaną stwierdzono w sektorze publicznym – było to odpowiednio 21,86 zł i 25,67 zł. W sektorze prywatnym godzinie opłaconej odpowiadała kwota 16,52 zł, a przepracowanej – 19,03 zł. Również w sektorze publicznym na przestrzeni lat 2004–2008 możemy zauważyć wyższy przyrost wynagrodzeń godzinowych – dla godziny opłaconej wyniósł on blisko 37% a dla przepracowanej ok. 38%. Wysokość zarobków godzinowych w poszczególnych segmentach gospodarki narodowej była znacznie zróżnicowana. Zamykała się ona w przedziałach, których dolne granice stanowiły kwoty 11,80 zł za 1 godzinę opłaconą oraz 13,45 zł za 1 godzinę przepracowaną w sekcji „Hotele i restauracje”, a górne – 30,33 zł dla 1 godziny opłaconej i 34,69 zł dla 1 godziny przepracowanej w sekcji „Pośrednictwo finansowe”.

Z problematyką wynagrodzeń ściśle wiąże się zjawisko powstawania zaległości w ich wypłacie. Jakakolwiek zaistniała zwłoka rzutuje negatywnie na sferę bytową pracownika i jego rodziny. Wagę problemu dostrzegł ustawodawca zamieszczając wymóg terminowego i prawidłowego wypłacania wynagrodzeń w katalogu podstawowych obowiązków pracodawcy względem pracownika zawartym w art. 94 Kodeksu pracy. Źródłem informacji na ten temat, poczynawszy od opracowania za 2006 r., jest sprawozdanie o pracujących, wynagrodzeniach i czasie pracy.

Tabl. 64. **Zaległości w wypłacie wynagrodzeń w wybranych sekcjach PKD**

Wyszczególnienie	Liczba osób, wobec których wystąpiły zaległości			Wysokość zaległości przypadająca na 1 osobę w złotych		
	2006	2007	2008	2006	2007	2008
Ogółem	4409	2608	1686	5740	285	326
sektor publiczny	3087	1964	909	7963	260	319
sektor prywatny	1322	644	777	549	359	334
w tym:						
Przetwórstwo przemysłowe	1087	592	585	279	373	402
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę	11	–	–	391	–	–
Budownictwo	328	80	40	395	610	274
Handel i naprawy	124	67	94	231	237	273
Hotele i restauracje	23	6	#	130	272	1300
Transport, gospodarka magazynowa, łączność	53	13	50	466	286	265
Obsługa nieruchomości i firm	96	167	136	483	183	406
Administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenia zdrowotne	25	11	#	80	43	1170
Edukacja	266	73	#	1163	64	30
Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	2316	1505	582	10549	255	280
Działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna, pozostała	75	91	193	304	334	215

U w a g a. Dane dotyczą podmiotów gospodarczych powyżej 9 osób oraz jednostek sfery budżetowej niezależnie od liczby pracujących.

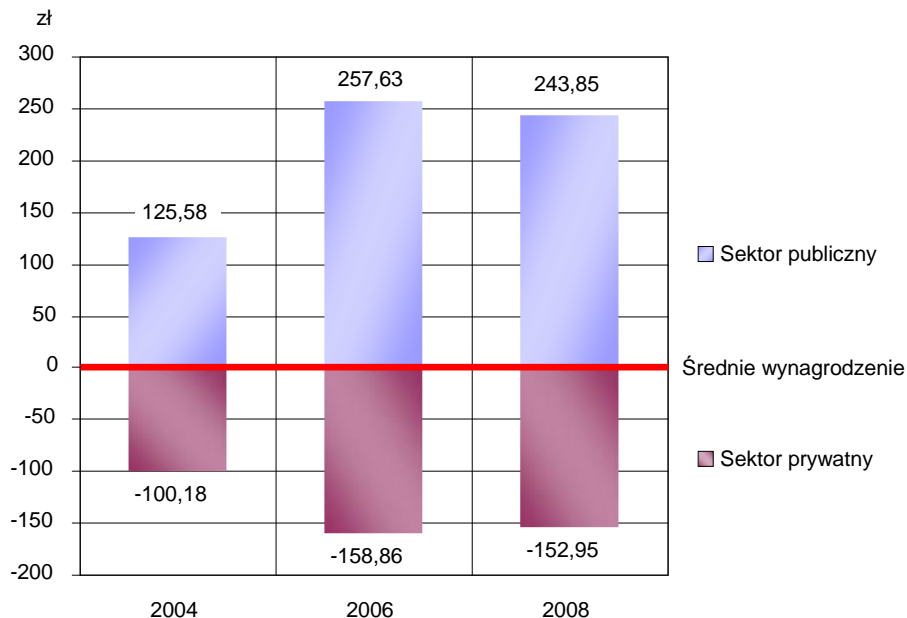
Sytuacja na terenie województwa małopolskiego analizowana pod kątem omawianego zjawiska z roku na rok ulegała systematycznej poprawie. W roku 2006 zaległości w wypłacie wynagrodzeń wystąpiły w stosunku do ponad 4,4 tys. osób. Aż 70,0% z nich było zatrudnionych w sektorze publicznym, którego udział w zaległościach płacowych ogółem przekroczył 97%. Z kolei w 2008 r. problem ten dotyczył prawie 1,7 tys. osób. Nadal w większym stopniu dotknięci byli nim pracownicy sektora publicznego – stanowili oni blisko 54% ogółu „poszkodowanych”, a należne im wynagrodzenia ukształtowały się na poziomie 52,7% łącznej kwoty zaległości w województwie. Na przestrzeni lat 2006–2008 zjawisko powstawania zaległości ze szczególnie dużym natężeniem ujawniło się w sekcji „Ochrona zdrowia i opieka społeczna”, lecz i tutaj w miarę upływu czasu dała się zauważyć tendencja spadkowa. W kolejnych latach procentowy udział pracowników tej sekcji kształtował się odpowiednio w wysokości 52,5%, 57,7% i 34,5% ogółu pracowników, wobec których wystąpiły zaległości płacowe. Liczba pracujących określona w wartościach bezwzględnych w stosunku do poprzedniego roku ulegała zmniejszeniu.

Informacji dotyczących wynagrodzeń dostarcza także, realizowane w dwuletnim cyklu, reprezentacyjne badanie struktury wynagrodzeń według zawodów, ze szczególnym uwzględnieniem informacji za październik badanego roku. Uwidocznione w nim dane pozwalają na dokonanie charakterystyki poziomu przeciętnych wynagrodzeń ze względu na cechy demograficzne i społeczno-zawodowe osób pełnozatrudnionych, a od 2006 r. również niepełnozatrudnionych. Do uczestnictwa w badaniu zostały zobowiązane jednostki gospodarki narodowej o wszystkich rodzajach działalności, wchodzące zarówno w skład sektora publicznego jak i prywatnego, o liczbie pracujących przekraczającej 9 osób.

Tabl. 65. **Przeciętne wynagrodzenie brutto za październik według wybranych sekcji PKD**

Sekcje PKD	2004	2006	2008		
	w złotych			średnia wojewódzka = 100	2006 = 100
Ogółem	2289,39	2474,51	3071,10	100,0	124,1
w tym:					
Górnictwo	3432,75	4595,91	4879,88	158,9	106,2
Przetwórstwo przemysłowe	2221,70	2474,97	3032,64	98,7	122,5
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę	2828,16	3104,13	4075,52	132,7	131,3
Budownictwo	1995,19	2200,08	2903,28	94,5	132,0
Handel i naprawy	1679,71	1848,63	2509,27	81,7	135,7
Hotele i restauracje	1596,96	1824,62	2082,42	67,8	114,1
Transport, gospodarka magazynowa, łączność	2552,21	2333,55	2872,53	93,5	123,1
Pośrednictwo finansowe	3994,36	4448,29	5468,99	178,1	122,9
Obsługa nieruchomości i firm	2374,47	2978,38	3625,28	118,0	121,7
Administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenia zdrowotne	2887,72	3191,32	4064,45	132,3	127,4
Edukacja	2628,63	2676,32	3010,42	98,0	112,5
Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	1746,12	2339,07	2907,11	94,7	124,3
Działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna, pozostała	2174,33	2290,35	2816,61	91,7	123,0

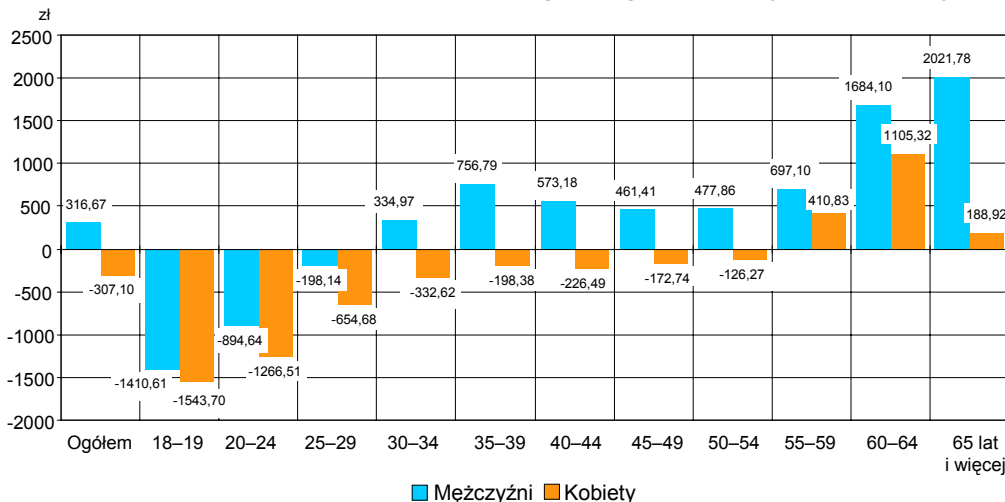
**Przeciętne odchylenia od średniego wynagrodzenia za październik
według sektorów własności**

Średnia miesięczna płaca na terenie województwa małopolskiego za październik 2008 r. wyniosła 3071,10 zł. W każdym z omawianych lat wyższe październikowe wynagrodzenie odnotowywano w sektorze publicznym. W roku 2006 stanowiło ono 118,0% (wskaźnik najwyższy) analogicznego wynagrodzenia obliczonego dla sektora prywatnego. Za październik 2008 r. relacja ta nieco się zmniejszyła i wyniosła 113,6%.

Przy zastosowaniu kryterium płci zatrudnionych osób można stwierdzić, że wynagrodzenie mężczyzn w omawianych latach przewyższało analogiczne wynagrodzenie kobiet. Ich przeciętna płaca za październik 2004 r. przewyższała średnią w Małopolsce o 10,5% i równocześnie była wyższa od przeciętnej płacy uzyskanej przez kobiety o 23,7%. Różnice zarobków były widoczne szczególnie w sektorze prywatnym, gdzie mężczyźni zarabiali o 32,6% więcej niż kobiety (w sektorze publicznym – o 22,3%). Najwyższe wskaźniki w tych relacjach przypadły na 2006 r. – przeciętna pensja mężczyzn była wtedy wyższa od średniej w województwie o 12,2%, a od przeciętnego wynagrodzenia kobiet o 27,3% (w sektorze prywatnym – o 38,9%, w sektorze publicznym – o 23,3%). W październiku 2008 r. średnia płaca mężczyzny była wyższa od średniej w województwie o 10,3%, od płacy kobiety o 22,6% (w sektorze prywatnym o 30,7%, w sektorze publicznym o 24,3%).

Przeciętne odchylenia wynagrodzeń brutto od średniego wynagrodzenia w województwie małopolskim za październik w 2008 r. według płci i grup wiekowych zatrudnionych

Wyniki przeprowadzonych badań świadczą o tym, że jednym z podstawowych czynników mających wpływ na poziom płac był wiek osób zatrudnionych. Najniższą płacę za październik 2004 r. osiągnęli pracownicy młodzi, objęci przedziałem wiekowym 18–19 lat. Ich wynagrodzenie stanowiło jedynie 49,5% przeciętnego wynagrodzenia. Najwyższe zarobki, wynoszące odpowiednio 164,8% i 172,3% przeciętnej płacy, stwierdzono w dwóch najbardziej zaawansowanych wiekowo przedziałach, tj. 60–64 lata oraz powyżej 65 lat. Wyżej opisana relacja utrzymała się w 2006 i 2008 r. Odnotowany za październik 2008 r. wskaźnik dla grupy wiekowej 18–19 lat wyniósł 52,4% przeciętnej, natomiast dla przedziałów wiekowych 60–64 lata i powyżej 65 lat – odpowiednio 150,1% i 151,0% przeciętnego wynagrodzenia w tym miesiącu.

W 2004 r. poniżej granicy wyznaczonej przez kwotę przeciętnej płacy znalazły się zarobki pracowników w wieku mobilnym, tj. 18–44 lat. Ukształtowały się one na poziomie 92,3% przeciętnego wynagrodzenia w województwie. W 2008 r. wskaźnik ten wyniósł 95,1%.

Za kolejny czynnik różnicujący poziom przeciętnego wynagrodzenia należy uznać staż pracy. Wystąpiła tu zależność podobna jak w przypadku powiązania wysokości płacy i wieku zatrudnionych – z reguły wyższemu stażowi pracy odpowiadała wyższa pensja. Najniższe wynagrodzenia za październik 2004 r. zostały uwidocznione wśród pracowników najmłodszych stażem. Mogli oni liczyć na średnią płacę w wysokości 1574,13 zł, co stanowiło zaledwie 68,8% przeciętnej płacy wojewódzkiej w październiku. Wyższy udział odnotowano w sektorze prywatnym – wyniósł on 69,7% wobec 66,9% wykazanego w sektorze publicznym. Najwyższe, bo stanowiące 122,3% średniego wynagrodzenia, płace przypadły w udziale grupie zatrudnionych, w której staż pracy wyniósł co najmniej 30 lat. Miała tu też miejsce relacja odwrotna niż wśród pracowników o najniższym stażu pracy. W korzystniejszej sytuacji byli pracownicy sektora publicznego. Ich przeciętne wynagrodzenie wyniosło 126,2% przeciętnego wynagrodzenia w województwie. W sektorze prywatnym analogiczna relacja wyniosła 118,2%.

Zbliżone relacje wystąpiły w 2008 r. Także w tym przypadku najniższemu stażowi pracy towarzyszyło najniższe wynagrodzenie ukształtowane na poziomie 71,2% przeciętnej za październik w województwie. Z kolei płaca maksymalna stanowiąca 114,7% średniej w Małopolsce (dla sektora publicznego było to 121,9%, a dla prywatnego 107,9%) i jednocześnie przewyższająca aż o 61,2% średnią płacę w grupie pracowniczej, w której staż pracy nie przekroczył 2 lat, przypadła zatrudnionym o stażu pracy wynoszącym co najmniej 30 lat (i wyższym).

Tabl. 66. **Przeciętne wynagrodzenie brutto zatrudnionych za październik według stażu pracy**

Staż pracy	2004			2006			2008		
	ogółem	męż- czyźni	kobiety	ogółem	męż- czyźni	kobiety	ogółem	męż- czyźni	kobiety
w złotych									
Ogółem	2289,39	2530,81	2046,38	2474,51	2775,72	2179,89	3071,10	3387,77	2764,00
Poniżej 2 lat	1574,13	1728,28	1414,73	1656,08	1821,33	1501,49	2185,15	2332,09	2037,70
2 – 4	1776,38	1974,15	1568,29	2041,18	2349,85	1734,49	2599,90	2862,95	2318,81
5 – 9	2177,18	2491,26	1830,02	2432,02	2791,61	2083,91	3048,44	3452,67	2623,39
10 – 14	2288,94	2544,64	2026,76	2579,28	2908,17	2267,66	3162,31	3500,29	2818,14
15 – 19	2226,84	2469,80	2019,34	2486,15	2793,82	2227,21	3264,21	3667,48	2927,24
20 – 24	2338,07	2582,49	2143,60	2592,46	2921,48	2316,49	3266,02	3658,95	2969,46
25 – 29	2391,80	2595,96	2207,49	2653,59	2927,29	2413,66	3292,81	3608,43	3054,01
30 lat i więcej	2800,27	2979,52	2544,67	2991,81	3213,62	2675,08	3523,23	3807,59	3159,95

W październiku 2004 r. przy minimalnym, nieprzekraczającym dwóch lat stażu, płaca kobiety wynosiła przeciętnie 1414,73 zł i ustępowała płacy mężczyzny z analogicznym stażem pracy o 313,55 zł. Różnica ta wzrosła do kwoty 434,85 zł w przedziale obejmującym zatrudnionych o co najmniej trzydziestoletnim stażu. Zjawisko to również było widoczne w 2008 r. Mężczyźni ze stażem pracy poniżej 2 lat zarabiali przeciętnie w październiku o 294,39 zł więcej od kobiet z identycznym stażem pracy. Wśród pracowników o najwyższym stażu dysproporcja ta uległa pogłębieniu i osiągnęła poziom 647,64 zł.

Istotnym czynnikiem, mającym wpływ na stopień zróżnicowania wynagrodzeń jest wykształcenie pracowników najemnych. Zarówno w październiku 2004 r. jak i w tym samym miesiącu roku 2006 i 2008 zaznaczyła się dominacja dwóch grup pracowniczych, a mianowicie pracowników z wykształceniem wyższym ze stopniem naukowym co najmniej doktora oraz tytułem magistra, lekarza lub równorzędnym oraz pracowników z wykształceniem wyższym ze stopniem inżyniera, licencjata, dyplomowanego ekonomisty. Płace tych grup w 2004 r. wyniosły odpowiednio 148,4% i 133,7% przeciętnej płacy za październik. Te same wskaźniki w październiku 2008 r. stanowiły 134,6% i 139,7% przeciętnej płacy w tym miesiącu.

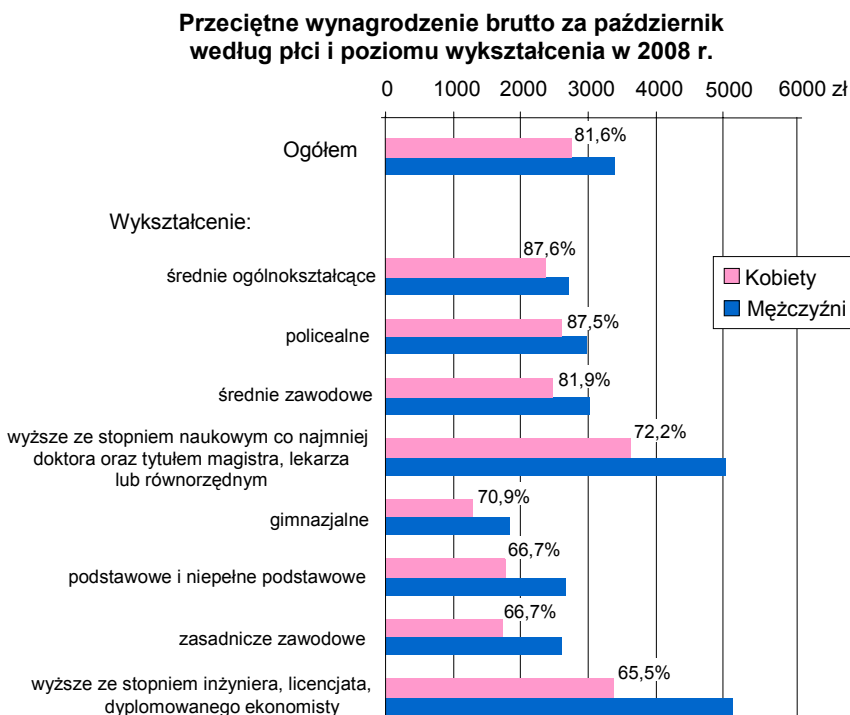
Znacznie wyżej i to pomimo niższych płac ogółem, posiadanie stopnia naukowego lub tytułu magistra (ewentualnie równorzędnego) było premiowane przez pracodawców sektora prywatnego. W sektorze tym osoba o takim wykształceniu, w październiku 2004 r. zarabiała średnio 4069,67 zł (w sektorze publicznym – 3120,29 zł). To samo zjawisko wystąpiło w 2006 i 2008 r. – zatrudnieni w sektorze prywatnym mogli liczyć na średnią płacę wyższą odpowiednio o 1094,89 zł i o 1051,98 zł od tej, jaką oferowano osobom z podobnym wykształceniem w sektorze publicznym.

W omawianym okresie najniższe zarobki stwierdzono w grupie pracowniczej, która zakończyła swą edukację na poziomie gimnazjalnym. W 2006 r. dysproporcja w wynagrodzeniach między tą grupą, a pracownikami z najwyższym poziomem wykształcenia osiągnęła swój najgłębszy poziom – średnia płaca pracownika z ukończoną wyłącznie szkołą gimnazjalną stanowiła jedynie 37,4% przeciętnej płacy najlepiej wykształconych (w październiku 2004 r. – 42,6%). W październiku 2008 r. dystans ten zmalał, niemniej jednak relacja ta wyniosła 41,4%.

Stwierdzono również, że kobiety posiadając identyczne jak mężczyźni wykształcenie nie uzyskiwały porównywalnych wynagrodzeń. Szczególnie było to widoczne przy porównaniu wynagrodzeń październikowych wśród zatrudnionych z wykształceniem wyższym ze stopniem naukowym co najmniej doktora oraz tytułem magistra, lekarza lub równorzędnym. W 2004 r. różnica między przeciętnym wynagrodzeniem mężczyzny i kobiety legitymującej się wyżej wymienionym wykształceniem równała się kwocie 1319,32 zł. Jeśli weźmiemy pod uwagę sektor, w ramach którego świadczona była praca, to w sektorze publicznym różnica ta utrzymywała się ona na poziomie 956,68 zł, natomiast w prywatnym na poziomie 1670,49 zł. W roku 2006 r. wspomniana rozpiętość wynosiła średnio 1502,37 zł. W sektorze publicznym w zasadzie uległa ona stabilizacji (925,14 zł), w przeciwieństwie do sektora prywatnego, gdzie różnica sięgnęła pułapu 2080,91 zł. W październiku dwa lata później dał się zauważyć niewielki trend spadkowy, jednakże wyżej wspomniane różnice nadal utrzymywały się na stosunkowo wysokim poziomie – średnio 1404,75 zł (w sektorze publicznym – 903,97 zł, a w prywatnym 2045,07 zł).

Tabl. 67. **Przeciętne wynagrodzenie brutto za październik według poziomu wykształcenia**

Wykształcenie	2004	2006	2008		
			ogółem	męż- czyźni	kobiety
	w złotych				
Ogółem	2289,39	2474,51	3071,10	3387,77	2764,00
Wyższe ze stopniem naukowym co najmniej doktora oraz tytułem magistra, lekarza lub równorzędnym	3398,43	3691,05	4135,15	5044,95	3640,20
Wyższe ze stopniem inżyniera, licencjata, dyplomowanego ekonomisty	3060,10	3216,11	4289,91	5148,47	3372,28
Policealne	1925,54	2126,54	2705,35	2979,40	2608,16
Średnie zawodowe	2082,50	2222,35	2747,01	3013,29	2467,02
Średnie ogólnokształcące	2078,68	2002,66	2494,04	2706,91	2372,15
Zasadnicze zawodowe	1682,89	1858,07	2309,64	2597,48	1732,66
Gimnazjalne	1446,50	1380,13	1714,00	1836,24	1301,29
Podstawowe i niepełne podstawowe	1690,49	1854,54	2288,78	2667,75	1780,22

U w a g a. Wykres uzupełniono o procentową relację wynagrodzeń kobiet w stosunku do wynagrodzeń mężczyzn w poszczególnych poziomach wykształcenia. Poziomy wykształcenia posortowano według malejącej różnicy procentowej wynagrodzeń.

Niewątpliwie ogromną rolę, wpływającą na zróżnicowanie przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń za październik, odgrywa przynależność do tzw. wielkich grup zawodów. Trzeba nadmienić, że pojęcie „wielka grupa zawodów” jest pewną kategorią ogólną, obejmującą różnorakie zawody, niejednokrotnie o bardzo zróżnicowanych wynagrodzeniach. Można to zilustrować na przykładzie grupy „Specjaliści”. Zaliczamy do niej m.in. profesjonalistów takich jak kompozytorzy, artyści muzycy i śpiewacy, dla których średnia płaca w październiku 2008 r. wynosiła jedynie 1921,64 zł, co stanowiło 62,6% przeciętnej w województwie oraz prawników ze średnią płacą w wysokości 5770,33 zł, odpowiadającą 187,9% przeciętnej.

W roku 2004 najlepiej zarabiali pracownicy zaklasyfikowani do grupy „Przedstawiciele władz publicznych, wyżsi urzędnicy i kierownicy”. Przeciętna miesięczna płaca za październik stanowiła w tej grupie 214,0% przeciętnego wynagrodzenia w Małopolsce. Jeszcze większy dystans dzieliła ją od płacy najniższej odnotowanej w grupie „Pracownicy usług osobistych i sprzedawcy”, gdzie relacja ta ukształtowała się na poziomie 377,9%. Analogiczne wskaźniki, za październik cztery lata później w niewielkim stopniu odbiegały od wyżej wymienionych – było to odpowiednio 206,8% oraz 363,0%.

Z porównania płac (ze względu na sektor własności) pracowników należących do grupy „Przedstawiciele władz publicznych, wyżsi urzędnicy i kierownicy” oraz grupy „Specjaliści” wynika, że atrakcyjniejsze warunki finansowe stworzyli dla nich pracodawcy w sektorze prywatnym. Wynagrodzenia uzyskane w tym sektorze w październiku 2004 r. przez zatrudnionych, zaliczonych do pierwszej z wcześniej wspomnianych grup zawodów przewyższały odpowiadające im płace w sektorze publicznym o 960,95 zł. W 2008 r. ta różnica zmniejszyła się do kwoty 884,83 zł. W przypadku drugiej z wymienionych grup zawodów, tj. „Specjalistów”, ich przeciętne uposażenie za październik 2004 r. w sektorze prywatnym było wyższe od tego, które uzyskiwali w sektorze publicznym o 419,97 zł. Cztery lata później dystans ten wzrósł do kwoty 756,99 zł.

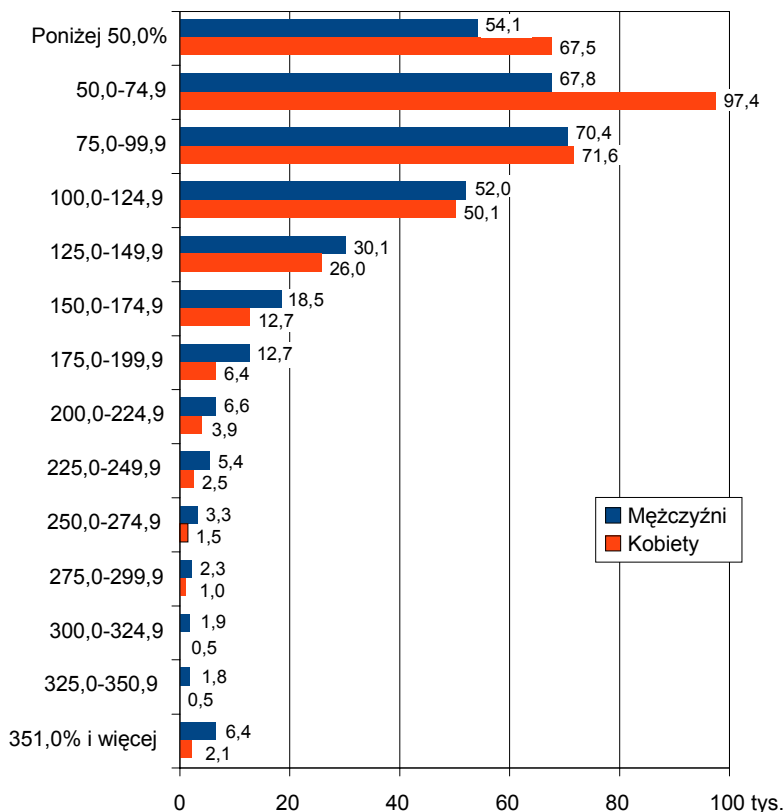
Tabl. 68. **Przeciętne wynagrodzenie brutto za październik według wielkich grup zawodów**

Grupy zawodów	2004	2006	2008		
			ogółem	męż- czyźni	kobiety
			w złotych		
Ogółem	2289,39	2474,51	3071,10	3387,77	2764,00
Przedstawiciele władz publicznych, wyżsi urzędnicy i kierownicy	4900,42	5115,84	6351,52	7116,01	5292,66
Specjaliści	2996,79	3145,02	3729,20	4475,44	3356,56
Technicy i inny średni personel	2181,00	2611,47	3122,74	3451,62	2919,85
Pracownicy biurowi	1912,02	1802,08	2540,34	2629,01	2493,55
Pracownicy usług osobistych i sprzedawcy	1296,80	1411,80	1749,81	1950,05	1654,30
Rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy	1509,24	1746,02	2121,36	2135,39	2036,03
Robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy	1812,43	2157,14	2571,89	2716,61	1731,86
Operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń	2040,65	2247,73	2815,50	2879,43	2350,98
Pracownicy przy pracach prostych	1389,04	1530,00	1850,72	2129,68	1687,99

W październiku 2008 r. wynagrodzenia 63,3% pracowników objętych badaniem zawierały się w przedziale płacowym, którego górną granicą była kwota 3071,10 zł. Wśród nich przeważały kobiety – ich udział osiągnął poziom 55,2%. Stosunkowo niewielki odsetek (4,1%) w ogólnej liczbie zatrudnionych stanowili pracownicy, których zarobki nie przekroczyły pułapu 1126,00 zł. W tej zbiorowości z kolei liczniejsi byli mężczyźni – 51,6%. Oni też zdominowali swą liczebnością przedział obejmujący pracujących zarabiających najlepiej (od 10748,85 zł wzwyż), stanowiąc 75,5%. W sektorze publicznym bardzo mały był udział osób (poniżej 0,1% w ogólnej liczbie tam zatrudnionych), których wynagrodzenia nie przekroczyły granicy 1126,00 zł. Identyczny udział obliczony dla sektora prywatnego wyniósł blisko 6,6%. Wśród pracowników świadczących pracę w sektorze prywatnym 1,6% stanowili ci, którzy uzyskiwali wynagrodzenia mieszczące się w przedziale zawierającym płace najwyższe. W sektorze publicznym pracownicy tacy stanowili 0,7%.

**Rozkład zatrudnionych według wielokrotności
przeciętnego wynagrodzenia brutto oraz według płci za październik 2008 r.**

Podstawowym składnikiem w strukturze przeciętnych płac październikowych w 2008 r. były wynagrodzenia osobowe. Średnio stanowiły one 93,2% tych płac, przy czym w sektorze prywatnym wskaźnik ten wyniósł 94,6%. W sektorze publicznym znaczny udział w przeciętnych płacach oraz zawierających się w nich wynagrodzeniach osobowych przypadł na dodatki za staż pracy. Było to odpowiednio 8,7% oraz 9,5%. Analogiczne wskaźniki odnotowane w sektorze prywatnym w zasadzie pokrywały się i zarówno w pierwszym jak i drugim przypadku wyniosły ok. 0,7%. Znamionną cechą struktury wyżej wspomnianych wynagrodzeń uzyskiwanych w sektorze prywatnym był znaczący udział premii i nagród. W przeciętnej płacy w sektorze za październik 2008 r. kształtował się na poziomie 13,8% (w wynagrodzeniach osobowych – 14,6%). W sektorze publicznym premie i nagrody stanowiły 8,4% średniej płacy oraz 9,2% wynagrodzeń osobowych. Przy analizie struktury przeciętnych płac za październik 2008 r., przeprowadzonej pod kątem płci zatrudnionych, uwidaczniają się różnice w udziale wypłaconych mężczyznom i kobietom premii oraz nagród. W przypadku mężczyzn udział ten w strukturze wynagrodzeń wyniósł 13,4%, przy czym w sektorze prywatnym stanowił 14,8%. Dla kobiet wskaźnik ten ukształtował się na poziomie 9,4%, natomiast w sektorze publicznym osiągnął wysokość 7,1%.

Tabl. 69. **Podstawowe składniki przeciętnego wynagrodzenia brutto za październik 2008 r.**

Wyszczególnienie	Ogółem	Sektor		Z liczby ogółem	
		publiczny	prywatny	mężczyźni	kobiety
		w złotych			
Wynagrodzenie ogółem	3071,10	3314,95	2918,15	3387,77	2764,00
Wynagrodzenie osobowe	2861,89	3022,30	2761,27	3169,61	2563,47
w tym:					
wynagrodzenie zasadnicze	2163,19	2103,21	2200,81	2376,33	1956,50
wynagrodzenie za pracę w godzinach nadliczbowych	67,78	94,64	50,94	77,93	57,94
dodatki za pracę zmianową	19,58	29,09	13,61	19,24	19,90
dodatki za staż pracy	122,89	286,90	20,02	96,77	148,22
premie i nagrody	355,33	277,88	403,91	455,07	258,60
pozostałe	133,12	230,60	71,98	144,27	122,31
Honoraria pracownicze	8,65	12,77	6,06	12,58	4,83

10.2. Świadczenia społeczne

W roku 2004 przeciętna liczba emerytów i rencistów w województwie małopolskim wyniosła 768,9 tys. osób, co stanowiło 8,3% ich ogólnej liczby w Polsce. W latach 2005–2006 widoczna była niewielka tendencja spadkowa (w 2005 r. o 0,9%, a w 2006 r. o 1,5% – w stosunku do 2004 r.). W kolejnych latach tendencja ta uległa odwróceniu i liczba emerytów i rencistów wzrastała. W roku 2008 przeciętna liczba świadczeniobiorców wyniosła 758,7 tys. osób, co stanowiło 8,2% przeciętnej liczby emerytów i rencistów w kraju.

W ramach pozarolniczego systemu ubezpieczeń społecznych w latach 2004–2008 r. przeciętna liczba emerytów i rencistów uzyskujących świadczenia z tego systemu minimalnie wzrosła (o 0,7%). Zaobserwowano jednakże znaczny wzrost liczby emerytów – w stosunku do 2004 r. o 38,3%. Mogły mieć na to wpływ poddane debacie publicznej w ostatnich latach założenia reformy emerytalnej, której istotnym punktem miało być znaczne ograniczenie przywilejów przechodzenia na tzw. wcześniejsze emerytury.

Wzrostowi liczby emerytów w omawianym okresie towarzyszył głęboki spadek (o ponad 44%) liczby uprawnionych do świadczeń rentowych z tytułu niezdolności do pracy. Ta sytuacja mogła być konsekwencją zastosowania bardziej rygorystycznych zasad w zakresie przyznawania powyższych uprawnień. Najwyższy spadek (w stosunku do roku poprzedniego) wynoszący 66,5 tys. osób przypadł tu na rok 2006. Nieznacznie (przyrost nie przekroczył 1%) w stosunku do 2004 r. wzrosła liczba osób czerpiących środki z tytułu przyznanych rent rodzinnych.

Trend spadkowy uwidocznił się w grupie świadczeniobiorców uzyskujących świadczenia w ramach Rolniczej Kasy Ubezpieczenia Społecznego. Ich liczba z roku na rok systematycznie malała. W stosunku do 2004 r. spadek wyniósł 11,3%.

Tabl. 70. **Emeryci i renciści**

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008
	w tysiącach osób				
Ogółem	768,9	762,0	757,4	757,5	758,7
Przeciętna liczba emerytów i rencistów objętych pozarolniczym systemem ubezpieczeń.....	640,6	637,3	636,9	640,5	644,9
emeryci	289,6	306,7	372,6	385,6	400,6
uprawnieni do rent z tytułu niezdolności do pracy...	242,6	221,8	155,3	145,7	135,1
uprawnieni do rent rodzinnych	108,4	108,8	109,0	109,2	109,2
Przeciętna liczba emerytów i rencistów objętych rolniczym systemem ubezpieczeń	128,3	124,7	120,5	117,0	113,8

U w a g a. Bez emerytów i rencistów, którzy otrzymują świadczenia wypłacane przez MON, MSWiA, Ministerstwo Sprawiedliwości.

Ź r ó d ł o: dane Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego.

W latach 2004–2008 wzrastała wysokość przeciętnych świadczeń zarówno w pozarolniczym jak i rolniczym systemie ubezpieczeń społecznych. Przeciętne miesięczne świadczenie emerytalne wypłacone w 2008 r. z pozarolniczego systemu ubezpieczeń wyniosło 1421,62 zł i było wyższe o 13,5% od analogicznego w 2004 r.

We wspomnianych latach znacznie wzrosła wysokość przeciętnej renty z tytułu niezdolności do pracy oraz renty rodzinnej. W stosunku do 2004 r. przyrost ten wyniósł odpowiednio 28,4% i 23,3%.

W ramach rolniczego systemu ubezpieczeń również można było zaobserwować wzrost przeciętnej miesięcznej emerytury i renty (o 15,0%), niemniej jednak świadczenie to kształtowało się na relatywnie niskim poziomie 831,39 zł.

Tabl. 71. **Przeciętne miesięczna emerytura i renta brutto**

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008
	w złotych				
Przeciętna miesięczna emerytura i renta z pozarolniczego systemu ubezpieczeń	1063,63	1093,97	1176,56	1213,07	1326,26
Przeciętna miesięczna emerytura z pozarolniczego systemu ubezpieczeń	1252,24	1260,74	1271,26	1306,37	1421,62
Przeciętna miesięczna renta z tytułu niezdolności do pracy z pozarolniczego systemu ubezpieczeń	860,08	888,29	986,23	1010,16	1104,15
Przeciętna miesięczna renta rodzinna z pozarolniczego systemu ubezpieczeń	1015,10	1043,28	1124,08	1154,31	1251,15
Przeciętna miesięczna emerytura i renta z rolniczego systemu ubezpieczeń	722,84	732,99	777,26	786,82	831,39

U w a g a. Bez emerytur i rent wypłacanych przez MON, MSWiA, Ministerstwo Sprawiedliwości.

Ź r ó d ł o: dane Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego.

11. WARUNKI PRACY

Warunki pracy to zagadnienie ważne z punktu widzenia zdrowia społeczeństwa oraz realizacji zobowiązań pracodawców do zapewnienia odpowiednich warunków pracy, zgodnych z obowiązującymi normami. Tworzy je zespół czynników występujących w środowisku pracy wynikających z procesu pracy oraz czynników związanych z wykonywaniem pracy, mających wpływ na jej wydajność oraz jakość.

Podstawą działań zmierzających do prowadzenia odpowiedniej polityki w dziedzinie poprawy warunków pracy jak również podejmowania działań profilaktycznych w tym zakresie, jest ciągła ocena stanu i śledzenie zmian w zakresie zagrożeń występujących na stanowiskach pracy oraz liczby osób korzystających ze świadczeń z tytułu pracy w warunkach szkodliwych dla zdrowia i z tytułu wypadków przy pracy.

W województwie małopolskim w 2008 r. badanie warunków pracy przeprowadzono w 5,9 tys. zakładów pracy, zatrudniających łącznie 436,9 tys. osób. Spośród ogółu osób zatrudnionych w zakładach objętych badaniem – 201,6 tys. (tj. 46,2%) pracowało na stanowiskach pracy, na których w ciągu roku wystąpiły zagrożenia (w kraju odpowiednio 2430,9 tys. czyli 45,4%).

W latach 2004–2008 sukcesywnie z roku na rok wzrastała liczba osób zatrudnionych w warunkach zagrożenia. W końcu 2008 r. w warunkach szkodliwych i uciążliwych dla zdrowia pracowało 38,2 tys. osób (liczonych jeden raz w grupie czynnika przeważającego), w tym 32,6 tys. mężczyzn. W podmiotach zaliczanych do sektora prywatnego zatrudnionych było ponad 70% ogółu pracujących w omawianych warunkach. Analogicznie jak w latach poprzednich, najwięcej – ponad 2/3 zatrudnionych w warunkach szkodliwych i uciążliwych dla zdrowia skupiały podmioty gospodarcze należące do sektora „Przemysłu”.

Tabl. 72. **Zbiorowość objęta badaniem oraz zatrudnieni w warunkach zagrożenia**
Stan w dniu 31 XII

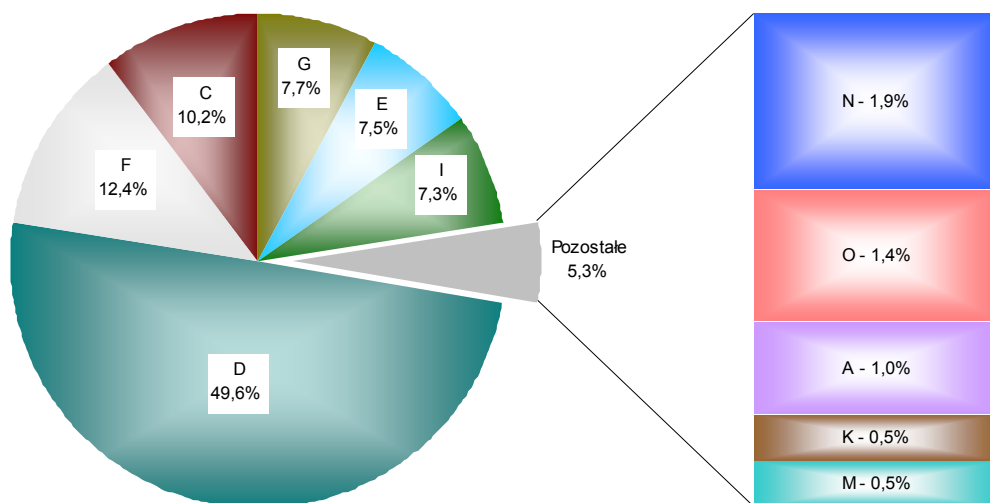
Wyszczególnienie		Liczba osób zatrudnionych w zakładach			Zatrudnieni ^a w warunkach zagrożenia	
		objętych badaniem	w których w ciągu roku zagrożenia		ogółem	w tym kobiety
			nie wystąpiły	wystąpiły		
			w tysiącach			
Ogółem	2004	408,9	202,7	206,2	35,3	5,0
	2005	402,3	208,0	194,3	37,1	5,0
	2006	419,5	228,3	191,2	37,2	5,3
	2007	425,6	230,7	194,9	37,7	4,6
	2008	436,9	235,2	201,6	38,2	5,6
w tym sektor prywatny	2004	282,9	152,4	130,5	23,2	3,2
	2005	280,4	161,4	119,0	24,3	3,4
	2006	297,6	171,6	126,0	25,4	3,7
	2007	303,0	173,4	129,6	25,0	3,2
	2008	315,6	181,1	134,6	27,0	4,5

^a Liczeni tylko jeden raz w grupie czynnika przeważającego.

Według stanu w dniu 31 XII 2008 r., w warunkach szkodliwych i uciążliwych dla zdrowia pracowało 5,6 tys. kobiet i stanowiły one 14,7% ogółu osób zatrudnionych w warunkach zagrożenia. Spośród kobiet pracujących w warunkach zagrożenia – 44,0% było narażonych na działanie czynników szkodliwych związanych z uciążliwością pracy. Praca w omawianych warunkach zagrożenia dotyczyła głównie kobiet zatrudnionych w przedsiębiorstwach należących do sekcji: „Przetwórstwo przemysłowe” oraz „Handel i naprawy” (łącznie 66,1% ogółu kobiet pracujących w warunkach szkodliwych). W latach 2004–2008 sytuacja kobiet zatrudnionych w warunkach zagrożenia nie ulegała większym zmianom. W 2008 r. co siódma osobą pracującą w warunkach zagrożenia była kobieta (w kraju co szósta).

W latach 2004–2008 ponad połowa zagrożeń występujących na stanowiskach pracy spowodowana była przekroczeniem dopuszczalnych norm stężeń lub natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia. W 2008 r. na wpływ czynników związanych ze środowiskiem pracy narażonych było 21,4 tys. osób (w tym 2,3 tys. kobiet). W porównaniu do 2004 r., odsetek osób zatrudnionych w omawianej grupie zagrożeń zmniejszył się o 1,9 pkt proc., natomiast w porównaniu do lat 2005–2007 odnotowano jego wzrost (średnio o 2 pkt proc.). Praca w warunkach zagrożenia związanych ze środowiskiem pracy dotyczyła głównie zatrudnionych w sekcji: „Przetwórstwo przemysłowe” (57,7% ogółu zagrożonych omawianymi czynnikami), „Górnictwo” (15,5%), „Budownictwo” (10,4%) oraz „Transport, gospodarka magazynowa i łączność” (4,8%). W końcu 2008 r., wśród ogółu czynników szkodliwych i uciążliwych dla zdrowia działających na osoby zatrudnione w omawianych warunkach zagrożenia, najczęściej występującymi były hałas oraz pyły przemysłowe.

Struktura zatrudnionych w warunkach zagrożenia według sekcji PKD w 2008 r.
Stan w dniu 31 XII

W 2008 r. na wpływ czynników związanych z uciążliwością pracy, na które składa się np. praca w wymuszonej pozycji ciała, w warunkach ciężkiego wysiłku fizycznego oraz w warunkach szczególnej uciążliwości, narażonych było 11,3 tys. osób (z tego blisko 22% stanowiły kobiety). Spośród zatrudnionych w omawianej grupie zagrożeń 2,8 tys. osób, było narażonych na działanie dwóch lub więcej grup czynników. Na przestrzeni lat 2004–2008 odsetek osób narażonych na działanie czynników związanych z uciążliwością pracy ulegał wahaniom, przyjmując wartości mieszczące się w przedziale od 29,0% w 2005 r. do 33,1% w latach 2006 i 2007. W 2008 r., co trzecia osoba pracująca w warunkach zagrożenia była narażona na działanie czynników związanych z uciążliwością pracy. Zagrożenia te dotyczyły głównie osób zatrudnionych w zakładach należących do sekcji „Przetwórstwo przemysłowe” oraz „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę” (odpowiednio: 32,8% i 19,7% ogółu zagrożonych omawianymi czynnikami).

Tabl. 73. **Zatrudnieni^a w warunkach zagrożenia według zagrożeń**
Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008
W liczbach bezwzględnych					
Ogółem	35250	37076	37221	37744	38205
w tym kobiety	5030	5024	5265	4629	5613
zagrożenia związane:					
Ze środowiskiem pracy	20449	20649	19650	20292	21437
Z uciążliwością pracy	11022	10736	12311	12487	11340
Z czynnikami mechanicznymi	3779	5691	5260	4965	5428
Na 1000 zatrudnionych					
Ogółem	86,2	92,2	88,7	88,7	87,5
w tym kobiety	12,3	12,5	12,6	10,9	12,8
zagrożenia związane:					
Ze środowiskiem pracy	50,0	51,3	46,8	47,7	49,1
Z uciążliwością pracy	27,0	26,7	29,3	29,3	26,0
Z czynnikami mechanicznymi	9,2	14,1	12,5	11,7	12,4

a Liczeni tylko jeden raz w grupie czynnika przeważającego.

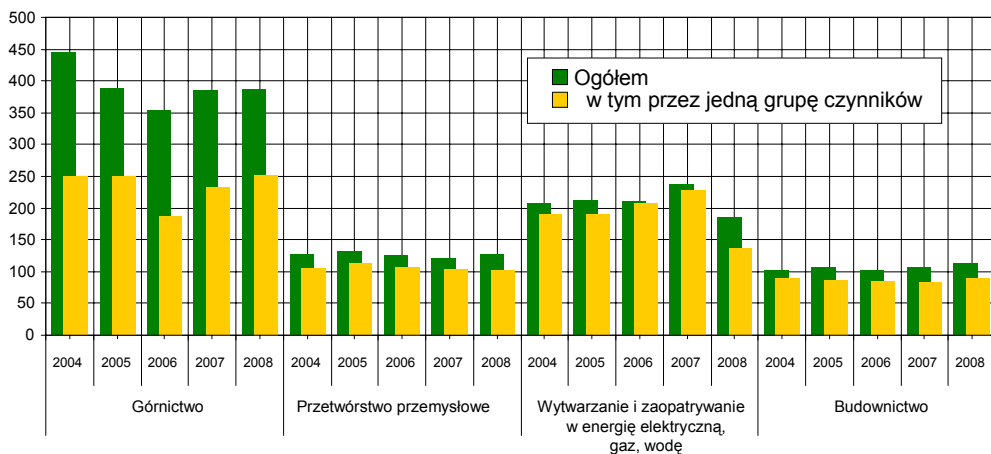
Kolejną grupę zagrożeń na stanowiskach pracy, stanowią czynniki mechaniczne związane z maszynami szczególnie niebezpiecznymi. W 2008 r. wśród ogółu zatrudnionych w warunkach zagrożenia – 5,4 tys. osób (tj. 14,2%) pracowało na stanowiskach pracy związanych z obsługą maszyn szczególnie niebezpiecznych (m.in. pilarek tarczowych i taśmowych, strugarek, frezarek). W 2008 r. w porównaniu do 2004 r., odnotowano największy (blisko 44,0%) wzrost liczby osób pracujących w tej grupie zagrożeń, natomiast w porównaniu do 2005 r. – spadek o 4,6%. Praca w warunkach zagrożenia czynnikami mechanicznymi dotyczyła w szczególności działów sekcji „Przetwórstwo przemysłowe”, a wśród nich produkcji drewna i wyrobów z drewna oraz z korka, wyrobów ze słomy (11,2% zatrudnionych w omawianej grupie zagrożeń), oraz produkcji metalowych wyrobów gotowych, z wyłączeniem maszyn i urządzeń (9,6%).

Analizując zagrożenia dla zdrowia – mierzone wskaźnikiem „liczba zatrudnionych w warunkach zagrożenia na 1000 zatrudnionych w zbiorowości objętej badaniem” należy stwierdzić, że na przestrzeni lat 2004–2008 największe natężenie zagrożeń występowało na stanowiskach pracy w podmiotach gospodarczych należących do sekcji: „Górnictwo” oraz „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę”. W pozostałych sekcjach PKD stopień nasilenia zagrożeń był zróżnicowany i zdecydowanie niższy.

W końcu 2008 r. na 1000 osób objętych badaniem 88 pracowało w warunkach szkodliwych i uciążliwych dla zdrowia (w 2004 r. – 86 osób). W większości sekcji PKD zagrożenia dla zdrowia i życia powodowały szkodliwe czynniki związane ze środowiskiem pracy. Udział zatrudnionych w warunkach zagrożenia związanych ze środowiskiem pracy w stosunku do ogółu badanej zbiorowości wyniósł 49 osób na 1000 zatrudnionych. W porównaniu do 2004 r. tylko w grupie zagrożeń czynnikami mechanicznymi odnotowano wzrost omawianego wskaźnika (z 9,2 – w 2004 r. do 12,4 – w 2008 r.), w pozostałych grupach wystąpił spadek (o 1,0). Udział zatrudnionych w warunkach zagrożenia związanych z uciążliwością pracy wyniósł 26 osób na 1000 zatrudnionych objętych badaniem, przy czym najwyższy odnotowano w sekcji „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę” – 146.

Zatrudnieni^a w warunkach zagrożenia w „Przemysle” i „Budownictwie” na 1000 zatrudnionych w zakładach objętych badaniem

Stan w dniu 31 XII

^a Liczeni tylko jeden raz w grupie czynnika przeważającego.

W ocenie aktualnych warunków pracy istotnym elementem jest proces likwidacji, bądź ograniczenia zagrożeń na stanowiskach pracy mający miejsce w ciągu roku, oraz ujawnienie zagrożeń istniejących lub nowo powstałych. Zatrudnieni w warunkach zagrożenia niejednokrotnie narażeni są na działanie kilku czynników szkodliwych dla zdrowia, toteż liczba osobozagrożeń jest sumą czynników szkodliwych działających na pracownika.

W 2008 r. wśród osób zatrudnionych w warunkach zagrożenia czynnikami związanymi ze środowiskiem pracy, zlikwidowano lub ograniczono do poziomu zgodnego z normą 4,8 tys. osobozagrożeń, równocześnie stwierdzono 4,0 tys. nowopowstałych lub nowoujawnionych. Według stanu w dniu 31 XII 2008 r., w omawianej grupie czynników powodujących 26,2 tys. osobozagrożeń, największy procentowy udział (podobnie jak w latach 2004–2007), miały osobozagrożenia spowodowane przez: hałas (56,4%), przemysłowe pyły zwłókniające (14,3%) oraz inne pyły przemysłowe (5,8%).

W porównaniu do sytuacji z końca 2004 i 2005 r. wzrosła liczba osobozagrożeń czynnikami związanymi z uciążliwością pracy o 11,0% oraz 12,8%, natomiast spadek odnotowano w porównaniu do występujących w końcu lat 2006 i 2007 (odpowiednio 1,7% i 2,1%). W 2008 r. wśród czynników tej grupy zagrożeń, największy procentowy udział miały osobozagrożenia spowodowane nadmiernym obciążeniem fizycznym – 40,6%. Grupa zagrożeń czynnikami związanymi z uciążliwością pracy była jedyną spośród pozostałych grup zagrożeń, w której liczba nowoujawnionych osobozagrożeń w ciągu roku przewyższała (o 1,3 tys.) liczbę zlikwidowanych lub ograniczonych do poziomu zgodnego z normą.

W końcu 2008 r. w grupie zagrożeń czynnikami mechanicznymi związanymi z maszynami szczególnie niebezpiecznymi odnotowano 5,9 tys. osobozagrożeń (o 36,0% więcej niż w 2004 r.).

Tabl. 74. **Osobozagrożenia według grup zagrożeń**

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008		
	stan w dniu 31 XII					zlikwi- dowane lub ograni- czone	ujawnio- ne
Zagrożenia czynnikami związanymi ze środowiskiem pracy	23816	25576	23328	24298	26193	4814	3952
w tym:							
substancje chemiczne	1095	740	775	811	775	372	224
w tym rakotwórcze	290	151	246	137	119	23	23
przemysłowe pyły zwłókniające	1927	3765	4003	3803	3742	242	324
w tym rakotwórcze	86	388	115	328	226	24	16
inne pyły przemysłowe	1436	1564	1086	1031	1527	641	306
hałas	13862	14423	14142	14597	14780	2358	2386
wibracja (drgania)	811	842	713	933	1306	602	84
mikroklimat gorący	773	597	674	670	741	142	172
mikroklimat zimny	1033	921	757	807	1016	111	175
promieniowanie jonizujące	325	257	346	287	229	69	8
pola elektromagnetyczne	300	281	236	355	375	125	108
Zagrożenia czynnikami związanymi z uciążliwością pracy	12224	12019	13804	13854	13563	1267	2563
w tym nadmierne obciążenie fizyczne	3123	4009	6010	6414	5510	321	317
Zagrożenia czynnikami mechanicznymi związanymi z maszynami szczególnie niebezpiecznymi	4338	6062	5828	5265	5900	662	475

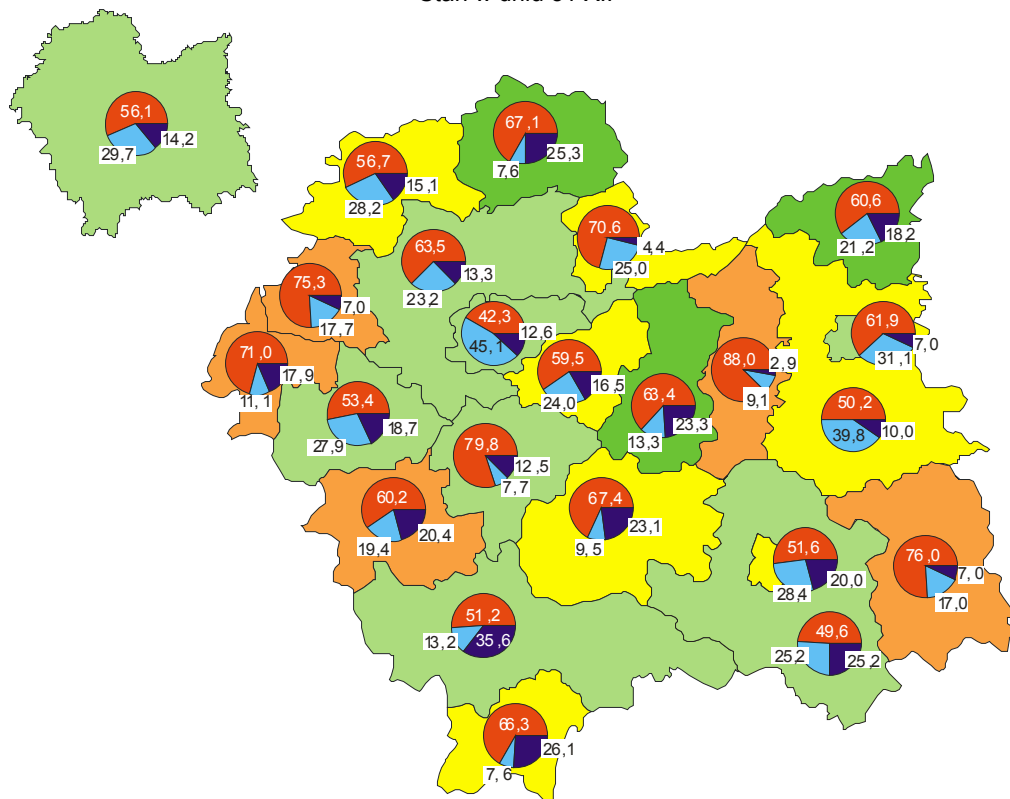

Podobnie jak w latach poprzednich, również w 2008 r. dokonano oceny ryzyka zawodowego stanowisk pracy. W przebadanych zakładach, ocenę taką przeprowadzono dla 34,9 tys. stanowisk, na których było zatrudnionych 187,9 tys. osób (o 7,3 tys. stanowisk oraz 39,7 tys. osób więcej niż w 2004 r.). Spośród badanych stanowisk pracy blisko 80,0% dotyczyło zakładów sektora prywatnego.

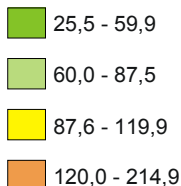
Poprzez zastosowanie odpowiednich środków (technicznych, organizacyjnych oraz ochrony indywidualnej) dla ponad 43% badanych stanowisk pracy ograniczono bądź też całkowicie wyeliminowano istniejące zagrożenia.

Zatrudnieni^a w warunkach zagrożenia według grup zagrożeń oraz powiatów w 2008 r.

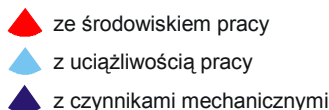
Stan w dniu 31 XII

Zatrudnieni w warunkach zagrożenia na 1000 osób objętych badaniem:

Zagrożenia związane - w %:

a Liczeni tylko jeden raz w grupie czynnika przeważającego.

Z uwagi na zróżnicowany stopień koncentracji zakładów pracy o określonych rodzajach działalności, zmianie ulega przestrzenne rozmieszczenie stanowisk pracy niosących zagrożenie dla zdrowia. W analizowanym okresie największą liczbę osób zatrudnionych w warunkach zagrożenia odnotowano w Krakowie. W 2008 r. odsetek osób pracujących w warunkach zagrożenia w stolicy województwa stanowił 38,3% ogółu pracujących w warunkach szkodliwych i uciążliwych dla zdrowia.

W 2008 r. wśród powiatów województwa najwyższym odsetkiem zatrudnionych w warunkach zagrożenia charakteryzowały się powiaty: oświęcimski – 11,0%, chrzanowski – 6,3%, m. Nowy Sącz – 5,0% oraz m. Tarnów – 4,9%. Łącznie na terenie tych powiatów zatrudnionych było ponad 1/4 ogółu osób pracujących w warunkach szkodliwych w województwie. W pozostałych powiatach odsetek pracujących w warunkach zagrożenia był zróżnicowany i zdecydowanie niższy.

W porównaniu do 2004 r. w 10 powiatach województwa odnotowano spadek liczby zatrudnionych w warunkach zagrożenia, największy w powiatach: myślenickim (spadek o 53,0%), suskim (o 26,5%), tatrzańskim (o 25,2%).

Tabl. 75. **Świadczenia z tytułu pracy w warunkach szkodliwych dla zdrowia i uciążliwych oraz z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych**

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008
Korzystający ze świadczeń z tytułu pracy w warunkach szkodliwych dla zdrowia i uciążliwych (stan w dniu 15 XII)					
Posiłki ^a profilaktyczne oraz regeneracyjne wzmacniające	45596	53046	51434	51671	53522
Napoje	105359	100931	111138	115159	114482
Inne środki odżywcze	16526	19937	19254	16965	15741
Dodatki pieniężne	44660	51803	48497	44974	43817
Skrócony czas pracy	3072	2756	2558	2685	2636
Dodatkowe urlopy	9836	12318	12070	11103	8804
Uprawnienia wynikające z pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze	49033	48955	35209	24640	18371
Świadczenia z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych					
Odszkodowania z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych	1624	1792	2062	2033	2009
w tym z tytułu wypadków przy pracy	1580	1729	1984	1975	1936
Świadczenia wyrównawcze z tytułu wypadków przy pracy lub chorób zawodowych	13	13	13	18	–
Dodatki wyrównawcze z tytułu przeniesienia do innej pracy wskutek wypadków przy pracy lub chorób zawodowych	–	9	5	4	1
Zasiłki wyrównawcze z tytułu odbywania rehabilitacji zawodowej	–	–	2	12	–

^a Bezpłatne łącznie z odpłatnymi.

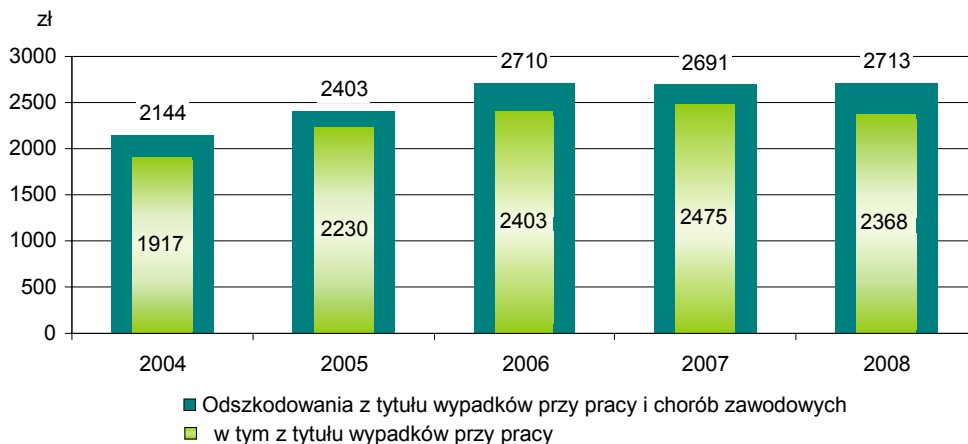
Sprawozdawczość z zakresu warunków pracy dostarcza również informacji na temat świadczeń wypłacanych pracownikom z tytułu pracy w warunkach szkodliwych i uciążliwych dla zdrowia oraz z tytułu wypadków przy pracy.

W przypadku braku możliwości likwidacji zagrożeń występujących na stanowiskach pracy ze względu na aktualny stan wiedzy o możliwościach techniczno-organizacyjnych, osobom zatrudnionym w warunkach zagrożenia przysługują odpowiednie świadczenia z tytułu pracy w warunkach szkodliwych lub uciążliwych dla zdrowia. Według stanu w połowie grudnia 2008 r. liczba pracowników korzystających z prawie wszystkich rodzajów świadczeń przysługujących im z tytułu pracy w warunkach szkodliwych była mniejsza niż w 2004 r., z wyjątkiem dwóch grup świadczeń tj. posiłki regeneracyjne oraz napoje (w ich przypadku odnotowano wzrost odpowiednio o 17,4% oraz 8,7%). Największy spadek (o 62,5%) odnotowano w przypadku osób korzystających z „innych uprawnień”, wśród których do najważniejszych zaliczyć należy prawo do wcześniejszego niż przewidziano ustawowo przejścia na emeryturę.

W województwie małopolskim w 2008 r. z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych zakłady pracy wypłaciły łącznie 2,0 tys. odszkodowań, w tym z tytułu wypadków przy pracy 1,9 tys. (w kraju odpowiednio: 29,1 tys. i 27,9 tys.). W porównaniu do 2004 r. odnotowano wzrost liczby wypłaconych odszkodowań, przy czym największy (o blisko 66%) w przypadku świadczeń z tytułu chorób zawodowych. Łączny koszt wszystkich świadczeń z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych wypłaconych pracownikom w 2008 r. wyniósł 5450,4 tys. zł, i stanowił blisko 6% kwoty krajowej.

Przeciętny koszt jednego świadczenia wypłaconego pracownikom z tytułu doznanego uszczerbku na zdrowiu wskutek choroby zawodowej lub wypadku przy pracy kształtował się na poziomie 2713 zł w tym z tytułu wypadków przy pracy 2368 zł, a zatem był niższy od notowanego w 2004 r. odpowiednio o 569 zł oraz 451 zł.

Średnie koszty świadczeń z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych

12. WYPADKI PRZY PRACY

12.1. Charakterystyka ogólna

Jednym z istotnych aspektów rynku pracy jest bezpieczeństwo pracy. Oprócz warunków pracy charakteryzują je także wypadki przy pracy. Wskaźnikami opisującymi bezpieczeństwo pracy są: wskaźnik wypadkowości (liczba poszkodowanych w wypadkach przy pracy na 1000 pracujących), wskaźnik wypadków śmiertelnych oraz wskaźnik wypadków ciężkich. Na ogólny poziom wymienionych mierników wpływa faktyczne bezpieczeństwo na stanowiskach pracy, ale także udział pracujących w sekcjach tzw. „niebezpiecznych”, tj. „Rybnictwie”, „Górnictwie” oraz „Budownictwie”. Identyfikacja przyczyn oraz skutków wypadków przy pracy może skutecznie wpływać na poprawę warunków pracy, a co za tym idzie bezpieczeństwa pracy.

Praca w Małopolsce należała do najbezpieczniejszych w kraju – w okresie 2004–2008 odnotowywano jeden z najniższych wskaźników wypadkowości w Polsce. Przez cały okres wskaźnik wypadkowości w województwie był niższy od wskaźnika w Polsce. Pod względem bezpieczeństwa pracy najlepszym rokiem był rok 2005, gdy wskaźnik wypadkowości był najniższy i odnotowano najmniej wypadków śmiertelnych.

Tabl. 76. **Wskaźniki wypadkowości**

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008
Wskaźnik wypadkowości:					
Małopolska	6,77	6,36	7,07	7,12	6,75
Polska	8,38	7,99	8,83	8,82	8,96
Wskaźnik wypadków:					
śmiertelnych	0,042	0,030	0,047	0,044	0,032
ciężkich	0,10	0,07	0,10	0,12	0,09

W 2008 r. w zakładach pracy w województwie małopolskim doszło do 6227 wypadków przy pracy i wypadków traktowanych na równi z wypadkami przy pracy, w których poszkodowanych zostało 6270 osób (tj. 6,0% wypadków oraz 6,0% poszkodowanych w kraju). W porównaniu do 2004 r. liczba wypadków zwiększyła się o 12,1%, a liczba poszkodowanych w wypadkach wzrosła o 11,4%.

W 2008 r. doszło do 34 wypadków zbiorowych (0,5% wszystkich wypadków), w których poszkodowanych zostało 77 osób. Było to o 3 wypadki mniej (o 31 osób poszkodowanych mniej) niż w 2004 r.

W podmiotach zaliczanych do sektora publicznego w 2008 r. w wypadkach przy pracy poszkodowanych zostało 1939 osób, co stanowiło 30,9% poszkodowanych ogółem. W okresie 2004–2008 udział ten systematycznie malał (spadek o 6,3 pkt proc. w porównaniu do 2004 r.) – może to świadczyć o wzrastającym bezpieczeństwie pracy w podmiotach sektora publicznego oraz pogarszaniu się bezpieczeństwa pracy w podmiotach sektora prywatnego.

Tabl. 77. **Wypadki przy pracy oraz osoby poszkodowane w wypadkach**

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008
Wypadki przy pracy	5555	5293	5989	6298	6227
rok poprzedni = 100	104,1	95,3	113,1	105,2	98,9
rok 2004 = 100	100,0	95,3	107,8	113,4	112,1
w tym w wypadki zbiorowe	37	27	40	38	34
rok poprzedni = 100	100,0	73,0	148,1	95,0	89,5
rok 2004 = 100	100,0	73,0	108,1	102,7	91,9
Poszkodowani	5626	5331	6056	6356	6270
rok poprzedni = 100	104,3	94,8	113,6	105,0	98,6
rok 2004 = 100	100,0	94,8	107,6	113,0	111,4
Polska = 100	6,4	6,3	6,3	6,4	6,0
w tym w wypadkach zbiorowych	108	65	107	96	77
rok poprzedni = 100	113,7	60,2	164,6	89,7	80,2
rok 2004 = 100	100,0	60,2	99,1	88,9	71,3
ogólna liczba poszkodowanych = 100	1,9	1,2	1,8	1,5	1,2

W strukturze wypadków według PKD w 2008 r. najwięcej osób, które uległy wypadkom pracowało w podmiotach zaliczanych do sekcji: „Przetwórstwo przemysłowe”, „Budownictwo” oraz „Handel i naprawy”. W porównaniu do struktury poszkodowanych w 2004 r. największy wzrost udziału poszkodowanych pracujących odnotowano w sekcjach „Budownictwo”, „Przetwórstwo przemysłowe” oraz „Edukacja”. Najbardziej zmalał udział sekcji „Obsługa nieruchomości i firm”, „Ochrona zdrowia i pomoc społeczna” oraz „Górnictwo”.

Tabl. 78. **Struktura poszkodowanych w wypadkach według sekcji PKD**

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
sektor publiczny	37,2	34,5	33,4	31,6	30,9
sektor prywatny	62,8	65,5	66,6	68,4	69,1
w tym:					
Górnictwo	2,9	2,4	1,8	1,8	1,8
Przetwórstwo przemysłowe	34,5	33,4	34,5	35,1	36,5
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę	2,2	2,1	2,3	2,4	2,0
Budownictwo	10,5	11,0	11,5	11,1	12,6
Handel i naprawy	11,9	13,9	12,6	12,6	11,0
Hotele i restauracje	1,5	1,7	1,6	2,1	2,1
Transport, gospodarka magazynowa i łączność ...	5,0	4,8	5,4	5,6	5,9
Pośrednictwo finansowe	1,7	1,4	1,2	1,1	0,8
Obsługa nieruchomości i firm	7,3	5,8	5,4	5,7	4,8
Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i zdrowotne	3,8	4,4	4,1	4,0	4,0
Edukacja	3,1	4,0	4,6	4,6	4,4
Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	11,5	11,2	11,3	10,0	10,2

W 2008 r. – w porównaniu do 2004 r. – najbardziej wzrosła liczba poszkodowanych w sekcjach „Hotele i restauracje” (o 59,0%), a najbardziej zmalała w sekcji „Pośrednictwo finansowe” (o 44,2%).

Tabl. 79. **Poszkodowani według wybranych sekcji PKD w 2008 r.**

Wyszczególnienie	W liczbach bez- względ- nych	2004= =100	2005= =100	2006= =100	2007= =100
Ogółem	6270	111,4	117,6	103,5	98,6
sektor publiczny	1939	92,7	105,6	95,9	96,5
sektor prywatny	4331	122,6	124,0	107,3	99,6
w tym:					
Górnictwo	112	68,7	86,8	100,0	97,4
Przetwórstwo przemysłowe	2289	118,1	128,7	109,7	102,7
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę	127	102,4	115,5	90,7	84,1
Budownictwo	792	134,0	134,9	114,0	111,9
Handel i naprawy	690	103,4	92,9	90,7	86,1
Hotele i restauracje	132	159,0	146,7	134,7	100,8
Transport, gospodarka magazynowa i łączność	370	130,7	145,7	112,5	104,2
Pośrednictwo finansowe	53	55,8	68,8	73,6	73,6
Obsługa nieruchomości i firm	304	74,3	99,0	93,0	84,0
Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i zdrowotne	249	117,5	105,1	100,0	98,4
Edukacja	273	156,9	129,4	97,8	93,2
Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	637	98,5	106,7	93,1	100,5

Ze względu na wielkość zakładu najwięcej poszkodowanych pracowało w zakładach o liczbie pracujących powyżej 500 osób oraz od 50 do 249 osób (odpowiednio 34,2% i 31,1% ogółu poszkodowanych w 2008 r.). Taki podział struktury, z niewielkimi różnicami, utrzymywał się przez okres 2004–2008.

12.2. Struktura demograficzno-zawodowa poszkodowanych

W 2008 r. udział mężczyzn w ogólnej liczbie poszkodowanych wyniósł 71,9% (wzrost o 1,9 pkt proc. w porównaniu do 2004 r.). Jedynie w sekcjach „Ochrona zdrowia i pomoc społeczna”, „Edukacja”, „Pośrednictwo finansowe” oraz „Hotele i restauracje” większość poszkodowanych stanowiły kobiety, co wynika z silnego sfeminizowania tych sekcji.

W 2008 r. wypadkom przy pracy uległy 1763 kobiety (tj. 28,1% ogółu poszkodowanych; w 2004 r. – 30,0%). Najwięcej poszkodowanych kobiet pracowało w sekcji „Ochrona zdrowia i pomoc społeczna”, „Przetwórstwo przemysłowe” oraz „Handel”. W latach 2004–2008 najmniej kobiet ulegało wypadkom w sekcjach „Górnictwo”, „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę” oraz „Budownictwo”, co ma związek z maskulinizacją podmiotów zaliczanych do tych sekcji.

Cechą charakterystyczną dla całego badanego okresu była większa liczba poszkodowanych mężczyzn w sektorze prywatnym (77,0% ogółu poszkodowanych osób w sektorze prywatnym w 2008 r.; od 2004 r. udział ten rokrocznie wzrastał), a kobiet w sektorze publicznym (51,1% w 2008 r.). Wpływ na taką sytuację miała struktura pracujących według płci w podmiotach sfeminizowanych sekcji „Ochrona zdrowia i pomoc społeczna” oraz „Edukacja”, które w dużym stopniu funkcjonują w sektorze publicznym.

W podziale ze względu na wiek poszkodowanego w 2008 r. najliczniejszą grupę stanowiły osoby w wieku 25–34 lata (28,7% ogółu poszkodowanych). Najwięcej poszkodowanych mężczyzn należało do grupy wieku 25–34 lata (31,1% poszkodowanych mężczyzn), a kobiet do grupy 45–54 lat (34,1% poszkodowanych kobiet). Tendencje takie utrzymywały się przez cały okres 2004–2008. Najmniejszy odsetek poszkodowanych stanowiły osoby młodociane (tj. w wieku mniej niż 18 lat) oraz osoby będące w wieku 65 lat i więcej – co jest związane z niewielkim udziałem tych grup wiekowych w liczbie pracujących.

Tabl. 80. **Struktura poszkodowanych w wypadkach przy pracy według wieku**

Wyszczególnienie	Ogółem	W wieku							
		17 lat i mniej	18 – 24	25 – 34	35 – 44	45 – 54	55 – 64	65 lat i więcej	
Ogółem	2004	100,0	0,2	11,5	29,3	29,0	25,1	4,6	0,3
	2005	100,0	0,3	11,5	30,2	27,0	25,8	4,9	0,3
	2006	100,0	0,3	12,3	28,1	26,2	26,5	6,4	0,2
	2007	100,0	0,2	14,1	27,6	25,6	25,7	6,4	0,3
	2008	100,0	0,4	13,2	28,7	25,1	25,1	7,2	0,4
Mężczyźni	2004	100,0	0,3	13,0	32,1	28,0	22,0	4,4	0,3
	2005	100,0	0,4	12,9	32,8	26,2	23,1	4,5	0,2
	2006	100,0	0,3	14,4	30,4	25,0	23,2	6,4	0,2
	2007	100,0	0,2	16,6	30,7	24,3	22,1	6,0	0,2
	2008	100,0	0,3	15,2	31,1	24,1	21,6	7,3	0,4
Kobiety	2004	100,0	0,1	8,1	22,7	31,4	32,3	5,0	0,4
	2005	100,0	0,1	8,4	24,0	29,0	32,2	5,7	0,5
	2006	100,0	0,2	7,4	22,4	29,1	34,2	6,6	0,2
	2007	100,0	0,2	8,4	20,4	28,9	34,1	7,5	0,5
	2008	100,0	0,4	7,9	22,5	27,7	34,1	6,9	0,5

W podziale poszkodowanych ze względu na staż pracy na zajmowanym stanowisku pracy najliczniejszą grupą poszkodowanych byli pracujący najkrócej: mniej niż 2 lata (37,3% poszkodowanych w 2008 r.; wzrost o 6,5 pkt proc. w porównaniu do 2004 r.) a także pracujący o stażu pracy od 2 do 4 lat (16,1%; wzrost o 3,2 pkt proc.). Pracujący najkrócej stanowili także najliczniejszą grupę wśród poszkodowanych śmiertelnie oraz poszkodowanych ciężko. Osoby pracujące dłużej ulegały mniejszej liczbie wypadków.

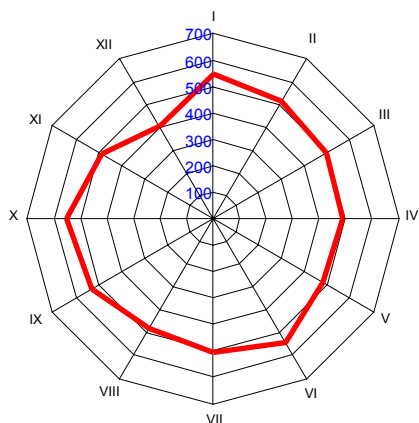
Taki podział poszkodowanych ze względu na staż pracy może świadczyć nie tylko o małym doświadczeniu zawodowym poszczególnych poszkodowanych, ale także o niedostatecznym przeszkoleniu bhp (lub spadku jakości szkolenia) pracowników nowo przyjmowanych do pracy.

W strukturze poszkodowanych według dużych grup zawodów w okresie 2005–2008 najwięcej poszkodowanych pracowało w zawodach zaliczanych do grupy zawodów „Robotnicy obróbki metali i mechanicy maszyn i urządzeń” (16,3% w 2008 r.) oraz „Górnicy i robotnicy budowlani” (10,3%). Wśród mężczyzn dominowały wyżej wymienione grupy zawodów (odpowiednio 22,4% oraz 14,2%), natomiast najwięcej poszkodowanych kobiet pracowało w zawodach zaliczanych do grupy „Pracownicy przy pracach prostych w handlu i usługach” (15,3% w 2008 r.) oraz „Specjaliści nauk przyrodniczych i ochrony zdrowia” (14,9%).

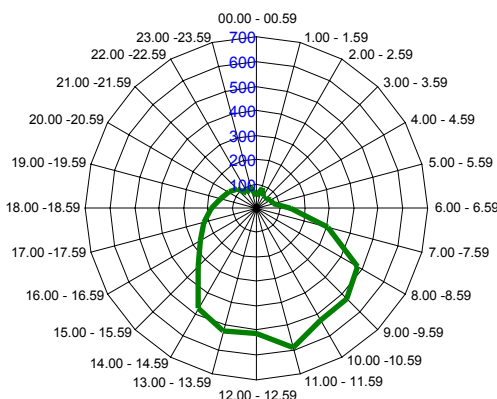
W 2008 r. odnotowano 7 zawodów, w których pracowało więcej niż 100 poszkodowanych w wypadkach osób. Od kilku lat nadal do największej liczby wypadków dochodzi wśród sprzedawców (225 poszkodowanych w 2008 r.). Wśród mężczyzn najwięcej wypadków dotyka pracujących w zawodzie „kierowca samochodu osobowego” oraz „ślusarz” a wśród kobiet – pracujących w zawodzie „sprzedawca” oraz „pielęgniarka”.

Średnia (dla lat 2005–2008) liczba poszkodowanych w wypadkach przy pracy według miesiący, godziny wypadku w ciągu dnia oraz godziny pracy (pierwsze 8 godzin)

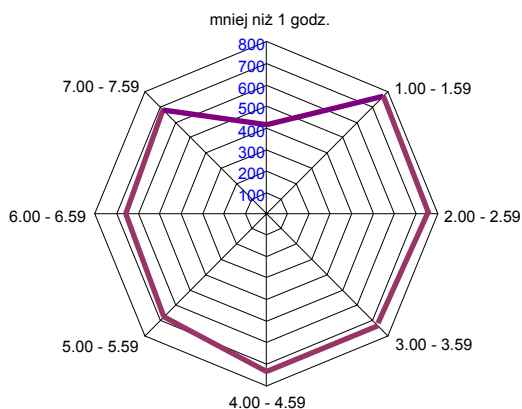
Miesiące

Godzina w ciągu dnia

Godzina pracy (pierwsze 8 godzin)

Biorąc pod uwagę miesiąc, w którym wydarzył się wypadek, w 2008 r. najwięcej osób poszkodowanych odnotowano we wrześniu, październiku oraz styczniu, ale rozkład ten nie wykazywał trwałych tendencji i ulegał zmianom od 2005 r. Dla okresu 2005–2008 charakterystyczna była jedynie mała ilość osób poszkodowanych rokrocznie w grudniu.

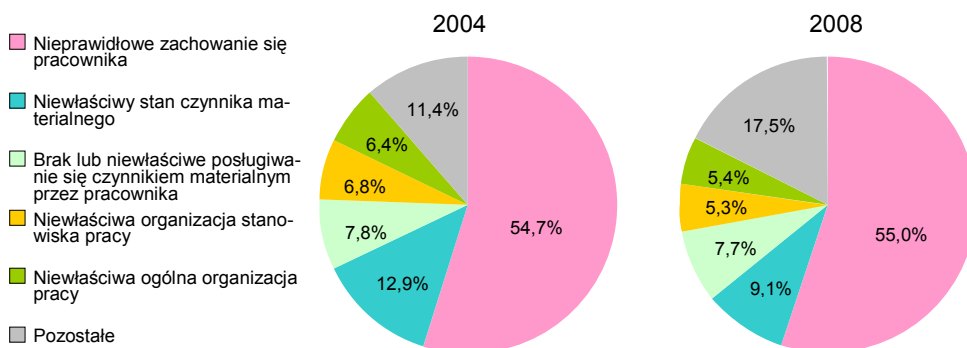
W podziale na godzinę wypadku w ciągu dnia, w godzinach od 7.00 do 17.00 (czyli w godzinach, w których pracuje najwięcej osób) od 2005 r. rokrocznie odnotowywano ok. 3/4 wszystkich wypadków, przy czym najwięcej wypadków miało miejsce między godziną 11.00 a 12.00.

Analizując czas trwania pracy pracownika poszkodowanego w wypadku, można stwierdzić, że w latach 2005–2008 osoby poszkodowane w wypadkach w pierwszych 8 godzinach pracy stanowiły średnio w roku 90,5% wszystkich poszkodowanych. Najwięcej poszkodowanych w wypadkach uległo im w drugiej godzinie swojej pracy (średnio 14,3% wypadków, które wystąpiły w pierwszych 8 godzinach pracy). Cechą charakterystyczną była najmniejsza liczba wypadków odnotowywana w pierwszej godzinie pracy (średnio 7,6% wypadków, które wystąpiły w pierwszych 8 godzinach pracy).

12.3. Przyczyny wypadków i wydarzenia powodujące wypadki

Wypadek przy pracy może mieć kilka przyczyn. Przyczyny wypadków przy pracy charakteryzują liczbę osób, jaka uległa wypadkom, czyli są badane dla każdej osoby poszkodowanej; poszkodowani są liczeni tyle razy, ile przyczyn miał wypadek przy pracy. W omawianym okresie przyczyny były zgrupowane w 10 podstawowych grupach przyczyn.

Struktura przyczyn wypadków przy pracy

W 2008 r. odnotowano 11908 przyczyn wypadków. Średnio 1 wydarzenie miało 1,9 przyczyny. W strukturze grup przyczyn wypadków 55,0% stanowiło „nieprawidłowe zachowanie się pracownika” – do tej grupy zaliczane są: nieznanomość zagrożenia, nieznanomość przepisów i zasad bezpieczeństwa i higieny pracy, lekceważenie zagrożenia (brawura, ryzykanctwo), lekceważenie poleceń przełożonych, niedostateczna koncentracja uwagi na wykonywanej pracy; zaskoczenie lub niespodziewane zdarzenie, niewłaściwe tempo pracy.

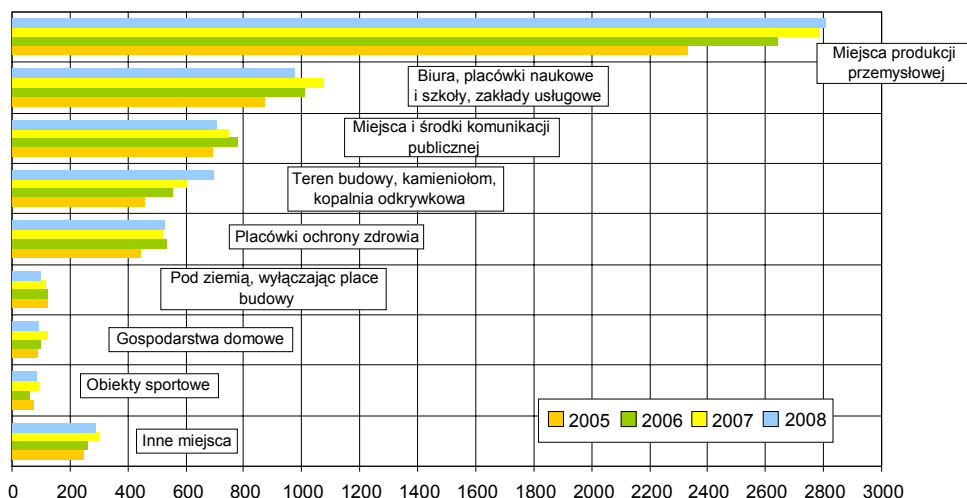
W grupie przyczyn „nieprawidłowe zachowanie się pracownika”, w okresie 2004–2008, dominującą przyczyną była „niedostateczna koncentracja uwagi na wykonywanej pracy” (46,2% wszystkich przyczyn tej grupy) oraz „zaskoczenie, niespodziewane zdarzenie” (37,8%). Te dwie przyczyny były głównymi przyczynami wszystkich wypadków w okresie 2004–2008.

Trzeba jednak pamiętać, że udział grup przyczyn „niewłaściwa organizacja stanowiska pracy” oraz „niewłaściwa ogólna organizacja pracy” jest nieco zaniżony. Stwierdzenie tych przyczyn może bowiem powodować dalsze konsekwencje (np. postępowanie Państwowej Inspekcji Pracy), a to z kolei może wywoływać skutki prawne dla pracodawcy.

W 2008 r. wydarzenia, które spowodowały śmierć poszkodowanego miały średnio 3,5 przyczyny – liczba ta wzrosła z 2,3 w roku 2004. Może to świadczyć o dokładniejszym ustalaniu i opisywaniu przyczyn wypadków śmiertelnych. W latach 2004–2008 śmierć najczęściej spowodowana była przyczynami zaliczanymi do grup przyczyn „nieprawidłowe zachowanie się pracownika” oraz „niewłaściwa ogólna organizacja pracy”, przy czym przyczyny z drugiej grupy w 2008 r. występowały ponad 2 razy częściej niż w 2004 r. Nieprawidłowe zachowanie się pracownika było także najczęstszą przyczyną wypadków powodujących ciężkie obrażenia ciała.

Wydarzenia powodujące uraz rejestrowane są w podziale na 9 grup. Spośród nich w omawianym okresie najwięcej osób zostało poszkodowanych wskutek „uderzeń przez obiekt będący w ruchu” oraz „uderzeń w nieruchomy obiekt” (w 2008 r. odpowiednio 23,5% i 23,2% poszkodowanych). Aż 1/3 wypadków śmiertelnych była następstwem „uderzenia w nieruchomy obiekt” (10 wydarzeń). Najczęstszymi czynnościami wykonywanymi przez pracowników w momencie wypadku było „poruszanie się” (33,3% poszkodowanych w 2008 r.) oraz „operowanie przedmiotami” (18,0%). Te dwie czynności dominowały rokrocznie w okresie 2005–2008.

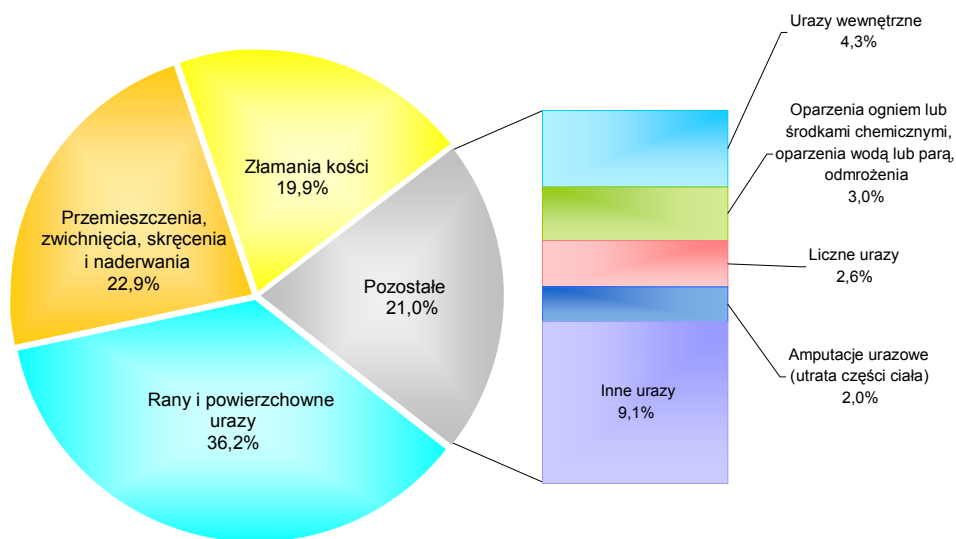
Wydarzenia powodujące uraz według miejsc wypadku

Ze względu na miejsce powstania wypadku, czyli miejsce, w którym przebywał pracownik w chwili wypadku, w latach 2005–2008 najczęściej poszkodowanych znajdowało się w „miejscach produkcji przemysłowej” oraz w „biurach, placówkach naukowych i szkołach, zakładach usługowych” (w 2008 r. odpowiednio 44,8% i 15,5%).

Konsekwencjami wypadków przy pracy są urazy osób poszkodowanych. Ze względu na rodzaj są one klasyfikowane w 9 grupach. W 2008 r. dominowały 3 grupy: „rany i powierzchowne urazy”, „przemieszczenia, zwichnięcia, skręcenia i naderwania” oraz „złamania kości” – razem te urazy stwierdzono u 79,0% poszkodowanych w 2008 r. Podobna struktura urazów występowała w latach poprzednich. Cechą charakterystyczną było coroczne zwiększanie się udziału jednego rodzaju urazów „ran i powierzchownych urazów” (wzrost o 2,7 pkt proc. w porównaniu do 2005 r.), przy jednoczesnym nieznacznym zmniejszaniu się udziału pozostałych grup urazów.

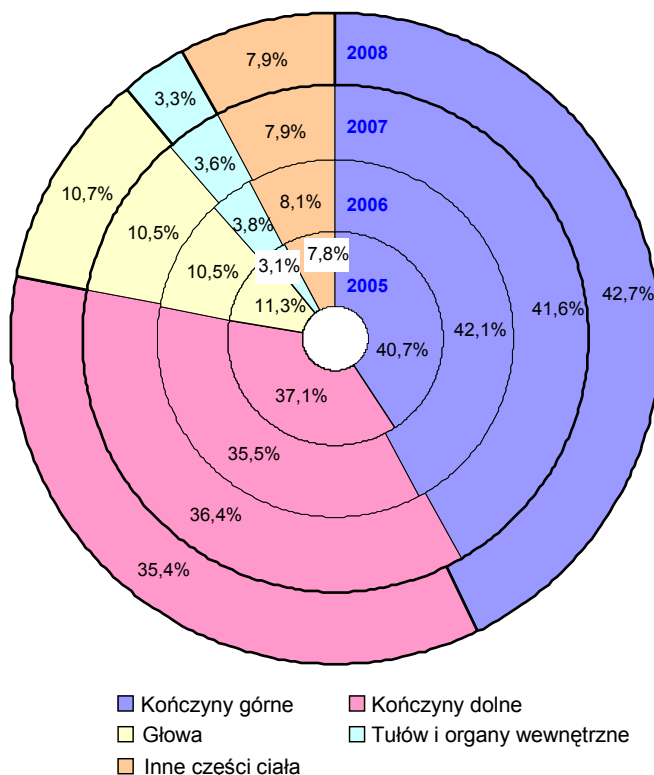
Struktura urazów, którym ulegali poszkodowani w wypadkach przy pracy według rodzaju urazu w 2008 r.

Ze względu na umiejscowienie urazu w okresie 2005–2008 dominowały urazy kończyn górnych (ponad 40% wszystkich urazów), kończyn dolnych (ponad 35%) oraz urazy głowy (ponad 10%).

Charakterystyczną cechą dla urazów kończyn była większa liczba urazów kończyn dolnych w sektorze publicznym niż prywatnym (w okresie 2005–2008 średnio o 10,1 pkt proc.) oraz więcej urazów kończyn górnych w sektorze prywatnym niż publicznym (średnio o 13,4 pkt proc.).

Struktura urazów, którym ulegali poszkodowani w wypadkach przy pracy według umiejscowienia urazu

12.4. Skutki wypadków i straty wywołane wypadkami

Wypadki przy pracy oddziałują nie tylko na osoby bezpośrednio poszkodowane powodując urazy, ale generują także straty czasu pracy innych osób oraz straty przemysłowe (uszkodzone maszyny, narzędzia, budynki, materiały itp.). Wypadki przy pracy, do których doszło w 2008 r. spowodowały straty ponad 2,5 tys. roboczogodzin osób nie będących ofiarami wypadków, które jednak wskutek wypadków nie mogły pracować. Straty te były większe niż w 2004 r., ale mniejsze niż w latach 2005–2007.

Straty materialne (bez strat związanych ze stratami czasu pracy) podmiotów, w których doszło do wypadków, w 2008 r. wyszacowano na 1,8 mln zł. Było to o prawie 0,5 mln więcej niż rok wcześniej, ale o 1,4 mln mniej niż w 2006 r., kiedy to odnotowano największe straty w okresie 2004–2008.

Tabl. 81. Podstawowe informacje o stratach spowodowanych wypadkami przy pracy

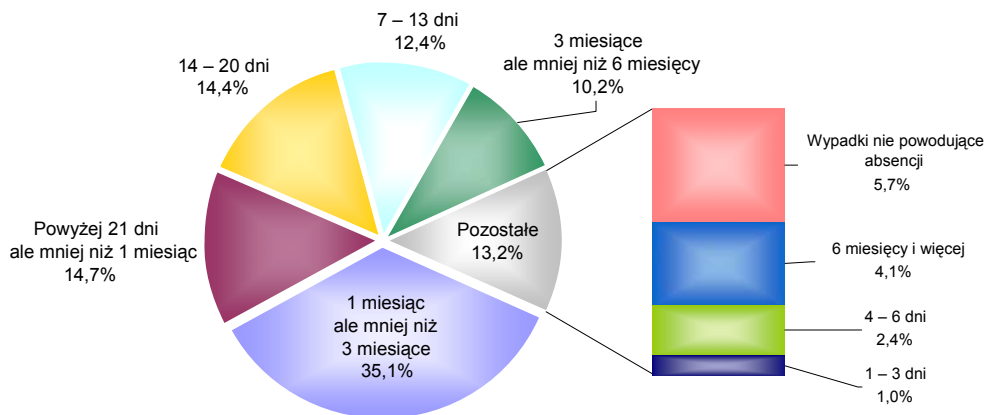
L a t a	Liczba dni niezdolności do pracy osób poszkodowanych		Straty czasu pracy innych osób spowodowane wypadkami	Szacunkowe straty materialne spowodowane wypadkami
	w tys. roboczogodzin	na 1 poszkodowanego ^a w dniach	w roboczogodzinach	w tys. złotych
2004	277,3	49,6	1827	1435,8
2005	257,7	48,6	2889	2376,0
2006	287,4	47,8	3234	3235,5
2007	304,6	48,2	3024	1375,1
2008	284,9	45,6	2461	1834,1

a Bez osób poszkodowanych w wypadkach śmiertelnych.

Wypadki przy pracy spowodowały absencję osób poszkodowanych w pracy. W 2008 r. było to 5886 osób, które nie były w pracy dzień lub dłużej. Najwięcej poszkodowanych w wypadkach było nieobecnych w pracy od 1 miesiąca (liczonego przeciętnie jako 30 dni) do 3 miesięcy. Tendencje takie utrzymywały się przez cały okres 2004–2008. Średnio 1 osoba poszkodowana w 2008 r. przez 46 dni była nieobecna w pracy, przy czym wskaźnik ten od 2004 r. rokrocznie malał. Charakterystycznym zjawiskiem była dłuższa absencja mężczyzn niż kobiet (w 2008 r. mężczyźni – 48 dni; kobiety – 39 dni).

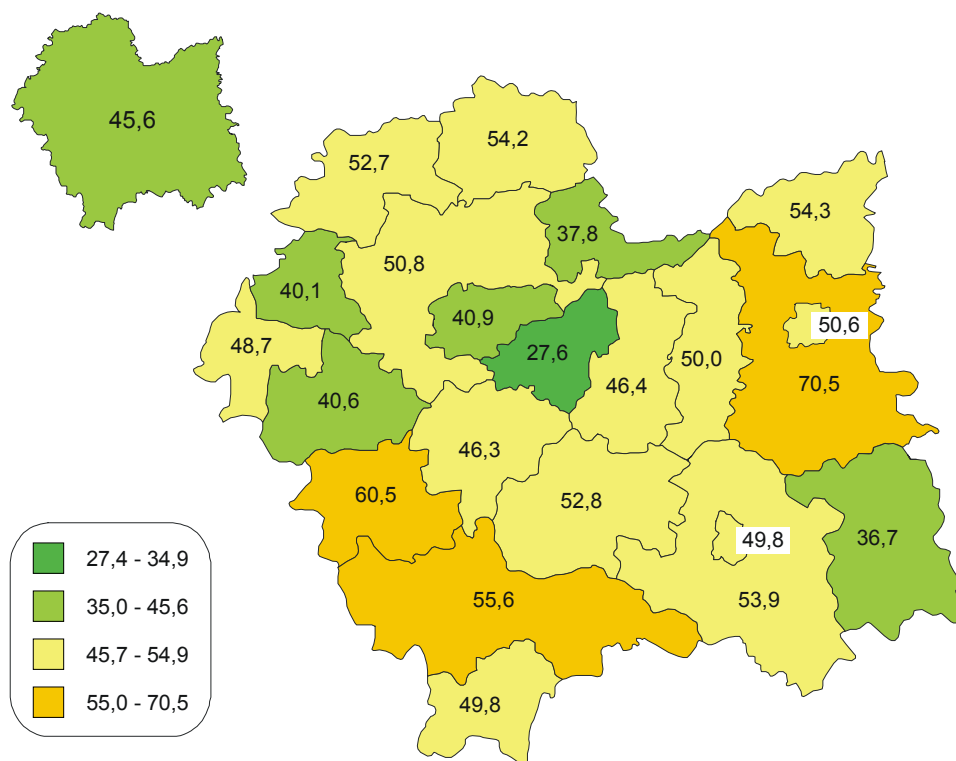
W okresie 2004–2008 średni udział osób poszkodowanych nieobecnych w pracy powyżej 3 dni wyniósł 93,4% ogółu poszkodowanych. Średnio w roku 310 wypadków (5,2%) nie powodowało ani jednego dnia nieobecności osoby poszkodowanej w pracy.

Struktura poszkodowanych w wypadkach przy pracy według długości trwania absencji w pracy w 2008 r.

Najdłużej nieobecne w pracy były osoby poszkodowane w powiecie tarnowskim (prawie 71 dni nieobecności przypadających na 1 poszkodowanego), najkrócej – w mieście Kraków (średnio 27 dni).

**Dni absencji w pracy poszkodowanych w wypadkach przy pracy
na 1 poszkodowanego według powiatów w 2008 r.**

U w a g a. Bez osób poszkodowanych w wypadkach śmiertelnych.

12.5. Wypadki w rolnictwie indywidualnym

Wypadki w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie nie podlegają badaniom statystycznym na statystycznych kartach wypadku Z-KW, są jedynie odnotowywane przez Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS). Mają związek z przyznanymi przez KRUS odszkodowaniami za poniesiony, skutek wypadku, trwałe lub długotrwałe uszczerbek na zdrowiu. Jednak za wypadek przy pracy nie jest uznany wypadek, który był spowodowany umyślnie, tj. w celu wyłudzenia odszkodowania, a także był skutkiem rażącego niedbalstwa lub nietrzeźwości. Decyzja odmowna przyznania świadczenia wydawana jest również w sytuacji, gdy poszkodowany na skutek zdarzenia nie doznał stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu.

Na podstawie informacji z KRUS można wnioskować, że w okresie 2004–2008 poprawiło się bezpieczeństwo pracy w rolnictwie indywidualnym. Świadczyć o tym może mniejsza o 31,3% liczba poszkodowanych w 2008 r. niż w 2004 r., a także znaczący spadek wypadków śmiertelnych w omawianym okresie.

Tabl. 82. **Poszkodowani w wypadkach przy pracy w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie**

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008
Ogółem	2192	1575	1542	1543	1506
w tym wypadki śmiertelne	12	6	6	9	5
Wydarzenia powodujące urazy:					
upadek osób	1108	798	811	765	820
uderzenie lub przygniecenie przez spadające przedmioty	136	84	88	100	115
przejechanie, uderzenie, pochwycenie przez środki transportu w ruchu	52	44	43	42	24
pochwycenie i uderzenie przez części ruchome maszyn i urządzeń	402	241	231	248	238
uderzenia, przygniecenie, pogryzienie przez zwierzęta	172	129	114	162	117
działanie:					
skrajnych temperatur	22	15	13	12	11
materiałów szkodliwych	2	3	1	1	4
inne wydarzenia	298	261	241	213	177

Ź r ó d ł o: dane Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego.

13. MAŁOPOLSKA NA TLE INNYCH WOJEWÓDZTW

W rozdziale zaprezentowano podstawowe informacje o rynku pracy w województwie małopolskim w 2008 r. na tle innych województw, ze szczególnym uwzględnieniem województw sąsiadujących z Małopolską. W tym celu wybrano podstawowe cechy opisujące rynek pracy i zamieszczono je w tablicach. Dla niektórych kategorii wyliczono lokatę województw pod względem danej cechy. Następnie wybrano cechy najistotniejsze dla rynku pracy, obliczono dla nich podstawowe miary statystyczne, wyniki podano w zestawieniu tabelarycznym, a niektóre opatrzone komentarzem słownym. W celu doprowadzenia wybranych zmiennych do porównywalności wybrano metodę unitaryzacji, pozwalającą na wyliczenie wskaźnika syntetycznego i sporządzenie rankingu województw.

Dla lepszego zobrazowania przestrzennego zjawisk oraz wizualnego umiejscowienia Małopolski na tle innych województw, w części kończącej rozdział zamieszczono szereg kartogramów. Przedziały klasowe zbudowano w taki sposób, aby wskazać województwa o najwyższych i najniższych poziomach cech, a także przedstawić te, w których przyjmowały one wartość poniżej oraz powyżej przeciętnego poziomu w Polsce; średnia krajowa stanowiła granicę jednego z przedziałów.

Uwaga do tablic 83, 85, 86 i 87.

Kursywą oznaczono wiersze zawierające dane dla województw: podkarpackiego, śląskiego i świętokrzyskiego, jako województw ościennych w stosunku do województwa małopolskiego.

Tabl. 83. **Małopolska na tle kraju i innych województw w 2008 r.**

Wyszczególnienie	Pracujący w gospodarce narodowej ^a w tys.	Pracujący w gospodarce narodo- wej ^a na 1000 ludności		Struktura pracujących w gospodarce narodowej ^a w %		
		osoby	lokata	sektor rolniczy	sektor przemysło- wy	sektor usługowy
Polska	13711,0	359,5	x	15,6	28,7	55,7
Dolnośląskie	1010,0	351,0	8	7,4	32,6	60,0
Kujawsko-pomorskie	709,9	343,3	9	16,7	30,3	53,0
Lubelskie	769,3	355,9	5	36,2	18,5	45,3
Lubuskie	318,1	315,3	13	8,7	33,3	58,0
Łódzkie	970,3	380,7	3	19,9	29,9	50,2
Małopolskie	1121,0	341,0	10	16,4	27,3	56,3
Mazowieckie	2252,6	432,8	1	14,2	21,4	64,4
Opolskie	321,5	311,2	15	15,5	31,0	53,5
<i>Podkarpackie .....</i>	<i>690,7</i>	<i>329,0</i>	<i>12</i>	<i>23,0</i>	<i>28,5</i>	<i>48,5</i>
Podlaskie	418,8	351,5	6	33,2	20,3	46,5
Pomorskie	736,3	331,7	11	8,4	31,3	60,3
<i>Śląskie .....</i>	<i>1633,0</i>	<i>351,5</i>	<i>7</i>	<i>4,3</i>	<i>38,3</i>	<i>57,4</i>
<i>Świętokrzyskie .....</i>	<i>468,9</i>	<i>368,4</i>	<i>4</i>	<i>30,6</i>	<i>23,8</i>	<i>45,6</i>
Warmińsko-mazurskie ..	426,5	298,8	16	15,9	29,7	54,4
Wielkopolskie	1331,9	392,0	2	15,8	32,8	51,4
Zachodniopomorskie	532,2	314,4	14	8,7	27,9	63,4

Tabl. 83. **Małopolska na tle innych województw w 2008 r. (cd.)**

Wyszczególnienie	Udział w ogólnej liczbie pracujących w gospodarce narodowej ^a w %		Zatrudnieni ^b w warunkach zagrożenia		Średni koszt odszkodowania z tytułu wypadków przy pracy w zł	Wskaźnik wypadkowości
	zatrudnionych na podstawie stosunku pracy	właścicieli, współwłaścicieli i pomagających członków rodzin	w tys.	na 1000 zatrudnionych ^c		
Polska	74,4	25,2	601,1	112,2	2643	8,96
Dolnośląskie	81,3	18,0	56,3	132,6	2494	11,48
Kujawsko-pomorskie	72,2	27,4	28,1	109,0	2195	9,62
Lubelskie	55,0	44,6	19,8	97,6	3188	7,65
Lubuskie	79,6	19,9	16,4	132,0	2486	11,12
Łódzkie	68,2	31,5	23,8	71,4	2539	8,61
Małopolskie	72,6	27,0	38,2	87,5	2368	6,75
Mazowieckie	79,5	20,3	58,7	63,9	4422	6,71
Opolskie	72,7	26,4	19,3	164,9	2251	9,85
<i>Podkarpackie .....</i>	<i>67,4</i>	<i>32,1</i>	<i>28,0</i>	<i>106,6</i>	<i>2183</i>	<i>8,13</i>
Podlaskie	57,2	42,5	8,4	71,0	2118	9,44
Pomorskie	80,1	19,6	34,5	114,8	2386	9,57
<i>Śląskie .....</i>	<i>83,9</i>	<i>15,7</i>	<i>134,0</i>	<i>166,7</i>	<i>2935</i>	<i>9,74</i>
<i>Świętokrzyskie .....</i>	<i>58,2</i>	<i>41,4</i>	<i>15,3</i>	<i>107,4</i>	<i>2459</i>	<i>8,30</i>
Warmińsko-mazurskie ..	73,9	25,6	18,5	118,2	2226	11,66
Wielkopolskie	75,0	24,4	74,0	127,3	2177	10,54
Zachodniopomorskie	77,3	22,0	27,8	155,9	2506	9,94

Tabl. 83 **Małopolska na tle innych województw w 2008 r. (cd)**

Wyszczególnienie	Stopa bezrobocia		Bezrobotni zarejestrowani ^a w tys.	Udział bezrobotnych ^a		
	według BAEL	rejestrowanego ^a		z prawem do zasiłku	długotrwale	
	w %	lokata		w % ogółu bezrobotnych		
Polska	7,1	9,5	x	1473,8	18,4	34,0
Dolnośląskie	9,1	10,0	9	113,9	20,1	29,2
Kujawsko-pomorskie	9,1	13,3	13-14	110,3	20,5	35,2
Lubelskie	8,8	11,2	10	101,6	11,5	39,9
Lubuskie	6,5	12,5	11	46,3	22,9	26,8
Łódzkie	6,7	9,2	6	99,2	19,8	33,3
Małopolskie	6,2	7,5	4	97,8	17,3	34,1
Mazowieckie	6,0	7,3	3	178,0	17,6	40,8
Opolskie	6,6	9,8	8	35,7	17,8	26,5
<i>Podkarpackie .....</i>	<i>8,2</i>	<i>13,0</i>	<i>12</i>	<i>115,6</i>	<i>16,1</i>	<i>39,9</i>
Podlaskie	6,4	9,7	7	45,8	13,9	32,6
Pomorskie	5,5	8,4	5	67,8	23,4	28,1
<i>Śląskie .....</i>	<i>6,6</i>	<i>6,9</i>	<i>2</i>	<i>122,7</i>	<i>17,2</i>	<i>30,0</i>
<i>Świętokrzyskie .....</i>	<i>8,8</i>	<i>13,7</i>	<i>15</i>	<i>77,7</i>	<i>15,1</i>	<i>43,2</i>
Warmińsko-mazurskie ..	7,5	16,8	16	87,4	22,6	31,5
Wielkopolskie	6,1	6,4	1	91,4	20,3	26,9
Zachodniopomorskie	9,6	13,3	13-14	82,5	20,8	30,6

Tabl. 83. **Małopolska na tle innych województw w 2008 r. (dok.)**

Wyszczególnienie	Współczynnik aktywności zawodowej	Wskaźnik zatrudnienia	Wskaźnik wykorzystania wolnych miejsc pracy – przeciętna w roku	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gospodarce narodowej	
	w %			w zł	lokata
Polska	54,2	50,4	1,50	2942,17	×
Dolnośląskie	52,9	48,1	1,79	2923,58	4
Kujawsko-pomorskie	52,4	47,7	1,24	2527,93	13
Lubelskie	55,2	50,4	1,01	2603,71	10
Lubuskie	52,4	49,0	1,80	2498,00	14
Łódzkie	55,3	51,6	1,35	2555,73	11
Małopolskie	53,6	50,4	1,39	2712,31	5
Mazowieckie	58,9	55,3	1,80	3771,71	1
Opolskie	51,2	47,8	1,92	2667,92	7
Podkarpackie	54,7	50,2	0,77	2489,98	15
Podlaskie	54,6	51,1	1,12	2610,21	9
Pomorskie	52,7	49,8	1,91	2928,24	3
Śląskie	51,7	48,3	1,38	3020,68	2
Świętokrzyskie	56,6	51,6	0,94	2548,80	12
Warmińsko-mazurskie	51,3	47,5	1,26	2474,26	16
Wielkopolskie	55,0	51,6	1,46	2693,11	6
Zachodniopomorskie	50,4	45,6	1,81	2630,07	8

a Stan w dniu 31 XII. **b** Liczeni tylko jeden raz w grupie czynnika przeważającego. **c** W zakładach objętych badaniem danej zbiorowości.

Do dalszego opisu wybrano 10 zmiennych, a pozostałe pominięto ze względu na to, że nie można jednoznacznie określić, czy ich poziom – z punktu widzenia rynku pracy – ma charakter pozytywny czy negatywny. Wybrane cechy podzielono na takie, które im wyższy osiągają poziom, tym lepiej dla rynku pracy (stymulanty), a mianowicie:

- współczynnik aktywności zawodowej,
  - wskaźnik zatrudnienia,
  - pracujący na 1000 ludności,
  - wskaźnik wykorzystania wolnych miejsc pracy,
  - przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gospodarce narodowej,
- oraz te, których niższy poziom świadczy o korzystniejszej sytuacji na rynku pracy (destymulanty):
- stopa bezrobocia według BAEL,
  - stopa bezrobocia rejestrowanego,
  - udział bezrobotnych długotrwale w % ogółu bezrobotnych,
  - wskaźnik wypadkowości,
  - zatrudnieni w warunkach zagrożenia na 1000 ludności.

Tabl. 84. **Podstawowe statystyki opisowe cech wybranych jako stymulanty i destymulanty w 2008 r.**

Wyszczególnienie	Średnia arytmetyczna	Me-diana	Mini-mum	Maksi-mum	Dolny kwartył	Górny kwartył	Odchylenie standardowe	Współczynnik skośności
Stymulanty								
Współczynnik aktywności zawodowej	53,7	53,3	50,4	58,9	52,1	55,1	2,3	0,7
Wskaźnik zatrudnienia	49,8	50,0	45,6	55,3	48,0	51,4	2,3	0,5
Liczba pracujących na 1000 ludności	348,0	347,2	298,8	432,8	322,2	362,2	34,0	0,9
Wskaźnik wykorzystania wolnych miejsc pracy	1,4	1,4	0,8	1,9	1,2	1,8	0,4	-0,2
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gospodarce narodowej	2728,5	2620,1	2474,3	3771,7	2538,4	2817,9	323,8	2,5
Destymulanty								
Stopa bezrobocia według BAEL	7,4	6,7	5,5	9,6	6,3	8,8	1,4	0,4
Stopa bezrobocia rejestrowanego	10,6	9,9	6,4	16,8	8,0	13,2	3,0	0,4
Udział długotrwale bezrobotnych w % ogółu bezrobotnych	33,0	32,1	26,5	43,2	28,7	37,6	5,4	0,6
Wskaźnik wypadkowości	9,3	9,6	6,7	11,7	8,2	10,2	1,5	-0,2
Zatrudnieni w warunkach zagrożenia na 1000 ludności	114,2	111,9	63,9	166,7	92,6	132,3	31,9	0,1

Współczynnik aktywności zawodowej, zmieniający się w przedziale o rozpiętości 8,5 pkt proc., w Małopolsce i na Podkarpaciu był podobny jak przeciętne (arytmetyczna i mediana) i wyniósł odpowiednio 53,6% i 54,7%. W województwie śląskim kształtował się poniżej dolnego kwartyła, a w świętokrzyskim – powyżej górnego. Pod względem wskaźnika zatrudnienia rozkład tej grupy województw był zbliżony.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto kształtowało się w poszczególnych województwach od 2,5 tys. zł do 3,8 tys. zł. Przeciętna płaca w Małopolsce wyniosła 2,7 tys. zł. Wśród województw przyległych najwyższe przeciętne wynagrodzenia (powyżej górnego kwartyła) odnotowano w województwie śląskim (3,0 tys. zł), zaś województwa podkarpackie i świętokrzyskie znalazły się w dolnych przedziałach płacowych. Różnica między medianą a średnią arytmetyczną oraz wysoki dodatni współczynnik skośności świadczą o tym, że rozkład wynagrodzeń wykazywał asymetrię prawostronną (płaca w województwie mazowieckim istotnie odchyłała się na plus od reszty województw). W większości województw przeciętne miesięczne wynagrodzenia oscylowały wokół mediany.

Stopa bezrobocia ustalona na podstawie BAEL w poszczególnych województwach mieściła się w przedziale o rozpiętości 4,1 pkt proc., a bezrobocia rejestrowanego była bardziej zróżnicowana: od 6,4% w województwie wielkopolskim do 16,8% w warmińsko-mazurskim (różnica 10,4 pkt. proc.). Rozkład obu zmiennych był symetryczny (współczynnik skośności bliski zera), a przeciętne odchylenia od średniej wynosiły 1,4 pkt proc. w przypadku stopy liczonej według BAEL oraz 3,0 pkt proc. dla bezrobocia rejestrowanego.

W województwie małopolskim, zarówno stopa bezrobocia rejestrowanego jak i ustalona według BAEL kształtowała się poniżej dolnych kwartyli obliczonych dla tych zmiennych. Było to zjawiskiem korzystnym, gdyż bezrobocie jest negatywną cechą z punktu widzenia rynku pracy. W województwie podkarpackim obydwa wskaźniki mieściły się między dolnym a górnym kwartylem i w porównaniu do Małopolski były wyższe o 2,0 pkt proc. (według BAEL) i 5,5 pkt proc. (bezrobocie rejestrowane). W województwie śląskim stopa bezrobocia wyznaczona zarówno jedną jak i drugą metodą nieznacznie różniła się od wyliczonej w Małopolsce. W omawianej grupie województw stopy bezrobocia najgorzej (na poziomie górnego kwartyla i powyżej) kształtowały się w województwie świętokrzyskim.

Pod względem udziału długotrwale bezrobotnych wśród bezrobotnych ogółem, w województwie świętokrzyskim wskaźnik przyjmował największą, skrajną wielkość. Trzynastą lokatę, z udziałem na poziomie 39,9% zajmowało województwo podkarpackie. W województwie śląskim poziom tej cechy kształtował się o 1,3 pkt proc. powyżej dolnego kwartyla. W województwie małopolskim bezrobotni długotrwale w ogólnej liczbie bezrobotnych stanowili 34,1%, czyli o 2 pkt proc. powyżej mediany.

W celu doprowadzenia zmiennych opisujących rynek pracy do porównywalności została wybrana metoda unitaryzacji. Na jej podstawie zmienne zostały przekształcone według poniższych wzorów:

$$x'_{ij} = \frac{x_{ij} - \min\{x_{ij}\}_i}{\max\{x_{ij}\}_i - \min\{x_{ij}\}_i} \quad - \text{stymulanty}$$

$$x'_{ij} = \frac{\max\{x_{ij}\}_i - x_{ij}}{\max\{x_{ij}\}_i - \min\{x_{ij}\}_i} \quad - \text{destymulanty}$$

Tabl. 85. **Znormalizowane wartości zmiennych korzystnych dla rynku pracy (stymulanty) w 2008 r.**

Województwa	Pracujący na 1000 mieszkańców	Współczyn- nik aktyw- ności zawodowej	Wskaźnik zatrudnienia	Wskaźnik wykorzysta- nia wolnych miejsc pracy	Przeciętne miesięczne wynagrodze- nie brutto w gospodarce narodowej
Dolnośląskie	0,4	0,3	0,3	0,9	0,4
Kujawsko-pomorskie	0,3	0,2	0,2	0,4	0,0
Lubelskie	0,4	0,6	0,5	0,2	0,1
Lubuskie	0,1	0,2	0,4	0,9	0,0
Łódzkie	0,6	0,6	0,6	0,5	0,1
Małopolskie	0,3	0,4	0,5	0,5	0,2
Mazowieckie	1,0	1,0	1,0	0,9	1,0
Opolskie	0,1	0,1	0,2	1,0	0,2
<i>Podkarpackie .....</i>	<i>0,2</i>	<i>0,5</i>	<i>0,5</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>
Podlaskie	0,4	0,5	0,6	0,3	0,1
Pomorskie	0,3	0,3	0,4	1,0	0,4
Śląskie	0,4	0,2	0,3	0,5	0,4
Świętokrzyskie	0,5	0,7	0,6	0,2	0,1
Warmińsko-mazurskie	0,0	0,1	0,2	0,4	0,0
Wielkopolskie	0,7	0,5	0,6	0,6	0,2
Zachodniopomorskie	0,1	0,0	0,0	0,9	0,1

Tabl. 86. **Znormalizowane wartości zmiennych niekorzystnych dla rynku pracy (destymulanty) w 2008 r.**

Województwa	Wskaźnik wypadkowości	Stopa bezrobocia według BAEL	Stopa bezrobocia rejestrowanego	Udział długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych	Liczba pracujących w warunkach zagrożenia
Dolnośląskie	0,0	0,1	0,7	0,8	0,3
Kujawsko-pomorskie	0,4	0,1	0,3	0,5	0,6
Lubelskie	0,8	0,2	0,5	0,2	0,7
Lubuskie	0,1	0,8	0,4	1,0	0,3
Łódzkie	0,6	0,7	0,7	0,6	0,9
Małopolskie	1,0	0,8	0,9	0,5	0,8
Mazowieckie	1,0	0,9	0,9	0,1	1,0
Opolskie	0,4	0,7	0,7	1,0	0,0
<i>Podkarpackie .....</i>	<i>0,7</i>	<i>0,3</i>	<i>0,4</i>	<i>0,2</i>	<i>0,6</i>
Podlaskie	0,5	0,8	0,7	0,6	0,9
Pomorskie	0,4	1,0	0,8	0,9	0,5
<i>Śląskie .....</i>	<i>0,4</i>	<i>0,7</i>	<i>1,0</i>	<i>0,8</i>	<i>0,0</i>
<i>Świętokrzyskie .....</i>	<i>0,7</i>	<i>0,2</i>	<i>0,3</i>	<i>0,0</i>	<i>0,6</i>
Warmińsko-mazurskie	0,0	0,5	0,0	0,7	0,5
Wielkopolskie	0,2	0,9	1,0	1,0	0,4
Zachodniopomorskie	0,4	0,0	0,3	0,8	0,1

Już pobieżna analiza wyliczonych wskaźników pozwala wnioskować, że najlepsza sytuacja na rynku pracy w 2008 r. była w województwie mazowieckim. Prawie wszystkie wybrane charakterystyki wyniosły 1, bądź były zbliżone do jedności. Wyjątek stanowił udział długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych, co może się wiązać z faktem, że w obliczeniu tej cechy niski jest mianownik. Przeciwnie kształtowała się sytuacja w województwach warmińsko-mazurskim i zachodniopomorskim, w których wiele zmiennych przyjmowało wartości zerowe lub bliskie zera. W Małopolsce wiele wskaźników miało stosunkowo wysoki poziom, a nieco niższe (przeważnie) wystąpiły w województwach: śląskim, świętokrzyskim i podkarpackim.

W celu liniowego uporządkowania województw od najlepszego do najgorszego pod względem sytuacji na rynku pracy wykorzystano wskaźnik agregatowy, wyznaczony oddzielnie dla każdego województwa.

Wskaźnik agregatowy obliczony został według wzoru:

$$W_i = \frac{100}{m} \sum_{j=1}^m \alpha_j x'_{ij}$$

gdzie:

m – liczba cech branych pod uwagę,

α_j – waga j -tej zmiennej,

x'_{ij} – znormalizowane wartości zmiennych.

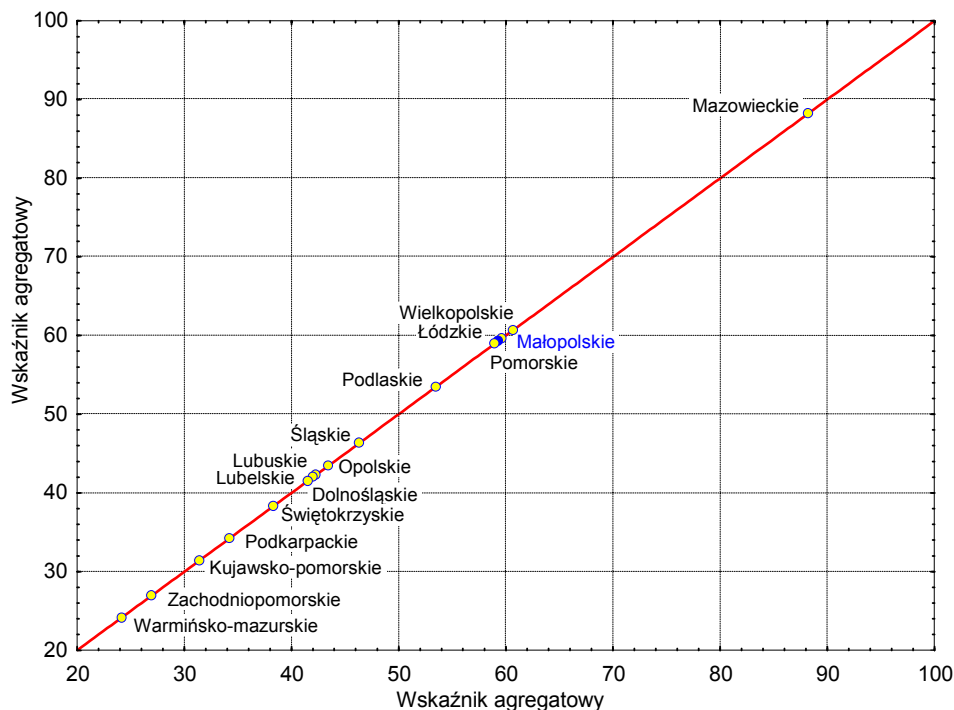
Założono, że wszystkie zmienne w równym stopniu wpływają na stan rynku pracy i wagi zmiennych pominięto. W rezultacie wzór sprowadził się do postaci, z której otrzymano wartości agregatowego wskaźnika stanu rynku pracy:

$$W_i = \frac{100}{m} \sum_{j=1}^m x'_{ij}$$

Tabl. 87. **Zagregowany wskaźnik stanu rynku pracy w 2008 r.**

Województwa	Wskaźnik zagregowany	Ranking województw
Mazowieckie	88,3	1
Wielkopolskie	60,6	2
Łódzkie	59,5	3
Małopolskie	59,4	4
Pomorskie	59,3	5
Podlaskie	53,4	6
Śląskie	46,4	7
Opolskie	43,5	8
Lubuskie	42,2	9
Lubelskie	42,1	10
Dolnośląskie	41,6	11
Świętokrzyskie	38,2	12
Podkarpackie	34,2	13
Kujawsko-pomorskie	31,5	14
Zachodniopomorskie	26,8	15
Warmińsko-mazurskie	24,1	16

Ranking województw na podstawie zagregowanego wskaźnika rynku pracy w 2008 r.

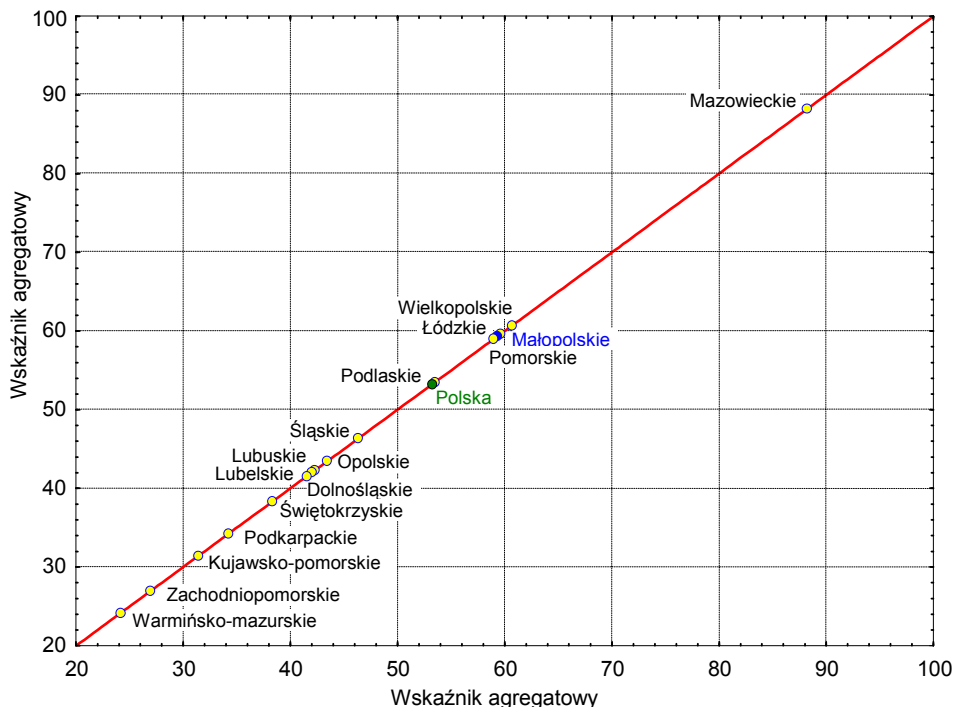

Wartość agregatowego wskaźnika wyliczonego na podstawie wybranych zmiennych wskazuje na zdecydowanie najlepszy stan rynku pracy w województwie mazowieckim. Różnica jego poziomu w stosunku obliczonego dla drugiego w kolejności, województwa wielkopolskiego wyniosła 27,7 pkt. Różnica punktowa między następnymi w kolejności województwami: łódzkim, małopolskim, pomorskim oraz podlaskim była stosunkowo niewielka. Nieco większa odległość dzieliła wskaźnik agregatowy w województwie śląskim, które zajmowało siódmą lokatę w rankingu. Najniższy poziom zagregowanego wskaźnika stanu rynku pracy, a zarazem ostatnie miejsca w rankingu (pod względem analizowanych zmiennych) występuje w województwie warmińsko-mazurskim oraz zachodniopomorskim.

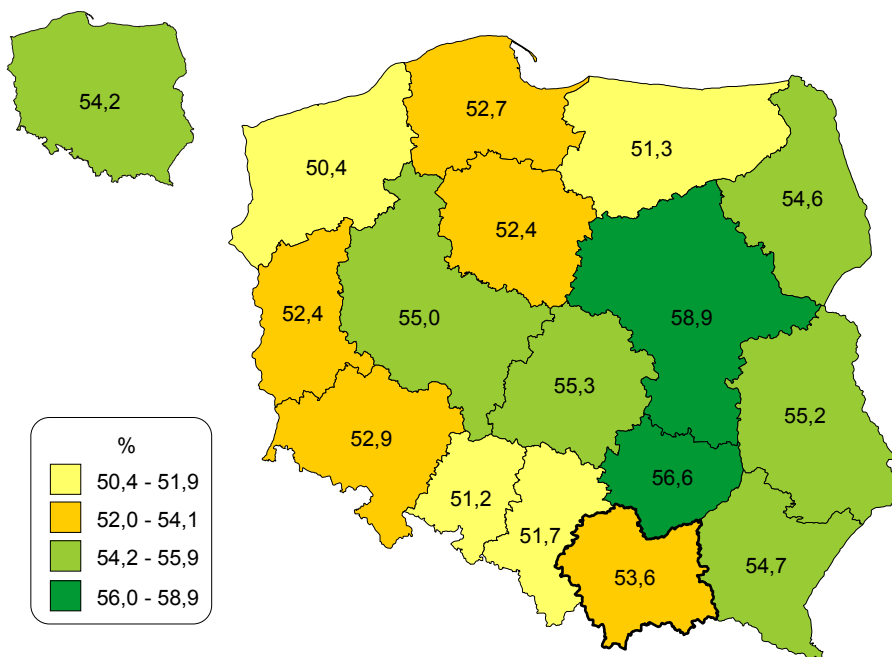
Małopolskę, która zajmuje czwartą lokatę w rankingu ustalonym na podstawie wybranych cech, do najlepszego województwa mazowieckiego dzieli różnica 28,9 pkt oraz 35,3 pkt do województwa zajmującego ostatnie miejsce. W województwie małopolskim stan rynku pracy przedstawiał się najkorzystniej w porównaniu do województw, które z nim sąsiadują. Województwo śląskie dzieli od małopolskiego różnica 13,0 pkt, a zajmujące w rankingu miejsca obok siebie województwa świętokrzyskie i podkarpackie – odpowiednio 21,2 i 25,2 pkt.

W celu przedstawienia sytuacji w województwach pod względem wszystkich wybranych cech w relacji do przeciętnej w skali kraju, powtórzono obliczenia z uwzględnieniem wielkości dla Polski ogółem. Uzyskane wyniki potwierdziły, że zdecydowanie najkorzystniej, daleko lepiej zarówno od innych województw jak i przeciętnej krajowej, kształtował się rynek pracy w województwie mazowieckim. Ponadto jeszcze w pięciu województwach wartość zagregowanego wskaźnika sytuacji na rynku pracy kształtowała się powyżej przeciętnej dla kraju, a wśród nich było województwo małopolskie.

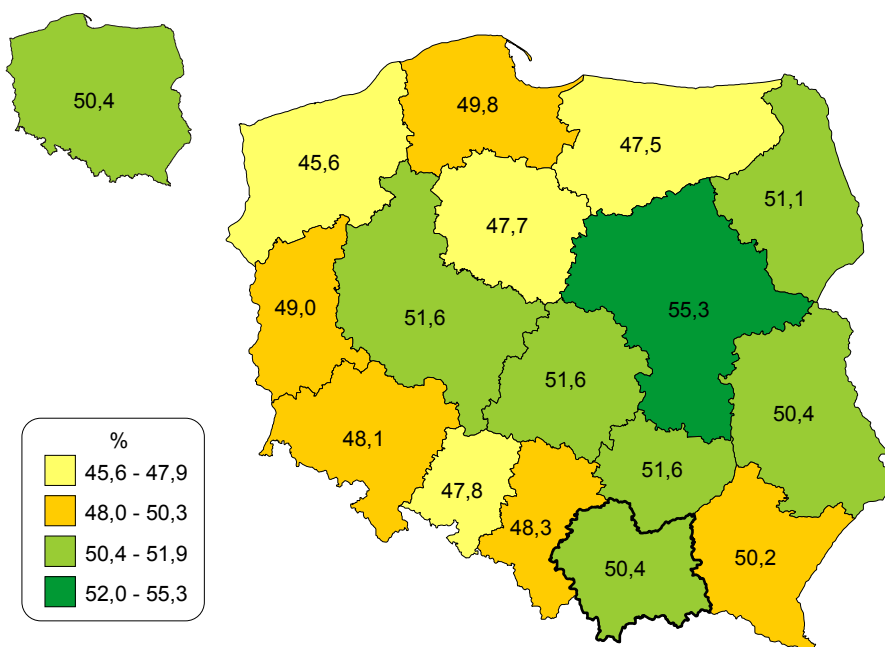
Polska na tle województw na podstawie zagregowanego wskaźnika rynku pracy w 2008 r.

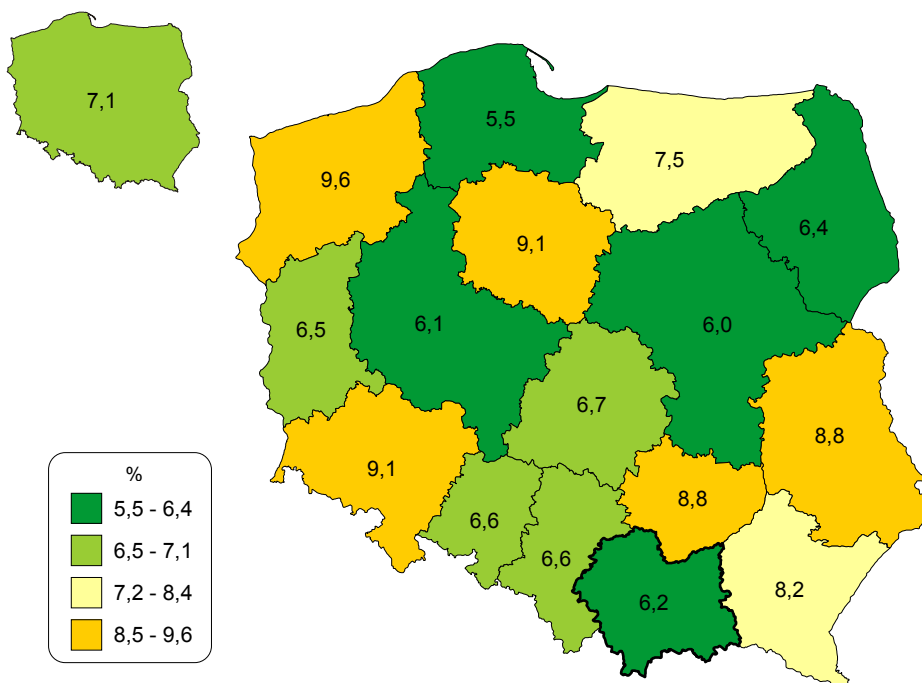
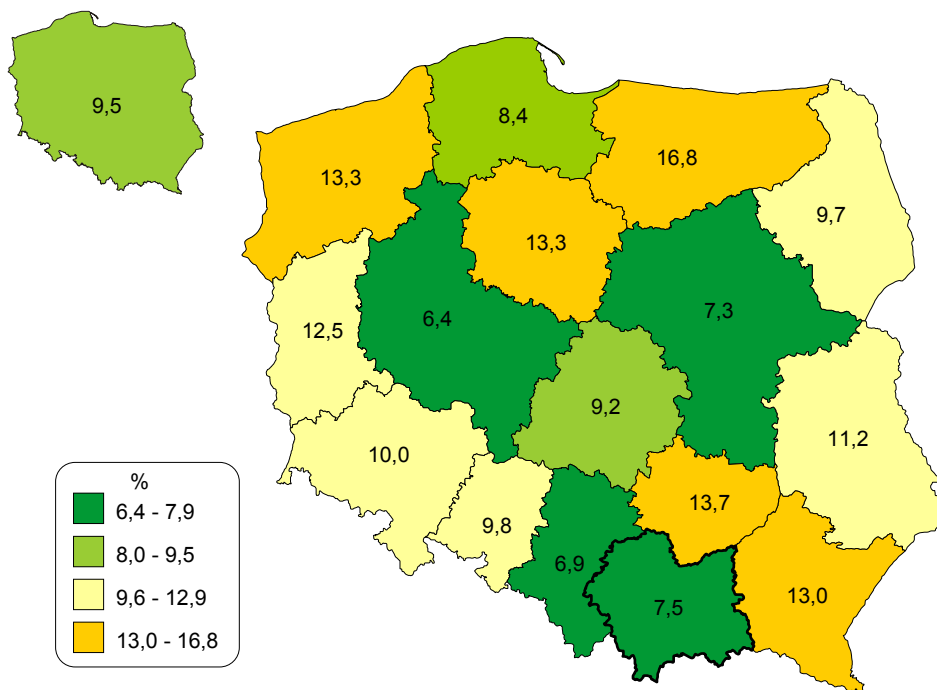
Przeciętny współczynnik aktywności zawodowej według województw w 2008 r.

Przeciętny wskaźnik zatrudnienia według województw w 2008 r.

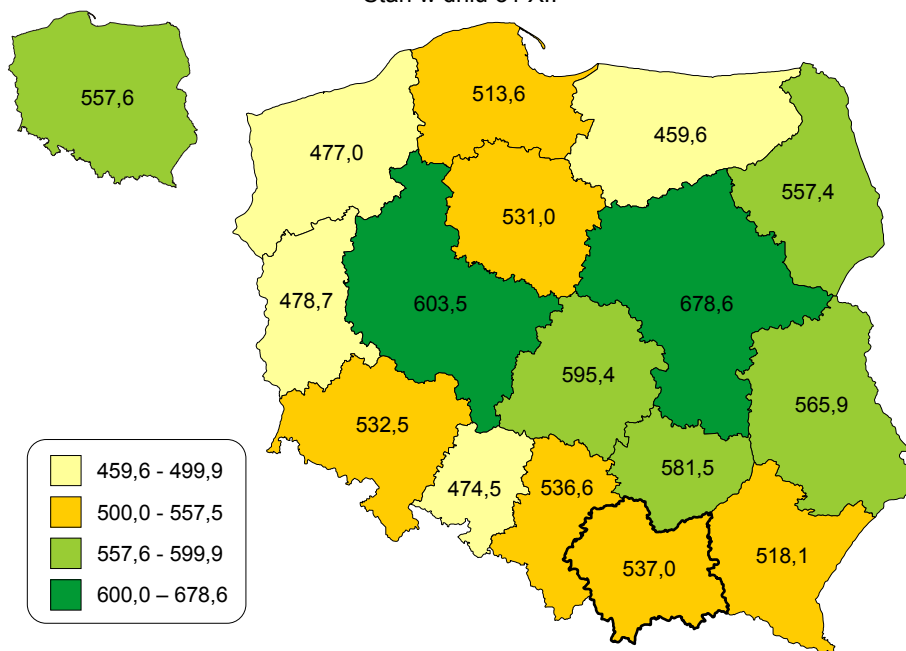

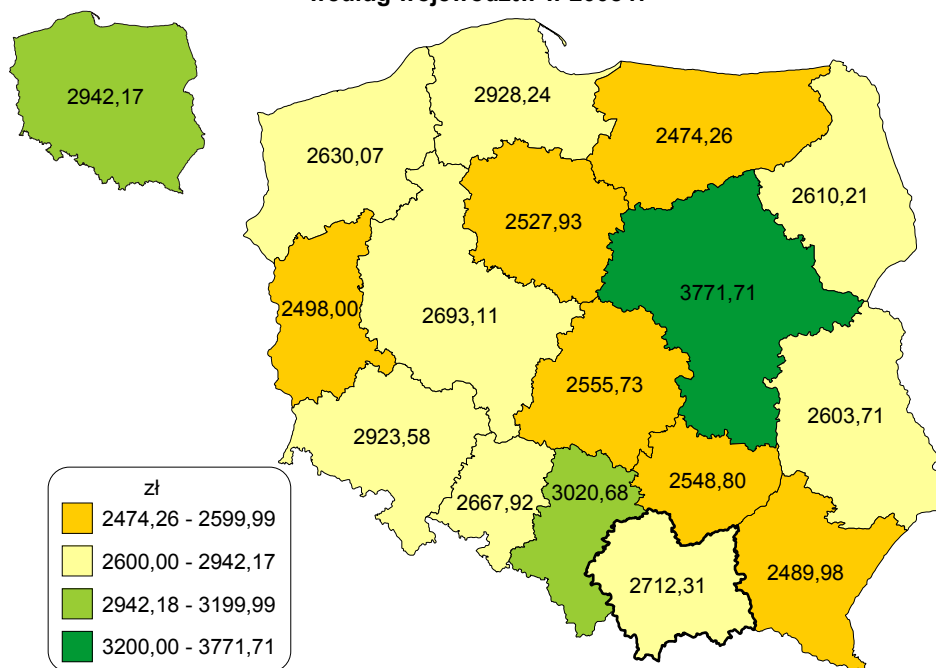
Przeciętna stopa bezrobocia na podstawie BAEL według województw w 2008 r.**Stopa bezrobocia rejestrowanego według województw w 2008 r.**

Pracujący w gospodarce narodowej na 1000 ludności w wieku produkcyjnym według województw w 2008 r.

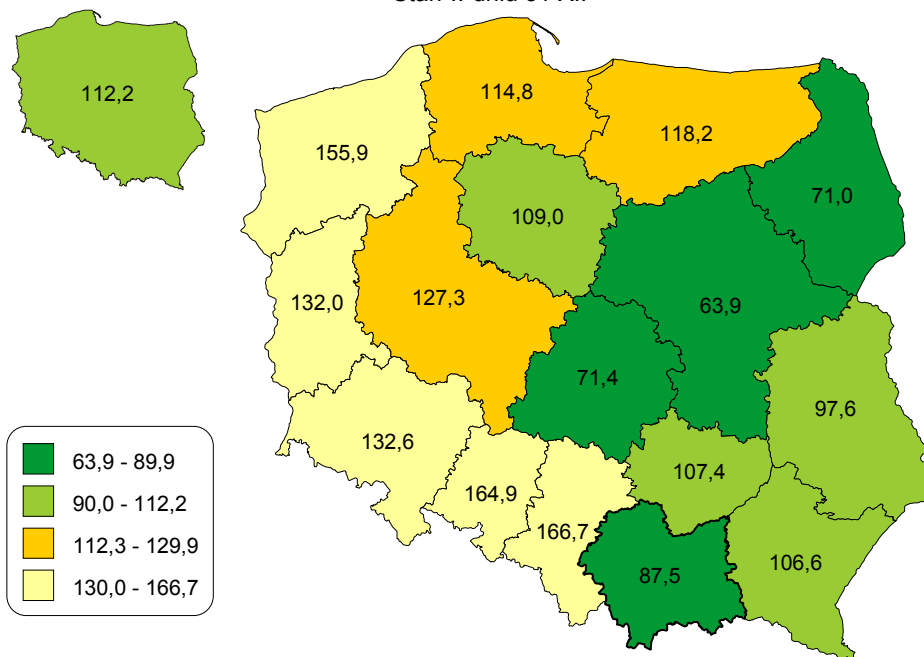
Stan w dniu 31 XII

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gospodarce narodowej według województw w 2008 r.

**Zatrudnieni^a w warunkach zagrożenia na 1000 zatrudnionych
w zakładach objętych badaniem według województw w 2008 r.**
Stan w dniu 31 XII

^a Liczeni tylko jeden raz w grupie czynnika przeważającego.

Wskaźnik wypadkowości według województw w 2008 r.

